

sigmund
FREUD

CİNSELLİK ÜZERİNE

ÜÇ DENEME

BEKARET TABUSU / KADIN CİNSELLİĞİ /
FETİŞİZM VE DİĞER KONULAR

ÖTEKİ / PSİKOLOJİ

Öteki Psikoloji

Yapım
ÖTEKİ AJANS

Kapak Tasarımı
ARİF TURAN

Redaktör
CELAL İNAL

Baskı ve Cilt
EMEL MATBAASI

BİRİNCİ BASKI
1997

ÖTEKİ, Açık Yayıncılığın kuruluşudur.

YÖNETİM YERİ
Dr Mediha Eldem Sok 52/1
06421 Kızılay/ANKARA
Tel : 312 435 38 33
Fax: 312 433 96 09

ISBN 975- 8012- 44- 4

ÖTEKİ FREUD DİZİSİ
CİLT VIII

Sigmund Freud

CİNSELLİK ÜZERİNE

CİNSELLİK TEORİSİ ÜZERİNE ÜÇ DENEME

FETİŞİZM

BEKARET TABUSU

KADIN CİNSELLİĞİ

VE DİĞER ÇALIŞMALAR

Türkçesi

SELÇUK BUDAK

İÇİNDEKİLER

CİLT 8

CİNSELLİK ÜZERİNE

Öteki Freud Dizisi.....	9
Sigmund Freud: Yaşamı ve Görüşleri.....	11
Kronolojik Tablo.....	24

CİNSELLİK TEORİSİ ÜZERİNE ÜÇ DENEME (1905)

Editörlük Girişi.....	31
İkinci Basıma Önsöz	37
Üçüncü Basıma Önsöz.....	37
Dördüncü Basıma Önsöz	40

I CİNSEL SAPMALAR.....43

(1) Cinsel Nesne Açısından Sapmalar	44
(A) Eşcinsellik	44
(B) Cinsel Açıdan Olgunlaşmamış Kişilerin ve Hayvanların Cinsel Nesne Olarak Seçilmesi.....	58
(2) Cinsel Amaç Açısından Sapmalar	59
(A) Anatomik Uzantılar	60
(B) İlk Cinsel Amaçlara Takıntı	66
(3) Genelde Sapmalar.....	71
(4) Nevrotiklerde Cinsel İçgüdü.....	74
(5) Bileşen İçgüdüler ve Erotojenik Bölgeler	79
(6) Sapkın Cinselliğin Psikonevrozlarda Görülen Ağırlığının Nedenleri	81
(7) Cinselliğin Çocuksu Yapısına İlişkin İpuçları	83

II	ÇOCUK CİNSELLİĞİ.....	85
	[1]Çocukluktaki Cinsel Gizlilik Evresi ve Kesintileri.....	89
	[2]Çocuk Cinselliğinin Dışavurumları.....	93
	[3]Çocuk Cinselliğinin Cinsel Amacı.....	96
	[4]Masturbasyon Niteliğindeki Cinsel Dışavurumlar	99
	[5]Çocuklukların Cinsel Araştırmaları.....	109
	[6]Cinsel Örgütlenmenin Gelişme Evreleri	113
	[7]Çocuk Cinselliğinin Kaynakları.....	117
III	ERGENLİKTEKİ DÖNÜŞÜMLER	124
	[1]Örgensel Bölgelerin Önceliği ve Ön Haz	125
	[2]Cinsel Heyecan Sorunu.....	130
	[3]Libido Teorisi.....	134
	[4]Erkek ve Kadın Arasındaki Farklılaşma.....	137
	[5]Bir Nesnenin Bulunması	140
	ÖZET.....	151
	ÇOCUKLARDA CİNSEL AYDINLANMA	165
	(Dr. M. Fürst'e Açık Mektup)	
	(1907)	
	ÇOCUKLARIN CİNSEL TEORİLERİ ÜZERİNE (1908).....	177
	KİŞİLİK VE ANAL EROTİZM (1908).....	197
	AİLE ROMANTİZMİ (1909).....	209
	ERKEKLERİN YAPTIĞI ÖZEL BİR NESNE SEÇİMİ TÜRÜ	
	(Sevgi Psikolojisine Katkılar I) (1910).....	217

AŞK ALANINDAKİ EVRENSEL AŞAĞILAMA EĞİLİMİ ÜZERİNE.....	231
(Sevgi Psikolojisine Katkılar II) (1912)	
BEKÂRET TABUSU.....	249
(Sevgi Psikolojisine Katkılar III) (1918 [1917])	
ÇOCUKLARIN SÖYLEDİĞİ İKİ YALAN ÖRNEĞİ (1913) ..	271
ANAL EROTİZMDE ÖRNEKLENDİĞİ HALİYLE İÇGÜDÜ DÖNÜŞÜMLERİ ÜZERİNE (1917).....	279
ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL ÖRGÜTLENME	291
(Cinsellik Teorisine Bir Ek) (1923)	
ODİPUS KOMPLEKSİNİN ÇÖZÜLMESİ (1924)	301
CİNSLER ARASI ANATOMİK FARKIN BAZI RUHSAL SONUÇLARI (1925).....	313
FETİŞİZM (1927)	331
LİBİDANAL TİPLER (1931)	345
KADIN CİNSELLİĞİ (1931)	353
Kaynakça	379
Kısaltmalar Listesi.....	391

ÖTEKİ FREUD DİZİSİ

Freud'un temel çalışmalarının tümünü kapsayacak olan FREUD DİZİSİ, temel olarak *Penguin Freud Library*'deki (PFL) 15 kitabın çevirisine dayanan, ancak bunlarla sınırlı kalınmasını arzuladığım oldukça uzun erimli, geniş hacimli bir dizi. *Penguin Freud Library*, adı Freud'la neredeyse özdeşleşmiş olan çevirmen James Strachey'in genel editörlüğü altında Alix Strachey, Alan Tyson ve Angela Richards'dan oluşan bir editörlük kuruluyla ve Anna Freud'un işbirliğiyle Almanca'dan çevrilen ve bugün dünyadaki en eksiksiz, en yetkin Freud eserleri koleksiyonu olarak bilinen 24 ciltlik *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*'a (Hogarth Press, 1953-74) dayanılarak hazırlanmıştır. PFL dizisi sadece psikoloji değil, sosyoloji, antropoloji, kriminoloji, tıp, estetik ve eğitim gibi birçok alandaki genel okuru amaçlamaktadır.

Daha çok teorik çalışmalara ağırlık veren PFL dizisi, Freud'un tüm çalışmalarını içermez. PFL'nin diziyeye almadığı çalışmalar şöyle gruplandırılabilir: (1) Psikanalizden önceki nöroloji ve nöropatoloji yazıları; (2) Doğrudan psikanaliz tekniğini konu olan çalışmalar; (3) aynı malzemeyi içeren başka eserler, örneğin "Rüyaların Yorumu" dizide yer aldığı için, aynı konudaki diğer kısa yazılar kapsam dışı bırakılmıştır; (4) Freud'un özel yazışmaları ve (5) kitap incelemeleri, başka yazarların kitaplarına yazılan önsözler, vb. gibi kısa denemeler.

Ancak biz, FREUD DİZİSİ'ne birkaç teknik cildin yanısıra bir de biyografi eklemeyi planlıyoruz. Ayrıca, ne yazık ki okura başvurabileceği sağlıklı bir Psikanaliz Sözlüğü öneremediğim için, diziyeye kapsamlı bir "Kavramsal Psikanaliz Sözlüğü" eklemeyi de arzuluyorum. Bu alanda ürktücü boyutlara varan kavram kargaşası ve keyfiyet, böyle bir çalışmaya ivedilik kazandırıyor.

Kitapta Yer Alan Editörlük Notları

Dipnotlarda ayrıntılı tarihsel ve kavramsal bilgiler verilmiştir. Bu notlar, sistemli çapraz göndermelerle önemli psikanalitik kavramların anlamı ve gelişimi tarihçesi konusunda bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Ancak bu editörlük notlarının [yani, çevirmenin ve/veya editörlüğün sonradan eklediği notların] "Standard Edition"daki kadar ayrıntılı olmadığını söylemek gerek.

Editörlük notları, Freud'un kendi notlarından köşeli parantezle [] ayrılmıştır. Bu notlardan bazıları Penguin editörüne, bazıları da bana aittir. Bazı notları, İngilizceye çeviriyle, o dilin yapısıyla veya kültürüyle ilgili olması temelinde ya tamamen attım, ya da Türkçe'ye uyarladım. Bazı notları, Penguin'in de görüşüne yer vererek değiştirdim, bazen de tamamen yeni notlar ekledim. Ancak Penguin ile benim notlarımı birbirinden ayırdetmek için özel bir işaret kullanmadım; ama kaçınılmaz durumlarda isminin başharfleriyle notun bana ait olduğunu belirttim.

Metin içinde, Freud'un bu dizide yer alan çalışmalarının (kitap veya bölüm, makale, vb.) adlarını Türkçe olarak verdim, ancak kaynakçada özgün adları da korudum. Dileyen okur, parantez içinde verilen referans tarihlerinden (1933a gibi) ilgilendiği eserin özgün adına ulaşabilir. Ayrıca, yabancı literatürü izleyen okurun, özgün kaynakçaya rahatça ulaşabileceğini varsayarak referans bölümünde Freud'un çalışmalarının sadece İngilizce adlarını (varsa) verdim. Kitaptaki sayfa göndermelerini, dizinin henüz tamamlanmamış olması nedeniyle, olabildiğince bölüm göndermesine dönüştürmeye çalıştım, ancak *X. Bölümün başlarında, ortalarında, sonlarına yakın bir yerde*, vb. ifadelerle bu eksikliği biraz olsun dengelemeye gayret ettim.

Selçuk Budak

SIGMUND FREUD

YAŞAMI VE GÖRÜŞLERİ

SIGMUND FREUD, 6 Mayıs 1856'da o dönemde Avusturya-Macar İmparatorluğu içinde yer alan Moravia'nın küçük bir kasabası olan Freiberg'de doğar. Dışardan bakıldığında seksen üç yıllık yaşamı bir bütün olarak uzun uzadıya anlatılmayı gerektirmeyecek kadar olaysızdır.

Orta sınıftan Yahudi bir aileden gelen Freud, babasının ikinci karısının en büyük oğludur. Aile içindeki konumu alışılmışın biraz dışındadır, çünkü babasının zaten ilk karısından iki yetişkin oğlu daha vardır. Bunlar ondan yirmi yaştan daha büyüktür, birisi evli ve bir çocuk babasıdır; yani o aslında bir amca olarak dünyaya gelir. Bu yeğen, çocukluk yıllarında en az kendi kardeşleri (ki yedisi ondan küçüktür) kadar önemli bir rol oynar.

Yün tüccarı olan babası, Freud'un doğumundan hemen sonra giderek artan ekonomik sıkıntılara girer. Bu nedenle Freud henüz üç yaşındayken Freiberg'den ayrılmaya karar verir ve Manchester'e yerleşen iki büyük üvey kardeşin ve çocuklarının dışında ailenin tamamı bir yıl sonra Viyana'ya yerleşir. Freud yaşamının çeşitli dönemlerinde İngiltere'de onlara katılmayı düşünür, ama bunu yaklaşık seksen yıl boyunca gerçekleştiremez.

Viyana'da, Freud'un çocukluğu boyunca aile darlık içinde yaşar; ama babası, zeki ve çalışkan olduğu anlaşılan oğlunun [Freud'un] eğitimine değişmez bir öncelik verir ve masraftan kaçınmaz. Bunun sonucunda henüz dokuz yaşındayken *Gymnasium*'u (orta okul) kazanır ve bu okulda geçirdiği sekiz yılın son altı yılında sürekli sınıf birincisi olur. On yedi yaşında mezun olduğunda ne olacağına henüz karar verilmemiştir; o güne dek çok genel bir eğitim alır, üniversiteye mutlaka gideceği belli olsa da, hangisine gideceği belli değildir.

Freud birkaç yerde, yaşamının hiçbir döneminde *doktor olmaya heveslenmediğini* ısrarla vurgulamıştır. *Daha ziyade, diyor, doğal nesnelerden çok, insanla ilgili konulara yoğun bir ilgi duyuyordum.*¹ Başka bir yerde şöyle yazıyor: *Çocukluğumda, acı çeken insanlığa yardım etme özlemi duyduğumu hatırlamıyorum... Gençliğimde içinde yaşadığımız dünyanın bilmecelerini anlamaya ve belki de çözümüne katkıda bulunmaya yönelik ezici bir ihtiyaç duyuyordum.*² Başka bir yerde de son yıllarındaki sosyolojik çalışmalarını tartışıyor: *“Doğal bilimler, tıp ve psikoterapi alanlarında yaşam boyu süren bir dolambaçtan sonra ilgim, uzun süre önce, düşünemeyecek kadar genç olduğum bir dönemde beni çeken kültürel sorunlara tekrar yönelmiş bulunuyor.”*³

Söylediği kadarıyla o günlerde bilimsel kariyer seçimini belirleyen şey, okulu bitirmek üzereyken katıldığı bir okuma dersinde okunan ve (görüldüğü kadarıyla hatalı olarak) Goethe'ye atfedilen “Doğa” üzerine yazılmış aşırı süslü bir deneme olur. Ama bilimi seçmesi halinde pratik nedenler seçimini tıpla sınırlar. O da 1873 sonbaharında, üniversiteye on yedi yaşında bir tıp öğrencisi olarak kaydını yaptırır. Ama o zaman bile tıp derecesi almak için acele etmez. Dolayısıyla ilk bir iki yıl çeşitli konularda dersler alır, ama düzenli olarak ilk önce biyoloji, daha sonra da fizyoloji üzerinde yoğunlaşır. Üçüncü sınıftayken Karşılaştırmalı Anatomi Profesörü ödev olarak ondan yılan balığı anatomisinin ayrıntılı bir incelemesini isteyince (ki bu, dört yüz kadar örneğin kesilerek açılmasını gerektirmiştir), ilk araştırmasını yapmış olur. Kısa bir süre sonra Brücke'nin yönetimindeki fizyoloji laboratuvarına girer ve orada altı yıl mutlulukla çalışır. Genelde fiziksel bilimlere yönelik tutumunun ana çizgilerini orada kazandığına kuşku yok. O yıllarda temel olarak

1 [Otobiyografik İnceleme (1925d), girişe yakın bir yerde.]

2 [Amatör Psikanalizi Sorunu'na Sonek (1927a).]

3 [‘Otobiyografik İnceleme’ye Sonek” (1935a).]

merkezi sinir sisteminin anatomisi üzerinde çalışır ve makaleler yayımlamaya başlar. Ama bu laboratuvar çalışmalarından kazandığı para, geniş ailesinin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Bu nedenle sonunda 1881 yılında tıp diplomasını almaya karar verir ve bir yıl sonra Brücke'nin yanındaki işinden gönülsüz ayrılarak Viyana Genel Hastanesi'nde çalışmaya başlar.

Yaşamındaki bu yön değişikliğini belirleyen şey, aile kaygılarından daha acil bir şeydir: 1882 Haziran'ında nişanlanır ve ondan sonraki bütün çabaları evliliğe yönelir. Hamburg'un ünlü Yahudi ailelerinden birisinden gelen nişanlısı Martha Bernays'ın, o sırada Viyana'da yaşamasına rağmen, Kuzey Almanya'daki evine dönmesi gerekir. Bunu izleyen dört yıl boyunca nişanlısını sadece kısa ziyaretlerde görür ve iki sevgili, neredeyse her gün yazdıkları mektuplarla yetinmek zorunda kalır. Freud artık tıp dünyasında kendine bir yer ve isim yapmaya kararlıdır. Hastanenin çeşitli bölümlerinde çalışır, ama kısa süre sonra nöroanotomi ve nöropatoloji üzerinde yoğunlaşır. Bu dönemde kokainin tıpta kullanılabileceğine ilişkin bir makale yayımlar; Koller'e, bu maddenin lokal anestetik olarak kullanılmasını düşündüren bu makale olur. Freud zaman kaybetmeden kısa vadeli iki plan yapar: bunlardan birisi, İngiltere'deki üniversite okutmanlığına [hocalığına] benzer bir konum olan *Privatdozent* ünvanı almak, diğeri de büyük Charcot'un tartışmasız otorite olduğu Paris'te bir süre kalmasını sağlayacak bir yol bursu kazanmaktır. Gerçekleşmesi halinde her iki amacın da ona gerçek avantajlar sağlayacağına inanır ve çetin bir mücadeleden sonra 1885 yılında her ikisini de elde eder.

Salpêtière'de (Paris'teki ünlü sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'un yanında geçirdiği aylar Freud'un yaşamının akışında başka bir değişime, ancak bu kez devrim niteliğinde bir değişime yol açar. O güne kadarki çalışması tamamen fiziksel bilimler üzerine olmuştur, hatta Paris'teki işi de beyin üzerine histolojik in-

celemeler yapmaktır. O dönemde Charcot büyük ölçüde histeri ve hipnotizm üzerinde durmaktadır. Freud'un geldiği dünyada bu konular saygıyla karşılanmaz; ama onun bütün benliğini kaplar ve Charcot'un bu konulara sadece nöropatolojinin dalları olarak bakmasına karşılık Freud için bu, ruhsal yapının incelenmesinin ilk başlangıcı anlamına gelir.

1886 baharında Viyana'ya döndükten sonra sinir hastalıkları üzerine özel bir muayenehane açar ve kısa bir süre sonra uzun zamandır erteledikleri evlilik gerçekleşir. Ne var ki nöropatolojik çalışmalarından hepten vazgeçmez: birkaç yıl daha özellikle önde gelen otorite olduğu çocuk beyin felci üzerine araştırmalar yapar. Bu dönemde ayrıca afazi konusunda önemli bir monograf hazırlar. Ama nevrozların tedavisine giderek daha çok eğilmektedir. Boşuna bir çabayla elektro-terapi denedikten sonra hipnotik telkine yönelir ve 1888'de Liébeault ve Bernheim tarafından görünürde başarıyla uygulanan bu tekniği öğrenmek için Nancy'yi ziyaret eder. Bunun da yetersiz olduğu anlaşılır ve başka bir yaklaşıma yönelir. Ondan epeyce büyük olan arkadaşı, Viyanalı Dr. Josef Breuer'in, on yıl kadar önce histerik bir kızı oldukça yeni bir yöntemle iyileştirdiğinden haberdardır. Breuer'i, bu yöntemi tekrar kullanmaya ikna eder ve kendisi de yeni birkaç olaya uygulayarak ümit verici sonuçlar alır. Bu yöntem, histerinin, hastanın unuttuğu ruhsal bir travmanın [yaranın] sonucu olduğu varsayımına dayanıyor; ve tedavi, uygun duygular eşliğinde unutilan travmayı hatırlaması için hastayı hipnotik duruma sokmaktan oluşuyordu. Freud, çok uzun süre önce hem yöntemde hem de alta yatan teoride değişiklikler yapmıştır; bu da sonunda Breuer'den ayrılmasına ve kısa süre sonra psikanaliz olarak adlandıracağı görüşler sisteminin tamamını geliştirmesine yol açacaktır.

Bu noktadan –belki de 1895'ten– yaşamının sonuna dek Freud'un entellektüel varoluşunun tamamı bu gelişme, bunun

geniş kapsamlı sonuçları, teorik ve pratik geritepmeleri çevresinde dönmüştür. Kuşkusuz, Freud'un keşiflerinin ve görüşlerinin kronolojik bir açıklamasını birkaç cümleye sığdırmak mümkün değil; yine de düşünce alışkanlıklarımızda yarattığı başlıca değişimleri bölük pörçük bir tarzda da olsa göstermeye çalışacağız. Bu arada özel yaşamının akışını da izleyebiliriz.

Viyana'daki ev yaşamı temel olarak renksizdir: 1891'den, kırk yedi yıl sonra Londra'ya gidişine kadar evi hem yaşadığı yer, hem de muayehane olarak kullanır. Mutlu evliliği ve büyüyen ailesi –üç erkek üç kız çocuğu– en azından profesyonel kariyerini çevreleyen zorlukları dengeler. Tıp çevrelerinde ona karşı önyargı yaratan sadece keşifleri değildir; Viyana'nın resmi dünyasında egemen olan yoğun Yahudi düşmanlığının etkisi de en az ilki kadar büyüktür: üniversite profesörlüğüne atanması, politik nüfuz yoluyla sürekli ertelenir.

Bu ilk yılların bir özelliği, sonuçları itibariyle anmaya değer. Bu, Freud'un, kulak-burun-boğaz alanında uzmanlaşan, ama insan biyolojisine ve yaşam süreçlerindeki periyodik olguların etkilerine de yoğun ilgi duyan parlak, ama dengesiz bir doktor olan Belrilni Wilhelm Fliess'le olan dostluğudur. On beş yıl boyunca, 1887'den 1902'ye kadar Freud onunla düzenli yazışır, düşüncelerindeki gelişmeleri ona bildirir, gelecekteki yazılarının uzun taslaklarını ona gönderir ve daha da önemlisi ona, “Bilimsel bir Psikoloji Projesi” adını alan kırk bin kelimelik bir deneme gönderir. 1895'te kaleme alınan bu deneme, fizyolojiden gönülsüz olarak psikolojiye kayan Freud'un kariyerindeki dönüm noktası olarak tanımlanabilir. Bu deneme, psikolojik olguları salt nörolojik terimlerle açıklama çabasıdır. Bu deneme ve Freud'un Fliess'e yazdığı mektupların tamamı şans eseri bugüne kadar gelmiştir. Bunlar, Freud'un görüşlerinin gelişmesine ışık tutar ve psikanalizdeki sonraki gelişmelerin daha o yaşta Freud'un kafasında zaten olduğunu gösterir.

Fliess'le ilişkisinin dışında dışardan pek destek görmez. Yavaş yavaş Viyana'da kendine birkaç öğrenci bulur, ama ancak on yıl sonra, 1906'larda bir dizi İsviçreli psikiyatristin onun görüşlerine katılmasıyla durum değişmeye başlar. Başlıcaları arasında Zürih Akıl Hastanesinin Başhekimî Bleuler ve asistanı Jung da vardır. Bu da psikanalizin yayılmasının başlangıcı olur. 1908'de Salzburg'da uluslararası bir psikanalistler toplantısı olur ve 1909'da Freud ve Jung bir dizi konferans için ABD'ye davet edilir. Freud'un yazıları birçok dile çevrilmeye, dünyanın her tarafında psikanaliz uygulayan analist grupları ortaya çıkmaya başlar. Ama psikanalizin ilerlemesi de kendi yenilgilerini yaşar: konunun kafalarda uyandırdığı akımlar, kolayca kabul edilmesine meydan vermeyecek kadar derinlere işler. 1911'de Freud'un Viyana'daki ağırlıklı destekleyicilerinden birisi olan Alfred Adler ayrılır, bunu iki üç yıl sonra Jung'un kopuşu izler. Bunun hemen arkasından Birinci Dünya Savaşı patlak verir, bu da psikanalizin uluslararası düzeyde yaygınlaşmasını kesintiye uğratır. Aradan pek zaman geçmeden en ağır kişisel trajedilerden birisini yaşar: Kızını ve çok sevdiği torununu kaybeder; bu da yetmiyormuş gibi yaşamının son on altı yılı boyunca yakasını bırakmayan habis bir hastalığa yakalanır. Ama bu dertlerden hiçbirisi Freud'un gözlemlerinin ve düşüncelerinin gelişmesini sektete uğratmaz. Düşüncelerinin yapısı genişlemeyi ve her an çok daha geniş uygulama alanları –özellikle sosyolojide– bulmaya devam eder. Artık dünyada genelde önemli bir şansıyet olmuştur; ama hiçbir şey onu, 1936'da sekseninci yaş gününde Corresponding Member of Royal Society¹ seçilmekten daha mutlu etmemiştir. Aralarında Başkan Roosevelt'in de olduğu söylenen nüfuzlu hayranlarının çabalarıyla da desteklenen bu ünün, onu, Hitler 1938'de Avusturya'ya girince Nasyonal Sosyalistler'in

* [Merkezi Londra'da bulunan dünyanın en eski bilim kuruluşunun verdiği bir onur sıfatı S.B.]

en kötü aşırılıklarından koruduğuna kuşku yok; yine de yayınlarını toplayıp yok ederler. Ama Freud'un Viyana'dan ayrılması kaçınılmazdır, aynı yılın Haziran ayında ailesinden bazılarıyla birlikte Londra'ya gider ve orada 23 Eylül 1939 tarihinde hayata veda eder.

Freud'dan, çağdaş düşüncenin devrimci kurucularından birisi olarak söz etmek ve adını Einstein ile birlikte anmak, gazetecilikte bir klişe olmuştur. Yine de çoğu insan bu iki insandan birisinin yarattığı değişimleri diğerini anmaksızın özetlemeyi çok güç bulur.

Karşılıklı bir ilişki içinde de olsa, Freud'un buluşları üç başlık altında toplanabilir: bir araştırma aracı, bu aracın sağladığı bulgular ve bu bulgulardan çıkarılan teorik hipotezler. Ama çalışmalarının tamamının arkasında, belirlemecilik yasasının evrensel geçerliliğine duyduğu inancın yattığını söylememiz gerek. Fiziksel olgular bağlamında bu inanç, Brücke'nin laboratuvarındaki deneyiminden, dolayısıyla nihai anlamda Helmholtz ekolünden geliyor olabilir; ama Freud bu inancı uzlaşmaz bir tutumla ruhsal olgular alanına da uygulamıştır, bu konuda ise öğretmeni psikiyatrist Meynert'ten, dolaylı olarak da Herbart felsefesinden etkilenmiş olabilir. '

Freud her şeyden önce insan ruhunun bilimsel incelemesi için ilk aracı [yöntemi] keşfeden kişidir. Dahî olarak nitelenebilecek yaratıcı yazarlar ruhsal süreçler konusunda bölük pörçük içgözlemler kazanmıştır; ama Freud'dan önce sistemli bir inceleme yöntemi olmamıştır. Bu yöntemi ancak yavaş yavaş geliştirebilmiştir, çünkü bu incelemenin önündeki zorluklar yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Breuer'in histeri açıklamasındaki unuttulan travma bu açıdan ilk, belki de en temel problem olmuştur, çünkü bu, ruhsal yapıda dışarıdan gözlemcinin veya kişinin incelemesine o anda açık olmayan etkin kısımlar olduğunu kesin olarak göstermiştir. Freud, metafizik ve terminolojik tartışmalara

kulak asmadan ruhsal yapının bu kısımlarını bilinçdışı [bilinçsiz] olarak tanımlamıştır. Bu kısımların varlığı aynı ölçüde hipnoz sonrası telkinle de gösterilmiş; bu telkinde kişi tam uyanık durumdayken, telkin edilen şeyi tamamen unutmuş olmasına rağmen, daha önce telkin edilen bir şey yapar. Dolayısıyla bu bilinçdışı bölümü hesaba katmayan hiçbir ruhsal yapı incelemesi tam sayılamaz. Bu nasıl yapılır? Cevabın şu olduğu düşünülür: hipnotik telkinle; Breuer ve Freud tarafından kullanılan şey de budur. Ama kısa bir süre sonra bu yöntemin hatalı olduğu, etkisinin düzensiz ve belirsiz olduğu, bazen de hiç işe yaramadığı anlaşılır. Dolayısıyla Freud, telkin kullanmaktan yavaş yavaş vazgeçer ve bunun yerine, daha sonra “özgür çağrışım” olarak adlandırılan tamamen yeni bir yöntem uygulamaya başlar. Ruhsal yapısı incelenen kişiden aklına ne gelirse söylemesini istemekten oluşan bu duyulmamış, basit yöntemi benimser. Bu belirleyici karar en şaşırtıcı sonuçlara yol açar; ilkel şekliyle bile Freud’un bu yöntemi yeni igözlemler sağlar. İlkel, çünkü işler bir süre yolunda gitse de, çağrışımların akışı er veya geç kesilecektir. Söz konusu kişi artık söyleyecek hiçbir şey düşünmez bir duruma gelir. Böylece, kişinin bilinçli iradesinden bağımsız bir güç olan ve incelemeyele işbirliğini reddeden “direnme” olgusu ortaya çıkar. Bu da çok temel bir teori parçasının, ruhsal yapının dinamik bir şey olduğu, bazıları bilinçli, bazıları bilinçsiz olan, birbiriyle bazen uyum, bazen karşıtlık içinde işleyen bir dizi ruhsal güçten oluştuğu hipotezi için bir temel olur.

Bu olgular, sonuçta evrensel olduklarının anlaşılmasına rağmen, başlangıçta nevrotik hastalarda gözlenip incelenir ve Freud’un ilk yıllardaki çalışmaları büyük ölçüde bu hastaların “direnmesini” yenmenin yollarını bulma ve bu direnmenin arkasında yatan şeyleri açığa çıkarma üzerinde yoğunlaşır. Çözüm ancak Freud’un kendi üzerinde yaptığı olağandışı bir gözlemle mümkün olabilmiştir. Şimdi buna onun öz-analizi [kendi ken-

dini psikanalizi] diyoruz. Fliess'e yazdığı mektuplarda bu olayın birinci elden anlatılması büyük bir şans. Bu analiz, ruhsal yapıdaki bilinçsiz süreçlerin doğasını keşfetmesini ve bunların bilinçli olmaya neden bu kadar büyük bir direnme gösterdiğini anlamasını; hastalarındaki direnmenin üstesinden gelmenin veya bundan kaçınmanın tekniklerini geliştirmesini; ve daha da önemlisi, bu bilinçsiz süreçlerle bilinen bilinçli süreçlerin işleyiş tarzları arasındaki büyük farkları görmesini mümkün kılar. Bu üç noktadan her birisi için bir şeyler söylenebilir, çünkü gerçekte bunlar, Freud'un ruhsal yapıya ilişkin bilgilerimize katkısının çekirdeğini oluşturmaktadır.

Ruhsal yapının bilindiği içeriğinin, enerjilerini doğrudan doğruya temel fiziksel içgüdülerden alan tamamen karşıt eğilimlerin –arzuları– etkinliğinden oluştuğu bulunmuştur. Bunlar, anında doyum bulmanın dışında hiçbir şeyi dikkate almaksızın işler ve ruhsal yapıdaki, gerçekliğe uyarlanmayla ve dış tehlikelerden kaçınmayla ilgili olan daha bilinçli diğer öğelerle çatışma eğilimi gösterir. Dahası, bu ilkel eğilimler büyük ölçüde cinsel veya yıkıcı bir yapıda olduğu için, daha sosyal ve uygar olan ruhsal güçlerle mutlaka çatışacaklardır. Bu doğrultudaki incelemeler, Freud'un çocukların uzun zaman gizlenen cinsel yaşamının sırlarını ve Odişus kompleksini keşfetmesine yol açar.

Kendi kendini analizi, ikinci olarak da rüyaların doğasını incelemesini sağlar. Nevrotik semptomlar gibi bunların da temel bilinçsiz dürtülerle tali [ikincil] bilinçli dürtüler arasındaki bir çatışmanın ve uzlaşmanın sonucu olduğu anlaşılır. Böylece bunların analiz edilerek öğelerine indirgenmesi yoluyla hastaların gizli bilinçsiz içeriklerini anlamak mümkün olur; ve rüyalar hemen hemen evrensel bir olgu olduğu için, rüya yorumunun, nevrotik hastaların direncini aşmak için en yararlı teknik buluşlardan birisi olduğu anlaşılır.

Son olarak, rüyaların ayrıntılı incelemesi Freud'un temel ve tali [birincil ve ikincil] düşünce süreçleri dediği olgular arasındaki, ruhsal yapının bilinçsiz ve bilinçli kısımlarındaki olaylar arasındaki belirgin farkları sınıflandırmasını mümkün kılar. Bilinçsiz kısmında [bilinçdışında], örgütlenme veya eşgüdüm [koordinasyon] diye bir şey olmadığı keşfedilir: Her ayrı dürtü, kalan her şeyden bağımsız olarak doyum arar; bir diğerinden etkilenmeden işler; karşıtlıklar tam anlamıyla etkisizdir ve en karşıt dürtüler yan yana gelişir. Bilinçdışında düşünce çağrışımları da mantığı kesinlikle dikkate almadan gelişir: Benzerlikler özdeşlik olarak değerlendirilir, negatifler pozitiflerle eşitlenir. Karşıt eğilimlerin bağlandığı nesneler de bilinçdışında olağandışı ölçüde değişkendir; hiçbir ussal temeli olmayan bir çağrışımlar zinciri boyunca bir nesnenin yerini tamamen bir başkası alabilir. Freud, birincil sürece ait mekanizmaların bilinçli düşünceye sızmasının, sadece rüyalarındaki değil, diğer normal ve patolojik birçok ruhsal olaydaki tuhaflığı da açıkladığını kavrar.

Freud'un sonraki çalışmalarının tamamının, bu ilk düşüncelerin büyük ölçüde derinleşmesi ve genişlemesi olduğunu söylersek pek abartmış sayılmayız. Bunlar, sadece psikonevrozların ve psikozların değil, ayrıca dil sürçmesi, espiriler, sanatsal yaratım, siyasi kurumlar ve dinler gibi diğer normal süreçlerin de mekanizmalarının açıklanması için uygulanır; bunlar kısmen birçok uygulamalı bilime –arkeoloji, antropoloji, kriminoloji [suç bilimi], eğitim gibi– yeni bir ışık tutulmasında rol oynar; ayrıca psikanalitik tedavinin etkililiğini de açıklar. Son olarak Freud, bu ilk gözlemler temeline, çok daha genel kavramlardan oluşan “metapsikoloji” adını verdiği teorik bir üstyapı kurar. Ne var ki birçok insan büyüleyici bulsa da o her zaman bunların geçici birer hipotez niteliğinde olduğunda ısrar etmiştir. Gerçekten de yaşamının geç bir döneminde, “bilinçdışı” teriminin ikiliğinden [belirsizliğinden] ve çelişkili kullanımlarından etkilenerek, zi-

hinsel yapı için yeni bir yapısal açıklama önerir; bu yapıda örgütsüz içgüdüsel eğilimler “id,” örgütlü gerçekçi kısım “ego” ve eleştirel olan ve ahlaki kurum işlevi gören kısım da “süperego” olarak adlandırılır; bunun, birçok konuya açıklık kazandıran yeni bir açıklama olduğuna kuşku yok.

Bu özet okura Freud'un yaşamındaki dış olayların genel bir çerçevesini çizecek ve buluşlarının kapsamı konusunda bir fikir verecektir. Daha fazlasını istemek doğru mu? Daha derine inerek Freud'un nasıl bir insan olduğunu sorgulamak? Belki de değil. Ama insanın, büyük insanlar konusundaki merakı doyumsuzdur ve doğru açıklamalarla doyurulmadığı zaman kaçınılmaz olarak mitolojik açıklamaların üstüne atlar. Freud'un ilk kitaplarından ikisinde (*Rüyaların Yorumu* ve *Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi*), tezini sunuşu onu, olağandışı miktarda kişisel malzemeyi ortaya dökmeye zorlamıştır. Yine de, veya belki de bu nedenle, özel yaşamına girme çabalarına şiddetle karşı çıkmış ve bundan dolayı çok sayıda mite konu olmuştur. Örneğin ilk ve en safdil mite göre o, kendini kamu ahlakını bozmaya adanmış bir ahlaksızdır. Daha sonraki fantaziler karşıt doğrultuda gelişme eğilimi gösterir: Katı bir ahlakçı, acımasız bir disiplin yanlısı, bir otokrat, benmerkezcil, asık suratlı, temelde mutsuz bir insan gibi gösterilir. Onu bir parça olsun tanıyanlar, bu iki tablonun da aynı ölçüde tamamen saçma olduğunu bilir. Bu ikinci tablonun kısmen son yıllarındaki fiziksel acılarının bilinmesinden kaynaklandığı açık; ama bu kısmen de en yaygın portrelerinden birisinin yarattığı talihsiz izlenimden kaynaklanıyor olabilir. En azından profesyonel fotoğrafçılara poz vermekten hoşlanmaz; sanatçılar da her zaman için psikanalizin bulucusunu gaddar, ürkütücü bir figür olarak temsil etme ihtiyacının altında ezilmiş gibi gözüküyor. Yine de bereket versin ki daha hoş ve doğru alternatif versiyonlar da mevcut: örneğin, en büyük oğlunun babasına ilişkin anılarındakine (Martin Freud [1957], *Glory Reflected*) benzer, tatildayken veya çocuklarıyla çeken anlık resimler. Gerçekten de bu sevimli ve eğlenceli kitap, paha biçilmez de olsa,

daha resmi olan diğer biyografileri birçok açıdan dengeler ve sıradan yaşamındaki Freud'dan birşeyler anlatır. Bu portrelerden bazılarında ilk zamanlarda dolgun yüzlü olduğunu görürüz; ama sonraki yaşamında, özellikle de Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, hatta hastalığından önce aynı dolgunluğu göremeyiz; yine de yüzü olduğu kadar bir bütün olarak vücudu da (orta boy-ludur) belirgin bir gergin enerji ve uyanık gözlemci izenimi verir. Ciddidir, ama daha resmi ilişkilerinde nazik ve düşüncelidir; diğer durumlarda hoş ve ironik bir mizah duygusuyla eğlendirici bir konuşmacı olabilir. Ailesine düşkünlüğünü görmek ve sevecenlik uyandıran bir insan olduğunu anlamak zor değildir. Çok yönlü ilgileri vardır –yurtdışı gezilerine, kıy tatillerine, dağ gezilerine düşkündür– ve sanat, arkeoloji, edebiyat gibi daha çok zamanını alan uğraşları vardır. Freud sadece Almanca'da değil, birçok dilde çok iyi okuyan birisidir. İngilizce ve Fransızca'yı çok iyi okur, ayrıca oldukça iyi bir İspanyolca ve İtalyanca bilgisi vardır. Eğitiminin sonraki evrelerinin temelde bilimsel olduğunu unutmamak gerekir (Üniversitede kısa bir süre felsefe okuduğu doğrudur); okulda klasikleri öğrenmiş ve bu ilgisini hiç kaybetmemiştir. On yedi yaşında okul arkadaşlarından birine yazdığı bir mektup vardır. Mektupta, mezuniyet sınavlarında aldığı çeşitli başarıları anlatıyor: Latince'de Virgil'den bir parça, Yunanca'da, her şeyden önemlisi, "Oedipus Rex"¹ten otuz üç satır [çeviri].

Özetle, İngiltere'de Viktoryan yetiştirme tarzının en iyi ürünü nasıl görüyorsak, Freud'u da öyle değerlendirebiliriz. Edebiyat ve sanat zevkleri bizimkinden elbette farklı olacaktır, kesinlikle liberal olsa da, ahlaki görüşleri Freud çağı sonrasına ait olmayacaktır. Ama onda, coşkuyla ve kendisi acılaşmadan çekilen onca acıyla dolu dolu bir yaşam süren bir insan görmeliyiz. Tam bir dürüstlük ve dosdoğruluk, onun belirgin özellikleridir,

1 [Emil Fluss. Bu mektup Freud'un yazışmalarında yer almaktadır (1906)a.]

ne kadar yeni veya olağandışı olursa olsun kendisine sunulan her olguyu dikkate almaya yönelik entellektüel açıklığı da öyle. Şaşırtıcı bazı özellikleri olmasına yol açan şey belki de, görünürde insanlığa yönelik inançsızlığının gizleyemediği bir iyilik-severlikle birleşen bu niteliklerinin kaçınılmaz bir devamı ve uzantısıdır. Zihninin keskinliğine rağmen temelde saftır [sadedir] ve bazen eleştirel becerisinde beklenmedik boşluklar doğar: Örneğin bir Mısır bilimci veya filolog gibi kendi alanı dışındaki konularda bir otoritenin, daha da garibi, inanmak için algı gücünü denemek gereken insanların güvenilmezliğini algılayamaz, bazen tanıdıklarındaki kusurları göremez. Ama Freud'un da bizim gibi bir insan olduğunu söylemek kibirimizi okşasa da, bu doyumda kolayca çok ileri gidebiliriz. Aslında, o güne kadar normal bilinçten kaçan ruhsal olgular alanının tamamını ilk gören, rüyaları ilk yorumlayan, çocuk cinselliği olgularını ilk kavrayan, birincil ve ikincil düşünce süreçleri arasındaki ayrımı ilk yapan insanda, kısaca bilinçdışı aklı [ruhsal yapıyı] bizim için ilk gerçek kılan insanda çok olağandışı bir şeyler olsa gerek.

JAMES STRACHEY

[Daha fazla bilgi isteyen okur, Ernest Jones tarafından kaleme alınan üç ciltlik Freud biyografisine başvurabilir; bu biyografinin kısaltılmış bir versiyonu Pelican tarafından 1964'te yayımlanmıştır. Ayrıca Freud'un, oğlu ve gelini Ernst ve Lucie Freud (1960a) tarafından derlenen üç ciltlik mektupları, Wilhelm Fliess (1950a), Karl Abraham (1965a), C. G. Jung (1974a), Oskar Pfister (1963a), Lou Andreas-Salomé (1966a), Edoardo Weiss (1970a) ve Arnold Zweig (1968a) ile olan yazışmalarını içeren ciltler, her şeyden önce de Freud'un kendi çalışmaları birer başvuru kaynağı olabilir.]

KRONOLOJİK TABLO

Bu tabloda, Freud'un entellektüel gelişimindeki ve düşüncelerindeki başlıca dönüm noktalarından bazıları kabaca belirlenmiştir. Özel yaşamındaki başlıca olaylardan bazılarına da yer verilmiştir.

1856. 6 Mayıs. Moravia, Freiberg'de doğar.

1860. Ailesi Viyana'ya yerleşir.

1865. Orta okula başlar.

1873. Viyana Üniversitesi'nde tıp okumaya başlar.

1876-82. Viyana'da Fizyoloji Enstitüsü'nde Brücke ile çalışır.

1877. İlk yayınlar: anatomi ve fizyoloji üzerine makaleler.

1881. Tıp dalında Doktora derecesi alır.

1882. Martha Bernays ile nişanlanır.

1882-5. Viyana Genel Hastanesi'nde çalışır; beyin anatomisi üzerinde odaklaşır; birçok makale yayımlar.

1884-7. Kokainin klinikte kullanımı konusunda araştırmalar yapar.

1885. Nöropatoloji dalında *Privatdozent* (Üniversite Hocası) olarak atanır.

1885. (Ekim) - 1886 (Şubat). Paris'te Salpêtrière'de (sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'un yanında araştırmalar yapar. İlgişi histeri ve hipnoza yönelir.

1886. Martha Bernays ile evlenir. Viyana'da sinir hastalıkları üzerine özel bir muayenehane açar.

1886-93. Viyana'daki Kassowitz Enstitüsü'nde nöroloji, özellikle de çocuklarda görülen beyin felci üzerine araştırmalarına devam eder, birçok makale yayımlar. İlgişi yavaş yavaş nörolojiden psikopatolojiye kayar.

1887. Büyük kızı dünyaya gelir (Mathilde).

- 1887-92. Berlinli Wilhelm Fliess ile dost olur ve yazışmaya başlar. Freud'un, ölümünden sonra 1950'de yayımlanan bu döneme ait mektupları, görüşlerinin gelişimine büyük ölçüde ışık tutmuştur.
1887. Terapide hipnotik telkinden yararlanmaya başlar.
1888. Breuer'in izinden giderek histeride kataritik terapi için hipnotik telkin kullanmaya başlar. Hipnozu yavaş yavaş bırakır ve bunun yerine özgür çağrışımı kullanır.
1889. Büyük oğlu dünyaya gelir (Martin).
1891. Afazi üzerine bir monografi yayımlar.
İkinci oğlu dünyaya gelir (Oliver).
1892. Breuer'le birlikte "Ön Yazışma"yı yayımlar: Bu, histeri konusundaki travma teorisinin ve kataritik tedavinin bir açıklamasıdır.
İkinci kızı dünyaya gelir (Sophie).
- 1893-8. Histeri, saplantılar ve kaygı üzerine araştırmalar yapar ve kısa makaleler yayımlar.
1895. Breuer'le birlikte *Histeri üzerine Araştırmalar*'ı yayımlar: Bu, durum tarihçelerini ve Freud'un tekniğinin tanımının bulunduğu, ilk aktarım açıklamasının da yer aldığı bir kitaptır.
- 1893-6. Freud ile Breuer arasındaki görüş ayrılıkları giderek büyür. Freud, savunma ve bastırma kavramlarını geliştirir, nevrozun, ego ile libido arasındaki çatışmanın bir sonucu olduğu savını ortaya atar.
1895. *Bilimsel bir Psikoloji Projesi*: Freud'un Fliess'e mektuplarıyla birlikte 1950 yılında yayımlanmıştır. Psikolojiyi nörolojik terimlerle ortaya koymaya yönelik başarısız bir girişim; ama bu, sonraki teorilerinden birçoğunun habercisidir.
En küçük çocuğu dünyaya gelir (Anna).
1896. "Psikanaliz" terimini ortaya atar.
Babasını kaybeder (80 yaşında).

1897. Freud'un kendi kendini psikanalizi; bu, travma teorisinden vazgeçmesine ve çocuk cinselliğini ve Odişus kompleksini görmesine yol açmıştır.
1900. *Rüyaların Yorumu*; son bölümünde Freud'un ruhsal süreçlere, bilinçdişına ve "haz ilkesinin" egemenliğine ilişkin dinamik görüşünün ilk tam açıklaması yer alır.
1901. *Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi*. Bu çalışma, rüyalara ilişkin kitabıyla birlikte, Freud'un teorilerinin sadece patolojik durumlar için değil, normal ruhsal yaşam için de geçerli olduğuna açıklık kazandırır.
1902. Profesör Ekstraordinaryus unvanını alır.
1905. *Cinsellik Teorisi üzerine Üç Deneme*: İnsandaki cinsel içgüdünün gelişme seyrini bebeklikten erişkinliğe kadar ilk kez izler.
1906. Jung, psikanaliz taraftarı olur.
1908. Psikanaliz konulu ilk uluslararası toplantı (Salzburg'da).
1909. Freud ve Jung, konferans için ABD'ye davet edilir.
İlk çocuk analizinin durum tarihçesi (beş yaşındaki Küçük Hans): Daha önce erişkin analizlerine dayanan, özellikle çocuk cinselliği, Odişus kompleksi ve içdiş edilme kompleksi konusundaki varsayımların doğrulanması.
1910. "Narsizm" teorisinin ilk ortaya çıkışı.
- 1911-15. Psikanaliz tekniğı üzerine makaleler.
1911. Adler'le yolları ayrılır.
Psikanalitik teorilerinin psikotik bir vakaya uygulanması: Dr. Schreber'in otobiyografisi.
- 1912-13. *Totem ve Tabu*: psikanalizin antropolojik malzemelere uygulanışı.
1914. Jung'la yolları ayrılır.
"Psikanalitik Hareketin Tarihi Üzerine." Adler ve Jung'a yönelik bir polemigi de içermektedir.

- Belli başlı son durum tarihçesini yazar: "Kurt Adam" (1918'e kadar yayımlanmamıştır.)
1915. Temel teorik sorunlara ilişkin on iki makaleden oluşan "metapsikolojik" denemeler dizisini yazar; bunlardan sadece beşi günümüze kadar gelmiştir.
- 1915-17. *Giriş Dersleri*: Birinci Dünya Savaşı'na kadarki görüşlerinin durumu için kapsamlı ve genel bir açıklama sağlar.
1919. Narsizm teorisinin savaş nevrozlarına uygulanması.
1920. İkinci kızını kaybeder.
Haz İlkesinin Ötesinde: "Tekrarlama zorlanımı" kavramına ve "ölüm içgüdüsü" teorisine ilişkin ilk açık giriş niteliğindedir.
1921. *Grup Psikolojisi*. Ego üzerine sistematik bir analitik çalışmanın başlangıcı.
1923. *Ego ve İd*. Aklın yapısı ve işleyişi konusunda büyük ölçüde gözden geçirilmiş bir açıklama; id, ego, süperego diye üçe ayırır.
1923. Kanser başlangıcı.
1925. Kadınlardaki cinsel gelişime ilişkin görüşlerini gözden geçirir.
1926. *Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı*. Kaygı sorunları konusundaki görüşlerini gözden geçirir.
1927. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. Bir din tartışması: Freud'un, kalan yıllarını verdiği bir dizi sosyolojik çalışmadan ilki.
1930. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*. Bu, Freud'un "ölüm içgüdüsü"nün bir dışavurumu olarak değerlendirilen yıkım içgüdüsüne ilişkin ilk kapsamlı çalışmasını içerir.
Frankfurt Kenti, Goethe Ödülünü Freud'a verir.
Annesini kaybeder (95 yaşında).
1933. Hitler Almanya'da iktidarı ele geçirir: Freud'un kitapları Berlin'de halk önünde yakılır.

- 1934-8. *Musa ve Tektanrıcılık*: hayatta olduğu dönemde yayımlanan son çalışması.
1936. Sekseninci yaş günü. Corresponding Member of Royal Society seçilir.
1938. Hitler Avusturya'yı işgal eder. Freud Viyana'dan ayrılarak Londra'ya gider.
- Genel Çizgileriyle Psikanaliz*. Psikanaliz üzerine son, tamamlanamamış, ama derin bir açıklama.
1939. 23 Eylül. Londra'da ölür.

CİNSELLİK TEORİSİ
ÜZERİNE ÜÇ DENEME
(1905)

EDİTÖRLÜK NOTU

DREI ABHANDLUNGEN ZUR SEXUALTHEORIE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1905 Leipzig ve Viyana: Deuticke.
1910 2. bas. Leipzig ve Viyana: Deuticke. (Bazı ilavelerle.)
1915 3. bas. Leipzig ve Viyana: Deuticke. (Bazı ilavelerle.)
1920 4. bas. Leipzig ve Viyana: Deuticke. (Bazı ilavelerle.)
1922 5. bas. Leipzig ve Viyana: Deuticke. (Tıpkıbasım.)
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 3-119. (Bazı ilavelerle.)
1925 6. bas. Leipzig ve Viyana: Deuticke. 1924 baskısının aynısı.
1942 *Gesammelte Werke*, 5, 29-145. (Tıpkıbasım.)

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

Three Contributions to the Sexual Theory

- 1910 New York: Journal of Nerv. and Ment. Dis. Publ. Co. (Monograf Dizisi No 7). (Çev. A.A. Brill.)

Three Contributions to the Theory of Sex

- 1916 Yukarıdakinin 2. basımı (ilavelerle birlikte).
1918 3. basım.
1930 4. basım (düzeltilmiş).
1938 *Basic Writings*, 553-629 (1930 basımının aynısı).

Three Essays on the Theory of Sexuality

- 1949 Londra: Imago Publishing Co. (Çev. James Strachey.)

1953 *Standard Edition*, 7, 123-245. (1949 basımının düzeltilmiş ve genişletilmiş versiyonu.) (1956'da bazı düzeltmelerle yeniden basılmıştır.)

Elinizdeki basım *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Freud'un *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme*'sinin, *Rüyaların Yorumu* ile birlikte insan bilgisine yaptığı en önemli ve en özgün katkı olduğuna kuşku yok. Yine de 1953 yılında *Standard Edition* yayımlanıncaya kadar ilk yayımlandıkları dönemdeki etkisinin kesin yapısını değerlendirmek güç olmuştur. Çünkü bu çalışmalar yirmi yılı aşkın bir süre içinde her basımda diğer eserlerinden çok daha fazla değişikliğe ve ilavelere tabi tutulmuştur; belki de buna tek istisna *Rüyaların Yorumu*'dur.¹ Bu değişiklikler ne Freud'un yaşamı döneminde yayımlanan basımlarda, ne de *Gesammelte Werke*'de belirtilmiştir. Sadece ikinci basımda (1910) metindeki değişiklikler belirtilmese de Freud'un kendisi yeni eklediği dipnotları bir asteriskle işaretlemiştir. (İkinci Basıma Önsöz'üne bakın.) Mevcut basım, Freud'un sağlığındaki son basım olan 1925 versiyonuna dayalı olmasına rağmen, ilk yayımlandığı tarihten itibaren yapılan önemli bütün değişiklikleri belirtmektedir. Buna ek olarak, sonraki basımlarda malzemenin değiştirilmiş veya atılmış olduğu durumlarda editörlük notlarıyla konuya açıklık getirilmiştir. Bu da okurun, bu makalelerin Freud'un bilgisindeki ve görüşlerindeki gelişmeye uygun olarak nasıl geliştiğini anlamasını mümkün kılacaktır.

Örneğin her ikisi de ikinci denemede yer alan çocukların cinsel teorilerine ve libidonun örgensellik öncesi örgütlenmelerine ilişkin bölümlerin, kitabın ilk yayımlanışından tam on yıl sonra

1 Freud'un kendisi de bu durumu ve metne girmiş olabilecek tutarsızlıklar konusunu "kamuş evresi" (1923e; bu ciltte) konulu makalesinin ikinci paragrafında uzun uzadıya ele alıyor.

1915'te kitaba eklendiğini öğrenmek okuru şaşırtabilir. Aynı yıl, üçüncü makaleye libido teorisi bölümü de eklenmiştir. Biyokimya alanındaki ilerlemeler, cinselliğin kimyasal temeline ilişkin kısımların yeniden yazılmasını gerektirmiştir (1920). Bu bir başka açıdan da şaşırtıcıdır, çünkü bu paragrafın burada dipnot olarak basılan özgün versiyonu Freud'un bu bağlamdaki dikkate değer öngörüsünü ve görüşlerinde ne kadar az değişikliğe ihtiyaç olduğunu gösterir. ~

Ama ilk basımından sonra kitaba yapılan önemli ilavelere rağmen, özü 1905'te ortaya çıkmıştır ve gerçekten de çok daha eskilere götürülebilir. Freud'un konuya ilgisinin geçmişi Fliess yazışmaları (1950a) sayesinde ayrıntılarıyla biliyoruz; ancak burada ana hatlarıyla belirtmek yeterli olacaktır. Başlangıçta kaygı nevrozunun ve nevrastrisinin, daha sonra da psikonevrozların nedenselliğinde cinsel etkenlerin oynadığı önemli rolüne ilişkin klinik gözlemleri, Freud'u cinsellik konusunu genel olarak incelemeye yöneltmiştir. Doksanlı yılların başlarındaki ilk yaklaşımı fizyolojik ve kimyasal bir bakış açısından olmuştur. Örneğin kaygı nevrozu konulu ilk makalesinin III. Bölümünde (1895b) cinsel heyecan ve boşalma süreçlerinin nöro-psikolojik temeline ilişkin bir hipotez yer almaktadır. Cinselliğin kimyasal temelindeki ısrarı en azından o tarihlere kadar uzanır. Diğer bağlamlarda olduğu kadar 1895 yazındaki ünlü Irma'nın enjeksiyonu rüyasındaki (*Rüyaların Yorumu*, II. Bölüm) çağrışımlarında da görüleceği üzere bu konuda Fliess'in düşüncelerine çok şey borçlu olduğuna inanmıştır. Ayrıca daha sonra "belirleyici etken" olarak değerlendirdiği çiftcinsellik gibi duyarlı bir konuya ilişkin ipuçlarını da Fliess'e borçludur, ancak bu etkenin işleyişine ilişkin nihai görüşünde Fliess'le görüş ayrılığına düşmüştür. Fliess'e yazdığı mektuplarda çocuklukta uyarıma açık olan, ancak daha sonra bastırılan erotojenik bölgelerden, sapsaplarla olan ilişkilerinden ilk kez söz ettiğini ve -ki daha psi-

kolojik olan bir yaklaşımın izlerini gösteren- bastırıcı güçlere, tiksinti, utarım ve ahlaka ilişkin tartışmalara girdiğini görürüz.

Ama Freud'un cinsellik teorisinin birçok ögesinin daha 1896'da kafasında olmasına rağmen, temel taşı henüz keşfedilmiş değildir. Ta başından itibaren, histerinin nedensel etkenlerinin çocukluğa dayandığından kuşkulanıyordu; 1895'e gelindiğinde Freud, ilk çocukluk dönemindeki cinsel baştan çıkarma travmatik etkilerine dayalı eksiksiz bir histeri açıklaması geliştirmişti. Ama 1897'den önceki bu yıllarda çocuk cinselliği, sadece bir erişkinin müdahalesiyle ve yaralayıcı sonuçlar yaratacak şekilde açığa çıkan uykuda [inaktif] bir etken olarak değerlendiriliyordu. Freud, 1897'de baştan çıkarma teorisinden vazgeçmeye zorlanmıştır. Bu olayı Fliess'e yazdığı 21 Eylül tarihli mektubunda (Mektup 69) bildirmiştir.¹ Aynı tarihlerde kendi kendini psikanaliz sırasında Odipus kompleksini keşfetmesi (3 ve 15 Ekim tarihli 70 ve 71 nolu mektuplar) kaçınılmaz olarak, cinsel dürtülerin küçük çocuklarda normalde dışarıdan uyarım olmaksızın da devreye girdiğini keşfetmesine yol açmıştır (örn. bkz. 14 Kasım tarihli 75 nolu mektup). Aslında bu kavrayışla birlikte Freud'un cinsel teorisi tamamlanmıştır.

Ne var ki kendi keşfiyle tamamen barışması için birkaç yılın geçmesi gerekmiştir. Örneğin "Nevrozların Kökeninde Cinsellik" (1898a) başlıklı makalesinde konuya ilişkin tereddütlerini dile getirir. Bir yandan çocukların cinsel yaşamının ancak ergenlikte başladığını düşünmenin yanlış olduğunu ve "her türlü ruhsal cinsel ve birçok bedensel cinsel yetiye sahip olduklarını" söylerken, öte yandan da "insan ırkının örgütlenmesinin ve evriminin, çocuklukta dikkate değer cinsel etkinlikten kaçınmaya

1 Baştan çıkarma teorisinden vazgeçişini ilk kez mevcut çalışmadaki bir dipnotta duyurulmuştur. Daha sona olaya yönelik kendi tepkilerini "Psikanalitik Hareketin Tarihi" (1914d) ve *Otobiyografik İnceleme* (1925d) adlı çalışmalarında anlatmıştır.

çalıştığını,” insanlardaki cinsel güdü güçlerinin biriktirilmesinin ve sadece ergenlikte serbest bırakılmasının gerekli olduğunu, bunun da çocukluktaki cinsel deneyimlerin mutlaka patojenik [hastalık yapıcı] olmasını açıkladığını söylüyor. Önemli olan şeyin, bu tür yaşantıların, bedensel ve ruhsal aygıtta gerçekleşen gelişme sonucunda sonradan erişkinlik döneminde ortaya çıkan etkileri olduğunu belirtiyor. *Rüyaların Yorumu*'nun ilk basımında bile (1900a) III. Bölümün sonlarında ilginç bir paragrafta (ÖFD., 4), “cinsel arzular bağlamında masum olduğu için çocukluğun mutluluğuna değer verebiliriz,” diyor. (Bu parçaya 1911 yılında bir düzeltme notu ilave edilmiştir.) Bunun, kitabın ilk taslağından bir kalıntı olduğuna kuşku yok, çünkü başka bir yerde (örneğin V. Bölümdeki Odişus kompleksi tartışmasında) normal çocuklarda bile görülen cinsel arzuların varlığını açıkça belirtir. “Dora” durum tarihçesini yazdığı dönemde (1901 başlarında) cinsellik teorisinin ana çizgilerinin kesin olarak belirlendiğı açıktır.

Yine de vardığı sonuçları yayımlamakta acele etmez. *Rüyaların Yorumu* tamamlanıp da yayımlanma aşamasına gelince 11 Ekim 1899'da Fliess'e şöyle yazar: “Rüya kitabından hemen sonra cinsellik teorisi gelebilir”; ve bundan üç ay sonra, 26 Ocak 1900 tarihinde (Mektup 128) “Cinsellik teorisine ilişkin malzeme topluyor ve topladıklarımı ortaya koymak için bir kıvılcım bekliyorum,” diye yazıyor. Ama kıvılcımın çakılması için uzunca bir zaman gerekecektir. Freud, beş yıl boyunca her ikisi de 1901 Sonbaharında yayımlanan *On Dreams* ve *Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi* başlıklı çalışmalarının dışında önemli hiçbir şey yayımlamamıştır.

Derken, 1905 yılında ve bir anda üç büyük çalışmasını ortaya koymuştur: *Şakalar* konulu kitabı, *Üç Deneme*'si ve “Dora” durum tarihçesi. Bunlardan sonuncusunun çoğunlukla dört yıl önce, 1901 başlarında yazıldığı açıktır, ancak 1905 Ekim ve Kasım

aylarında yayımlanmıştır. Freud diğer ikisi üzerinde aynı anda çalışmıştır: Ernest Jones (1955), Freud'un iki çalışmayı birbirine bitişik iki masa üzerinde tuttuğunu ve ruhsal durumuna bağlı olarak biri veya diğeri üzerinde çalıştığını söylüyor. Bu iki kitap hemen hemen aynı zamanda yayımlanmıştır; kesin tarihler belli olmasa da, “Dora” durum tarihçesinden en az dört ay öncesine rastlamaktadır.

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ¹

BU küçük çalışmanın eksiklerinin ve içerdiği belirsizliklerin bilincindeyim. Buna rağmen, son beş yıl içindeki araştırmaların sonuçlarını bu çalışmaya eklemekten kaçındım, çünkü böyle bir şey çalışmanın bütünlüğünü ve belgesel olma özelliğini bozacaktı. Bu nedenle özgün metni küçük değişikliklerle baskıya veriyorum; yeni dipnotları asterisk ile eskilerinden ayırmakla yetineceğim.² Ayrıca kitabın kısa sürede eskimesini, yani kitapta şimdi yeni olanın genelde benimsenen bir şeye dönüşmesini, eksik ve kusurlarının giderilmesini samimi olarak arzuluyorum.

VİYANA, Aralık 1909

ÜÇÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

ON yılı aşkın bir süredir, bu çalışmanın sonuçlarını ve buna yönelik tutumu izliyorum; üçüncü basımının sağladığı fırsattan yararlanarak yanlış anlamaları önlemek ve yerine getirilmesi mümkün olmayan beklentileri ortadan kaldırmak için yeni bir önsöz ekliyorum. Her şeyden önce, bu kitapta sunulan şeylerin, tamamen gündelik tıbbi gözlemlere dayandığını vurgulamak isterim; psikanalitik araştırma bulguları bunlara ilave bir derinlik ve bilimsel anlam kazandıracaktır. Bu *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme*, psikanalizin varsaymak durumunda olduğu veya kanıtlanmasını mümkün kıldığı olgulardan başka bir şey içermiyor. Dolayısıyla bu denemelerin tam bir "cinsellik teorisi", kapsamına

1 [Bu önsöz 1920'den sonra atılmıştır.]

2 [Sonraki basımlarda bu uygulama bırakılmıştır.]

ulaşması söz konusu olamaz; ayrıca burada cinsel yaşamın önemli sorunlarından bazılarının ele alınmamış olması doğaldır. Ancak okur buna dayanarak yazarın, bu kapsamlı konunun ele alınmayan bazı yanlarından habersiz olduğu veya önemsizmiş gibi gözü aldırdığı sonucuna varmamalıdır.

Bu kitabın psikanalitik gözlemlere dayanıyor olması gerçeği, sadece ele alınan konuların seçiminde değil, düzenlenişinde de açıklık kazanacaktır. Çalışmanın tamamı boyunca çeşitli etkenler özgün bir öncelik sırasına konmuştur: Rastlantıya bağlı etkenlere öncelik verilirken, yatkınlık [doğuştan gelen etkenler] geri cephede kalmış ve evrimsel kökenden [phylogenesis] çok gelişimsel kökene [ontogenesis] ağırlık verilmiştir. Çünkü analizde temel rolü oynayan şey kazara etkenlerdir: Bunlar neredeyse tamamen bu etkenlerin etkisine tabidir. Yatkınlık [doğuştan gelen] etkenler ancak bunlardan sonra, deneyimle eylemlik kazanan şeyler olarak su yüzüne çıkar: Bunların gereğince ele alınması bizi psikanaliz alanından çok uzaklaştıracaktır.

Gelişimsel köken ile evrimsel köken arasındaki ilişki de yukarıdakine benzer bir ilişkidir. Evrimsel köken sonraki deneyimlerle değişikliğe uğramadığı ölçüde, gelişimsel köken evrimsel kökenin bir tekrarı olarak değerlendirilebilir. Gelişimsel sürecin arkasında evrimsel yatkınlığın iş başında olduğu gözlenebilir. Ama [doğuştan gelen] yatkınlık nihai anlamda söz konusu türün eski yaşantılarının çökeltisidir ve bireyin sonraki yaşantıları, rastlantıya bağlı etkenler olarak bu yatkınlığa eklenir.

Ne var ki elinizdeki çalışmanın, sadece psikanalitik araştırmaya dayanıyor oluşuyla değil, ayrıca biyolojinin bulgularından açıkça bağımsız oluşuyla da ayırıldıldığını vurgulamam gerek. İnsanın cinsel işlevlerini ele alan ve psikanaliz tekniğiyle mümkün olan bu çalışmada, ister genel cinsel biyolojiden, ister belli hayvan türlerinin cinselliğinden olsun, ön-

yargılardan dikkatle kaçındım. Gerçekten de daha çok, psikolojik incelemenin insan cinsel yaşamının biyolojisine ne ölçüde ışık tutabileceğini keşfetmeyi amaçladım. İncelemem sırasında ortaya çıkan ortak noktaları göstermem doğaldır, ancak psikanalitik yöntemin, bazı açılardan biyolojik varsayımlara dayalı olanlardan çok farklı bulgulara ve görüşlere yol açması durumunda yolumdan sapma ihtiyacı duymadım.

Bu üçüncü basımda epeyce yeni malzeme ekledim, ancak önceki basımda olduğu gibi bunları özel işaretlerle ayırdetmedim. Bugün için bilimsel çalışmalardaki ilerleme biraz daha yavaş olsa da, en son psikanalitik literatüre uygunluk açısından bir dizi ilave yapmak gerekmiştir.¹

VİYANA, Ekim 1914

1 [Aşağıdaki dipnot bu noktada sadece 1915 basımında yer almıştır:] İkinci basımdan sonra 1910 yılında A. A. Brill tarafından yapılan İngilizce çevirisi New York'ta, N. Ossipow tarafından yapılan Rusça çevirisi de Moskova'da yayımlanmıştır. [Freud'un sağlığı döneminde ayrıca Macarca (1915), İtalyanca (1921), İspanyolca (1922), Fransızca (1923), Lehçe (1924), Çekçe (1926) ve Japonca (1931) çevirileri de yayımlanmıştır.]

DÖRDÜNCÜ BASIMA ÖNSÖZ

SAVAŞIN çalkantıları dindikten sonra psikanalitik araştırmaya duyulan ilginin dünya genelinde azalmadığını görmek sevindiricidir. Bilinçdışı, bastırma, hastalık nedeni olarak çatışma, hastalıktan elde edilen kazanç, semptom oluşumunun mekanizmaları, vb. gibi konulardaki arı psikolojik tezler ve psikanalitik bulgular daha çok kabul görmekte, hatta genelde görüşlerimize karşı olanlar tarafından bile dikkate alınmaktadır. Ne var ki bu teorinin, biyoloji cephesinde yer alan ve temeli bu küçük çalışmada işlenen kısmı hâlâ aynı muhalefetle karşı karşıyadır. Hatta bu kitap, bir süre için psikanalizle çok aktif yollardan ilgilenen bazılarının, psikanalizden vazgeçip normal ve hastalıklı ruhsal yaşamda cinsellik etkeninin oynadığı rolü tekrar kısıtlamayı amaçlayan yeni görüşleri benimsemelerine neden olmuştur.

Yine de psikanalitik teorinin bu bölümünün, keşfetmeye çalıştığı gerçeklikten diğerlerinden daha uzak olabileceği görüşünü kabul edemem. Anılarım kadar kesintisiz devam eden incelemelerim de teorinin bu kısmının aynı ölçüde dikkatli ve yansız gözlemlere dayandığından emin olmamı sağlamıştır. Ayrıca görüşlerimin genel benimsenişindeki bu tutarsızlığa bir açıklama bulmak hiç de zor değildir. Her şeyden önce burada tanımlanan insan cinsel yaşamının başlangıcı, sadece analizi hastanın çocukluğunun ilk yıllarına götürebilecek kadar sabrı ve teknik becerisi olan araştırmacılar tarafından doğrulanabilir. Çoğu kez bunu yapmak mümkün değildir, çünkü tıbbi tedavi hastalığın en azından görünüşte kısa sürede iyileştirilmesini gerektirir. Buna karşılık sadece psikanaliz uygulayan doktorlar bu bilgi alanına ulaşabilmekte veya kendi önyargılarından veya antipatilerinden bağımsız değerlendirmeler yapabilmektedir. İnsanlık çocuklar üzerindeki doğrudan gözlemlerden ders çıkarabilseydi bu üç denemeyi yazmaya gerek olmayacaktı.

Ayrıca bu kitaptaki bazı şeyler –bütün insan başarılarında cinselliğin oynadığı önemli rol üzerindeki ısrarı ve cinsellik kavramını genişletme çabası– ta başından itibaren psikanalize karşı en güçlü direnme güdülerine yol açmıştır. Slogan arayışına giren insanlar, psikanalizin “topyekün cinselciliğinden” söz edecek ve “her şeyi” cinsellikle açıkladığı yolunda anlamsız bir suçlamada bulunacak kadar ileri gittiler. Duygusal etkenlerin insanların kafasını nasıl karıştırdığını ve onları nasıl unutkan yaptığını biz de unutacak olursak bu bizi çok şaşırtabilir. Felsefeci Arthur Schopenhauer'un, insanlığa etkinliklerinin –kelimenin sıradan anlamıyla– cinsel dürtülerle ne ölçüde belirlendiğini göstermesinden bu yana çok geçmiş değil. Okurların tamamının, böylesine şaşırtıcı bir bilgi kırıntısını kafalarından tamamen atması elbette mümkün olmayacaktır. Cinsellik kavramındaki çocukların ve sapıkların analizinin gerekli kıldığı “kapsam genişlemesi” konusuna gelince: daha üstün bir bakış açısından psikanalize aşağılamayla bakanların, psikanalizin kapsamı genişleyen cinselliğinin büyük Plato'nun Eros'u ile ne kadar yakın bir örtüşme gösterdiğini hatırlaması gerekir. (Bkz. Nachmansohn, 1915.)

VİYANA, Mayıs 1920

I

CİNSEL SAPMALAR¹

İNSANLARDA ve hayvanlarda cinsel ihtiyaçların bulunduğu gerçeği biyolojide beslenme, yani açlık içgüdüleriyle benzerlik kurularak bir "cinsel içgüdü" varsayımıyla ifade edilir. Gündelik dilde "açlık" terimine karşılık gelen bir ifade bulunmasa da bilim dilinde bu amaçla "libido" terimi kullanılmaktadır.²

Halk arasında bu cinsel içgüdünün doğası ve tipik özellikleri konusunda oldukça net görüşler vardır. Genelde çocukluk döneminde bulunmadığı, olgunlaşma süreciyle ilişkili olarak ergenlik çağında ortaya çıktığı ve bir cinsin diğer cinse duyduğu karşı konulmaz bir çekimin dışavurumlarıyla kendini belli ettiği; amacının cinsel birleşme veya buna yönelen eylemler olduğu düşünülür. Ne var ki bu görüşlerin gerçek durumun son derece yanlış bir tablosu olduğuna inanmak için geçerli nedenlerimiz vardır. Bu görüşleri biraz daha yakından inceleyince, bir *dizi* hatı, eksik ve aceleci yargı içerdiklerini göreceğiz.

Bu noktada iki teknik terime yer vereceğim. Gelin, cinsel çekime konu olan kişiye *cinsel nesne* ve içgüdünün yöneldiği ey-

-
- 1 Bu ilk makaledeki bilgiler, Krafft-Ebing, Moll, Moebius, Havelock Ellis, Schrenck-Notzing, Löwenfeld, Eulenburg, Bloch ve Hirschfeld gibi isimlerin yazılarından ve Hirschfeld başkanlığında yayımlanan *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen* adlı çalışmadan elde edilmiştir. Literatürün kalanına ilişkin eksiksiz kaynakçalar adı geçen yazarların eserlerinde yer aldığı için, ayrıntılı kaynakça verme gereği duymuyorum. [1910 tarihinde eklenen not:] Eşcinsellerin analitik incelemesinden elde edilen veriler, I. Sadger'den sağladığım malzemelere ve kendi bulgularıma dayanmaktadır.
 - 2 [1910'da eklenen dipnot:] Almanca'da tek uygun kelime olan "*Lust*," ne yazık ki çift anlamlıdır ve hem bir ihtiyaç, hem de bir doyum için kullanılır.

leme de *cinsel amaç* diyelim. Bu durumda bilimsel süzgeçten geçirilen gözlemler, her ikisi –yani hem cinsel nesne, hem de cinsel amaç– açısından çok çeşitli sapmaların olduğunu gösterir. Bu sapmalarla normal kabul edilen şeyler arasındaki ilişki enine boyuna bir inceleme gerektirir.

(1) CİNSEL NESNE AÇISINDAN SAPMALAR

Cinsel içgüdüye ilişkin popüler görüş, başlangıçta insanların nasıl iki yarıma –erkek ve kadın– bölündüğünü ve bu iki yarımın aşkla tekrar birleşmek için nasıl sürekli mücadele ettiğini anlatan destanda çok güzel anlatılır.¹ Dolayısıyla cinsel nesnesi bir kadın değil de bir erkek olan erkeklerin ve cinsel nesnesi bir erkek değil de başka bir kadın olan kadınların bulunduğunu öğrenmek bizi çok şaşırtır. Bu tür insanlara “eşcinsel,” yaşadıkları şeye de “eşcinsellik” denir. Tam olarak belirlemek zor olsa da, bu tür insanların sayısı oldukça fazladır.²

(A) EŞCİNSELLİK

Eşcinsellerin Davranışları

Bu tür insanların davranışları çeşitli açılardan büyük farklılıklar gösterir.

(a) Bu insanlar *tam* eşcinsel olabilirler. Bu durumda cinsel nesneleri sadece kendi cinsleridir. Karşı cinsin insanları onlar

1 [Bunun, Plato'nun *Symposium*'unda Aristophanes tarafından ortaya atılan teoriye bir gönderme olduğuna kuşku yok. Freud aradan uzunca bir süre geçtikten sonra *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g) adlı çalışmasının VI Bölümünün sonunda bu konuya tekrar dönüyor.]

2 Bu sayıyı belirlemenin zorlukları ve bu amaçla yapılan girişimler konusunda bkz. Hirschfeld (1904).

için asla cinsel arzu nesnesi olmaz, hiç etkilemez, hatta onlarda cinsel tiksinti yaratır. Bu tiksintinin sonucu olarak, eğer erkeğe cinsel eylemi gerçekleştirme yetisinden yoksun olurlar, ya da bundan hiç zevk almazlar.

(b) Bu insanlar *amphigenic* eşcinsel, yani psikoseksüel hemafrodit olabilir. Bu durumda karşı cins kadar kendi cinsleri de kolayca cinsel nesne olabilir. Dolayısıyla bu tür bir eşcinsellik dışlayıcılık özelliğine sahip değildir.

(c) Bu insanlar *koşula bağlı* eşcinsel olabilirler. Bu durumda bazı dış koşullar altında –ki bunların başında normal cinsel nesnelere ulaşma imkânı olmaması ve özentî gelir– bu insanlar kendi cinslerinden birisini cinsel nesne olarak seçme ve onunla cinsel ilişkiden doyum alma yetisine sahiptirler.

Eşcinseller kendi cinsel içgüdülerinin özgünlüğü konusundaki görüşlerinde de farklılık gösterir. Tıpkı normal bir insanın *kendi* libidosunun yönelişini kabullenışı gibi, bazıları da kendi eşcinselliğini doğal kabul eder ve bunun normal tutum kadar meşru olduğunda ısrar eder; diğerleri kendi eşcinselliğine başkaldırır ve bunu hastalıklı bir zorlanım olarak değerlendirir.¹

Diğer farklılıklar zaman sorunuyla ilgilidir. Eşcinsellik eğilimi çok eskilere, kişinin hatırlayabildiği kadar eskilere dayanabileceği gibi, ergenlik öncesindeki veya sonrasındaki belli bir tarihe kadar farkedilmemiş de olabilir.² Eşcinsellik yaşam

1 Bir insanın bu şekilde eşcinsellik zorlanımına karşı mücadele etmesi, telkinle veya psikanalizle etkilenme ihtimalini belirleyebilir.

2 Birçok yazar, eşcinselleri kendileri tarafından eşcinsellik eğilimlerinin ortaya çıkışı için verdikleri tarihin güvenilir olmadığına haklı olarak ısrar etmektedir, çünkü bu kişiler kendi normal cinsel [heteroseksüel] duygularına ilişkin verileri bastırmış olabilirler. Psikanaliz, ulaşabildiği eşcinsellik olaylarında bu kuşkuları doğrulamıştır; analiz, çocukluklarına ilişkin unutkanlıklarını ortadan kaldırarak yaşamöykülerinde belirleyici değişiklikler yaratmıştır.

boyu varlığını koruyabileceği gibi geçici olarak geri plana çekilebilir, ya da normal gelişmeye yol açan bir yaşantı içerebilir. Hatta yaşamın sonraki evrelerinde uzunca bir normal cinsel etkinlik döneminden sonra ortaya çıkabilir. Ayrıca bazen normal ve eşcinsel bir cinsel nesne arasında periyodik bir salınım da gözlenmiştir. Normal bir cinsel nesneyle yaşanan bunaltıcı bir yaşantıdan sonra libidonun eşcinsel bir cinsel nesneye yöneldiği olaylar özellikle ilginçtir.

Kural olarak bu farklı türler birbirinden bağımsız olarak yana varolur. Ancak en aşırı eşcinsellik biçiminin çok erken bir yaştan itibaren varolduğunu ve söz konusu kişinin kendini bu özgünlüğüyle rahat hissettiğini rahatlıkla varsayabiliriz.

Birçok otorite, eşcinsellik konusundaki kendi görüşleri uyarınca yukarıda sıraladığım farklı durumların tamamını aynı grupta sınıflandırma konusunda isteksiz davranacak ve benzerliklerden çok farklılıkları vurgulamayı tercih edecektir. Ne var ki farklılıklar açık olsa da her türden çok sayıda ara durumu gözardı etmek mümkün değildir, dolayısıyla birbiriyle bağlantılı bir diziyle karşı karşıya olduğumuz sonucu çıkarmaya zorlanırız.

Eşcinselliğin Doğası

Eskiden eşcinsellik doğuştan gelen sinirsel bir yozlaşma (dejenere olma) olarak değerlendirilirdi. Bu da tıbbi gözlemcilerin eşcinselliğe başlangıçta ruh hastalıkları olan ya da böyle görünen insanlarda rastlamasına denk düşüyordu. Eşcinselliğin bu tanımı ayrı ayrı ele alınması gereken iki varsayım içermektedir: eşcinselliğin doğuştan geldiği ve bir tür yozlaşma (dejenerasyon) olduğu.

Yozlaşma

Bu bağlamda yozlaşmadan söz edilmesi bu terimin genelde ayırım gözetmeksizin kullanılmasına karşı ortaya konabilecek iti-

razlara açıktır. Travmaya veya enfeksiyona açıkça bağlanmayan her belirtiyi yozlaşma (dejenerasyon) olarak değerlendirmek moda olmuştur. Gerçekten de Magnan'ın dejenere sınıflandırması, dejenere kavramını genel işleyişi mükemmel olan bir sinir sistemine bile uygulanabilir kılan bir yapıdadır. Hal böyle olunca da "dejenere" demenin bir anlam ifade edip etmediği veya bilgimize bir şey katıp katmadığı pekâlâ sorulabilir. Sadece aşağıdaki durumlarda bundan söz etmek daha akıllıca gözüktüyor:

(1) birden çok ciddi normalden sapmanın birarada bulunduğu durumlar ve

(2) etkili işleyiş ve yaşama yetisinin ciddi bir şekilde bozulduğu durumlar.¹

Çeşitli olgular, terimin bu makul anlamı içinde eşcinsellerin dejenere olarak değerlendirilemeyeceğini gösterir:

(1) Normalden başkaca bir sapma göstermeyen insanlarda da eşcinsellik gözlenir.

(2) Aynı şekilde, normal bir işleyişe sahip olan, gerçekten de özellikle yüksek entellektüel gelişmeyle ve ahlaki kültürle ayırdedilen insanlarda da gözlenir.²

(3) Tıp pratiğinde karşılaştığımız hastaları bir yana bırakıp gözlerimizi daha geniş bir ufka çevirecek olursak, eşcinselliği bir dejenere olarak değerlendirmeyi imkânsızlaştıran olgularla karşılaşırız:

(a) Antik çağ halklarında, uygarlıklarının doruklarında oldukları bir dönemde eşcinselliğin sıkça rastlanan bir olgu -önem-

1 Moebius (1900) dejenere teşhisi koyma konusunda temkinli olmamız gerektiği ve bunun pratik bir değeri olmadığı görüşünü doğruluyor: "Bu sayfalarda bazıları az da olsa aydınlatılan geniş dejenere alanının inceleyecek olursak, dejenere teşhisi koymanın bile pek değeri olmadığı açıklık kazanacaktır."

2 "Uran zm" savunucularının, kayıtlı tarihteki en ünlü simalardan bazıının eşcinsel ve belki de tam eşcinsel olduğunu iddia etmekte haklı olduğunu söylemek gerek.

li işlevleri olan bir kurum olduğunu da söyleyebilirdik– olduğunu dikkate almalıyız.

(b) Eşcinsellik birçok vahşi ve ilkel ırkta dikkate değer ölçüde yaygındır, buna karşılık dejenere kavramı genellikle yüksek uygarlık durumlarıyla sınırlıdır (kar. Bloch); hatta Avrupa'nın uygar halkları arasında eşcinselliğin yaygınlığı ve buna yönelik tutum üzerindeki en güçlü etkiyi iklim ve ırk koşulları yaratır.¹

Doğuştan Gelen Kişilik

Düşünüleceği gibi doğuştanlık özelliği sadece ilk, en aşırı eşcinseller grubuna atfedilir; bunun kanıtı da yaşamlarının hiçbir döneminde cinsel içgüdülerinin başka bir yol izleme belirtisi göstermediğini söyleyen bu eşcinsellerin kendileri tarafından verilir. Diğer iki grubun, özellikle de üçüncü grubun ["duruma bağlı" eşcinsellerin] varlığını eşcinselliğin doğuştan geldiği savıyla bağdaştırmak zordur. Bu da bu görüşün destekçilerinin tam eşcinseller grubunu diğerlerinden tamamen ayrı tutarak evrensel geçerliliği olan bir eşcinsellik açıklaması bulmaktan kaçınmalarının nedenini açıklar. Bu otoritelere göre eşcinsellik bir grup olayda doğuştan gelirken, diğerlerinde başka yollardan ortaya çıkabilmektedir.

Bu görüşün karşıtı ise eşcinselliğin cinsel içgüdüünün sonradan kazandığı bir özellik olduğu görüşüdür. Bu ikinci görüş aşağıdaki varsayımlara dayanır:

(1) Birçok eşcinselde, hatta tam eşcinsel olanlarında bile yaşamlarının çok erken bir döneminde eşcinsellik eğiliminin şekillenmesinde kalıcı bir etki yapan cinsel bir izlenim [deneyim] bulunduğu gösterilebilir.

1 Eşcinsellik incelemelerine yönelik patolojik yaklaşımın yerini antropolojik yaklaşım almıştır. Bu tutum değişikliği de eşcinselliğin antik çağ uygarlıklarında gözlemlendiğini vurgulayan Bloch (1902-3) sayesinde olmuştur.

(2) Diğer birçoğunda ise ister ketleyici ister elverişli bir yapıda olsun, er ya da geç eşcinselliğe takılıp kalmalarına yol açan dış etkileri göstermek mümkündür. (Bu etkiler arasında sadece kendi cinsinden olanlarla ilişkiler, savaşta yoldaşlık, hapisane koşulları, karşı cinsle ilişkilerin tehlikeleri, bekârlık, cinsel zayıflık, vb. sayılabilir.)

(3) Eşcinsellik hipnotik telkinle ortadan kaldırılabilir, bu da doğuştan gelen bir özellik durumunda şaşırtıcı olacaktır.

Bu varsayımlar açısından doğuştan gelen eşcinsellik diye bir şeyin varlığı bile kuşku götürür. Sözde doğuştan eşcinsellik olayları daha yakından incelendiği takdirde ilk çocukluk yıllarında libidonun yönelişinde belirleyici bir etki yaratan bazı yaşantıların ortaya çıkabileceği söylenebilir (kar. Havelock Ellis [1897]). Bu yaşantı kişinin bilinçli belleğinden kaçabilir, ama uygun etki altında hatırlanabilir. Bu yazarlara göre eşcinsellik cinsel içgüdüde sık sık rastlanan ve kişinin yaşamındaki bir dizi dış koşulla belirlenebilen bir farklılaşmadan başka bir şey olarak tanımlanamaz.

Ne var ki birçok insanın aynı cinsel etkilere (örneğin erken yaşta yaşanabilecek bir baştan çıkarılma veya karşılıklı masturbasyon) maruz kaldığı ama eşcinsel olmadığı veya eşcinselliğinin kalıcılaşmadığı düşünülünce yukarıdaki sonucun görünürdeki keskinliğine tam bir gölge düşer. Dolayısıyla “doğuştan” ile “sonradan kazanılan” arasındaki tercihin dışlayıcı olmadığını, ya da bunun eşcinselliğin içerdiği sorunların tamamını kapsamadığını düşünmeye zorlanırsınız.

Eşcinselliğin Açıklaması

Ne doğuştanlık savı, ne de kazanılmış özellik savı eşcinselliğin doğasını açıklamaz. İlkinde herkesin cinsel içgüdüğü belli bir cinsel nesneye bağlanmış olarak doğduğu gibi kaba bir açıklamayı kabul etmediğimiz sürece, bunun hangi açıdan doğuştan olduğunu sormamız gerek. İkincisinde ise kişinin içindeki bir şey-

lerin yardımı olmaksızın çeşitli kazara etkenlerin eşcinselliğin ortaya çıkmasını açıklamaya yeterli olup olmayacağı sorulabilir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu son etkenin varlığı inkâr edilemez.

Çift Cinsellik

Lydston [1889], Kiernan [1888] ve Chevalier'in [1893] eşcinsellik ihtimalini açıklama çabasıyla ortaya koyduğu varsayımlarda popüler görüşlerdeki yeni bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Popüler inanışa göre bir insan ya erkektir ya da kadın. Ama bilim, cinsel özelliklerin belirsiz, dolayısıyla cinsiyet belirlemenin zor olduğu olaylardan haberdardır. Bu her şeyden önce anatomi alanında ortaya çıkar. Söz konusu kişilerin cinsel organları hem erkek hem de kadın özellikleri taşır. (Bu tür kişilere hermafrodit denir.) Ender olaylarda her iki cinse ait cinsel organlar da tam gelişmiş olarak aynı kişide bulunur (gerçek hermafrodit); ama çoğunlukla her iki cinsel organlar grubu da atrofik [körelmiş] bir durumda bulunur.¹

Bu anormalliklerin önemi, normal gelişmeyi anlamamızı kolaylaştırmalarında yatmaktadır. Çünkü görünen odur ki belli bir düzeyde anatomik hermafroditizm normal olarak ortaya çıkmaktadır. Her normal erkekte veya kadında karşı cinsin cinsel organlarının izleri bulunur. Bunlar ya organ kalıntıları olarak işlevsiz bir şekilde varlığını korur, ya da değişikliğe uğrayarak başka işlevler kazanır.²

Anatomide uzun süredir bilinen bu gerçekler, başlangıçta çift cinsiyetliliğe olan fiziksel yatkınlığın evrim süreci içinde tek cin-

- 1 Somatik hermafroditizmin en son tanımları için bkz. Taruffi (1903) ve Neugebauer'in *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*'in çeşitli ciltlerinde yer alan çok sayıda makalesi.
- 2 [Normal anatomik hermafroditizmde işlevsiz organ kalıntısına bir örnek erkek göğüsleridir. Başka işlevler kazanan organa örnek olarak da kadındaki klitoris gösterilebilir.]

siyetli bir yapıya dönüştüğünü ve atrofiye uğrayan [körelen] cinsiyetten geriye sadece birkaç iz bıraktığını düşünme-mize yol açar.

Bu hipotezi ruhsal alana da uygulamak ve olanca çeşitmesiyle eşcinselliği ruhsal hermafroditizmin [çift cinsiyetliliğin] bir dışavurumu olarak açıklamak insana cazip gelir. Sorunu çözüme bağlamak için gerekli olan tek şey eşcinselliğin düzenli olarak hermafroditizmin ruhsal ve bedensel belirtileri eşliğinde ortaya çıkması gerektiğini varsaymaktır.

Ama bu beklenti boşunadır. Varsayılan ruhsal hermafroditizmle kesin olarak kanıtlanan anatomik hermafroditizm arasında böylesine yakın bir ilişki olduğunu göstermek imkânsızdır. Eşcinsellerde cinsel içgüdüde genel bir düşüş ve organlarda hafif bir anatomik atrofi (körelme) sık sık gözlenir (kar. Havelock Ellis [1897]). Sık sık böyledir, ama elbette düzenli, ya da genelde değil. Dolayısıyla eşcinsellikle bedensel hermafroditizmin bir bütün olarak birbirinden bağımsız olduğu gerçeğini kabul etmek gerekir.

İkincil ve üçüncül [tali] cinsel özelliklere ve eşcinsellerde karşı cinsin özelliklerine sık sık rastlanmasına da çok önem atfedilmiştir (kar. Havelock Ellis [1897]). Bu da çoğunlukla doğrudur; ama genelde bir cinsin tali cinsel özelliklerinin sık sık karşı cinsten de gözlendiğini unutmamak gerek. Bunlar hermafroditizm belirtileridir, ama cinsel nesnede eşcinsellik yönünde bir değişiklikte birlikte ortaya çıkmazlar.

Cinsel nesne değişimine en azından kişinin diğer ruhsal niteliklerinde, içgüdülerinde ve kişisel özelliklerinde karşı cinsininkilere özgü paralel bir değişimin eşlik etmesi halinde ruhsal hermefroditizm savı nesnel bir temel kazanacaktır. Ama sadece eşcinsel kadınlarda bu türden bir kişilik değişikliği düzenli olarak gözlenebilir. Erkeklerde eşcinsellikle tam bir ruhsal erkeksilik bir arada bulunabilir. Ruhsal hermafroditizm inancı korunacak-

sa, bunun çeşitli alanlardaki dışavurumlarının, karşılıklı belirlenmenin ancak hafif belirtilerini gösterdiğini eklemek gerekecektir. Dahası aynı şey bedensel hermafroditizm için de geçerlidir: Halban'a (1903)¹ göre organ körelemeleri ve tali cinsel özellikler birbirinden önemli ölçüde bağımsızdır.

Çift cinsellik teorisi en kaba şekliyle erkek eşcinsellerin bir sözcüsü tarafından dile getirilmiştir: “erkek bedenine hapsolmuş bir kadın beyni.”² Ama kadın beyninin ne olduğunu bilmiyoruz. Psikolojik sorununun yerine anatomik sorunu koymaya ihtiyaç da, gerek de yok. Krafft-Ebing’in açıklama girişimi Ulrichs’inkinden daha kesin gözüküyor, ama özünde ondan farklı değildir. Krafft-Ebing’e [1895, 5] göre her bireyin cinsel yatkınlığı onu erkek ve dişi beyin merkezleriyle olduğu kadar, bedensel cinsel organlarıyla da donatır; bu merkezler ancak çoğunlukla ergenlikte, başlangıçtaki yatkınlıkta bunlardan bağımsız olan cinsel salgı bezinin etkisi altında gelişir. Ama yukarıda erkek ve kadın beyni için söylenenler aynı ölçüde erkeklik ve kadınlık “merkezleri” için de geçerlidir; bu arada beynin bazı bölgelerinin (“merkezlerinin”) örneğin konuşma merkezlerinde olduğu gibi cinsiyet işlevlerine ayrıldığını varsaymak için hiçbir nesnel temelimiz yok.³

1 Makalesinde konuya ilişkin bir de kaynakça yer almaktadır.

2 [Bu :arım Ulrichs’indir: “*Anima muliebris in corpore virili inclusa.*”]

3 Öyle gözüküyor ki (*Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*’in altıncı cildinde verilen bir biyografide) eşcinselliğe bir açıklama olarak çift cinsiyetliliği öneren ilk yazar E. Gley’dir. Ta Ocak 1884’te *Revue philosophique*’de “*Les aberrations de l’instinct sexuel*” başlıklı bir makale yayımlamıştır. Ayrıca eşcinselliği çift cinselliğe dayandıran yazarların çoğunluğunun sadece eşcinsellerde değil, normal yetişen insanlarda da bu etkeni ortaya koymaları ve eşcinselliği gelişimdeki bir bozukluğun sonucu olarak görmeleri dikkate değer. Chevalier’ nin (1893) yazdıkları bu anlama geliyor. Krafft-Ebing (1895, [10]) “en azından bu ikinci merkezin (yani tali cinsiyet merkezinin) özünde varlığını koruduğunu kanıtlayan” çok sayıda gözlem olduğundan

Ancak bu tartışmalardan iki şey ortaya çıkmaktadır. Her şeyden önce eşcinsellikte bir ölçüde çift cinsiyetli bir yatkınlık söz konusudur; ancak bu yatkınlığın anatomik yapının ötesinde ne içerdiğini bilmiyoruz. İkincisi, gelişim seyri boyunca cinsel içgüdüyü etkileyen rahatsızlıkları ele almamız gerekmektedir.

Eşcinsellerin Cinsel Nesnesi

Ruhsal hermafroditizm teorisi, bir eşcinselin cinsel nesnesinin normal bir insanınkinin tersi olduğunu varsayar. Bu teoriye göre eşcinsel bir erkek, fiziksel ve ruhsal erkeksi özelliklerden kaynaklanan çekime tabi bir kadına benzer: Kendini bir erkek arayan bir kadın gibi hisseder.

Ama bu açıklama çok sayıda eşcinselle çok iyi uysa da eşcinselliğin evrensel bir özelliğini göstermekten uzaktır. Erkek eşcinsellerin büyük bir kısmının ruhsal erillik [erkeksilik] özelliğini koruduğuna, karşı cinsin tali özelliklerinden nispeten az bir kısmına sahip olduklarına ve cinsel nesnelerinde gerçekte kadını ruhsal özellikleri aradıklarına kuşku yok. Böyle olmasaydı –eski

söz ediyor. Dr Arduin (1900) “her insanda bir erkeklik ve bir de dişilik ögesi bulunduğunu (kar. Hirschfeld, 1899); ama söz konusu kişinin cinsiyetine bağlı olarak cinsiyetleri normal insanlar söz konusu olduğu sürece bunlardan birisinin diğeriyle kıyaslanamayacak ölçüde daha çok geliştiğini” iddia ediyor. Herman (1903) “her kadında erkeklik öğelerinin ve özelliklerinin, her erkekte ise dişilik öge ve özelliklerinin bulunduğuna” inanıyor. [1910 tarihli ek:] Daha sonra Fliess (1906) çift cinsellik fikrinin (*cinsiyetin ikiliği* anlamında) kendi fikri olduğunu iddia etmiştir. [1924 tarihli ek:] Amatör çevrelerde insanın çift cinsiyetli olduğu savı, genç yaşta ölen ve bir kitabını (1903) bu görüşe dayandıran felsefeci O. Weininger’e bağlanıyor. Yukarıda verdiğim ayrıntılar bu iddianın ne kadar temelsiz olduğunu göstermeye yeterlidir.

[Freud çift cinselliğin önemini farketmesini daha çok Fliess’e borçludur. Ancak o Fliess’in çift cinselliğin bastırmayı açıkladığı görüşünü kabul etmemiştir.]

çağlarda olduğu gibi bugün de– kendilerini eşcinsellere sunan erkek fahişelerin dış görünüşlerinde, giysilerinde ve davranışlarında kadınları taklit etmelerini nasıl açıklayabilirdik? Aksi takdirde bu tür bir özenti, eşcinsellerin idealiyle kaçınılmaz olarak çatışırdı. Eşcinseller arasında en erkeksi erkeklerin bulunduğu Yunanistan'da erkeğin sevgisini uyandıran şeyin bir oğlan çocuğun *erkeksi* kişiliği değil, fiziksel olarak kadına benzeyişi kadar kadınsı ruhsal özellikleri –utangaçlığı, alçakgönüllülüğü, yardım ve yönlendirilme ihtiyacı– olduğu açıktır. Oğlan gelişip de bir erkek olduğu an, erkekler için bir cinsel nesne olmaktan çıkıyor ve belki de kendisi oğlanlara yöneliyordu. Dolayısıyla diğer birçoğunda olduğu gibi bu durumda da cinsel nesne aynı cinsten birisi değil, her iki cinsin özelliklerini kendinde toplayan birisidir; deyiş yerindeyse bir erkeği arayan dürtüyle bir kadını arayan dürtü arasında bir uzlaşma vardır, buna karşılık nesnenin bedeninin (yani cinsel organlarının) erkeksi olması önemli bir koşul olarak varlığını korur. Dolayısıyla cinsel nesne, kişinin kendi çift cinsel yapısının bir tür yansımasıdır.¹

-
- 1 [Bu son cümle 1915'te eklenmiştir. 1910 tarihli *dipnot*:] Psikanalizin, eşcinselliğin kökeni için henüz tam bir açıklama getiremediği doğrudur; yine de gelişiminin ruhsal mekanizmasını keşfetmiş ve söz konusu sorunların ortaya konmasına temel bir katkı yapmıştır. İncelediğimiz olayların tamamında daha sonra eşcinsel olanların, çocukluklarının ilk yıllarında bir kadına (genellikle anneye) çok yoğun, ancak kısa süreli bir takıntı evresinden geçtiklerini ve bunu geride bıraktıktan sonra *kendilerini* cinsel nesne olarak seçen bir kadınla özdeşleştiklerini ortaya çıkardık. Yani narsizm temelinden yola çıkarak, kendilerine benzeyen ve annelerinin *kendilerini* sevdiği gibi sevebilecekleri genç bir erkeği ararlar. Dahası, eşcinsel olduğu düşünülen kimi insanların kadınların çekimine kapılmaktan hiç de uzak olmadıklarını, ancak kadınların yarattığı heyecanı sürekli olarak erkek bir nesneye aktardıklarını bulduk. Böylece eşcinselliğin ortaya çıkmasını sağlayan mekanizmayı yaşamaları boyunca tekrarlıyorlardı. Zorlanımlı bir şekilde erkek aramalarını belirleyen şeyin, sürekli kadınlardan kaçmaları olduğu anlaşılmıştır.

Kadınlarda durum daha nettir; çünkü aktif kadın eşcinseller hem fiziksel hem de ruhsal açıdan erkeksi özellikler sergiler ve cinsel nesnelerinde kadınsılık ararlar, ancak burada da daha yakın bir gözlem daha büyük çeşitlilik ortaya çıkarabilir.

[1915 *tarihli dipnot:*] Psikanalitik araştırmalar, eşcinselleri özel bir kişilik grubu olarak insanlığın kalanından ayırma çabalarına kesinlikle karşıdır. Açıkça sergilenenlerin dışındaki cinsel uyarımları inceleyerek, bütün insanların eşcinsel bir nesne seçimi yapma yetisine sahip olduğunu, aslında bilinçdışında böyle bir seçimin gerçekleştiğini ortaya koymuştur. Gerçekten de aynı cinsten kişilere yönelik libidinal bağlar, normal ruhsal yaşamda karşı cinsle olan benzer bağlardan daha az bir rol oynamaz, hastalığıdaki güdü gücü olarak ise daha büyük bir rol oynar. Tersine psikanaliz, çocuklukta olduğu gibi ilkel uygarlıklarda ve eski çağlarda da cinsiyetten bağımsız bir nesne seçiminin –aynı ölçüde erkek ve kadın nesnelere yönelme özgürlüğünün– şu ya da bu yönde kısıtlanmanın bir sonucu olarak normal ve eşcinsel tiplerin geliştiği özgün [ilk] temel olduğunu savunur. Dolayısıyla psikanalitik bakış açısından erkeklerin sadece kadınlara cinsel ilgi duyması da açıklanması gereken bir sorundur ve nihai anlamda kimyasal olan bir çekime dayandığı kendi içinde açık değildir. Bir insanın nihai cinsel tutumu ergenliğin sonuna kadar kesinleşmez ve hepsi henüz bilinmeyen bir dizi etkenin sonucudur; bunlardan bazıları yapısal olarak bazıları rastlantıya bağlıdır. Bu etkenlerden bazıları bu anlamda elbette sonucu belirleyecek kadar ağırlıklı olabilir. Ama genelde insanlar arasında açık cinsel tutumlardaki çeşitlilik, belirleyici etkenlerin çokluğunu gösterir. Eşcinsellerde arkaik yapıların ve ilkel ruhsal mekanizmaların düzenli olarak ağır bastığı görülür. Öyle gözüküyor ki en temel özellikleri *narsistik nesne seçiminin* devreye girmesi ve *anal bölgenin* erotik önemini *korumasıdır*. Ne var ki en uç eşcinsellik türlerini yapısal özgünlükler temelinde diğerlerinden ayırmanın hiçbir yararı yoktur. Bu tipler için yeterli bir açıklama gibi gözükse şeyin, ara tiplerde ve görünen tutumları normal olanlarda da daha az belirgin olsa da varolduğu gösterilebilir. Sonuçtaki farklılıklar nitel olabilir, ancak analiz belirleyici etkenler arasındaki farkların sadece nicel olduğunu gösterir. Nesne seçimini etkileyen kazara etkenler arasında engellenmenin (korku yüzünden cinsel etkinliklerden erken yaşta uzak durma biçiminde) dikkate değer olduğunu gördük ve her iki ebe-

Eşcinsellerin Cinsel Anıacı

Göz önünde bulundurulması gereken önemli gerçek, eşcinsellik olaylarında tek bir amacın [hedefin] söz konusu olmadığıdır. Erkekler arasında *anısten* cinsel ilişkiyle eşcinsellik hiç de ör-

veynin varlığının önemli bir rol oynadığını gözledik. Çocukluk döneminde güçlü bir babanın olmayışı sık sık eşcinselliğin ortaya çıkması için elverişli bir ortam yaratır. Son olarak cinsel nesne açısından eşcinsellik kavramı ile bir cinsel özellikler karışımının söz konusu olduğu olaylardan kesin olarak ayırdedilmesi gerektiğinde ısrar edilebilir. Bu iki etken arasında da belli bir karşılıklı bağımsızlık açıkça görülmektedir.

[1920 tarihli *dipnot*:] Ferenczi (1914) eşcinsellik konusunda bir dizi ilginç noktayı ortaya koymuştur. Birbirinden çok farklı olan ve hem organik hem de ruhsal açıdan farklı özelliklere sahip olan çok sayıda olayı eşcinsel sapma gibi ortak bir semptom nedeniyle "eşcinsellik" (ya da onun değişimiyle "homo-erotizm") sınıfına sokmaya haklı olarak karşı çıkar. En azından iki tip arasında kesin bir ayrımın yapılması gerektiğinde ısrar eder: "kendini bir kadın gibi hisseden ve öyle davranan "özne homo-erotikler" ve tamamen erkeksi olan ve sadece kadın yerine erkek nesne seçen "nesne homo-erotikler." [Günümüzde ilk grup için "pasif eşcinsel," ikincisi için ise "aktif eşcinsel" terimleri kullanılmaktadır. S.B.] Bu iki tipten ilkinin Hirschfeld'in kastettiği anlamda gerçek "cinsel ara durumlar" olarak; ikincisini ise saplantılı nevroitikler olarak değerlendirir. Ona göre sadece nesne homo-erotiklerde [aktif eşcinsellerde] eşcinsellik eğilimiyle mücadele veya ruhsal açıdan etkilenme söz konusu olabilir. Bu iki tipin varlığını kabul etsek de, belli bir nesne homo-erotizmi ile belli bir özne homo-erotizminin birlikte varolduğu insanların da bulunduğunu ekleyebiliriz.

Son birkaç yıl içinde biyologlar, özellikle de Steinach tarafından yapılan araştırmalar, homo-erotizmin [eşcinselliğin] ve genelde cinsel özelliklerin organik bileşenleri üzerine güçlü bir ışık tutmuştur. Deneysel ortamda iğdiş etme ve sonrasında karşı cinse ait cinsel salgıların verilmesi yoluyla çeşitli memeli türlerinde bir erkeği dişiye, dişiye de erkeğe dönüştürmek mümkün olmuştur. Bu dönüşüm hem bedensel cinsel özellikleri hem de psikoseksüel davranışları (yani hem özne hem de nesne erotizmini) aşağı yukarı tamamen etkilemiştir. Öyle görünüyor ki cinsiyet belirleyici gibi gözüken gücün

tüşmez; tek cinsel amaç olarak masturbasyona oldukça sık rastlanır; hatta cinsel amacın basit duygu dışavurumlarıyla sınırlanacak bir noktaya kadar kısıtlanmasının normal cinsel aşıklar arasında görülenden daha yaygın olduğu da doğrudur. Kadınlar arasında da eşcinsellerin cinsel hedefleri farklılık gösterir; öyle görünüyor ki ağzın mukozasıyla temasa yönelik özel bir tercih söz konusudur.

Sonuç

Mevcut malzemeye dayanarak eşcinselliğin kökeni için yeterli bir açıklama ortaya koyacak bir konumda olmadığımız görülecektir. Yine de incelememiz bize, sorunun çözümünden daha önemli olduğunu gösteren bir bilgi kazandırmıştır. Bu bize, cinsel içgüdü ile cinsel nesne arasındaki ilişkiyi gerçekte olduğundan daha yakın değerlendirme alışkanlığında olduğumuzu göstermiştir. Anormal sayılan olaylar konusundaki deneyimlerimiz, bu olay-

aracı cinsiyet bezinin cinsiyet hücrelerini oluşturan kısmı değil, ergenlik bezidir. Bu olayların birisi de tüberküloz yüzünden testislerini kaybeden bir erkeğin cinsiyeti değiştirilmiştir. Bu adam cinsel yaşamında pasif bir eşcinsel olarak kadınsı bir davranış geliştirmiş ve son derecede belirgin ikincil kadın cinsel özellikleri (örneğin tüylenme ve sakal gelişimi, göğüslerde ve kalçalarda yağlanma gibi) sergilemiştir. Başka bir erkek hastadan sağlam bir testis nakli yapıldıktan sonra ise erkeksi davranışlar sergilemeye ve libidosunu normal bir yoldan kadınlara yönlendirmeye başlamıştır. Aynı zamanda da bedensel kadınsı özellikleri ortadan kalkmıştır (Lipschütz, 1919, 356-7).

Bu ilginç deneylerin eşcinsellik teorisini yeni bir temele oturttuğunu iddia etmek yersizdir; ve bunları eşcinselliği "iyileştirmek" için evrensel bir yöntem olarak önermek acelecilik olur. Fliess, bu deneysel bulguların, evrimin ileri safhalarındaki hayvanların genel çift cinsiyetli yatkınlıkları teorisini geçersiz kılmadığını haklı olarak vurgulamıştır. Tersine bana öyle geliyor ki benzeri türden yeni araştırmalar, bu çift cinsellik varsayımını doğrudan doğrulayacak bulgular ortaya koyabilir.]

larda cinsel içgüdü ile cinsel nesnenin sadece birbiriyle kaynaştığını göstermiştir; bu, nesnenin içgüdünün bir parçası gibi gözüktüğü normal tablonun tek biçimliliği nedeniyle gözden kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz bir gerçektir. Dolayısıyla içgüdü ile nesne arasında düşüncelerimizde varolan bağı gevşetmemiz gerekir. Öyle görülüyor ki her şeyden önce cinsel içgüdü nesnesinden bağımsızdır ve kökeni nesnesinin çekiminden kaynaklanmayabilir.

(B) CİNSEL AÇIDAN OLGUNLAŞMAMIŞ KİŞİLERİN VE HAYVANLARIN CİNSEL NESNE OLARAK SEÇİLMESİ

Cinsel nesneleri normalde uygun olmayan cinsiyete ait olan insanlar –yani eşcinseller– diğer açılardan oldukça sağlıklı olabilen bireylerin bir toplamı olarak gözlemcinin dikkatini çekebilir. Öte yandan cinsel nesne olarak olgun olmayan insanların (çocukların) seçildiği olaylar hemen ender sapmalar olarak değerlendirilir. Böyle bir durumda cinsel nesne olarak sadece çocukların seçilmesi istisnadır. Genellikle bu seçim kişi korkak veya iktidarsız olduğu ve ikame olarak çocuklara yöneldiği, ya da zorlayıcı (ertelenemeyen) bir içgüdü o an için daha uygun bir nesneye ulaşamadığı zaman devreye girer. Ne var ki nesnelerinde bunca çeşitlilik ve değer kaybı sergilemesi cinsel içgüdünün doğasını aydınlatır; buna karşılık örneğin nesnelerini çok daha enerjik bir şekilde koruyan açlık içgüdüsü buna ancak en aşırı durumlarda izin verecektir. Özellikle taşra insanlarında hiç de ender olmayan ve cinsel çekimin tür engelini ortadan kaldırıyor gibi gözüktüğü hayvanlarla cinsel ilişki için de benzer bir varsayım geçerlidir.

Estetik temelde bu ve diğer ağır cinsel sapmaları deliliğe bağlamak insanın hoşuna gider; ama bunu yapamayız. Deneyimler, delilerdeki cinsel içgüdü rahatsızlıklarının, sağlıklı insanlarda,

ırlklarda veya mesleklerde görülenlerden farklı olmadığını gösterir. Örneğin çocukların cinsel istismarına okul öğretmenleri ve çocuk bakıcıları arasında şaşırtıcı bir sıklıkla rastlanır, çünkü bu tür şeyler için en uygun fırsata sahiplerdir. Deli bu sapmayı sadece daha yoğun sergiler; ya da daha da önemlisi delide bu dışlayıcı olabilir ve normal cinsel doyumun yerini tamamen alabilir.

Cinsel farklılıklarla sağlıklılıktan deliliğe uzanan ölçek arasındaki bu dikkate değer ilişki düşünmek için bolca malzeme sağlar. Ben bunun, cinsel yaşam dürtülerinin, normalde bile ruhsal yapının daha yüksek etkinliklerinin kontrolüne en az tabi kılınan dürtüler arasında olması gerçeğiyle açıklanabileceğine inanmaktan yanayım. Deneyimlerime göre sosyal veya ahlaki açıdan ruhsal anlamda anormal olan insanlar değişmez bir şekilde cinsel yaşamlarında da anormaldir. Ama diğer her açıdan ortalamaya yakın olan ve cinsellik gibi zayıf bir noktası bulunan insanın kültürel gelişim sürecinden başkalarıyla birlikte geçse de cinsel yaşamlarında anormal olan birçok insan da vardır.

Ne var ki bütün bu tartışmalardan çıkan genel sonuç şudur. Çok sayıda durumda ve şaşırtıcı sayıda bireyde cinsel nesnenin doğası ve önemi arka planda kalır. Cinsel içgüdüde temel ve sabit olan başka bir şeydir.¹

(2) CİNSEL AMAÇ AÇISINDAN SAPMALAR

Normal cinsel amaç, çiftleşme olarak bilinen eylemde cinsel organların birleşmesi ve bunun sonucunda da cinsel gerilimin

1 [1910 tarihli dipnot:] Antik çağların erotik yaşamıyla çağımızinkini arasındaki en çarpıcı farkın, eskilerin içgüdünün kendisine önem vermesine karşılık bizim cinsel nesneyi vurgulamamız gerçeği olduğuna kuşku yok. Eskiler içgüdünün kendisini yüceltiyordu ve bu temelde daha aşağı bir nesneyi bile onurlandırmaya hazır; buna karşılık biz içgüdüsel etkinliği küçümsüyor ve buna ancak içgüdünün nesnesinin faziletlerinde gerekçe buluyoruz.

azalması, cinsel içgüdünün geçici olarak ortadan kalkması –açlığın doyurulmasına benzer bir doyum– olarak değerlendirilir. Ama en normal cinsel süreçte bile gelişmiş olmaları halinde “sapıklık” olarak tanımlanan sapmalara yol açacak kalıntılar bulabiliriz. Çünkü cinsel nesne ile bakma, dokunma gibi birleşmeye giden yolda bulunan ve ön cinsel amaçlar olarak görülen bazı ara ilişkiler vardır. Bu etkinlikler bir yandan haz verirken, öte yandan da nihai cinsel amaca ulaşıncaya kadar varlığını sürdürmesi gereken heyecanı artırır. Ayrıca iki kişinin dudak mukozaları arasındaki bu türden özel bir temas olan öpüşme, söz konusu bölgelerin cinsel yapının bir parçası değil de beslenme sisteminin girişi olmasına rağmen, birçok ulusta (ki bunlar arasında en uygar uluslar da vardır) büyük bir cinsel önem taşır. Dolayısıyla bunlar, sapmalarla normal cinsel yaşam arasındaki ilişki noktasını ve sınıflandırılmaları için bir temel sağlayan etkenlerdir. Sapmalar, (a) anatomik anlamda vücudun cinsel birleşmeye yönelik bölgelerinin dışındaki yerlere *uzanan* ya da (b) normalde cinsel nesneyle nihai cinsel amaca giden yolda çabucak geçilmesi gereken ara ilişkiler üzerinde *oyalanan* cinsel etkinliklerdir.

(A) ANATOMİK UZANTILAR

Cinsel Nesnenin Değer Kazanması

Cinsel içgüdünün hedefi olarak cinsel nesneye bağlanan ruhsal değer nesnenin cinsel organlarında noktalanmasına ancak ender olaylarda rastlanır. Bu değer cinsel nesnenin bedeninin tamamına yayılır ve bundan alınan her duyumu içermeye eğilimi gösterir. Aynı gözde büyütme [değer artışı] ruhsal alana da yayılır: cinsel nesnenin zihinsel başarıları ve kusursuzlukları öznenin deyiş yerindeyse başını döndürür (yani yargı gücünü zayıflatır) ve özne kendini safça cinsel nesnenin yargısına tabi kılar.

Böylece aşkın safdilliği [kişiyi kolayca inanmaya yatkın kılması], en temel olmasa bile önemli bir *otorite* kaynağı olur.¹

Bu cinsel değer kazanma cinsel nesnenin asıl cinsel organlarının birleşmesiyle sınırlanmasıyla kolayca bağdaşmaz ve vücudun diğer kısımlarıyla ilişkili etkinliklerin cinsel amaçlara dönüşmesine yardımcı olur.²

Cinsel açıdan değerlendirme etkeninin önemi en iyi erkeklerde incelenebilir, çünkü sadece onların erotik yaşamı araştırmaya açıktır. Kadınların erotik yaşamı ise –kısmen uygarlık koşullarının engelleyici etkisinden, kısmen de geleneksel sır saklama eğilimlerinden ve dürüst olmamalarından ötürü– hâlâ koyu bir sis perdesi altındadır.³

1 Bu bağlamda hipnoza giren kişinin hipnotiste karşı sergilediği safdillice uysallığa değinmeden geçemem. Bu da hipnozun özünün, öznenin libidosunun bilinçsizce ve cinsel içgüdünün mazoşistçe bileşeni aracılığıyla hipnotiste takılıp kalmasında yattığından kuşku lanmama neden oluyor. [1910 tarihli ek:] Ferenczi (1909) bu telkine açıklık özelliğini "ebeveynlik kompleksiyle" ilişkilendirmiştir. [Freud hipnotistle ilişkiyi çok daha sonra *Grup Psikolojisi*'nin (1912c) VIII. Bölümünde ele almıştır.]

2 Ne var ki cinsel değer kazanımın *her* nesne seçim mekanizmasında gelişmediğini söylemek gerek. Daha sonra, vücudun diğer kısımlarının oynadığı cinsel role ilişkin çok daha dolaysız bir açıklama bulacağız. Hoche ve Bloch, cinsel ilginin vücudun örgenler [cinsel organlar] dışındaki kısımlarına uzanmasına bir açıklama olarak "uyarım arayışı" etkenini ortaya atıyor; ama bu bana önemli bir yer tutuyormuş gibi gözüküyor. Libidonun aktığı çeşitli kanallar ta başında itibaren birbirine bağlı borular gibi ilişkilidir ve karşılıklı akış olgusunu dikkate almamız gerekir.

3 [1920 tarihli *hipnot*:] Tipik durumlarda kadınlar erkeklere karşı cinsel gözde büyütme [değer kazanımı] sergilemez; ancak bunu hemen her zaman kendi çocuklarına karşı sergilerler.

Dudaklardaki ve Ağızdaki Mukozanın Cinsel Amaçlı Kullanımı

Ağzın cinsel organ olarak kullanılması, taraflardan birinin dudaklarının (veya dilinin) diğerinin cinsel organlarıyla temas halinde cinsel sapma olarak değerlendirilir, ama her iki tarafın dudak mukozalarının birleşmesi halinde böyle değerlendirilmez. Bu istisna, normalle sınır noktasıdır. Tarih öncesi çağlardan itibaren yaygın olduğuna kuşku duyulmayan diğer uygulamaları sapıklık olarak yasaklayanlar, şaşmaz bir *tiksinti* duygusu besler, bu da bu insanları bu tür cinsel amaçları kabul etmekten korur. Ancak bu tiksintinin sınırları çoğu kez sadece gelenekseldir: güzel bir kızın dudaklarını tutkuyla öpen bir erkek, tiksinimediği kendi ağzının kızinkinden daha temiz olduğunu düşünmesi için hiçbir neden olmasa da kızın diş fırçasını kullanma fikrinden tiksinebilir. Dolayısıyla burada cinsel nesnenin libidinal değer kazanımına engel olan, ama karşılık olarak libido tarafından etkisiz de bırakılabilen tiksinti etkeni dikkatimizi çeker. Tiksinti, cinsel amacın kısıtlanmasına yol açan etkenlerden birisi gibi gözükyor. Kural olarak bu etkenler cinsel organların kendilerine uzanmaz. Ama karşı cinsin cinsel organlarının da bir tiksinti nesnesi olabileceğine ve bütün histeriklerin, özellikle de histerik kadınların tipik özelliklerinden birisinin bu tiksinti olduğuna kuşku yok. Tam gücüne ulaşan cinsel içgüdü bu tiksintiyi etkisiz bırakır. (Aşağı bakın.)

Aniisiin Cinsel Amaçlı Kullanımı

Anüsün söz konusu olduğu durumlarda bu cinsel amacı sapıklık olarak damgalayan şeyin tiksinti olduğu daha bir açıklık kazanır. Ancak ben, söz konusu organın dışkılamaya yaradığını ve dışkıyla temas ettiğini –ki bu da kendi içinde tiksinti vericidir– söyleyerek bu tiksintiyi açıklamaya çalışanların, erkek organına duydukları tiksintiyi bu organın sidikleme için kullanıldığını söyleyerek açıklamaya çalışan histerik kızlardan daha mantıklı olmadığını söylersem umarım tek yanlışlıkla suçlanmam

Anüs mukozasının oynadığı cinsel rol sadece erkekler arası cinsel ilişkiyle sınırlı değildir: bunun tercih edilmesi eşcinsellik duygusunun tipik özelliği kesinlikle değildir. Tersine bir erkekle *anüsten ilişki*, kaynağını bir kadınla yapılan benzer bir eyleme borçlu gibi gözüktüyor; oysa eşcinseller arasındaki cinsel ilişkide en çok görülen şey karşılıklı masturbasyondur.

Vücutun Diğer Bölgelerinin Önemi

Cinsel ilginin olanca çeşitlemeleriyle vücutun diğer kısımlarına yayılması kural olarak bize yeni bir şey söylemez; cinsel nesneye olası her yönde sahip olma eğilimi sergileyen cinsel içgüdüye ilişkin bilgimize yeni bir şey katmaz. Ama bu anatomik uzantılar bize cinsel açıdan değerlendirme etkeninin yanısıra popüler bilgide bulunmayan ikinci bir etkenin de iş başında olduğunu söyler. Vücutun bu uygulamalarda düzenli olarak ortaya çıkan ağız ve anüs mukozası gibi bazı bölgeleri deyiş yerindeyse cinsel organ muamelesi görme iddiasında gibidir. Daha sonra, cinsel içgüdünün gelişim tarihçesinin bu iddiayı haklı çıkardığını ve bazı patolojik durumların semptomolojisinde doğruluk kazandığını göreceğiz.

Cinsel Nesnenin Yerine Uygun Olmayan Şeylerin Konulması: Fetişizm

Özellikle dikkate değer bazı olaylar –normal cinsel nesnenin yerini onunla bir tür ilişkisi bulunan, ancak normal cinsel amaç açısından tamamen uygunsuz olan bir başka nesnenin aldığı olaylar– vardır. Sınıflandırma açısından bu son derece ilginç olan cinsel içgüdü sapmalarını, cinsel *nesne* sapmaları arasında saymamızın daha iyi olacağına kuşku yok. Ama cinsel nesneden vazgeçişle ilgili bu olguların dayandığı cinsel açıdan değer kazanma etkenini anlayıncaya kadar bundan söz edemezdik.

Cinsel nesnenin yerine konan şey, vücudun genelde cinsel amaç açısından son derece uygunsuz olan bir kısmı (ayak veya saç gibi) ya da yerini aldığı kişiyle, tercihen de kişinin cinselliğiyle belli bir ilişkisi bulunan cansız bir nesnedir (bir giysi parçası veya iç çamaşırı gibi). Bu ikameler bir ölçüde vahşilerin tanrılarının vücut bulduğuna inandıkları fetişlerle ilişkilidir.

İster normal ister sapkınca olsun, cinsel amaçtan tamamen vazgeçildiği fetişizm olaylarında cinsel amaca ulaşılabilmesi için cinsel nesnenin belli bir fetiş koşulunu –belli bir saç rengine veya giysiye, hatta bedensel bir kusura sahip olması gibi– yerine getirmesi gerekir. Cinsel içgüdüdeki hastalık sınırında bulunan başka hiçbir çeşitlilik, bunun yol açtığı olgunun özgünlüğü kadar ilgimizi çekmez. Her durumda normal cinsel amaca yönelik itkideki belli bir zayıflama derecesi (cinsel aygıtların işlevsel zayıflığı) gerekli bir önkoşul gibi gözükmemektedir.¹ Psikolojik açıdan temel olan ve nesneyle ilgili her şeyi kapsayan cinsel nesnenin değer kazanımı normalle sınır noktasını oluşturur. Dolayısıyla normal sevgide, özellikle de normal cinsel amacın ulaşılabilir gözükmediği veya doyumunun engellendiği aşamalarda belli bir fetişizm düzeyi düzenli olarak bulunur:

Schaff' mir ein Halstuch von ihrer Burst,
Ein Strumpfband meiner Liebeslust!²

1 [1915 tarihli dipnot:] Bu zayıflık *yapısal* önkoşula karşılık gelecektir. Psikanaliz, kişiyi normal cinsel amaçtan saptırıp bunun yerine ikameler aramaya teşvik edebilen korku yüzünden erken bir yaşta cinsel etkinlikten kaçış yoluyla bu olgunun *rastlantıya bağlı* olarak [sonradan] da belirlenebileceğini göstermiştir.

2 [Sevgilimin göğsünden bir mendil
Bacağından bir jartiyer verin bana.

Goethe, *Faust*, Kısım I, Sahne 7.]

Durum ancak fetişle duyulan özlem cinsel nesneye bağlanan salt gerekli koşul olmaktan çıkıp gerçekte normal amacın *yerini aldığı* ve fetiş belli bir bireyden koparak *tek* cinsel amaç olduğu zaman hastalıklı bir hal alır. Gerçekten de cinsel içgüdüdeki basit çeşitlemelerin patolojik sapmalara dönüştüğü bazı genel koşullar vardır.

Bir fetiş seçiminin, çocukluk döneminde yaşanan cinsel bir izlenimin sonradan ortaya çıkan etkisi olduğunu ilk savunan kişi Binet [1888] olmuştur (ki o tarihten sonra çok sayıda bulgu bunu doğrulamıştır). (Bununla ilk aşkların bilinen kalıcılığı arasında paralellik kurulabilir: *on revient toujours à ses premiers amours* [İlk aşklar hep canlı kalır].) Cinsel nesneye bağlanan sadece bir fetiş koşulunun bağlı bulunduğu olaylarda bu kaynak özellikle açıktır. Bir başka bağlamda ilk cinsel izlenimlerin önemine tekrar değineceğiz.¹

Diğer durumlarda nesnenin yerine bir fetişin konulması, söz konusu kişinin genellikle bilincinde olmadığı sembolik bir düşünceyle gerçekleşir. Bu bağlantıların seyrini kesin olarak izlemek her zaman mümkün olmaz. (Örneğin ayak, mitolojide bile

1 [1920 *tarihli dipnot:*] Derinlemesine psikanalitik araştırmalar, Binet' nin iddiasına karşı haklı bir eleştiri ortaya koymuştur. Bu noktayla ilgili bütün gözlemlerde, fetişle, olaya eşlik eden koşullarda bunu açıklayacak herhangi bir şey olmaksızın cinsel ilgi uyandırdığı bir ilk karşılaşım olduğunu göstermiştir. Ayrıca bütün bu "ilk" cinsel izlenimler beş-altı yaşlarından sonraki bir zamanla ilgilidir, buna karşılık psikanaliz böylesine geç bir dönemde yeni patolojik takıntıların olacağı savını kuşkulu hale getirmiştir. Fetişin ortaya çıkışına ilişkin ilk anının arkasında dibe itilen ve unutilan bir cinsel gelişme evresi bulunduğu açıklaması daha doğrudur. "Perde anı" gibi fetiş de bu evreyi temsil eder ve dolayısıyla bu evrenin bir kalıntısı ve tortusudur. Bu ilk çocukluk evresinin fetişizm yönüne kayması gibi fetişin seçilmesi de yapısal olarak belirlenir.

görülen çok eski bir cinsel semboldür;¹ kürkün fetiş olarak rol oynamasının kökeninin, *etek tüyleriyle* ilişkilendirme olduğuna kuşku yok.) Bu tür bir sembolizm bile çocukluktaki cinsel deneyimlerle her zaman ilgisiz değildir.²

(B) İLK CİNSEL AMAÇLARA TAKINTI

Yeni Amaçların Ortaya Çıkışı

Normal cinsel amaca ulaşılmasını engelleyen veya geciktiren her dış veya iç etkenin (iktidarsızlık, cinsel nesnenin bedelinin çok yüksek olması, ya da cinsel eylemin tehlikeli olması gibi), hazırlık etkinlikleri üzerinde oyalanma ve bunları normalin yerini alabilen yeni cinsel amaçlara dönüştürme eğilimini güçlendirece-

-
- 1 [1910 tarihli *dipnot*:] Buna karşılık ayakkabı veya terlik de *kadın* cinsel organlarının bir sembolüdür.
 - 2 [1910 tarihli *dipnot*:] Psikanaliz, fetişizme ilişkin bilgilerimizdeki boşluklardan birisini daha doldurmuştur. Fetiş seçimi bağlamında bastırma nederiyle ortadan kalkan kokudan koprofilik haz almanın [dışkıdan cinsel haz almanın] önemi ortaya çıkmıştır. Hem ayaklar hem de kıllar, koku duyumu haz verici olmaktan çıkıp terkedildikten sonra yüceltilen ağır kokulu nesnelerdir. Buna uygun olarak ayak fetişizmine karşılık gelen sapmada sadece pis ve kötü kokulu ayaklar cinsel nesne olur. Ayak fetişinin seçilmesini açıklamada yardımcı bir başka etken de çocukların cinsel teorilerinde bulunabilir: ayak, kadının yokluğu derinden hissedilen penisini temsil eder. [1915 tarihli *ek*:] Bir dizi ayak fetişizmi olayında nesnesine (başlangıçta cinsel organlara) alttan ulaşmayı hedefleyen seyretme içgüdüsünün yasak ve bastırmayla ketlendiğini göstermek mümkün olmuştur. Bu nedenle bu içgüdü, çocukluğun beklentilerine uygun bir şekilde erkek organları olarak hayal edilen ve kadının cinsel organlarına karşılık gelen bir ayak veya ayakkabı şeklindeki bir fetişe bağlanır. [Kokudan alınan hazın bastırılmasının önemine "Fare Adam" (1909d) analizinin sonlarında değinilmiş ve *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları'nın* (1930a) IV. Bölümündeki iki uzun *dipnotta* ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Fetişizm konusu ilgili makalesinde (1927e) ayrıca ele alınmıştır.]

ği açıktır. Dikkatli bir gözlem, bu yeni amaçlar arasında en tuhafı gibi gözüken şeyin bile normal cinsel süreçte bulunduğunu her zaman gösterir.

Dokunma ve Bakma

İnsanlarda normal cinsel amaca ulaşılabilmeden önce en azından bir miktar dokunma vazgeçilmezdir. Ve cinsel nesnenin tenindeki dokunma duyumlarının aynı anda hem bir haz kaynağı hem de yeni bir uyarım kaynağı olduğunu herkes bilir. Dolayısıyla uzun vadede cinsel eylemin daha ileri götürülmesi koşuluyla dokunma aşamasında oyalanma kolay kolay bir sapma olarak değerlendirilemez.

Aynı şey görme –nihai anlamda dokunmadan kaynaklanan bir etkinlik– için de geçerlidir. Görsel izlenimler, libidinal heyecanın en sık geçtiği yol olarak kalır; gerçekten de doğal seçim –tanrıbilimsel bir ifade kullanabilirsek– cinsel nesnenin güzelliğinde gelişmeyi özendirmesi açısından bu yolun kullanılabilir oluşuna dayanır. Uygarlıkla birlikte vücudun giderek daha çok gizlenmesi cinsel merakı uyanık tutar. Bu merak, cinsel nesnenin gizli yerlerini ortaya çıkararak onu tamamlamaya çalışır. Ancak bu, ilginin cinsel organlardan bir bütün olarak vücudun şekline aktarılabilmesi halinde sanat yönünde saptırılabilir ("yüceltilebilir").¹ Normal insanların çoğu için cinsel bir

1 [Freud "yüceltme" terimini yazılı olarak ilk kez burada kullanıyor gibidir. Bu ayrıca "Dora" durum tarihçesinde (1905e; ÖFD., 9) iki kez geçiyor. 1915 *tarihi dipnot*:] "Güzel" kavramının kökeninin cinsel heyecan olduğuna ve başlangıçta "cinsel olarak tahrik edici" anlamında kullanıldığına kuşum yok. [Orijinalinde, Almanca "Reiz" kelimesinin genelde hem "uyarım" için teknik bir terim olarak, hem de günlük dilde "cazibe," "çekim" ile eşanlamlı kullanılmasına gönderme yapıyor.] Bu da görünüşü en güçlü cinsel heyecanı yaratan cinsel organların kendilerini hiçbir zaman gerçekten "güzel" bulmayışımızla ilgilidir.

duyum eşliğinde bakmaktan oluşan ara cinsel amaç üzerinde bir süre oyalanmak genel bir tutumdur; bu gerçekten de libidonun bir kısmını daha yüksek sanatsal amaçlara yönlendirmeyi mümkün kılar. Öte yandan bakmaktan alınan bu haz (a) sadece cinsel organlarla sınırlanması veya (b) tiksintinin etkisiz bırakılmasıyla ilişkili olması (*röntgenciler* veya dışkılama işlevlerini izlemekten haz alan insanlarda olduğu gibi), ya da (c) normal cinsel amaca bir *hazırlık* olmaktan çıkıp bu amacın yerini alması halinde bir sapmaya dönüşür. Bu sonuncusu çeşitli analizlerdeki bulgulardan anladığım kadarıyla karşılığında karşıdaki kişinin cinsel organlarını görmek için kendi cinsel organlarını sergileyen teşhirciler için özellikle geçerlidir.¹

Seyretme ve seyredilme eğilimli sapmalarda aşağıda ele alacağımız sapmada çok daha yakından ilgileneceğimiz çok belirgin bir özellik karşımıza çıkar: Bu sapmalarda cinsel amaç, *aktif* ve *pasif* olmak üzere iki biçimde ortaya çıkar.

Seyretme güdüsünün karşıtı olan, ancak onun tarafından (daha önce tiksinti durumunda gördüğümüze paralel bir tarzda) etkisiz kılınabilen etken *utanmadır*.

Sadizm ve Mazoşizm

Sapmaların tümü içinde en yaygın ve en anlamlı olanı –cinsel nesneye acı verme arzusu ve bunun karşıtı– Krafft-Ebing tarafından aktif ve pasif biçimleri için sırasıyla “sadizm” ve “mazoşizm” olarak adlandırılmıştır. Diğer yazarlar [örn. Schrenck-Notzing (1899)] daha dar kapsamlı “algolagni” terimini tercih et-

1 [1920 *tarifli dipnot*:] Analizde bu sapmalar –ve diğer birçoğu– şaşırtıcı bir güdüler ve bileşenler çeşitlemesi sergiler. Örneğin teşhir etme zorlanımı ayrıca iğdiş kompleksiyle yakından ilişkilidir. Bu, kişinin kendi (erkeklik) organlarının sağlam olduğunu tekrar tekrar ortaya koymanın ve kadınlarda penisin bulunmayışından aldığı çocuksu doyumunu tekrarlamının bir yoludur.

miştir. Bunun *acıdan* alınan hazzı ve acımasızlığı vurgulamasına karşılık Krafft-Ebing'in seçtiği terimler her türlü küçük düşürme veya baskı altına almadan alınan hazzı vurgular.

Aktif biçiminde, yani sadizmde kökeni normalde belirlemek kolaydır. Erkeklerin çoğunluğunun cinselliği bir miktar *saldırganlık* ögesi içerir; bu bir egemen olma arzusudur ve biyolojik anlamı cinsel nesnenin direncini kur dışında başka bir yolla kırmak gibi gözükmetedir. Dolayısıyla sadizm, cinsel içgüdünün bağımsızlaşıp belirginleşen ve yerdeğiştirme yoluyla öne çıkan saldırganlık bileşenine karşılık gelecektir.

Gündelik dilde sadizm terimi bir yandan sadece cinsel nesneye yönelik aktif veya şiddet içerikli bir tutumla tanımlanan olaylar, öte yandan da doyumun tamamen nesnenin küçük düşürülmesi veya nesneye kötü davranılması koşuluna bağlı olduğu durumlar için kullanılır. Kesin anlamda konuşulursa sadece bu son durumda olay sapma olarak tanımlanmayı hakeder.

Aynı şekilde mazoşizm terimi de cinsel yaşama ve cinsel nesneye yönelik pasif bir tutuma karşılık gelir; uç durumlarda doyum, cinsel nesnenin elinde fiziksel veya ruhsal acı çekme koşuluna bağlanır. Sapma biçimindeki mazoşizm, normal cinsel amaçtan sadizme kıyasla daha çok uzaklaşıyor gibidir; ilk bakışta bunun temel bir olgu olarak mı ortaya çıktığı, yoksa değişmez bir şekilde sadizmin dönüşümünden mi kaynaklandığı kuşkuyla gözükebilir.¹ Birçok olayda mazoşizmin, kişinin kendine yönelen sadizmin bir uzantısından başka bir şey olmadığı ve cinsel nes-

1 [1924 tarihli *dipnot*.] Ruhsal sistemin yapısı ve burada etkili olan içgüdülerle ilgili bazı hipotezlere dayanarak, mazoşizm konusundaki görüşlerimi bir ölçüde değiştirdim. *Temel* veya *erotojenik* mazoşizmle, daha sonra bunlardan kaynaklanan *kadınsı* ve *ahlaki* mazoşizmi birbirinden ayırtetme gereği duydum. Güncel yaşamda eyleme aktarılmayan sadizm kişinin kendine yönelir ve böylece temel olana eklenen *tali* bir mazoşizm yaratır. (Kar. "Mazoşizmdeki Ekonomik Sorun," 1924c.)

nenin yerini kişinin kendisinin aldığı gösterilebilir. Aşırı mazoşistik sapma olayları üzerindeki klinik analizi, başlangıçtaki pasif cinsel tutumu ağırlaştırıp kalıcılaştıran çok sayıda etkenin (iğdiş kompleksi ve suçluluk duygusu gibi) birlikte etkili olduğunu gösterir.

Bu olaylarda etkisiz kılınan acı böylece libidoya direnen bir güç olarak tiksinti ve utanmayla paralellik gösterir.

Sadizm ve mazoşizm, sapmalar arasında özel bir yere sahiptir, çünkü bunların arkasında yatan aktiflikle pasiflik arasındaki tezat, cinsel yaşamın evrensel özellikleri arasında yer almaktadır.

Uygarlık tarihi, acımasızlıkla cinsel içgüdü arasında yakın bir ilişki olduğunu su götürmez bir şekilde gösterir; ama libidodaki saldırganlık etkeninin vurgulanmasının dışında bu ilişkiyi açıklama yönünde hiçbir şey yapılmamıştır. Bazı otoritelere göre cinsel içgüdüdeki bu saldırganlık ögesi gerçekte yamyamlık arzularının bir kalıntısıdır, yani temel içgüdüsel ihtiyaçların gelişimsel kökeni daha eski olanıyla ilişkili olan egemenlik kurma güdüsünden kaynaklanan bir bileşendir.¹ Ayrıca her acının kendi içinde bir haz duygusu olasılığı içerdiği savunulmuştur. Söylenmesi gereken tek şey, bu sapma için hiçbir yeterli açıklama getirilmediği ve bir dizi ruhsal dürtünün birleşerek tek bir sonuç verebileceğidir.²

Ama bu sapmanın en belirgin özelliği, aktif ve pasif türlerinin düzenli olarak aynı kişide birlikte bulunmasıdır. Cinsel ilişkide bir başkasına acı vermekten haz duyan kişi, ayrıca cinsel

1 [1915 tarihli dipnot:] Aşağıda [sf. 116] cinsel gelişmenin örgensellik öncesi evrelerine ilişkin yukarıdaki görüşü doğrulayan açıklamalarımıyla karşılaştıran.

2 [1924 tarihli dipnot:] Yukarıda sözü edilen inceleme, içgüdülerin kökenine dayalı olarak sadizm ve mazoşizmin oluşturduğu karşıtlar çiftine özgün bir yer vermeme ve bunları diğer "sapmaların" dışında tutmama yol açmıştır.

ilişkilerde yaşayabileceği acıdan haz alma yetisine de sahiptir. Sapmanın aktif veya pasif yanı daha çok gelişmiş ve ağır basan cinsel etkinlik haline gelmiş olsa da sadist bir insan, değişmez bir şekilde aynı zamanda mazoşisttir de.¹

Dolayısıyla sapmaya yönelik dürtülerden bazılarının düzenli olarak *karşıtlar çifti* halinde ortaya çıktığını görürüz; daha sonra ortaya koyacağımız malzemeye ilişkili olarak ele alındığında bunun büyük bir teorik önemi olduğu anlaşılabacaktır.² Dahası, sadizm ve mazoşizmin oluşturduğu karşıtlar çiftinin varlığının, sadece saldırganlık ögesine bağlanamayacağı da düşündürücü bir gerçektir. Bunun yerine, bu karşıtların aynı anda varolmasını, çift cinsellikle birleşen erkeklik ve dişilik karşıtlığı –ki bu, psikanalizde sık sık aktiflik ve pasiflikle değiştirme ihtiyacı duyduğumuz bir karşıtlıktır– ile ilişkili olarak ele almamız gerekir.

(3) GENEL OLARAK CİNSEL SAPMALAR

Çeşitlilik ve Hastalık

Cinsel sapmaları belirgin örnekleriyle özel koşullar altında ilk inceleyen hekimlerin, eşcinsellik gibi bunları da yozlaşmanın (dejenerasyonun) veya hastalığın belirtileri olarak değerlendirme eğilimi göstermesi doğaldır. Ne var ki burada bu görüşten kurtulmak, eşcinsellik durumunda olandan daha kolaydır. Gündelik deneyimler bu uzantıların, ya da daha hafif türlerinin, sağlıklı in-

1 Bu ifadeye ilave kanıtlar göstermek yerine, Havelock Ellis'ten (1903) bir alıntı yapacağım: "Sadizm ve mazoşizm tarihçelerinin, hatta Krafft-Ebing tarafından verilenlerin incelenmesi (Colin Scott ve Féré tarafından zaten vurgulandığı gibi), aynı kişide her iki olgunun da izlerini ortaya çıkarır."

2 [1915 tarihli dipnot:] Aşağıdaki "ikirciklik" tartışmamla karşılaştırım.

sanların cinsel yaşamında pek eksik olmayan bileşenler olduğunu ve onlar tarafından diğer mahrem olaylardan daha farklı değerlendirilmediğini gösterir. Koşulların elvermesi halinde normal insanlar da normal cinsel amacın yerine bir süre için bu tür bir sapmayı koyabilir, ya da diğerinin yanı sıra bir başkasını da yaşayabilir. Öyle görünüyor ki hiçbir sağlıklı insan, normal cinsel amaç açısından sapıkça denebilecek bir ilave yapmaktan geri durmuyor; bu bulgunun evrenselliği bile ayıplama terimi olarak sapık kelimesinin kullanılmasının ne kadar yanlış olduğunu göstermeye yeter. Cinsel yaşamda fizyoloji sınırları içindeki salt çeşitlemeleri hastalıklı semptomlardan ayırdedecek kesin bir çizgi çekmeye kalkıştığımız an özgün, hatta çözümsüz zorluklarla karşı karşıya geliriz.

Ancak bu sapmalardan bazılarında yeni cinsel amacın niteliği özel inceleme gerektirecek türdendir. Bunlardan bazıları içerik açısından normalden o kadar uzaklaşır ki “patolojik” (hastalıklı) demekten kendimizi alamayız. Bu özellikle cinsel içgüdünün, utanma, tiksinti, ürküntü veya acı direnmelerini başarıyla etkisiz bırakma konusunda şaşırtıcı ölçüde ileri vardığı durumlar (örneğin dışkı yalama, ölülerle sevişme gibi) için geçerlidir. Ama bu olaylarda bile bu şekilde davranan insanların zorunluluk gereği deli veya sair türden ağır anormalitelere maruz olduklarını hemencecik varsaymaktan kaçınmamız gerek. Burada da davranışları diğer açılardan normal olan insanların, içgüdülerin en amansızının egemenliği altında cinsel yaşam gibi tek bir alanda kendilerini hasta insanlar kategorisine soktuğu gerçeğinden kaçamayız. Öte yandan yaşamın diğer ilişkilerindeki açık anormalitenin, değişmez bir şekilde anormal cinsellik gibi bir arka cephesi olduğu gösterilebilir.

Olayların çoğunda sapmadaki patolojik özelliğin, yeni cinsel amacın *içeriğinde* değil, normalle ilişkisinde yattığı görülür. Bir sapmanın sadece normal cinsel amacın ve nesnenin *yanı sıra* or-

laya çıkmak yerine sadece koşulların *normal olanlar* için elverişsiz ve *sapma* için elverişli olması halinde ortaya çıkması, normal olanları tamamen devre dışı bırakıp onların yerini alması halinde, kısaca sapmanın *dışlayıcılık ve takmtı* özelliklerini kazanması halinde genelde bunu hastalıklı bir semptom olarak değerlendirilmekte haklılık kazanırız.

Sapmalardaki Ruhsal Etken

Belki de en tiksindirici sapmalarla ilişki içinde cinsel içgüdünün dönüşümünde en büyük rolü ruhsal etkenin oynadığı düşünülmelidir. Bu olaylarda ürkütücü sonuca rağmen içgüdünün idealize edilmesine eşdeğerde bir ruhsal sürecin etkili olduğunu inkâr edemeyiz. Aşkın her şeye kadirliği belki de başka hiçbir yerde bu türden sapmalarda olduğundan daha iyi kanıtlanmamıştır. Cinsellik alanında en yüce olanla en aşağı olan her zaman birbirine en yakın olandır: “vom Himmel durch die Welt zur Hölle.”¹

İki Sonuç

Sapmalar üzerindeki incelememiz, cinsel içgüdünün, aralarında en belirginleri utanma ve tiksinti olan ve direnme olarak iş gören bazı ruhsal güçlerle mücadele etmek zorunda olduğunu göstermiştir. Bu güçlerin, içgüdüyü normal sayılan sınırlar içinde tutma işinde belli bir rol oynadığını düşünebiliriz; bu güçlerin bireyde cinsel içgüdü tam olarak olgunlaşmadan önce gelişmesi halinde bu içgüdünün gelişim seyrini belirleyeceğine kuşku yok.²

1 [“Cennetten dünyaya, ordan da cehenneme.”

Goethe, *Faust*, Tiyatro sahnesindeki Giriş.]

2 [1915 tarihli dipnot:] Öte yandan cinsel gelişim üzerinde set gibi etkili olan bu güçlerin –tikinti, utanma ve ahlak– insan ırkının ruhsal yaratımı sürecinde cinsel içgüdünün maruz kaldığı dış engellemelerin

İkinci olarak, incelediğimiz sapmalardan bazılarının, ancak çeşitli güdü güçlerinin birbirine yakınsadığını varsaymamız halinde anlaşılır olduğunu gördük. Bu sapmaların, analize açık ise, yani bileşenlerine indirgenebiliyorsa, birleşik bir yapıda olmaları gerekir. Bu da cinsel içgüdünün kendisinin de basit bir şey olmayabileceğini, sapmalarda tekrar ayrılan bileşenlerden oluşmuş olabileceğini söyler. Eğer böyleyse, bu anormallikler üzerindeki klinik gözlemleri, dikkatimizi normal, insanların tek biçimli davranışlarında gözden kaçan *alaşumlara* çeker.¹

(4) NEVROTİKLERDE CİNSEL İÇGÜDÜ

Psikanaliz

En azından normale yakın bazı insanlardaki cinsel içgüdüye ilişkin bilgimizdeki önemli bir katkı, ancak belli bir yoldan elde edilebilecek bir kaynaktan sağlanabilir. “Psikonevrotikler” olarak bilinen kişilerin –histeri, saplantı nevrozu, hatalı olarak nev-rasteni diye adlandırılan durumlar ve kuşkusuz şizofreni ve paranoya– cinsel yaşamı konusunda yanıltıcı olmayan kapsamlı bilgi edinmenin tek bir yolu vardır. Bu insanların, 1893 yılında ben ve Josef Breuer tarafından uygulanan ve o dönemde “katarisis” olarak bilinen psikanalitik işleme tabi tutulması gerekir.

tarihsel tortuları olarak da değerlendirilmesi gerekir. Bireylerin gelişiminde bunların yetiştirme ve dış etkiler sinyal verince, uygun anda, deyiş yerindeyse kendiliğinden ortaya çıktığını gözleyebiliriz.

- 1 [1920 *tariluli dipnot*:] Sapmaların kökeni konusunda beklenene ilişkin bir şey ekleyeceğim. Fetişizmde olduğu gibi, sapmalara takıntı gerçekleşmeden önce başarısız kalan normal cinsel gelişim başlangıçları yaşandığını düşünmek için haklı nedenlerimiz vardır. Birkaç olayda analitik inceleme, sapmaların Odişus kompleksine yönelik gelişmenin bir kalıntısı olduğunu ve bu kompleksin bastırılmasından sonra cinsel içgüdünün söz konusu bireyin doğal yatkınlığında en güçlü olan bileşenlerinin tekrar ortaya çıktığını göstermiştir.

Her şeyden önce –diğer yazılarımda da yaptığım gibi– deneyimlerimin, bu psikonevrozların cinsel içgüdüsel güçlere dayandığını gösterdiğini belirtmem gerek. Bununla kastettiğim tek şey hastalıklı dışavurumların (semptomların) devamını sağlayan güçlere cinsel içgüdü enerjisinin belli bir katkıda bulunması değildir. Bununla açıkça kastettiğim şey, bu katkının en önemli katkı olduğu, nevrozdaki değişmez tek enerji kaynağı olduğu ve sonuçta söz konusu kişilerin cinsel yaşamının –ister dışlayıcı, ister esaslı ister sadece kısmen olsun– bu semptomlarda dile geldiğidir. Başka bir yerde¹ de belirttiğim gibi, semptomlar hastanın cinsel etkinliğini oluşturur. Bu savı destekler kanıtlar, son 25 yıl içinde² yürüttüğüm ve bulgularının ayrıntılarını diğer yazılarımda verdiğim histerik ve diğer nevrotiklerin psikanalizlerinden elde edilmiştir.³

Histerik hastaların semptomlarının psikanaliz yoluyla ortadan kaldırılması, bu semptomların, özel bir ruhsal sürecin (*bastırmanın*) işleyişi sonucu bilinç düzeyinde kabul edilebilir bir ruhsal etkinlikte boşalması önlenen bir dizi duygusal yüklü ruhsal sürecin ve arzunun yerine konan şeyler olduğu varsayımına dayalı olarak yapılır. Bilinçsiz bir durumda tutulan bu ruhsal süreçler, duygusal önemlerine uygun bir ifade kazanmak –*boşalmak*– için çaba gösterir; histeri durumunda bunlar bedensel olgularda, yani histerik semptomlarda ("dönüştürme" süreci vasıtasıyla) ifade kazanır. Bu semptomların (özel bir tekniğin yardımıyla) sistematik bir yoldan tekrar duygusal yüklü düşüncelere –bilinçli olacak düşüncelere– dönüştürülmesiyle önceden

1 [Karş. "Dora" durum tarihçesi (1905e), Sonek, ÖFD., 9.]

2 [1905 basımında "10 yıl" deniyor ve bu rakam her basımla birlikte 1920'ye kadar artırılıyor.]

3 [1920 tarihli *dipnot*.] Bu savı şu şekilde yeniden ifade etmem bunu sınırlandırmaz, tamamlar: nevrotik semptomlar, bir yandan libidinal içgüdülerin isteklerine, öte yandan da bunlara tepki gösteren ego isteklerine dayanır.

bilinçsiz olan bu ruhsal yapıların doğası ve kökeni konusunda çok kesin bilgiler elde etmek mümkün olur.

Psikanalizin Bulguları

Bu bağlamda semptomların, gücünün kaynağını cinsel içgüdüden alan dürtüler için bir ikameye karşılık geldiği gerçeği ortaya çıkmıştır. Histeriklerin hasta olmadan önceki durumları konusunda –ki bunlar bütün psikonevrotikler için tipik olarak değerlendirilebilir– ve hastalığı başlatan koşullar konusunda bildiklerimiz bu görüşle tam bir uygunluk gösterir. Histeriklerin yapısında normalin üstünde bir cinsel bastırma, cinsel içgüdüye karşı direnmede bir artış (ki bunu utanma, tiksinti ve ahlak kılığında görmüştük) ve cinsel sorunların düşünsel düzeyde ele alınmasına karşı içgüdüsel gibi gözükken bir tiksinti (kaçınma) vardır. Bunun sonucunda ve özellikle de belirgin olaylarda hastalar cinsel olgunluk dönemine kadar cinsel konularda tam anlamıyla bilgisiz kalmaktadır.¹

Histeride bu kadar tipik olan bu özelliğin, histeride mevcut bulunan ikinci bir yapısal özelliğin, yani cinsel içgüdüünün ağır basan gelişiminin varlığıyla gizlenmesi ender bir olay değildir. Ancak psikanaliz, histeriye tipik özelliğini kazandıran karşıtlar çiftini –abartılı cinsel özlem ve cinselliğe yönelik aşırı tiksinti– ortaya çıkararak bu etkenlerden ilkinin gün ışığına çıkarabilir ve histerinin sunduğu şaşırtıcı çelişkiye netlik kazandırabilir.

Histeriye eğilimli bir insan durumunda hastalığın başlangıcı, ya kendi gelişen olgunluğunun, ya da yaşamındaki dış koşulların bir sonucu olarak gerçek bir cinsel durumun gerekleriyle karşı karşıya geldiği zamana rastlar. İçgüdüünün bas-

1 Breuer (Breuer ve Freud, 1895), kataritik yöntemi ilk kez uyguladığı hasta için şöyle yazıyor: “Hastada cinsellik etkeni şaşırtıcı ölçüde geri kalmıştı.” [Gönderme Anna O. olayıdır; karş. *Histeri Üzerine İncelemeler*, ÖFD., 3.]

kısıyla cinselliğe yönelik kendi tiksintisi arasında kalınca, hastalık ona bir kaçış yolu sunar. Bu onun çatışmasını çözmez, ancak libidinal dürtülerini semptomlara dönüştürerek bu çatışmadan kaçmasını sağlar.¹ Histerik bir insan –bu bir erkek de olabilir– önemsiz bir duygunun, cinsel ilgi üzerinde odaklaşmayan bir çatışmanın sonucunda hasta olduğu zaman bu bir istisna gibi gözükür, ancak bu sadece *görünüşte* istisnadır. Bu tür olaylarda psikanaliz, hastalığın, ruhsal süreçlerin normal seyrini engelleyen çatışmanın cinsel bileşeniyle mümkün olduğunu düzenli olarak gösterebilmiştir.

Nevroz ve Cinsel Sapma

Bu görüşlerime yönelik muhalefetin büyük bir bölümünün, psikonevrotik semptomları dayandırdığım cinselliğin, normal cinsel içgüdüyle çatışyormuş gibi değerlendirilmesi gerçeğinden kaynaklandığına kuşku yok. Ama psikanalitik öğreti bunun da ötesine geçer. Semptomların, sadece kaynaklandıkları *normal* cinsel içgüdü denen şeyin pahasına ortaya çıkmadığını gösterir; şöyle veya böyle, tek durum ya da ağırlıklı durum bu değildir; bu semptomlar ayrıca (dönüştürme yoluyla) bilinçten saptırılmaksızın doğrudan fantazide ve eylemde dile gelebilmeleri halinde en genel anlamıyla *sapma* olarak tanımlanacak olan içgüdülere de dışavurum kazandırır. Dolayısıyla semptomlar kısmen de *anormal* cinsellik bedeline oluşur; *deyiş yerindeyse nevrozlar, sapmaların negatifidir.*²

1 [Freud bu temayı nevrozlardaki farklı başlangıç türleri konulu makalesinde (1912c) ayrıntılarıyla ele almıştır.]

2 [Bu görüş ayrıca “Dora” durum tarihçesinde de dile getirilmiştir. (1905e), ÖFD., 9.] Sapıkların açıkça bilinçli fantazilerinin (ki bunlar elverişli koşullarda eyleme dönüşür), paranoyakların (düşmanca bir tarzda başkalarına yansıtılan) hezeyanlı korkularının ve histeriklerin (psikanalizin semptomlarının arkasında ortaya çıkardığı) bilinçsiz fantazilerinin içerikleri, ayrıntılarında bile birbiriyle örtüşür.

Psikonevrotiklerin cinsel içgüdüsü, normal cinsel yaşamdaki çeşitlemeler ve anormal cinsel yaşamdaki dışavurumlar olarak incelediğimiz her türlü sapmayı sergiler.

(a) İstisnasız bütün nevrotiklerin bilinçdışı ruhsal yaşamı eş-cinsel dürtüler, yani kendi cinsinden kişilere libido takıntısı sergiler. Hastalığın semptomlarının alacağı şeklin belirlenmesinde bu etkenin oynadığı rolün önemini ancak derinlemesine bir tartışmayla kavrayabiliriz. Burada sadece, bilinçsiz bir eşcinsellik eğiliminin hiçbir zaman eksik olmadığını ve erkeklerdeki histeriye ışık tutulmasında özel bir önem taşıdığını söyleyebilirim.¹

(b) Psikonevrotiklerin bilinçaltılarında, cinsel etkinliğin her türlü anatomik uzantısına yönelik eğilimler belirlemek ve bu eğilimlerin semptom oluşumundaki etkenler olduğunu göstermek mümkündür. Bunlar arasında ağıza ve anüse cinsel organ rolü verilenlerin özgül bir sıklıkla ortaya çıktığını görürüz.

(c) Çoğunlukla karşıtlar çifti olarak ortaya çıkan ve yeni cinsel hedeflerin başlangıcına denk düştüğünü gördüğümüz bileşen içgüdüler –bakma içgüdüsü, teşhircilik ve acımasızlık içgüdüsünün aktif ve pasif biçimleri– psikonevrozlardaki semptomların oluşumunda özellikle önemli bir rol oynar. Bunlardan acımasızlık içgüdüsünün pasif biçimi, semptomların *acı çekmeyi* içerdiği gerçeğinin anlaşılması açısından temel bir önem taşır ve neredeyse değişmez bir şekilde hastanın sosyal davranışlarının bir kısmına egemen olur. Ayrıca çok sayıda nevrozda, hatta öyle gözüküyor ki genelde paranoyada tipik olan sevginin nefrete, se-

1 Psikonevrozlar da sık sık *açık* eşcinsellikle ilişkilidir. Bu olaylarda karşı cinse yönelik duygu akımı tam bir bastırmaya uğramıştır. Eş-cinsellik eğiliminin psikonevrozlardaki zorunlu evrenselliğinin Berlin’li Wilhelm Flies ile bunun bireysel olaylardaki varlığını tartıştıktan sonra ilk kez dikkatimi çektiğini hatırlatmam gerek. [1920 *tarilhi’ek*.] Yeterince takdir edilmeyen bu gerçeğin, eşcinsellik teorim üzerinde belirleyici bir etkisi olmuştur.

vecenliğin düşmanca dürtülere dönüşmesi, libido ile acımasızlık arasındaki işte bu bağlantı aracılığıyla gerçekleşir.

Bazı özgün gerçekler bu bulguların önemini daha da artırır.

(α) Bilinçdışında ne zaman karşıtıyla eşleşebilen bu türden bir içgüdü bulsak, bu ikinci içgüdü'nün de değişmez olarak iş başında olduğunu görürüz. Dolayısıyla her aktif sapmaya pasif eşdeğeri eşlik eder: Bilinçdışında teşhirci olan kişi aynı zamanda bir *röntgencidir* de; bastırılan sadistik dürtülerin sonuçlarından muzdarip kişide, semptomlarının, kaynağı mazoşistik eğilimlerde yatan bir bileşeni de vardır. Güncel semptomlarda karşıt eğilimlerden biri veya diğeri ağırlıklı rol oynasa da, ilgili "pozitif" sapmalarda gördüklerimizin, burada söylenenlerle tam bir uyum göstermesi çok ilginçtir.

(β) Belirgin psikonevroz olaylarında bu sapma içgüdülerinden sadece birisinin gelişmesi alışılmış bir şey değildir. Genellikle çok sayıda ve kural olarak tümünün izlerini buluruz. Ne var ki her bir içgüdü'nün gelişme derecesi diğerlerinininkinden bağımsızdır. Burada da "pozitif" sapmaların incelenmesi tam bir karşılık sağlar.

(5) BİLEŞEN İÇGÜDÜLER VE EROTOJENİK BÖLGELER

Pozitif ve negatif sapmalar konusundaki araştırmalarımızdan öğrendiklerimizi biraraya getirecek olursak bunları temel bir yapıda olr asa da ileri analize açık olan bir dizi "bileşen içgüdüye" bağlama< inandırıcı gözükür. Burada içgüdüden şimdilik anlaşılması gereken şey bunun, *dışarıdan* gelen *tekil* uyarıcıların yol açtığı "uyarım"dan farklı olarak, vücutta bulunan ve sürekli akan bir uyarım kaynağının ruhsal temsilcisi olduğudur. Dolayısıyla içgüdü kavramı, ruhsal olanla fiziksel olan arasındaki sınır çizgisine karşılık gelir. İçgüdülerin doğasına ilişkin en basit

ve en makul varsayım, bir içgüdünün kendi içinde niteliksiz olduğu ve ruhsal yaşam söz konusu olduğu sürece ruhsal yapı üzerindeki belli bir iş yükü talebi olarak anlaşılması gerektiridir. Bir içgüdüyü diğerinden ayıran ve içgüdülere belli nitelikler kazandıran şey, bedensel kaynakları ve amaçlarıdır. İçgüdünün kaynağı, bir organda ortaya çıkan bir uyarılma sürecidir ve dolaysız amacı bu organik uyarımın ortadan kaldırılmasıdır.¹

İçgüdüler teorisinde kaçınamayacağımız bir başka geçici varsayım daha söz konusudur. Bu, kimyasal farklılıklara dayalı olarak iki tür uyarımın bedensel organlardan kaynaklandığı varsayımdır. Bunlardan birisini özellikle cinsel olarak tanımlarız ve söz konusu organdan, bundan kaynaklanan bileşen cinsel içgüdünün “erotojenik bölgesi” olarak söz ederiz.²

Oral ve anal [ağız ve makat] açılışlara cinsel bir anlam yüklenen sapmalarda erotojenik bölgelerin oynadığı rol hemen anlaşılır. Bu organlar her açıdan cinsel organın bir parçası gibi iş görür. Histeride vücudun bu kısımları ve yakın mukoza bölgeleri, tıpkı normal cinsel süreçlerdeki uyarımların etkisiyle gerçek cinsel organların yaptığı gibi, yeni duyumların ve sinirsel uyarım değişikliklerinin –gerçekten de dikilmeyle kıyaslanabilen süreçlerin– kaynağı olur.

Cinsel organların altında ve onların yerine konar organlar olarak erotojenik bölgelerin önemi, psikonevrozlar arasında en açık haliyle histeride görülür; ancak bu, diğer hastalık türlerinde bu önemin daha az olduğu anlamına gelmez. Tek fark di-

1 [1924 tarihli dipnot:] İçgüdüler teorisi, psikanalitik teorisinin en önemli, ama ayrıca en eksik kısmıdır. Daha sonra *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920g) ve *Ego ve Id* (1923b) adlı çalışmalarımda bu teoriye daha ayrıntılı katkılarda bulundum.

2 [1915 tarihli dipnot:] Burada belli bir nevrotik hastalık grubunun incelenmesinden çıkarılan bu varsayımları sağlam bir temele oturtmak kolay değildir. Ama öte yandan da bundan söz etme seydim içgüdülerin özü konusunda bir şey söylemek mümkün olmayacaktı.

ğerlerinde bunun daha az belirgin olmasıdır, çünkü onlarda (saplantı nevrozunda ve paranoyada) semptomların oluşumu, ruhsal yapının bedensel kontrolle ilgili özgün merkezlerine daha uzak bölgelerde gerçekleşmesidir. Saplantı nevrozunda daha çok göze çarpan şey, yeni cinsel amaçlar yaratan bu dürtülerin öneminin, erotojenik bölgelerden bağımsızmış gibi gözükmesidir. Ancak röntgencilikte ve teşhircilikte göz erotojenik bir bölgeye karşılık gelir; buna karşılık cinsel içgüdünün acı çekme ve acımasızlık içeren bileşenleri durumunda aynı rolü cilt -vücutun belli kısımlarında farklılaşarak duyu organlarına veya mukoza zarına dönüşen ve bu nedenle *en yüksek düzeyde* erotojenik bölge olan cilt- üstlenir.¹

(6) SAPKIN CİNSELLİĞİN PSİKONEVROZLARDA GÖRÜLEN AĞIRLIĞININ NEDENLERİ

Yukarıdaki tartışma psikonevrozlardaki cinselliği yanlış bir açıdan göstermiş olabilir. Yatkınılıkları nedeniyle psikonevrotiklerin cinsel davranışlarında sapıklara yaklaştığı ve normal insanlardan önemli ölçüde uzaklaştığı izlenimi vermiş olabilir. Gerçekten de bu hastaların yapısal mizacı (abartılı cinsel bastırmalarının ve cinsel içgüdülerinin aşırı yoğun olmasının dışında), en geniş anlamıyla kullanacak olursak sapmaya yönelik olağandışı bir eğilim içeriyor olabilir. Yine de nispeten hafif olayların incelenmesi bu son varsayımın mutlaka gerekli olmadığını, ya da

1 Bu noktada cinsel içgüdüğü "conrectation" ve "detumescence" içgüdülerine indirgeyen Moll'un analizini hatırlarız. "Conrectation," ciltle temas ihtiyacına karşılık gelir. ["Detumescence" içgüdüğü Moll (1898) tarafından cinsel organlardaki gerilimin kasılmalar halinde giderilmesine yönelik bir dürtü, "conrectation" içgüdüğü ise başka bir insana dokunma dürtüsü olarak tanımlanmıştır. Bireyin gelişiminde ikincisinin ilkinden sonra geliştiğine inanıyordu.]

en azından bu patolojik gelişmeler değerlendirilirken diğer yönde ağırlık gösteren bir etkenin dikkate alınması gerektiğini gösterir. Psikonevrotiklerin büyük çoğunluğu, normal cinsel yaşamın gereklerinin bir sonucu olarak ancak ergenlik döneminden sonra hastalığa yakalanır. (Bastırma en çok da bu normal cinsel yaşama yöneliktir.) Ya da bu tür bir hastalık daha sonra libido normal kanallardan doyum bulamadığı zaman ortaya çıkar. Her iki durumda da libido ana yatağı engellenen bir ırmak gibi hareket eder. Libido, o güne kadar boş olabilen yan (tali) kanallara akar. Aynı şekilde, psikonevrotiklerde sapmaya yönelik güçlü (negatif de olsa) eğilim gibi gözüken şey, tali olarak belirlenmiş olabilir ve şöyle veya böyle tali olarak şiddetlendirilmiş olmalıdır. Başka türlü normal kalabilecek kişilerde sapma yaratan özgürlüğün kısıtlanması, normal cinsel yaşamın ulaşılmazlığı, normal cinsel eylemin tehlikeleri türünden dışsal etkenlerin yanına içsel bir etken olarak da cinsel bastırmayı koymamız gerekir.

Bu açıdan farklı nevroz olaylarında farklı davranışlar gözlenebilir: Bir olayda ağır basan etken sapmaya yönelik doğuştan güçlü bir eğilim, bir başkasında libidonun normal cinsel amaçtan ve cinsel nesneden uzaklaştırılması sonucu bu eğilimin tali olarak şiddetlenmesi olabilir. Gerçekte işbirlikçi olan bir ilişkiyi karşıtlık olarak ortaya koymak yanlışır. Doğuştan gelen mizaç ve deneyim aynı yönde birlikte çalıştığı zaman nevroz her zaman en ağır sonuçlarını yaratır. Mizacın belirgin olduğu durumlarda fiili deneyimlerin desteğine ihtiyaç bile olmayabilir; buna karşılık gerçek yaşamdaki büyük bir şok belki de ortalama bir kişilikte bile nevroz yaratacaktır. (Aklıma gelmişken, doğuştan gelenle rastlantıya bağlı olarak yaşanan şeyin nisbi kökensel önemine ilişkin bu görüşün, aynı ölçüde diğer alanlar için de geçerli olduğunu belirtiyim.)

Ne var ki psikonevrotik mizaçların tipik özellikleri arasında özellikle gelişmiş bir sapma eğilimi bulunduğunu varsayacak

olursak, şu veya bu erotojenik bölgenin ya da şu veya bu bileşen içgüdünün doğuştan ağırlığına bakarak bu türden bir dizi mizacı [kişilik yapısını] birbirinden ayırma imkânı buluruz. Sapkınca mizaçla belli bir hastalık biçiminin gelişmesi arasında özel bir ilişki olup olmadığı sorunu bu alandaki diğerk birçok sorun gibi henüz incelenmiş değildir.

(7) CİNSELLİĞİN ÇOCUKSU YAPISINA İLİşKİN İPUÇLARI

Psikonevrozlardaki semptom oluşumlarında sapık dürtülerin oynadığı rolü göstererek, sapık olarak değerkendirilebilecek insanların sayısını oldukça artırmış olduk. Bunun tek nedeni kendi içinde nevrotiklerin çok sayıda sınıfa ayrılması değildir; ke-sintisiz bir zincirin, her türlü dışavurumları açısından nevrozlarla normallik arasındaki boşluğu kapattığını da dikkate almamız gerekir. Her şey bir yana Moeibus haklı olarak hepimizin bir ölçüde histerik olduğunu söyleyebilir. Dolayısıyla sapmaların olağanüstü yaygınlığı bizi sapmaya yatkınlığın kendi içinde ender olmadığını, normal mizaç gibi gözüken şeyin bir parçasını oluşturması gerektiğini varsaymaya zorlar.

Görüleceğı üzere sapmaların doğuştan etkenlere mi dayandığı yoksa Binet'nin fetişizm durumunda varsaydığı gibi rastlantıya bağılı olaylardan mı kaynaklandığı tartışma götürür bir konudur. Burada vardığımız sonuç, sapmaların arkasında gerçekten de doğuştan bir şeylerin olduğu, ancak bunun, bir yatkınlık olarak şiddeti ve güncel yaşamdaki etkileri değışebilse de *herkeste doğuştan bulunan* bir şey olduğudur. Söz konusu olan şey, cinsel içgüdünün doğuştan gelen yapısal kökleridir. Bir durumda (sapmalarda) bu kökler gelişerek cinsel etkinliğin gerçek araçlarına dönüşebilir; diğerklerinde yetersiz bir bastırmaya uğrayarak dolaylı bir yoldan önemli ölçüde cinsel enerjiyi kendi

üstlerine çekerek semptomlara dönüşebilir; buna karşılık bu iki uç arasında bulunan en elverişli durumlarda ise etkili kısıtlama ve diğer dönüştürme yollarıyla normal cinsel yaşam olarak bilinen şeye yol açabilir.

Ancak dikkate almamız gereken bir şey daha var. Her türlü sapmanın tohumunu içerdiği varsayılan bu mizaç, ancak bir iç-güdü'nün ortaya çıkabileceği en hafif şiddeti sergileseler de sadece *çocuklarda* gösterilebilir. Burada nevrotiklerin cinselliğinin çocuksu bir durumda kaldığı veya bu duruma geri döndüğü yolunda bir formül şekillenmeye başlar. Dolayısıyla ilginç çocukların cinsel yaşamına yönelir. Bunu izleyen bölümde çocuk cinselliğinin, sapmayla, nevrozla veya normal cinsel yaşamla sonuçlanıncaya kadarki evriminde belirleyici olan etkenlerin rolünü inceleyeceğiz.

II

ÇOCUK CİNSELLİĞİ

Çocukluk Etkeninin İhmal Edilmesi

Cinsel içgüdüye ilişkin popüler görüşe göre cinsellik çocuklukta bulunmaz ve ancak ergenlik döneminde uyanır. Ama bu basit bir hata değildir; bunun ağır sonuçları vardır, çünkü cinsel yaşamın temel koşulları konusunda bugünkü bilgisizliğimiz temelde bu görüşten kaynaklanmaktadır. Çocukluktaki cinsel dışavurumların enine boyuna incelenmesi muhtemelen cinsel içgüdünün temel özelliklerini su yüzüne çıkaracak ve bunun gelişim seyrini ve farklı kaynakların biraraya gelmesiyle nasıl oluştuğunu gösterecektir.

Erişkin insanın özelliklerini ve tepkilerini açıklamaya çalışan yazarların, dikkatlerini daha çok bireyin atalarının yaşamından oluşan ilkel dönem üzerinde odaklaştırmaları –yani kalıtıma çok daha fazla önem atfetmeleri– ve bireyin kendi yaşam dönemi içinde geçirdiği ilkelik dönemini –yani çocukluğu– pek dikkate almamaları ilginçtir. Kuşkusuz, bu son dönemin etkisinin çok daha kolay anlaşılacağı ve kalıtımın etkisinden önce ele alınması gerektiği varsayılabilirdi.¹ Konuya ilişkin literatürde küçük çocukların zamanından önce olgunlaşan cinsel etkinliklerine –dikil-melere, masturbasyona, hatta cinsel birleşmeye benzer etkinliklere– ilişkin anlatılarla zaman zaman karşılaştığımız doğrudur. Ama bunlar her zaman için sadece istisna olaylar, tuhaflıklar, ya da zamanından önce ortaya çıkan ahlaki gevşeklik olarak anılır. Bildiğim kadarıyla tek bir yazar bile çocuklukta cinsel içgüdünün düzenli bir olgu olduğunu farketmiş değildir; çocukların ge-

1 [1915 tarihli dipnot:] Çocukluğun oynadığı rol belirleninceye kadar, kalıtımın oynadığı rolü doğru değerlendirmek de mümkün değildir.

lişimine ilişkin sayıları artan yazılarda “Cinsel Gelişme” konulu bölüm kural olarak atlanır.¹

Çocukluk Unutkanlığı

Bu garip ihmalin, kısmen erişkinlerin kendi yetiştirme tarzlarının sonucu olarak boyun eğdikleri terbiye kurallarına, kısmen de son zamanlara kadar açıklanamayan ruhsal bir olguya dayandığına

-
- 1 Yukarıdaki iddia bana bile öylesine iddialı geldi ki, konuya ilişkin literatürü bir kez daha inceleyerek geçerliliğini belirlemeye çalıştım. Bu çalışmanın sonucunda bu iddiayı aynen korumayı doğru buldum. Çocukluktaki fiziksel ve ruhsal cinsellik olgusuna ilişkin bilimsel inceleme henüz başlangıç aşamalarında. Bell (1902, [327]) şöyle diyor: “Ergende görülen haliyle duygulara ilişkin dikkatli bir analiz yapan tek bir bilimci bile tanımıyorum.” Ergenlik öncesi dönemdeki bedensel ve cinsel dışavurumlar sadece yozlaşma [de-jenerasyon] olgusu ve yozlaşma belirtileri bağlamında dikkati çekmiştir. Yaşamın bu döneminin psikolojisini ele alan yazıların hiçbirisinde çocukların erotik yaşamını anlatan bir bölüm bulamadım; üstelik bu Preyer [1882], Baldwin (1985), Pérez (1886), Strümpell (1899), Groos (1904), Heller (1904), Sully (1895) ve diğer otoritelerin çok iyi bilinen eserleri için de geçerlidir. Bugün bu alandaki durumun en net tablosunu 1896’dan itibaren yayımlanan *Die Kinderfehlen* adlı dergiden edinebiliriz. Yine de biz çocuklukta aşkın varlığının keşfedilmeyi gerektirmediğine inanıyoruz. Pérez (1886, [272]) bunun varlığını savunur. Groos (1899, 326) genelde bilinen bir olgu olarak “bazı çocukların çok erken yaşta cinsel dürtülere açık olduğundan ve karşı cinsle temas itkisi hissettiğinden” söz eder. Bell (1902, [330]) tarafından “cinsel sevginin” ortaya çıkışına ilişkin kaydedilen en küçük çocuk üç buçuk yaşındadır. Bu konuda ayrıca bkz. Havelock Ellis (1903, Ek B). [1910 tarihli ek:] Stanley Hall’ın kapsamlı çalışmasından (1904) sonra çocuk cinselliğine ilişkin bu yargının artık savunulması gerekmiyor. Moll’un son kitabı (1909) bu tür bir değişiklik gerektirmiyor. Öte yandan bkz. Bleuler (1908). [1915 tarihli ek:] Bu not yazıldıktan sonra Hug-Hellmuth (1913) tarafından kaleme alınan bir kitap gözardı edilen cinsel etkeni tam anlamıyla hesaba katmıştır.

inanıyorum. Bununla kastettiğim şey, herkeste olmasa da insanların çoğunda bulunan ve altı yedi yaşına kadarki ilk çocukluk dönemlerini gizleyen özgün bir *unutkanlıktır*. Şaşırmak için geçerli nedenlerimiz olmasına rağmen bu güne kadar bu unutkanlık karşısında şaşkınlık duymak aklımıza bile gelmemiştir. Şaşırmamız gerekir, çünkü daha sonra belleğimizde sadece anlaşılmaz, bölük pörçük birkaç anının kaldığı bu yıllarda yaşantılara canlı bir tarzda tepki verdiğimizizi, insanca bir tarzda acı ve neşe ifade edebildiğimizi, o zaman bizi derinden etkileyen aşk, kıskançlık ve benzeri tutkulu duygular sergilediğimizi, hatta erişkinler tarafından içgörü sahibi olduğumuz ve yargı gücünü geliştirmeye başladığımız şeklinde değerlendirilen şeyler söylediğimiz yolunda başkalarından çok şey duyarız. Ve erişkin bir insan olunca kendimize ait olan bunca şey konusunda hiçbir şey hatırlamayız! Bellek boşluğumuz ruhumuzun diğer etkinliklerinin neden o kadar gerisinde kalsın ki? Tersine, yaşantıları kaydedip yeniden canlandırma kapasitesinin en yüksek olduğu dönemin tam da bu çocukluk yılları olduğuna inanmak için geçerli nedenlerimiz vardır.¹

Öte yandan diğer insanlar üzerindeki psikolojik bir inceleme, tam da unutmuş olduğumuz bu yaşantıların [izlenimlerin] unutulmalarına rağmen ruhumuzda en derin izleri bıraktığı ve sonraki gelişimimizin tamamı üzerinde belirleyici bir etki yarattığı konusunda bizi ikna edebilir. Dolayısıyla çocukluk izlenimlerinin gerçek anlamda silinmesi diye bir sorun yoktur, söz konusu olan şey sadece nevroitiklerin sonraki olaylar konusunda sergilediklerine benzeyen ve bu yaşantıların bilinç düzeyinden uzak tutulmasından, yani bastırılmasından oluşan bir unutkanlıktır.

1 “Perde Anılar” (1899a) başlıklı makalemden çocukluğun ilk anılarıyla ilgili sorunlardan birisini çözmeye çalışmıştım. [1924 tarihli ek:] *Ayrıca Gündelik Yaşamın Psikopatolojisi* (1901b) adlı kitabımın IV. Bölümüne bakın.

Peki çocukluk yaşantılarının bastırılmasına yol açan etkenler nelerdir? Bu bilmeceyi çözen kişinin, *histerik* unutkanlığı da açıklamış olacağına inanıyorum.

Bu arada çocukluk unutkanlığının varlığının, çocukların ve psikonevrotiklerin ruhsal durumları arasında yeni bir karşılaştırma noktası sağladığını gözden kaçırmamalıyız. Az önce psikonevrotiklerin cinselliğinin, çocuksu bir evrede kaldığı veya bu evreye gerilediği yolunda bir formülasyon ortaya koyarken buna benzer başka bir noktaya varmıştık. Şöyle veya böyle, çocukluk unutkanlığı da çocukluğun cinsel dürtüleriyle ilişkilendirilebilir mi?

Dahası, çocukluk unutkanlığı ile histerik unutkanlık arasındaki bağlantı kelime oyunundan öte bir şeydir. Bastırmanın etkisiyle ortaya çıkan histerik unutkanlık, kişide bilinç düzeyinden uzaklaştırılmış bellek izlerinin zaten bulunmasıyla ve bunların daha sonra çağrışımsal bir ilişkiyle bastırıcı güçlerin bilinç düzeyinden çıkarmaya çalıştığı malzemeleri kendi üzerlerine çekmesiyle açıklanabilir.¹ Çocukluk unutkanlığı olmaksızın histerik unutkanlık diye bir şeyin olmayacağı söylenebilir.

Dolayısıyla her insanın çocukluğunu *tarih öncesi* çağ gibi bir şeye dönüştüren ve ondan kendi cinsel yaşamının başlangıcını gizleyen çocukluk unutkanlığının, cinsel yaşamın gelişiminde genelde çocukluğa önem atfedilmemesinden sorumlu olduğuna inanıyorum. Bilgimizde bu şekilde ortaya çıkan boşluk tek bir gözlemciyle kapatılamaz. Ta 1896 yılında cinsel yaşamla ilgili bazı önemli olguların kökeninde çocukluk yıllarının önemini is-

1 [1915 *tarihli dipnot:*] Birlikte varolan bu iki süreçten *her ikisi de* dikkate alınmadığı sürece bastırma mekanizması anlaşılamaz. Bunlar, turistlerin bir yönden itilip diğer yönden çekilerek Büyük Piramit'in tepesine yönlendirilmesiyle kıyaslanabilir. [Freud'un "Bastırma" (1915d) başlıklı makalesine bakın.]

rarla vurgulamışım¹ ve o tarihten bu yana da çocukluk etkeninin cinsellikte oynadığı rolü vurgulamaktan hiçbir zaman geri durmadım.

[1] ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL GİZLİLİK EVRESİ VE KESİNTİLERİ

Çocukluktaki düzensiz ve istisna cinsel dürtüler olarak tanımlanan şeylere ilişkin oldukça sık rastlanan raporlar ve nevrotiklerde o güne dek bilinçdışında kalan çocukluk anılarının su yüzüne çıkarılması, o dönemdeki cinsel yaşantıları şu şekilde belirlememizi mümkün kılmaktadır.²

Yeni doğmuş bebekte cinsel dürtülerin tohumlarının zaten varolduğuna ve bir süre geliştikten sonra giderek artan bir bastırma sürecinin etkisine girdiğine kuşku yok gibidir; bu bastırma da karşılık olarak zaman zaman cinsel gelişmedeki periyodik ilerlemelerle kesilebilmekte, ya da bireysel özgünlüklerle varlığı korunabilmektedir. Gelişimdeki bu salınımlı sürecin düzenliliği ve periyodikliği konusunda kesin hiçbir şey bilinmiyor. Ama öyle gözüküyor ki çocuğun cinsel yaşamı genellikle yaşamın üç ila dördüncü yılında gözleme açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.³

-
- 1 [Örneğin histerinin kökeni konulu makalesinin I. Bölümünün son paragrafında (1896c).]
 - 2 Bu iki malzeme kaynağının ikincisinden yararlanabiliyoruz, çünkü sonraki yaşamda nevroitik olanların ilk çocukluk yıllarının, söz konusu olguların yoğunluğu ve netliği farklılık gösterse de sonradan normal birer erişkin olan insanların çocukluğundan *temelde* farklı olmadığını düşünmekte haklıyız.
 - 3 Çocuktaki cinsel işlevin gelişim seyri olduğuna inandığım şeyle Bayer'in (1902) iç cinsel organların (yani rahmin) kural olarak yeni doğan bebeklerde daha ileri yaştaki çocuklardakinden daha büyük

Cinsel Ketlemeler

Daha sonra cinsel içgüdünün seyrini engelleyen ve bir baraj gibi akışını kısıtlayan ruhsal güçler –tiksinti, utanma duyguları ile estetik ve ahlaki ideal beklentileri– işte bu tam veya kısmi gizlilik [kuluçka] evresinde ortaya çıkmaktadır. Uygar çocuklardan, bu setlerin inşasının eğitimin bir ürünü olduğu izlenimi ediniriz; eğitimin bununla yakından ilgili olduğuna kuşku yok. Ama gerçekte bu gelişme organik olarak belirlenmiş ve kalıtımla sabitlenmiştir; ve eğitimin yardımı olmaksızın da ortaya çıkabilir.

olduğunu keşfetmesi arasında anatomik bir benzerlik söz konusudur. Ancak doğuştan sonra ortaya çıkan bu küçülmeyi (ki Halban (1904) bunun cinsel yapının diğer kısımları için de geçerli olduğunu göstermiştir) nasıl değerlendireceğimiz açık değildir. Halban'a göre (1904) bu küçülme birkaç haftalık rahim dışı yaşamdan sonra durmaktadır. [1920 tarihli ek:] Cinsel bezin doku içi kısmını cinsiyeti belirleyen organ olarak çocuk değerlendiren otoriteler, anatomik araştırmalara dayanarak çocuk cinselliğinden ve bir cinsel gizlilik evresinden söz etmektedir. 59. sayfadaki dipnotta sözünü ettiğim Lipschütz'ün kitabından (1919, 168) bir bölüm aktarıyorum: "Ergenlik döneminde cinsel özelliklerde görülen olgunlaşmanın gerçekte çok daha erken –bana göre ta rahim içi yaşam döneminde– başlayan süreçlerin ergenlikte daha büyük bir ivme kazanmasından kaynaklandığını söylememiz çok daha doğru olur." *"Bugüne kadar özetle ergenlik olarak tanımlanan şey, belki de ergenliğin, yaşamın ikinci on yılının ortalarında başlayan ikinci büyük evresinden başka bir şey değildir. Doğumdan başlayıp bu ikinci büyük evreye kadar olan çocukluk, 'ergenliğin ara evresi' olarak tanımlanabilir."* (age., 170). Ferenczi bir incelemesinde (1920) anatomik bulgularla psikolojik gözlemler arasındaki bu örtüşmeye dikkat çekmiştir. Bu örtüşmeyi bozan tek şey cinsel organın gelişimindeki *"ilk doruğun"* rahim içi yaşamın başlarında gerçekleşmesine rağmen, çocuk cinselliğinin ilk açılımının yaşamın üçüncü ve dördüncü yıllarına bağlanmasıdır. Söz konusu araştırmalar insanların cinsel bezlerinde yapılmıştır. Hayvanlarda psikolojik anlamda bir gizlilik [kuluçka] evresi bulunmadığı için, bu yazarların cinsel gelişmede iki doruğun varlığını yarsaymalarına yol açan anatomik bulguların yüksek hayvanlarda da bulunup bulunmadığını bilmek çok ilginç olacaktır.

Kendini zaten organik olarak belirlenen yolları izlemekle ve bunları daha net ve derinlemesine belirginleştirmekle sınırlaması halinde eğitimin kendine düşen alanın ötesine geçmeyeceği açıktır.

Tepki Oluşumu ve Yüceltme

Uygar ve normal bir bireyin gelişimi açısından bu kadar önemli olan bu yapıları oluşturan şeyler nelerdir? Bunlar belki de çocuksu cinsel dürtülerin pahasına ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla enerjileri cinsel kullanımdan tamamen veya kısmen saptırılmış ve başka amaçlara yönlendirilmiş de olsa, bu dürtülerin etkinliği bu gizlilik evresinde bile ortadan kalkmaz. Uygarlık tarihçileri, her türden büyük kültürel başarıların kaydedilmesinde, cinsel içgüdüsel güçlerin cinsel amaçlardan saptırılıp yeni amaçlara bu şekilde yönlendirilmesinin büyük bir rol oynadığı konusunda görüş birliği içinde gibidir; bu, “yüceltme” adını hakeden bir süreçtir. Buna, aynı sürecin bireyin gelişiminde de rol oynadığını ekleyebilir ve başlangıcını çocukluktaki cinsel gizlilik evresine götürebiliriz.¹

Ayrıca bu yüceltme sürecinin mekanizması konusunda bir fikir edinmek de mümkündür. Bir yandan, çocukluğun bu yıllarında cinsel dürtüler kullanılamaz gibi gözükmektedir, çünkü üreme işlevleri ertelenmiştir; bu da gizlilik evresinin temel özelliğini oluşturan bir gerçektir. Öte yandan, bu dürtüler kendi içinde sapkınca –yani, erotojenik bölgelerden kaynaklanıyormuş ve etkinliklerini, kişinin gelişim yönü açısından sadece hoş olmayan duygular uyandırabilecek içgüdülerden besliymiş gibi– gözükülecektir. Bunlar sonuçta karşıt ruhsal güçler (tepki dürtüleri) yaratmakta, bunlar da hoşnutsuzluğu etkili bir şekilde bas-

1 “Cinsel gizlilik [kuluçka] evresi” terimini de Fliess’ten ödünç aldığımı belirtmek isterim.

tirabilmek için az önce sözünü ettiğim ruhsal setleri –tiksinti, utanma ve ahlak– oluşturmaktadır.¹

Gizlilik Evresindeki Kesintiler

Çocukluktaki gizlilik [kuluçka] veya erteleme evresindeki süreçlerle ilgili bilginin kurgusal yapısı ve yeterince net olmayışı konusunda kendimizi aldatmaktan kaçınmalıyız; ancak bu çocuk cinselliği görüşünün, bireysel gelişmenin genellikle bir noktada ve birçok durumda önemli ölçüde saptığı bir eğitim görüşüne karşılık geldiğini söylerken ayaklarımız yere basacaktır. Zaman zaman yüceltmekten kaçan bir cinsellik dışavurum kırıntısı ortaya çıkabilir; ya da belli bir cinsel etkinlik gizlilik evresinin tamamı boyunca, cinsel içgüdü ergenlik döneminde daha büyük bir yoğunlukta ortaya çıkıncaya kadar varlığını koruyabilir. Eğitimciler, çocuk cinselliğine dikkat ettikleri ölçüde, ahlaki savunma güçlerinin inşasının cinsellik bedeline gerçekleştiğine ilişkin görüşümüzü paylaşıyor ve cinsel etkinliğin çocuğun eğitimini zorlaştırdığını biliyor ve gibi davranmaktadırlar, çünkü çocuktaki her cinsel dışavurumu “kötü” olarak damgalamakta, ama buna karşı pek bir şey yapamamaktadırlar. Öte yandan bizim, eğitimin o kadar korktuğu bu olgulara yönelmek için her türlü nedenimiz vardır, çünkü bunların cinsel içgüdülerin özgün düzenlenişini keşfetmemize yardımcı olmasını bekleyebiliriz.

1 [1915 tarihli dipnot:] Tartıştığımız durumda cinsel içgüdüsel güçlerin yüceltilmesi, tepki oluşumu yoluyla gerçekleşmektedir. Ama genelde yüceltme ve tepki oluşumu kavramlarını iki ayrı süreç olarak birbirinden ayırmak mümkündür. Yüceltme daha başka ve basit mekanizmalarla da gerçekleşebilir. [Yüceltmeye ilişkin daha ayrıntılı teorik tartışmalar Freud'un narsizm (1914c) konulu makalesinin III. Bölümünde ve *Ego ve İd*'in (1923b) III, IV ve V. Bölümlerinde bulunabilir.]

[2] ÇOCUK CİNSELLİĞİNİN DIŞAVURUMLARI

Parmak Emme

Daha sonra anlaşılabilecek nedenlerden ötürü çocuklukta cinsel dışavurumlara örnek olarak parmak emmeyi (veya tensel emmeyi) vereceğim. (Macar pediatrist Lindner (1879) bu konuda mükemmel bir çalışma yapmıştır.)

Parmak emme bebeklik döneminde başlar ve erişkinliğe kadar, hatta yaşam boyunca devam eder. Bu etkinlik, ağzın (veya dudakların) emiş temasının ritmik bir şekilde tekrarından oluşur. Bu işlemin amacının beslenme olduğuna kuşku yok. Dudağın bir kısmı, dil, ya da cildin ulaşılabilen herhangi bir kısmı –hatta ayak baş parmağı– emme nesnesi olabilir. Bu bağlamda bir kavrama içgüdüğü ortaya çıkabilir ve aynı anda bir başka insanın kulaqlarını çekme veya aynı amaçla bir yerini (genellikle kulaqlarını) tutma şeklinde kendini gösterebilir. Tensel emme dikkati tamamen eylem üzerinde odaklaştırır ve uykuya, hatta orgazmik yapıda bir motor tepkisine yol açar.¹ Bu sık sık da vücudun meme veya cinsel organ gibi duyarlı bir yerinin okşanmasıyla birleşir. Birçok çocuk emme eyleminden masturbasyona bu yolla geçmektedir.

Lindner'in kendisi de bu etkinliğin cinsel yapısını açıkça görmüş ve altını çizmiştir. Bebek odasında emme sık sık çocukların diğer cinsel “muzırlıklarıyla” aynı kategoride değerlendirilir. Bu görüşe en çok karşı çıkanlar da pediatristler ve sinir uzmanları olmuştur, ancak bu karşı çıkışın kısmen “cinsel” ile “örgensel”in

1 Böylece, yaşam boyunca geçerliliğini koruyan bir gerçeği, en güzel uyku ilacının cinsel doyum olduğunu böylesine erken bir yaşta öğreniriz. Birçok nevrotik uykusuzluk olayı cinsel doyum yokluğuna bağlanabilir. Ahlaki anlamda kaygısız bebek bakıcılarının ağlayan çocukları cinsel organlarını okşayarak uyuttuğu çok iyi bilinmektedir.

karıştırılmasından kaynaklandığı açıktır. İtirazları zor ve kaçınamayacağımız bir soruyu gündeme getirmektedir: Çocuklardaki cinsel dışavurumları tanımamızı mümkün kılan genel özellikler nelerdir? Olguların, psikanalitik incelemeyle açıklık kazandırdığımız bir şeyde toplanmasının, parmak emmeyi cinsel bir dışavurum olarak değerlendirmekte ve çocuk cinselliğinin temel özelliklerinin incelenmesi için örnek olarak seçmekte bizi haklı çıkardığına inanıyorum.¹

Oto-Erotizm

Bu örneği enine boyuna incelemek durumundayız. Bu cinsel etkinliğin en çarpıcı özelliğinin, içgüdünün başka insanlara yönelmek yerine, kişinin kendi bedeninden doyum alması olduğunu vurgulamak gerek. Bu, Havelock Ellis [1898] tarafından literatüre kazandırılan yerinde bir terim kullanacak olursak “otoerotiktir.”²

- 1 [1920 tarihli dipnot:] 1919 yılında Dr. Galant “Das Lutscherli” başlığıyla bu çocuksu cinsel etkinliği hiçbir zaman bırakmayan ve emme eyleminden alınan doyum, özellikle de sevgilisinin öpüşünden kaynaklandığı zaman tamamen cinsel doyuma benzer bir şey olarak değerlendiren yetişkin bir kızın itiraflarını yayımlamıştı: “Her öpücük “Lutscherli” değildir; hayır, hiç de değil! Emdiğin zaman vücudunun tamamına yayılan o hoş duyguyu tanımlamak mümkün değildir; sizi başka bir dünyaya götürür. Tamamen doyersiniz, mutlu olursunuz. Bu harika bir duygudur; dinginlikten kesintisiz bir huzurdan başka hiçbir şey istemezsiniz. Tarif edilemeyecek kadar hoştur: Hiçbir acı, üzüntü duymazsınız ve başka bir dünyaya geçersiniz.”
- 2 [1920 tarihli dipnot:] Havelock Ellis’in, “oto-erotik” terimini farklı bir anlamda, dışarıdan uyarılmak yerine içsel olarak ortaya çıkan bir heyecanı [uyarımı] anlatmak için kullandığı doğrudur. Psikanalizin temel olarak değerlendirdiği şey uyarımın kökeni değil, nesneyle ilişkisidir. [1920’den önceki bütün basımlarda bu dipnot şöyleydi: “Ancak Havelock Ellis histerinin tamamını ve her türlü masturbasyon dışavurumunu oto-erotizm olguları arasında sayarak kendi icad ettiği terimin anlamını kötüye kullanmıştır.”]

Ayrıca parmak emen bir çocuğun davranışının, zaten yaşanmış olan ve şimdi hatırlanan bir haz arayışıyla belirlendiği açıktır. En basit durumda çocuk, tenin veya mukoza zarının bir kısmını ritmik bir biçimde emerek bu doyumunu bulur. Buna ek olarak çocuğun şimdi tekrarlamaya çalıştığı haz deneyimlerinin ilklerini hangi durumlarda yaşadığını tahmin etmek de zor değildir. Çocuğun bu hazla tanışmasını sağlayan şey, onun ilk ve en hayati etkinliği, yani annesinin memesini veya meme ikamesi bir şeyi emmesidir. Bize göre çocuğun dudaklarının *erotojenik bir bölge* gibi davrandığına ve ılık süt akışının bu haz duyumuna neden olduğuna kuşku yok. Erotojenik bölge doyumunu başlangıçta beslenme ihtiyacının giderilmesiyle birleşir. Başlangıçta cinsel etkinlik öz-koruma [yaşama] amacına hizmet eden işlevlerden birisine bağlanır ve sonraki bir döneme kadar bu işlevlerden ayrılmaz. Doygun bir şekilde memeden çekilen ve kızaran yanaklarıyla, mutlu bir gülümseyişle uykuya dalan bir çocuğu gören hiç kimse, bu tablonun sonraki yaşamda cinsel doyum dışavurumunun bir prototipi olarak varlığını sürdürdüğünü düşünmemezlik edemez. Cinsel doyumunu tekrarlama ihtiyacı beslenme ihtiyacından ayrılır; bu, dişlerin çıkıp da besinlerin sadece emme yoluyla değil, çiğnenerek de alınmasıyla kaçınılmaz olan bir ayrılmadır. Çocuk emmek için dışarıdan bir vücuttan yararlanmak yerine daha elverişli olması ve onu henüz kontrol edemediği dış dünyadan bağımsızlaştırması, ayrıca bu yolla sanki daha aşağı da olsa kendine ikinci bir erotojenik bölge sağlaması nedeniyle kendi vücudunun bir kısmını tercih eder. Bu ikinci bölgenin daha aşağı düzeyde olması, daha sonra bir başka insanın buna karşılık gelen yerini –dudaklarını– aramasının nedenlerinden birisini oluşturur. (Sanki “yazık ki kendimi öpe miyorum,” der gibidir.)

Her çocuk bu şekilde emmez. Dudak bölgesinin erotojenik öneminde doğuştan gelen bir yoğunlaşmanın olduğu çocukların

bunu yaptığı varsayılabilir. Bu önemin varlığını koruması halinde bu çocuklar büyüdüleri zaman öpüşmede ustalaşacak, sapık öpüşmeye eğilimli olacak, ya da erkeklerse içki ve sigara içmeye yönelik güçlü güdüler geliştireceklerdir. Ama bastırmanın ortaya çıkması halinde yemekten tiksinecekler ve histerik kusma geliştireceklerdir. Dudak bölgesinin hizmet ettiği ikili amaç nedeniyle beslenme içgüdüğü de bastırmaya uğrar. Yeme rahatsızlığı, *globus hystericus*, gırtlak kasılması ve kusma gibi sorunları olan kadın hastalarımın birçoğu çocuklukları sırasında enerjik bir emme etkinliği geliştirmiştir.

Parmak emme veya tensel emme incelememiz çocuksu cinsel dışavurumunun üç temel özelliğini ortaya çıkarır. Başlangıçta bu, hayati bedensel işlevlerden birisiyle *birleşir*; henüz cinsel bir nesnesi yoktur ve bu nedenle *oto-erotiktir*; ve cinsel amacı *erotojenik bir bölgenin* kontrolü altına girer. Bu tipik özelliklerin, çocukluktaki cinsel içgüdülerin diğer etkinliklerinin çoğu için de aynı ölçüde geçerli olmasını bekleriz.

[3] ÇOCUK CİNSELLİĞİNİN CİNSEL AMACI

Erotojenik Bölgelerin Tipik Özellikleri

Parmak emme örneği erotojenik bir bölgeyi oluşturan şeyler konusunda bize başka bilgiler de verir. Bu bölge, belli uyarımların belli bir niteliğe sahip bir haz duygusu uyandırdığı tensel bir bölge veya mukoza zarıdır. Haz yaratan uyarımların, ne olduğunu bilmesek de özel koşullarla belirlendiğine kuşku yok. Bunlar arasında ritmik özellik rol oynuyor olmalı; ayrıca gıdıklanma benzetmesi dikkatimizi çeker. Uyarımın yarattığı haz verici duygunun özelliğinin “özgün” olarak –cinsel etkenin yatığı “özgün” bir nitelik olarak– değerlendirilip değerlendirilemeyeceği o kadar açık değildir. Haz–hoşnutsuzluk konularında

psikoloji henüz öylesine karanlık içindedir ki en çok tavsiye edilecek varsayım, en dikkatli varsayımdır. Haz duygusunun aşlında özgün bir niteliğe sahip olduğu görüşünü destekler gibi gözükmen nedenlere daha sonra değineceğiz.

Vücudun bazı kısımlarına erotojeniklik özelliğı özellikle belirgin bir şekilde bağlanabilir. Emme örneğinde de görüldüğü gibi önceden belirlenen erotojenik bölgeler vardır. Ama aynı örnek ayrıca vücudun veya mukoza zarının başka bir bölümünün de erotojenik bölge işlevlerini üstlenebileceğini ve bu nedenle bu yönde aynı yatkınlığa sahip olması gerektiğini gösterir. Dolayısıyla vücudun söz konusu bölgelerinden çok, uyarımın niteliğı haz duygusu yaratılmasıyla ilgili gibi gözükmemektedir. Tensel emmeye yönelen çocuk vücudunu araştırır ve emmek için vücudun bir yerini –daha sonra alışkanlığın zoruyla tercih ettiğı bir yerini– seçer; bunun önceden belirlenen (meme uçları veya cinsel organlar gibi) bölgelerden birisine rastlaması halinde tercih nedeni olacağına kuşku yok. Yerdeğıştirme eğilimine tam bir benzerlik de histeri semptomatolojisinde bulunur. Histeride gerçek cinsel bölgelerin çoğı nevroitik bastırmadan etkilenir ve bu bölgeler, uyarıma açıklığını diğere erotojenik bölgelere (normalde erişkin yaşamında gözardı edilen bölgelere) aktarır ve bu yeni bölgeler tam anlamıyla cinsel organ gibi davranır. Ama bunun yanı sıra, tıpkı emme durumunda olduğu gibi, vücudun başka bir kısmı da cinsel organlarla uyarıma aynı yatkınlığı kazanabilir ve erotojenik bir bölgeye dönüşebilir. Erotojenik ve histerojenik bölgeler aynı özellikleri gösterir.¹

1 [1915 tarihli dipnot:] Biraz daha düşünüp diğere gözlemleri de dikkate alınca, vücudun bütün kısımlarına ve iç organların tamamına erotojeniklik niteliğı yükleme noktasına geldim. Bu bağlamda ayrıca aşağıda narsizm konusunda söylenenlerle karşılaştırm. [Sadece 1910 basımında bu noktada şu dipnot yer alıyordu: “Erotojenik bölgeler hipoteziyle ilgili biyolojik sorunlar Alfred Adler (1907) tarafından tartışılmıştır.”]

Çocuğun Cinsel Amacı

Çocuk içgüdüsünün cinsel amacı, şu veya bu yolla seçilen erotojenik bölgenin uygun bir şekilde uyarılması vasıtasıyla doyum bulmaktan oluşur. Bu doyumun, geride tekrarlanma ihtiyacı bırakması için daha önce yaşanmış olması gerekir; doğanın, bu doyum deneyimini şansa bırakılmayacak düzenlemeler yaptığını düşünebiliriz.¹ Dudak bölgesi durumunda bu amacı gerçekleştiren ustaca düzenlemeyi görmüştük: Bu, vücudun bu kısmını besin almayla birleştiren şeyle eşzamanlı bağlantıdır. Daha sonra cinsellik kaynağı olarak benzer düzenlemelerle karşılaşacağız. Doyumu tekrarlama ihtiyacı kendini iki yoldan belli eder: daha çok hoşnutsuzluk özelliğine sahip özgün bir gerilim duygusuyla ve *merkezi olarak kullanılan* ve çevresel erotojenik bölgeye yansıtılan bir kaşıntı veya uyarım duygusuyla. Dolayısıyla cinsel amacı başka bir yoldan tanımlayabiliriz: Bu, erotojenik bölgeye yansıtılan uyarım duyumunun yerine doyum duygusu yaratarak bu duyumu gideren dışsal bir uyarımın konulmasından oluşur. Bu dış uyarım genellikle emmeye benzer bir tür manipülasyondan oluşacaktır.²

İhtiyacın çevresel olarak, erotojenik bölgedeki gerçek bir değişiklikle de yaratılabilmesi gerçeği psikolojik bilgimizle tam bir uyum içindedir. Bunun bize biraz garip gelmesinin tek nedeni bir uyarımın ortadan kaldırılması için aynı noktaya ikinci bir uyarımın verilmesinin gerekli gözükmesidir.

- 1 [1920 tarihli dipnot:] Biyolojik tartışmalarda, insan belli bir durumda hatadan uzak olmadığının farkında olsa da, teleolojik düşünce tarzından kaçınmak pek mümkün olmuyor.
- 2 [Belli bir cinsel arzunun bir "doyum deneyimi" temelinde ortaya çıkış yoluna ilişkin bu açıklama, *Rüyaların Yorumu*'nun (1900a, ÖFD., 5) VII. Bölümünün C kısmında açıklandığı gibi, Freud'un genel arzu mekanizması teorisinin sadece özel bir uygulamasıdır. Konunun tamamı örneğin "Yadsıma" (1925h) konulu makalesinde tartıştığı "gerçeklik testi"ne ilişkin görüşleriyle birleşir.]

[4] MASTURBASYON NİTELİĞİNDEKİ CİNSEL DİŞAVURUMLAR¹

Erotojenik bölgelerin sadece birisinden kaynaklanan içgüdünün doğasını bir kez anladıktan sonra, çocukların cinsel etkinlikleri konusunda geriye öğrenecek çok az şey kaldığını görmek rahatlatıcı olmalı. Bir bölgeyle diğeri arasındaki en net ayrım, içgüdünün doyumu için gerekli düzenlemenin doğasıdır; dudak bölgesi durumunda bu düzenleme emmeden oluşmaktadır ve diğer bölgelerin yerine ve yapısına uygun olarak bunun yerini diğer kas etkinliklerinin alması gerekir.

Anal Bölge Etkinliği

Ağız bölgesi gibi anal bölge de yeri itibarıyla cinselliğin diğer be-densel işlevlere *bağlanabileceği* bir araç olmaya çok elverişlidir. Vücutun bu bölgesinin erotojenik öneminin, ilkinden çok daha büyük olduğu varsayılır. Psikanalizde, bu bölgeden kaynaklanan cinsel uyarımların normalde uğradığı başkalaşım ve örgensel uyarıma yatkınlığının önemli bir kısmını sık sık yaşam boyunca nasıl koruduğu konusunda çok şey öğrenmek bizi şaşırtır.² Çocuklukta o kadar yaygın olan bağırsak rahatsızlıkları, bu bölgenin yoğun uyarımlardan yoksun olmamasını garantileyecektir. Küçük yaşlardaki bağırsak nezlesi, halk arasında da söylendiği gibi çocukları “sinirli” yapar; sonraki nevrotik hastalık du-

1 Çoğunlukla temel konularda karman çorman olsa da masturbasyon konusundaki geniş literatürle karşılaştırım, örn. bkz. Rohleder (1899). [1915 tarihli ek:] Ayrıca Viyana Psiko-Analitik Topluluğunun konuya ilişkin tartışma raporuna (*Diskussionen*, 1912) [ve özellikle de Freud'un katkılarına (1912f)] bakın.

2 [1910 tarihli dipnot:] “Kişilik ve Anal Erotizm” (1908b) [1920 tarihli ek:] ve “Anal Erotizmde Örneklediği Gibi İçgüdü Dönüşümleri Üzerine” (1917c) başlıklı makalelerime bakın. [Her iki makale de bu ciltte yer almaktadır.]

rumlarında bu nevrozun dışavurulduğu semptomlar üzerinde belirleyici bir etki yapar ve her türden bağırsak rahatsızlığını nevrozun hizmetine verir. Bağırsak kanalının dışa açılan kısmının şöyle veya böyle değişmiş de olsa varlığını koruyan erotojenik önemini göz önünde bulunduracak olursak, eski moda hekimliğin nevrotik rahatsızlıkları açıklarken o kadar önem yüklediği hemoroidlerin etkisini küçümsemeyiz.

Anal bölgenin erotojenik uyarıma yatkınlığından yararlanan çocuklar, dışkıyı şiddetli kas kasılmaları yaratacak ve anüsten çıkarken mukoza zarında güçlü bir uyarım yaratabilecek bir noktaya kadar içlerinde tutarak kendilerini ele verirler. Dışkının bu yolla sadece acı değil, ayrıca son derece haz verici duyumlar da yarattığına kuşku yok. Sonuçtaki huysuzluğun veya sinirliliğin en açık belirtileri, bebek lâzımlığa oturtulduğu zaman –yani bakıcısı istediği zaman– bağırsaklarını boşaltmayı inatla reddettiği ve kendisi isteyene kadar içinde tutmayı tercih ettiği zaman görülür. Doğaldır ki onu ilgilendiren yatağı kirletmemek değildir, o sadece dışkılamaya bağlanan tali hazzı kaçırmak istememektedir. Eğitimciler, dışkıyı içinde tutan çocukları “huysuz” olarak nitelendirme konusunda burada da haklılar.

Mukoza zarının cinsel açıdan duyarlı bir kısmı üzerinde uyarıcı bir kütle olarak etki eden dışkı, çocukluk evresinden sonra mutlaka devreye girecek olan bir başka organın öncüsü gibi davranır.¹ Ama bunun bebek açısından başka önemli anlamları da vardır. Bunun, bebek tarafından kendi bedeninin bir parçası olarak görüldüğü ve onun ilk “armağanına” karşılık geldiği açıktır: bunu dışarı atmak suretiyle çevresine boyun eğmesini, kendi içinde tutmak suretiyle de karşı çıkışını dile getirebilir. “Armağan” olan dışkı daha sonra da “bebek” anlamını kazanır, çünkü

1 [Bu paragraf 1915 baskısında eklenmiş ve içeriği bir önceki dipnotta sözü edilen makalelerinin birisinde (1917c) genişletilmiştir.]

çocukların cinsel teorilerinden birisine göre bebekler yemek yoluyla kazanılır ve bağırsaklar yoluyla doğurulur.

Çocuk tarafından deyiş yerindeyse anal bölgede masturbasyon sağlayıcı bir uyarım olarak iş gören veya ona bakan insanlarla ilişkisinde başlangıçta iradi bir şekilde kullanılan kaka tutma ayrıca nevrotiklerde çok yaygın görülen kabızlığın da kökenlerinden birisidir. Ayrıca bir sır gibi sakladıkları özel skatolojik [dışkı inceleme] uygulamaları, törenleri, vs. bulunmayan nevrotiklerin sayısının çok az olması da anal bölgenin önemini yansıtır.¹

Merkezi olarak belirlenen veya çevresel olarak sürdürülen kaşınma duyusuyla anal bölgenin parmaklar vasıtasıyla gerçek anlamda masturbasyon içerikli uyarımı büyük çocuklar arasında hiç de ender değildir.

Örgensel Bölgelerdeki Etkinlik

Çocuğun vücudunun bir kısmını oluşturan erotojenik bölgeler arasında açılış [başlangıç] rolünü oynamayan ve en eski cinsel dürtülerin aracı olamayan, ancak gelecekte büyük yaşantılara yol

1 [1920 tarihli *dipnot*:] Anal erotizmin önemini derinlemesine kavramamızı sağlayan bir makalesinde Lou Andreas-Salomé (1916), çocuğun karşılaştığı ilk yasaklama olayının –anal etkinlikten ve ürünlerinden alınan hazzı karşı konan yasağın– gelişiminin tamamında nasıl belirleyici bir etki yarattığını göstermiştir. Bu, çocuğun kendi içgüdüsel dürtülerine karşı olan bir çevreye ilişkin ilk izlenimi edindiği, kendi varlığını bu yabancı varlıktan ayırdetmeyi öğrendiği ve kendi haz imkânlarını ilk kez “bastırdığı” bir olay olmalı. O tarihten sonra “anal” olan şey, reddedilmesi ve yaşamdan dışlanması gereken her şeyin sembolü olarak kalır. Daha sonra anal ile örgensel [cinsel organ] arasında ısrarla vurgulanan net ayrım, bunlar arasındaki yakın anatomik ve işlevsel benzerliklere uymamaktadır. Cinsel organlar makata komşu olarak kalır, aslında [Lou Andreas-Salomé’den alıntı yapılacak olursa] “kadınlarda [makattan] kiralanmıştır.”

açacak olan bir bölge vardır. Hem erkek hem de kız çocuklarda bu sık sık işemeyle (kamışın ucunda ve klitoriste) ilişkilendirilir ve ilkinde bir mukoza kesesi içinde yer alır, böylece salgılar, cinsel heyecanın erken bir dönemde başlamasına yol açabilecek uyarımlar yaratır. Gerçek cinsel organların bir kısmını oluşturan bu erotojenik bölgedeki cinsel etkinlikler, daha sonra “normal” cinsel yaşama dönüşen şeyin başlangıcıdır. Bu bölgenin anatomik konumu, salgıları, tuvalet sürecinde bölgenin maruz kaldığı yıkama ve ovma gibi edimler, ayrıca kazara uyarımlar (kızlarda bağırsak kurtlarının hareketi gibi), vücudun bu kısmının yaratabildiği haz duygusunun, çocuklar tarafından bebeklik dönemlerinde bile farkedilmesini ve tekrarlanması yönünde bir ihtiyacın ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılar. Bütün bu kolaylaştırıcı düzenlemeleri dikkate alır ve hem çiş yapma hem de bölgeyi temiz tutma işlemlerinin mutlaka aynı yönde etkili olacağını göz önünde bulundurursak, tek bir bireyin bile kolay kolay kaçamayacağı ilk çocukluk masturbasyonu yoluyla bu erotojenik bölgenin cinsel etkinlik üzerinde gelecekte oynayacağı belirleyici rolün temelinin atılmış olduğu sonucuna varmaktan başka çıkar yol kalmaz.¹

1 [1905 ve 1910 basımlarında bu cümlelerin son kısmı şöyleydi: “Doğanın, tek bir bireyin bile kolay kolay kaçamayacağı ilk çocukluk masturbasyonu yoluyla bu erotojenik bölgenin cinsel etkinlik üzerinde gelecekte oynayacağı belirleyici rolü oluşturma amacını görmezden gelmek zordur.” Çocukluk masturbasyonunun evrenselliği yönündeki bu tartışmanın teleolojik yapısı 1912’de Viyana Psikanalitik Derneği’ndeki bu konuya ilişkin tartışmalar sırasında Rudolf Reitler tarafından şiddetle eleştirilmiştir (*Diskussionen*, 1912, 92). Freud, tartışmaya sunduğu kendi bildirisinde (age., 134; Freud, 1912f) bu ifadenin yanlış olduğunu kabul etmiş ve sonraki basımlarda değiştirmeye söz vermiştir. Buna bu ifadenin yerine 1915 basımında yukarıdaki cümle konulmuştur.]

Uyarımı ortadan kaldıran ve doyum yaratan eylem, elle ov-maktan veya elle ya da butları birbirine değdirerek (kuşkusuz önceden varolan bir refleks yoluyla) baskı uygulamaktan ibarettir. Bu son yöntem kızlarda çok daha yaygın olan bir yöntemdir. Erkeklerin eli tercih etmesi, egemen olma içgüdüsünün erkek cinsel etkinliğindeki kaçınılmaz ve önemli katkısının bir kanıtıdır.¹

Çocuk masturbasyonunun üç evresinin birbirinden ayırdedilebildiğini söylemem konuyu netleştirecektir. Bunlardan ilki bebeklik dönemine, ikincisi dört yaş dolaylarında cinsel etkinliğin kısa süreyle alevlenmesine karşılık gelir; bunlardan sadece üçüncüsü ergenlik masturbasyonuna denk düşer, ki dikkate alınan tek biçim de çoğu kez budur.

Çocukluk Masturbasyonunun İkinci Evresi

İlk çocukluk masturbasyonu kısa bir süre sonra ortadan kalkıyor gibidir; ama bu ergenlik dönemine kadar kesintisiz devam edebilir, bu durumda bu, uygar insan için belirlenen gelişim seyirinden ilk büyük sapmayı oluşturacaktır. İlk çocukluk yıllarından sonraki bir noktada kural olarak da dört yaşından önce örgensel bölgeye ait olan cinsel içgüdü genel olarak bir kez daha canlanır ve tekrar bastırılınca kadar bir süre varlığını korur, ya da bu da kesintisiz devam edebilir. Bu *ikinci* çocuk cinsel etkinliği evresi, ancak bireysel durumların ayrıntılı analiziyle belirlenebilecek çeşitli biçimler alabilir. Ama bu evrenin tüm ayrıntıları kişinin belleğinde en derin (bilinçsiz) etkileri bırakır, ergenlikten sonra sağlıklı kalacaksa kişiliğinin gelişimini, hastala-

1 [1915 tarihli dipnot:] Sonraki yıllarda masturbasyon yapmada kullanılan olağandışı teknikler, aşılan masturbasyon yaşağının etkisini gösteriyor gibidir.

nacaksa nevrozunun semptomlarını belirler.¹ Bu son durumda bu cinsel dönemin unutulduğunu ve buna tanıklık eden bilinçli anıların yerdeğiştirdiğini görürüz. (Normal çocuk unutkanlığını da çocuksu cinsel etkinliğe bağlama eğilimi duyduğumu daha önce söylemiştim.) Psikanalitik inceleme, unutilan şeyi bilinç düzeyine çıkarmamızı ve böylece bilinçsiz ruhsal malzemeden kaynaklanan bir zorlanımı ortadan kaldırmamızı mümkün kılmaktadır.

İlk Çocukluk Masturbasyonunun Tekrar Ortaya Çıkışı

Burada ele aldığım çocukluk yıllarında ilk çocukluk dönemindeki cinsel heyecan, ya merkezi olarak belirlenen ve masturbasyonda doyum arayan bir gıdıklanma, ya da erişkinlik yıllarındaki gece boşalmaları gibi kişinin herhangi bir hareketine gerek kalmaksızın doyum veren gece boşalmasına benzer bir süreç olarak tekrar ortaya çıkar. Bu sonuncu durum, kızlarda ve çocukluğun ikinci yarısında daha sık gözlenir; bileşenleri tamamen anlaşılır değildir ve değişmez olmasa da birçok durumda daha eski bir *aktif* masturbasyon döneminde koşullanmış gibidir. Bu cinsel dışavurumların semptomları [belirtileri] seyrek; bunlar çoğunlukla deyiş yerindeyse bir vekil gibi hareket eden *idrar yolları* organlarının henüz gelişmemiş olan cinsel organlar adına sergilediği dışavurumlardır. Bu dönemdeki mesane rahatsızlıkları denen şeylerin çoğunluğu cinsel rahatsızlıklardır:

- 1 [1915 tarihli dipnot:] Bleuler'in [1913] de son zamanlarda farketdiği gibi nevrotiklerin suçluluk duygusunun, genellikle ergenlik dönemindeki masturbasyon etkinliklerine ilişkin anılarla bağlantılı olması kapsamlı bir analitik açıklamaya ihtiyaç duyuyor. [1920 tarihli ek:] Söz konusu en genel ve en önemli etkenin, masturbasyonun, çocuk cinselliğinin tamamının yürütme organına karşılık gelmesi ve bu nedenle buna bağlanan suçluluk duygusunu üstlenmesi olduğuna kuşku yok.

Geceleri altını ıslatma, epileptik bir nöbete karşılık gelmediği sürece, bir gece boşalmasına karşılık gelir.

Cinsel etkinliğin yeniden ortaya çıkışı içsel nedenlerle ve dışsal koşullarla belirlenir; nevrotik hastalık durumunda semptomların aldığı biçime bakarak hem içsel nedenleri hem de dışsal koşulları tahmin etmek ve psikanalitik incelemeyle kesin olarak keşfetmek mümkündür. Burada içsel nedenlerden söz etmem gerekecek; bu dönemde rastlantıya bağlı *dışsal* koşullara [olaylara] büyük ve kalıcı bir önem yüklenir. Ön cephede çocuğa zamanından önce cinsel bir nesne gibi davranan ve son derece duygusal şartlarda ona örgensel bölgelerinden nasıl doyum alacağını –ki bu, genellikle masturbasyon yoluyla sürekli tekrarlamaya zorlandığı bir doyumdur– öğreten baştan çıkarmanın etkilerini görürüz. Bu tür bir etki erişkinlerden de, diğer çocuklardan da gelebilir. “Histerinin Kökeni” (1896c) başlıklı makalemden, o sıralarda normal kalan insanların da çocukluklarında aynı deneyimleri yaşamış olabileceğini bilmiyor olmama ve sonuçta cinsel yapı [mizaç] ve gelişme etkenlerine kıyasla baştan çıkarmanın önemini gözümde büyütmememe rağmen, bu etkinin sıklığını veya önemini abarttığımı kabul edemem.¹ Çocuğun cinsel yaşamını

1 [Freud, nevrozlarda cinselliğin rolüne ilişkin makalesinde (1906a; *ÖFD.*, 11) bu konuyu ayrıntılarıyla tartışıyor.] Havelock Ellis [1903, Ek B] sonraki yaşamlarında belirgin ölçüde normal kalan ve çocukluk yıllarında yaşadıkları ilk cinsel dürtüleri ve bunları yaratan olayları anlatan insanlara ait bir dizi otobiyografik metin yayımlamıştır. Doğal olarak bu yazıların, bunları yazarların cinsel yaşamlarının çocukluk unutkanlığıyla örtülen ve nevroza yakalanan bir birey durumunda sadece psikanalizle boşlukları doldurulabilen tarih öncesi dönemini atlaması gibi bir kusuru vardır. Yine de bu yazılar birçok açıdan değerlidir ve benzer yazılar, metinde sözünü ettiğim kökensel hipotezimde değişiklik yapmama yol açmıştır. [Bu yazılara çocukların cinsel teorileri konulu makalede (1908c; bu ciltte) tekrar değinilmiştir.]

uyandırmak için baştan çıkarmanın gerekli olmadığı açıktır; bu, içsel nedenlerle kendiliğinden de ortaya çıkabilir.

Çok Yönlü Sapmaya Yatkınlık

Baştan çıkarmanın etkisi altında çocukların çok yönlü sapık olabilmesi ve her türden cinsel düzensizliğe [kuraldışılığa] yönlendirilebilmesi aydınlatıcı bir olgudur. Bu, mizaçlarında bu sapmalara karşı doğuştan bir eğilim olduğunu gösterir. Dolayısıyla bunları eyleme aktarmaya karşı pek az direnme söz konusudur, çünkü cinsel aşırılığa karşı kurulan ruhsal engeller –utanma, tiksinti ve ahlak– çocuğun yaşına bağlı olarak ya henüz inşa edilmemiştir ya da inşa edilme sürecindedir. Bu açıdan çocuklar, aynı çok yönlü sapma eğiliminin varlığını koruduğu ortalama eğitimsiz bir kadınla aynı şekilde davranırlar. Böyle bir kadın normal şartlar altında cinsel açıdan normal kalabilir, ama zeki bir baştan çıkarıcının eline düşmesi halinde her türlü sapmadan zevk alacak ve bu sapmaları kendi cinsel etkinliklerinin bir parçası olarak sürdürecektir. Fahişeler de mesleki çıkarları açısından aynı çok yönlü, yani çocuksu mizaçtan yararlanırlar; ve fahişe olan veya fahişelik yapmasa da fahişeliğe yatkın olarak değerlendirilmesi gereken kadınların sayısının fazlalığı dikkate alınırsa her türden sapmaya yönelik bu doğuştan yatkınlığın genel ve temel bir insan özelliği olduğunu görmemek mümkün değildir.

Bileşen İçgüdüler

Dahası, baştan çıkarmanın sonuçları cinsel içgüdünün başlangıç dönemlerinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olmaz; bunlar daha çok çocuksu cinsel içgüdünün başlangıçta hiç ihtiyaç duymadığı bir cinsel nesneyi zamanından önce çocuğa sunmak suretiyle kafamızı karıştırır. Ne var ki erotojenik bölgelerin ağır basan egemenliğine rağmen çocukluk cinsel yaşamının ta başından iti-

baren cinsel nesneler olarak başkalarına yönelen bileşenler sergilediğinin kabul edilmesi gerekir. Bir anlamda erotojenik bölgelerden bağımsız ortaya çıkan röntgencilik [bakma], teşhircilik [gösterme] ve acımasızlık içgüdüleri bu türdendir; bu içgüdüler sonraki bir döneme kadar örgensel¹ yaşamla yakın bir ilişkiye girmese de çocuklarda başlangıçta erotojenik cinsel etkinlikten ayrı, bağımsız dürtüler olarak gözlenir. Küçük çocuklar temelde utanma nedir bilmez ve ilk yıllarda kendi bedenlerini, özellikle de cinsel organlarını göstermekten şaşmaz bir doyum alırlar. Sapkınca olduğu söylenen bu eğilimin karşılığı olan başkalarının örgenlerine [cinsel organlarına] bakma merakı belki de çocukluğun daha sonraki dönemlerine, utanma duygusunun yarattığı engel belli bir noktaya ulaşıncaya kadar kendini göstermez.² Baştan çıkarmanın etkisiyle çocuğun cinsel yaşamında röntgencilik [bakma] içgüdüğü büyük bir önem kazanabilir. Ama nevrotik hastaların olduğu kadar normal insanların çocukluk yılları üzerindeki araştırmaları beni röntgencililiğin çocuklarda kendiliğinden bir dışavurum olarak da ortaya çıkabileceği sonucuna varmaya zorlamaktadır. Dikkatleri –kural olarak masturbasyonla– bir kez kendi örgenlerine çekilen küçük çocuklar genellikle dışarıdan yardım olmaksızın bir adım daha ileri giderek oyun arkadaşlarının örgenlerine karşı canlı bir ilgi geliştirir. Bu merakı giderme fırsatı genellikle sadece iki çıkarımsal ihtiyacın [işeme ve kaka yapma] giderilmesi sırasında yakalandığı için, bu tür çocuklar birer *röntgenciye*, işeme ve kaka yapma edimlerinin hevesli birer seyircisine dönüşürler. Bu eğilimler bastırıldıktan sonra kendi cinslerinden veya karşı cinsten

1 [1905 ve 1010 basımlarında “cinsel.”]

2 [Küçük çocuklardaki teşhircilik konusu *Rüyaların Yorumu*’nda ayrıntılarıyla tartışılmıştır (Bölüm V, Kısım D(a)).]

insanların örgerlerini görme arzusu acı verici bir zorlanım olarak varlığını korur ve bazı nevroz olaylarında semptomların oluşumundaki en güçlü güdüyü sağlar.

Cinsel içgüdünün acımasızlık bileşeni çocuklukta erotojenik bölgelere bağlanan cinsel etkinliklerden çok daha bağımsız olarak gelişir. Genelde acımasızlık çocuksu yapıyla kolayca uyuşur, çünkü kontrol [egemenlik] içgüdüsünü bir başka insanın acı çekmesi noktasında durduran engel –yani acıma duygusu– nispeten daha geç gelişir. Bilindiği gibi bu içgüdünün temel psikolojik analizi henüz yeterince tamamlanmış değildir. Acımasızlık dürtüsünün egemenlik içgüdüsünden kaynaklandığı ve cinsel yaşamın, örgerlerin henüz sonraki rollerini üstlenmediği bir dönemde ortaya çıktığı varsayılabilir. Bu daha sonra cinsel yaşamın örgensellik öncesi örgütlenme olarak tanımlayacağımız bir evresinde ağırlığını koyar. Hayvanlara ve oyun arkadaşlarına karşı özellikle acımasız oluşlarıyla ayırddedilen çocuklar genellikle erotojenik bölgelerden kaynaklanan yoğun ve zamanından önce olgunlaşmış bir cinsel etkinlik içinde oldukları yolunda haklı bir kuşku bırakırlar; ve bütün cinsel içgüdüler aynı anda zamanından önce olgunlaşmışlık sergileyebilse de, *erotojenik* cinsel etkinlik temel etkinlik gibi gözükür. Acıma engelinin bulunmayışı, acımasızlık ve erotojenik içgüdüler arasında çocuklukta bu şekilde kurulan ilişkinin sonraki yaşamda kopmaz bir ilişkiye dönüşmesi tehlikesini yaratır. Jean Jacques Rousseau'nun *İtiraflar*'ından bu yana bütün eğitimciler, kalçaların acı verici bir şekilde tahrik edilmesinin *pasif* acımasızlık içgüdüsünün (mazoşizmin) erotojenik kökenlerinden birisi olduğu çok iyi bilmektedir. Eğitimciler, genellikle vücudun bu kısmına uygulanan fiziksel cezanın, kültürel eğitimin sonraki beklentileriyle libidosu yan kanallara zorlanmaya açık olan ço-

cuklarda kullanılmaması gerektiği yolunda haklı bir sonuca varmıştır.¹

[5] ÇOCUKLARIN CİNSEL ARAŞTIRMALARI²

Bilgi İçgüdüüsü

Cinsel yaşamlarının ilk doruğuna ulaştığı sıralarda, üç ila beş yaşları arasında çocuklar, ayrıca bilgi veya araştırma içgüdüüne bağlanabilecek bir etkinliğin belirtilerini de sergilemeye başlar. Bu içgüdü temel içgüdüsel bileşenler arasında sayılamayacağı gibi, sadece cinselliğe ait olarak da gösterilemez. Bu etkinlik bir

- 1 [1910 tarihli dipnot:] Çocuk cinselliğine ilişkin yukarıda verdiğim açıklama 1905 yılında ilk kez yayımlandığı zaman çoğunlukla erişkinler üzerindeki psikanalitik araştırmaların sonuçlarına dayanıyordu. O dönemde çocuklar üzerinde doğrudan gözlemlerden tam olarak yararlanmak mümkün değildi; bu kaynaktan ancak birbirinden kopuk ipuçları ve bazı değerli doğrulama kırıntıları elde edilebiliyordu. O günden bu yana çocukluğun ilk yıllarında ortaya çıkan bazı nevrotik hastalık olaylarının analizi yoluyla çocuğun ruhsal cinsel yaşamı üzerinde doğrudan içgözlem kazanmak mümkün olmuştur. Doğrudan gözlemlerin, psikanalizle varılan sonuçları tam olarak doğrulaması memmun edicidir; bu olgu ayrıca bu araştırma yönteminin güvenilirliği için de iyi bir kanıttır. Buna ek olarak, “Beş Yaşındaki Bir Oğlan Çocuğun Fobisinin Analizi” (1909b), henüz hazır olmadığımız yeni birçok şey öğretmiştir: Örneğin cinsel sembolizmin –cinsel olan şeylerin cinsel olmayan nesnelerle ve ilişkilerle temsil edilmesinin– konuşma becerisinin kazanıldığı ilk yıllara dek uzandığını bu sayede öğrendik. Ayrıca metinde *oto-erotizm* ve *nesne sevgisi* evreleri arasında sanki zamansal ayırmış gibi bir ayırım yapan açıklamamdaki hatayı daha iyi kavradım. Yukarıda değindiğim analizler kadar sf. 82’de anılan Bell’in bulguları, üç ila beş yaş arası çocukların güçlü duygular eşliğinde çok net *nesne seçimi* yapabildiklerini göstermektedir.
- 2 [Çocukların cinsel araştırmalarına ilişkin bu bölümün tamamı 1915 basımından itibaren metne eklenmiştir.]

yandan yüceltilmiş bir anlamda egemenlik kurmaya karşılık gelirken, öte yandan da bakma içgüdüsünün enerjisinden yararlanır. Ne var ki psikanalizde çocuktaki bilgi edinme içgüdüsünün umulmadık kadar erken bir dönemde ve şiddette cinsel sorunlara bağlandığını ve aslında başlangıçta bu sorunlarla uyandırıldığını öğrendiğimiz için, bunun cinsel yaşamla ilişkileri özel bir öneme sahiptir.

Sfenks Bilmececi

Çocuklarda araştırma etkinliklerinin başlaması teorik ilgiden değil, pratik nedenlerden kaynaklanır. Yeni bir bebeğin gelişinin keşfedilmesinin veya bundan kuşulanılmasının çocuğun varoluşunun temeline yönelttiği tehdit ve yeni bebeğin gelişyle artık sevilmeyeceği korkusu onu düşünceli ve dikkatli bir gözlemci yapar. Ve ilk ele aldığı sorunun cinsler arasındaki ayrım sorunu değil, bebeklerin nereden geldiği bilmececi olması, içgüdünün kökenine ilişkin bu açıklamayla uygunluk gösterir.¹ (Bu da kolayca düzeltilebilecek çarpıtılmış haliyle Tebli Sfenks tarafından sorulan bilmeceyle aynıdır.) Tersine, iki cinsin varlığı çocuklarda başlangıçta zorluk veya kuşku yaratmaz. Erkek çocuk kendininkine benzer bir cinsel organın tanıdığı herkeste de bulunduğu kesin gözüyle bakar ve eksikliğini bu insanlara ilişkin tablosunda bir yere koyamaz.

İğdiş Kompleksi ve Penise İnrenme

Bu inanç erkek çocuklar tarafından canla başla korunur, çok geçmeden yapacakları gözlemlerden kaynaklanan çelişiklere karşı inatla savunulur ve ancak şiddetli iç çatışmalardan (iğdiş kompleksi) sonra terkedilir. Kadınlarda eksik olduğuna inandıkları bu

1 [Daha sonraki "Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı Ruhsal Sonuçları" başlıklı çalışmasında (1925j; bu ciltte) Freud bunun kızlar için geçerli olmadığını, oğlanlar için de her zaman geçerli olmadığını söyleyerek bu ifadeyi düzeltmiştir.]

penisin yerine konan şeyler [ikameler], birçok sapmanın aldığı biçimin belirlenmesinde önemli bir rol oynar.¹

Bütün insanların aynı cinsel organa (erkeğinkine) sahip olduğu varsayımı, çocukların ürettikleri dikkate değer ve önemli birçok cinsel teoriden ilkidir. Biyoloji biliminin, onun önyargısını haklı çıkarmasının ve kadın klitorisini penisin gerçek bir ikamesi olarak kabul etmek zorunda kalmasının çocuğa pek yararı olmaz.

Küçük kızlar, erkek çocukların cinsel organlarının kendilerinininkinden farklı olduğunu gördükleri zaman bu tür bir inkâra sığınmaz. Bunu anında farketmeye hazırdırlar ve penise duydukları imrenmenin etkisi altında kalırlar; bu, sonuçlarıyla son derece önemli olan erkek olma arzusunda doruğuna ulaşan bir arzudur.

Doğum Teorileri

Birçok insan, ergenlik öncesinde bebeklerin nereden geldiği sorununa yoğun bir ilgi duyduğunu net olarak hatırlayabilir. O dönemde verilen anatomik cevaplar çok çeşitlidir: bebekler göğüslerden çıkar, ya da bedenden kesilerek çıkarılır, veya göbekten çıkar.² Analiz dışında, çocukluğun *ilk* yıllarında benzer araştırmalar yapıldığına ilişkin anılara çok ender rastlanır. Eski araştırmalar uzun zaman önce bastırmanın kurbanı olmuş da olsa, bulguları tekbiçimli bir yapıdadır: insanlar belli bir şeyi yedikleri zaman (nasallarda olduğu gibi) çocukları olur ve bebekler dışkı

1 [1920 tarihli *dipnot*:] Kadınlarda da iğdiş kompleksinden söz etmek için haklı nedenlerimiz var. Hem erkek hem de kız çocukları, kadınlar n da başlangıçta erkek gibi bir penise sahip oldukları, ancak iğdiş sonucu bu penisi kaybettikleri şeklinde bir teori üretirler. Erkeklerin en sonunda kadınların penisi olmadığına inanmaları birçok durumda karşı cins hakkında kalıcı bir küçümseme tutumuna yol açar.

2 [1924 tarihli *dipnot*:] Çocukluğun sonraki yıllarında çok sayıda cinsel teori ortaya çıkar; metinde sadece birkaç örneğe yer verilmiştir.

gibi bağırsaklardan doğar. Bu çocuksu teoriler bize hayvanlar aleminde bulunan koşulları –özellikle de memelilerin altındaki türden hayvanlardaki dışkılığı– hatırlatır.

Cinsel İlişkinin Sadistçe Değerlendirilmesi

Çocuklar, bu erken yaşta erişkinler arasındaki cinsel ilişkiye tanık olmaları halinde –ki erişkinlerin, küçük çocukların cinsel konuları anlayamayacağı inancı buna imkân tanır– kaçınılmaz olarak cinselliği bir tür kötü davranış veya tahakküm, yani sadistik anlamda değerlendirirler. Ayrıca psikanaliz, ilk çocukluk dönemindeki bu türden bir yaşantının, sonraki yıllarda cinsel amaçlı sadistik yönde yerdeğiştirmesine yatkınlığa büyük ölçüde katkıda bulunduğunu gösterir. Buna ek olarak çocuklar, cinsel ilişkinin –veya onların deyişiyle evli olmanın– ne olduğu sorunuyla yakından ilgilenirler; ve genellikle işeme ve kaka yapma işleviyle ilgili sıradan bir etkinlikte bu sırrı çözmeye çalışırlar.

Çocukların Cinsel Araştırmalarının Tipik Başarısızlığı

Genel olarak çocukların cinsel teorilerinin, kendi cinsel yapılarını yansıttığını ve kaba hatalarına rağmen cinselliği düşündüğümüzden daha doğru kurguladığını söyleyebiliriz. Çocuklar ayrıca gebelik dolayısıyla annelerinde başgösteren değişiklikleri de algılayabilecek ve bunları doğru olarak yorumlayabilecek durumdadır. Çocuklar leylek hikâyesini birçok durumda çoğunlukla sessiz de olsa derin bir inançsızlıkla dinler. Yine de çocukların cinsel araştırmalarında keşfedilmeden kalan iki öğe vardır: meninin dölleyici rolü ve kadın organının varlığı (ki bunlar, çocuğun cinsel örgütlenmesinde henüz gelişmemiş olan iki öğedir). Dolayısıyla burdan, çocuk araştırmacının çabalarının sürekli sonuçsuz kaldığı ve bilgi edinme içgüdüsünde sık sık kalıcı bir yara açan bir vazgeçişle noktalandığı sonucu çıkar. Bu ilk çocukluk yıllarının cinsel araştırmaları her zaman yalnız yapılır.

Bunlar, dünyada bağımsız bir tutum geliştirmeye yönelik ilk adımı oluşturur ve çocuğun eskiden tam bir güven duyduğu çevresindeki insanlardan büyük ölçüde yabancılaşması anlamına gelir.

[6] CİNSEL ÖRGÜTLENMENİN GELİŞME EVRELERİ

Çocukluk cinsel yaşamının şu ana dek vurguladığımız tipik özellikleri, temelde oto-erotik olması (yani çocuğun nesnesini kendi bedeninde bulması) ve tek tek bileşen içgüdülerinin haz arayışında birbirinden tamamen bağımsız olmasıdır. Cinsel gelişmenin nihai sonucu erişkinin normal cinsel yaşamıdır; burada haz arayışı üreme işlevinin kontrolü altına girer ve tek bir erotojenik bölgenin önceliği altına giren bileşen içgüdüler dışarıdan bir cinsel nesneye bağlanan cinsel bir amaca yönelik sağlam bir örgütlenme oluşturur.

Örgensellik Öncesi Örgütlenmeler

Psikanalizin yardımıyla bu gelişim sürecindeki ketlemelerin ve rahatsızlıkların incelenmesi, bileşen içgüdülerin bu türden sağlam bir örgütlenmeye ulaşmadan önceki sonuçsuz başlangıçlarını ve ön evrelerini –kendi içlerinde bir tür cinsel rejim oluşturan ön evrelerini– görmemizi mümkün kılar. Bu cinsel örgütlenme evreleri normalde varlıklarından geriye pek bir şey kalmaksızın düzgün bir şekilde aşılır. Bunlar sadece patolojik olaylarda aktiftir ve yüzeysel gözlemlerle farkedilebilir.

Örgensel bölgelerin henüz ağırlıklı rolü üstlenmediği cinsel yaşam örgütlenmelerine “örgensellik öncesi” adını vereceğiz. Şu ana kadar neredeyse eski hayvansı yaşam biçimlerine dönüş gibi gözüken bu türden iki örgütlenme belirlemiştik.

Bunlardan ilki *oral*, ya da deyiş yerindeyse *yamyamca* örgensellik öncesi cinsel örgütlenmedir. Burada cinsel etkinlik henüz beslenmeden ayrılmamıştır; etkinlik içindeki karşıt akımlar da farklılaşmamıştır. Her iki etkinliğin *nesnesi* de aynıdır; ki bu sürecin prototipi [modeli] daha sonra *özdeşimi* biçiminde çok önemli ruhsal bir rol oynayacaktır. Patolojide dikkatimizi çeken bu örgütlenme evresinin bir kalıntısı parmak emmede görülebilir; burada beslenme etkinliğinden koparılan cinsel etkinlik, dışsal nesnenin yerine kişinin kendi vücudundaki bir şeyi koymuştur.¹

İkinci bir örgensellik öncesi evre *anal sadistik* örgütlenmedir. Burada cinsel yaşamın tamamında etkili olan iki akım arasındaki karşıtlık artık gelişmiştir; ancak bunlar henüz “erkeksi” ve “kadınsı” olarak değil, olsa olsa “aktif” ve “pasif” olarak tanımlanabilir. *Aktiflik*, vücuttaki kas dokusu yoluyla egemenlik içgüdüğü tarafından eyleme aktarılır; *pasif* cinsel amacı diğerlerinden daha çok temsil eden organ, anüsün erotojenik mukozasıdır. Ama bu iki akımın nesneleri özdeş değildir. Bunların yanı sıra diğer bileşen içgüdüler de oto-erotik bir tarzda etkinliğini sürdürür. Dolayısıyla bu evrede cinsel kutuplaşma ve dış nesne gözlenebilir durumdadır. Ancak örgütlenme ve üreme işlevinin kontrolü altına girme henüz gerçekleşmemiştir.²

-
- 1 [1920 tarihli dipnot:] Bu evrenin erişkin nevroitiklerdeki kalıntıları için bkz. Abraham (1916). [1924 tarihli ek:] Sonraki bir başka çalışmasında (1924) aynı yazar hem bu oral evreyi, hem de sonraki sadistik anal evreyi nesneye yönelik farklı tutumlarla belirlenen iki alt evreye ayırmıştır.
 - 2 [1924 tarihli dipnot:] Son göndermedeki makalesinde (1924) Abraham anüsün, *embriyonik* blastofordan geliştiğine dikkati çekiyor (bu, ruhsal cinsel [psikoseksüel] gelişmenin biyolojik prototipi gibi gözükten bir olgudur).

İkirciklik

Bu tür bir cinsel örgütlenme yaşam boyunca varlığını koruyabilir ve cinsel etkinliğin büyük bir bölümünü kalıcı bir şekilde kendi üzerine çekebilir. Burada sadizmin ağır basması ve anal bölgenin oynadığı kloakal rol, buna oldukça özgün, arkaik bir renk katar. Karşıt içgüdü çiftlerinin yaklaşık olarak eş düzeyde gelişmesi de bunun bir başka tipik özelliğidir; Bleuler bu durum için yerinde bir ifadeyle “ikirciklik” terimini kullanmıştır.

Cinsel yaşamda örgensellik öncesi evrelerin bulunduğu varsayımı nevrozların analizine dayanmaktadır ve bunlara ilişkin bir bilgi olmaksızın yeterince anlaşılamaz. Daha ileri düzeyde bir analitik incelemenin, normal cinsel işlevin yapısı ve gelişimi konusunda bize çok daha fazla bilgi sağlaması beklenebilir.

Çocuk cinselliğine ilişkin tablomuzu tamamlamak için, gelişmenin ergenlik evresinde tipik olduğunu gösterdiğimiz türden bir nesne seçiminin de çocukluk yıllarında sık sık veya düzenli olarak zaten yapılmakta olduğunu varsaymamız gerekir: yani, cinsel akımların tamamı tek bir insana yönelmiştir ve onunla ilişki içerisinde amaca ulaşmayı hedefler. Dolayısıyla çocuklukta, cinsel yaşamın ergenlikten sonra aldığı nihai biçime mümkün olan en büyük yakınsama budur. Tek fark, çocuklukta bileşen içgüdülerin birleşiminin ve bunların cinsel organların önceliğinin kontrolü altına girmesinin çok yetersiz kalması veya hiç gerçekleşmemesidir. Dolayısıyla bu önceliğin üremenin hizmetine verilmesi, cinsel örgütlenmenin geçtiği son evredir.¹

1 [1924 tarihli dipnot:] Daha sonra (1923) çocukluğun gelişiminde örgensellik öncesi iki örgütlenmeden sonraya denk gelen üçüncü bir evre daha ekleyerek bu görüşü kendim değiştirdim. Örgensel olarak adlandırılmayı hakeden bu evrede bir cinsel nesne seçimi ve cinsel dürtülerin belli ölçülerde bu nesneye odaklaşması söz konusudur; ama bu, temel noktalardan birisinde erişkinin nihai cinsel örgütlenmesinden farklıdır. Çünkü bu evrede sadece bir örgen [cinsel organ] bilinir: erkeklik organı. Bu nedenle buna “kamuşçı” ör-

İki Aşamalı Nesne Seçimi

Sürecin iki aşamalı olması, yani iki dalga halinde gerçekleşmesi, nesne seçiminin tipik özelliği olarak değerlendirilebilir. Bunlardan ilki iki¹ ila beş yaşları arasında başlar ve gizlilik döneminde durma noktasına gelir veya geriler ve cinsel amaçların çocuksu yapısıyla tanımlanır. İkinci dalga ise ergenlikte yükselir ve cinsel yaşamın nihai şeklini belirler.

Nesne seçiminin iki aşamalı yapısı özünde gizlilik evresinin işleyişinden kaynaklanıyor olsa da, nihai sonucun yarattığı rahatsızlıklar açısından büyük bir önem taşımaktadır. Çocukluktaki nesne seçiminin kalıntıları sonraki dönemlere taşınır. Bunlar ya bu haliyle varlığını korur, ya da ergenlik döneminde yeniden canlanır. Ama iki evre arasında gelişen bastırmanın bir sonucu olarak bunlar yararlanılamaz hale gelir. Cinsel amaçları zayıflamıştır ve cinsel yaşamın “sevecenlik akımı” olarak tanımlanabilecek bir şeye dönüşmüştür. Sadece psikanalitik bir inceleme bu sevecenliğin, hayranlığın ve saygının arkasında şimdi gerçekleşmesi mümkün olmayan çocuksu bileşen içgüdülerin eski cinsel özlemlerinin yattığını gösterebilir. Ergenlik dönemindeki nesne seçiminin, çocukluğun nesnelerinden vazgeçmesi ve “tensel [cinsel] bir akım” olarak yeniden başlaması gerekmektedir. Bu iki akımın birbirine yakınsayamaması halinde sık sık gözlenen sonuç, cinsel yaşamın ideallerinden birisinin, yani bütün arzuların tek bir nesne üzerinde odaklaşmasının gerçekleşmemesidir.²

gütlenme evresi adını verdim (“Çocuklukta Örgensel Örgütlenme” [1923e; bu ciltte]). Abraham’a göre [1924] bunun, embriyonun her iki cinsten de aynı olan ayrışmamış örgensel yatkınlığında biyolojik bir prototipi mevcuttur.

- 1 [1915 basımında bu “üç” olarak verilmiş, 1920’de “iki” olarak düzeltilmiştir.]
- 2 [Bu iki akım, Freud’un “Sevgi Psikolojisine Katkıları”ndan (1912d) ikincisinde uzun uzadıya tartışılmıştır; bu ciltte sf.]

[7] ÇOCUK CİNSELLİĞİNİN KAYNAKLARI

Cinsel içgüdünün kökenlerini belirleme çabalarımız şu ana kadar bize cinsel heyecanın (a) diğer organik süreçlerle ilişki içinde yaşanan bir doyumun tekrarı olarak, (b) erotojenik bölgelerin uygun bir biçimde çevresel uyarımıyla ve (c) kökeni henüz tam anlaşılamayan bazı “içgüdülerin” (bakma içgüdüsü, acımasızlık içgüdüsü gibi) bir dışavurumu olarak ortaya çıktığını göstermiştir. Sonraki bir dönemden çocukluğa doğru uzanan psikanalitik inceleme ve çocuklar üzerindeki çağdaş gözlemler, düzenli olarak görülen daha başka aktif cinsel heyecan kaynakları olduğunu da göstermektedir. Çocuklar üzerinde doğrudan gözlem yapmanın, kolayca yanlış anlaşılan veriler üzerinde çalışmak gibi bir dezavantajı vardır; psikanalizin ise verilerini ve sonuçlarını ancak uzun, dolambaçlı yollardan geçerek elde etmek gibi bir zorluğu vardır. Ama bu iki yöntemi birlikte kullanmak suretiyle bulgularda tatminkâr bir kesinlik derecesine ulaşılabilir.

Erotojenik bölgeleri incelerken, normalde deri yüzeyinin tamamında belli ölçülerde görülen uyarıma açıklık açısından bu bölgelerin özel bir yoğunlaşma sergilediğini keşfetmiştik. Dolayısıyla deri üzerindeki belli genel uyarım biçimlerinin de çok belirgin erotojenik etki gösterdiğini bulmak bizi şaşırtmıyacaktır. Bunlar arasında özellikle ısı uyarımını sayabiliriz; bunun önemi ılık banyoların tedavi etkisini anlamamıza yardımcı olabilir.

Mekanik Uyarımlar

Bu noktada vücudun ritmik mekanik bir şekilde uyarılması yoluyla sağlanan cinsel heyecana [uyarıma] değinmemiz gerekir. Bu tür uyarımlar üç farklı yoldan etkili olur: vestibular sinirlerden oluşan algı sisteminde, deri yüzeyinde ve daha derin kısımlarda (örneğin kaslarda ve eklem yapılarında). Çocukların

sallanma, havaya atılıp tutulma gibi pasif hareketli oyunlara bu kadar düşkün olması ve bu oyunların sürekli tekrarlanmasında ısrar etmesi,¹ vücuttaki mekanik tahriklerin neden olduğu bu haz verici duyumların varlığını doğrular. Bu bağlamda “cinsel heyecan” ve “doyum” kavramlarının ayırım gözetmeksizin büyük ölçüde kullanılabileceğini vurgulamak gerek; bu, daha sonra açıklamaya çalışmamız gereken bir noktadır. Uyumayan çocukları uyutmak için düzenli olarak sallamaya başvurulduğu çok iyi bilinmektedir. Araba sürerken ve daha sonra trenle yolculuk ederken yaşanan sarsıntılar büyük çocuklarda öylesine büyüleyici bir etki yaratır ki her oğlan çocuğu yaşamının şu veya bu döneminde arabacı veya makinist olmak ister. Erkek çocukların, demiryollarıyla ilgili şeylere olağandışı bir ilgi duymaları ve fantazi üretiminin en aktif olduğu bir çağda (ergenlikten kısa bir süre önce) bunları özgün cinsel sembolizmin çekirdeği olarak kullanmaları şaşırtıcı bir gerçektir. Demiryolu yolculuğu ile cinsellik arasındaki bu türden zorlanımlı bir bağlantının, hareket duyumlarının haz verici yapısından kaynaklandığı açıktır. Çok sayıda çocuksu tercihi karşısına dönmüşüren bastırma durumunda aynı bireyler ergenlik çağına geldikleri veya erişkin oldukları zaman sarsıntı veya sallanma durumuna bulantıyla tepki verecekler, demiryolu seyahatlerinde aşırı ölçüde yorgun düşecekler, ya da yolculuk sırasında kaygı nöbetlerine kapılacak ve *demiryolu kaygısı* yoluyla acı verici yaşıntının tekrarına karşı kendilerini koruyacaklardır.

Burada henüz anlaşılmayan bir olguya, korkuyla mekanik tahriğin birleşiminin, ağır, histeri biçimli travmatik nevroz yarattığına değinmemiz gerekir. En azından, hafif oldukları zaman

1 Bazı insanlar, sallanırken cinsel organlarına çarpan havanın dolaysız bir cinsel haz verdiğini hissettiklerini hatırlayabilir. [Buna ilişkin özgün bir örnek, *Rüyaların Yorumu*'nda (1900a) bu konunun tartışıldığı V. Bölümün sonlarına yakın bir dipnotta verilmiştir.]

cinsel heyecan kaynağına dönüşen bu etkilerin, aşırı bir yoğunlukta olmaları halinde cinsel mekanizmada veya kimyada derin bir rahatsızlığa yol açtıkları varsayılabilir.

Kas Etkinliği

Çocukların büyük ölçüde aktif kas hareketine ihtiyaç duyduğunu ve bundan olağanüstü bir haz aldığını hepimiz biliriz. Bu hazzın cinsellikle ilişkisi olup olmadığı, ya da kendi içinde cinsel doyumdan mı ibaret olduğu yoksa cinsel heyecana imkân mı sağladığı eleştirel sorgulamaya açıktır; gerçekten de bu eleştiri, önceki paragraflarda yer alan *pasif* hareket duyumlarından alınan hazzın cinsel bir yapıda olduğu veya cinsel heyecan yaratabileceği görüşüne karşı da geliştirilebilir. Ne var ki bazı insanlar, cinsel organlarındaki ilk tahrik belirtilerini oyun arkadaşlarıyla güreşirken –ki bu, genel kas hareketlerinin yanı sıra rakibin vücuduyla büyük ölçekli temas içeren bir durumdur– veya hoplayıp zıplarken yaşadıklarını ifade etmektedir. Belli birisiyle fiziksel mücadeleye girme eğilimi kadar sonraki yıllarda *ağız dalaşlarına*¹ yatkınlık da çocuğun nesne seçimi yaptığıının inandırıcı bir belirtisidir. Sadistik içgüdünün kökenlerinden birisi, kas etkinliğinin cinsel heyecana elverişli bir ortam yaratmasında yatıyor gibidir. Birçok insanda çocuklukta hoplayıp zıplama ile cinsel heyecan arasında kurulan ilişki, cinsel içgüdülerinin sonraki seyrini belirleyen etkenlerden birisidir.²

1 “Was sich liebt, das neckt sich.” [Aşıkların kavgaları herkesçe maldur.]

2 [1910 *tarifli dipnot:*] Nevrotik abazi ve agorafobi olaylarının analizi, hareketten alınan hazzın cinsel yapısı konusundaki her türlü kuşku ortadan kaldıran. Bilindiği gibi çağdaş eğitimde, çocukları cinsel etkinlikten uzaklaştırmak için oyunlardan büyük ölçüde yararlanılır. Bu çocuklarda oyun yoluyla hareketten alınan hazzın cinsel hazzın yerini aldığını –ve cinsel etkinliği oto-erotik bileşenlerinden birisine zorladığını– söylemek daha doğru olacaktır.

Duygusal Süreçler

Çocuklarda cinsel heyecanın diğer kaynakları daha az kuşkuludur. Doğrudan gözlem veya sonradan yapılan araştırma yoluyla, ürkütücü olanlar da dahil olmak üzere nispeten yoğun olan bütün duygusal süreçlerin cinselliğe aktığını belirlemek kolaydır; aklıma gelmişken bunun, bu türden duyguların patolojik etkisinin açıklanmasına yardımcı olabileceğini söylemek isterim. Okul çocuklarında sınava girme korkusu veya zor bir iş karşısında duyulan gerilim, sadece çocuğun okuldaki ilişkilerinin etkilenmesi açısından değil, cinsel dışavurumlarında bir patlamaya yol açması açısından da önemli olabilir. Bu tür durumlarda sık sık, çocuğu cinsel organlarına dokunmaya zorlayan bir uyarım hissedilebilir, ya da olanca şaşırtıcı sonuçlarıyla gece boşalmasına benzer bir şey olabilir. Çocukların öğretmeni yığınla bilmeceyle karşı karşıya bırakan davranışları, genel olarak fizizlenen cinsellikleriyle ilişki içinde değerlendirilmeyi hakeder. Kendi içinde hoş olmayan tedirginlik, korku, ürküntü gibi birçok duygunun cinsel açıdan tahrik edici bir etki yaratması, çok sayıda insanda yaşam boyunca devam eder. Birçok insanın, hayali bir dünyada, bir kitapta veya oyunda bulunması gibi bazı sınırlayıcı etkenlerle hoş olmayan duygunun ciddiyetinin azaltılması koşuluyla bu türden duyum fırsatları aramasının açıklamasının burada yattığına kuşku yok.

Benzeri erotojenik bir etkinin, özellikle acının eşzamanlı bir durumla hafifletilmesi veya mesafeli tutulması halinde çok acı verici duygulara bile bağlanabildiğini varsayacak olursak, çok sayıda karmaşık yanı üzerinde sürekli daha çok içgözlem sahibi olduğumuz mazoistik-sadistik içgüdünün temel köklerinden birisini bulabiliriz.¹

1 [1924 tarihli dipnot:] Burada "erotojenik" mazoizm olarak bilinen şeyi kastediyorum.

Zihinsel Çalışma

Son olarak, dikkatin zihinsel bir iş üzerinde yoğunlaşmasının ve genelde zihinsel gerilimin birçok genç insanda olduğu kadar erişkinlerde de buna eşlik eden bir cinsel heyecan yarattığı açıktır. Bunun, nevrotik rahatsızlıkları zihinsel olarak “aşırı çalışmaya” bağlamak gibi başka açılardan tartışmaya açık bir uygulamanın tek haklılık temeli olduğuna kuşku yok.

Burada çocuklukta cinsel heyecanın kaynakları bağlamında ortaya koyduğum geçici varsayımları göz önüne alacak olursak, bu kaynakları tamamen açıklamış veya sıralamış olmasam da, az çok kesinliğe sahip şu sonuçlar çıkacaktır. Öyle gözüküyor ki cinsel heyecan sürecini –itiraf etmek gerekirse, doğası bize son derece bulanık gelen bir süreci– harekete geçirecek koşulların tamamı sağlanmaktadır. Bu sürecin az çok dolaysız bir yoldan devreye girmesini sağlayan şey, duyu yüzeylerindeki –derideki ve duyu organlarındaki– uyarımların, en dolaysız biçimiyle de erotojenik bölgeler olarak bilinen belli alanlar üzerindeki uyarımların işleyişidir. Bu cinsel uyarım kaynaklarındaki belirleyici öğenin uyarımların *niteliği* olduğuna kuşku yok, ancak acı durumunda yoğunluk etkeninin de tamamen ilgisiz olduğu söylenemez. Ama bu kaynakların yanı sıra organizmada çok sayıda içsel süreç durumunda bu süreçlerin yoğunluğu belli nicel düzeyleri aştığı an eşzamanlı bir sonuç olarak cinsel uyarım yaratan kolaylaştırıcı etkenler vardır. Bileşen cinsel içgüdüler olarak adlandırdığımız şeyler, ya doğrudan bu iç kaynaklardan gelir, ya da hem bu kaynaklardan hem de erotojenik bölgelerden kaynaklanan öğelerin birleşiminden oluşur. Organizmada, cinsel içgüdü'nün uyarımına katkıda bulunmaksızın önemli hiçbir şeyin olmaması da pekâlâ mümkündür.

Bugün için bu genel sonuçları daha net veya kesin olarak ortaya koymak bana mümkün gözüküyor. Bundan iki etkenin sorumlu olduğunu sanıyorum: Bunlardan ilki konuya yönelik yak-

laşım yönteminin tamamının çok yeni olması, ikincisi ise cinsel heyecanın [uyarımın] doğasının bizim için hiç bilinmeyen bir şey olmasıdır. Yine de geleceğe yönelik geniş kapsamlı bir görüş açısı sağlamayı vaadeden iki gözlemden söz etmek istiyorum.

Cinsel Yapıdaki Çeşitlilik

(a) Tıpkı daha önce erotojenik bölgelerin gelişimindeki çeşitlilikten çok sayıda doğuştan cinsel yapı çıkarmanın mümkün olduğunu görmemiz gibi, burada da cinsel heyecanın *dolaylı* kaynaklarını da işin içine katarak benzer bir girişimde bulunabiliriz. Bu kaynaklardan gelen katkıların herkes için söz konusu olmasına rağmen, bunların her olayda eşit güçte olmadığını, cinsel yapılarıdaki [mizaçlardaki] farklılaşmaya yönelik diğer katkıların bireysel cinsel heyecan kaynaklarının gelişmesindeki farklılıklardan kaynaklanıyor olabileceğini varsayabiliriz.¹

Karşılıklı Etkileşim Yolları

(b) Burada cinsel heyecanın “kaynaklarından” söz ederken uzun zamandır benimsemiş olduğumuz mecazi ifadeyi bir yana bırakacak olursak, diğer işlevlerden cinselliğe giden bağlantı yollarının tamamının, ters yönde de işliyor olması gerektiği sonucuna varırız. Örneğin eğer beslenme sırasında cinsel doyumun ortaya çıkmasının nedeni dudak bölgesinin iki işleve birden sahip olması ise, bu, ortak bölgenin erotojenik işlevinin bozulması halinde neden beslenme bozukluklarının ortaya çıktığını anlamamızı mümkün kılar. Ya da dikkat yoğunlaşmasının cinsel

1 [1920 tarihli dipnot:] Bu varsayımlardan çıkan kaçınılmaz bir sonuç, her bireyde bir oral erotizm, bir anal erotizm, bir sidik yolları erotizmi, vb. bulunduğu ve bunlara karşılık gelen ruhsal komplekslerin varlığının anormallik veya nevroz anlamına gelmediğidir. Normali anormalden ayıran fark sadece cinsel içgüdünün tek tek bileşenlerinin nisbi gücünde ve gelişimin seyri içinde bunların kullanılış biçiminde yatar.

heyecan yaratabileceğini bilirse, cinsel heyecan durumunun aynı yolu ama ters yönde kullanmak suretiyle dikkatin yönlendirilmesinde etkili olabileceği varsayımı da inandırıcı gözükür. Nevrozların cinsel süreçlere bağladığım semptomatolojisinin önemli bir bölümü cinsel olmayan diğer bedensel işlevlerde dışavurulur; cinsel heyecanın ortaya çıkmasını sağlayan etkilerin karşılığı olması halinde, bugüne kadar anlaşılmaz olan bu durum daha az şaşırtıcı bir hal alır.¹

Ne var ki cinsel rahatsızlıkların diğer bedensel işlevlere akmasını sağlayan aynı yolların, normal sağlıklı bireyde diğer bir önemli işlevi de yerine getirmesi gerekir. Bunların, içgüdüsel cinsel güçleri cinsel olmayan amaçlara yönelten, yani cinselliğin yüceltilmesine giden yollar olarak da iş görmesi gerekir. Ama mevcut bulunmalarına ve muhtemelen her iki yönde de işlemelerine karşın bu yolların kesinliği konusunda henüz çok az şey bildiğimizi de itiraf etmemiz gerek.

1 [Freud bu konuyu "Psikanalizin Ruhsal Kökenli Görme Rahatsızlığına Bakışı" (1910i; ÖFD., 11) başlıklı makalesinde görme rahatsızlıklarına özel bir gönderme yaparak ele alıyor.]

III

ERGENLİKTEKİ DÖNÜŞÜMLER

ERGENLİKLE birlikte çocuksu cinsel yaşama nihai, normal şeklini verecek olan değişiklikler de başlar. Bu güne kadar ağırlıklı olarak oto-erotik olan cinsel içgüdü, şimdi kendine bir cinsel nesne bulur. Bu güne kadarki etkinliği, birbirinden bağımsız olan ve tek cinsel amaç olarak belli bir haz arayışına yönelmiş bulunan bir dizi ayrı içgüdüye ve erotojenik bölgeye dayalı olmuştur. Ama şimdi yeni bir cinsel amaç ortaya çıkar ve bileşen içgüdülerin tamamı buna ulaşacak şekilde birleşir; erotojenik bölgeler, örgensel bölgenin önceliğine tabi kılınır.¹ Yeni cinsel amaç iki cins çok farklı işlevler yüklediği için, cinsel gelişimleri de şimdi birbirinden büyük ölçüde farklılaşır. Erkeklerin gelişimi çok daha dolaysız ve anlaşılabilir iken, kadınların gelişimi gerçekte bir tür kıvrılma sürecine girer. Sadece cinsel nesneye ve cinsel amaca yönelik iki akımın –sevecenlik akımıyla tensel [cinsel] akımın– tam olarak birbirine yakınsaması yoluyla normal bir cinsel yaşam mümkün olur. (Sevecenlik akımı, çocukluktaki cinsel filizlenmeden geriye kalan şeylerden oluşur.) Bu, bir tepeye iki yönden birden kazılan tünelin tamamlanması gibi bir şeydir.

Erkekteki yeni cinsel amaç cinsel ürünlerin dışarı atılmasıdır. Daha önceki amaç, yani hazza ulaşma buna hiç de yabancı değildir; tersine en büyük haz cinsel sürecin bu nihai eylemine bağlanır. Cinsel içgüdü artık üreme işlevinin hizmetine verilmiştir; deyiş yerindeyse özgeççil (alturistic) olmuştur. Bu dönüşümün

1 [1915 tarihli dipnot:] Metinde verdiğim şematik tablo farkları vurgulamayı amaçlamaktadır. Nesne seçimi sayesinde çocuk cinselliğinin, nihai cinsel örgütlenmeye [1924 tarihli ek:] ve kamış evresinin gelişimine yakınsama derecesine daha önce değinmiştim.

başarılı olabilmesi için özgün [ilk] yatkınlıkların ve içgüdülerin diğer bütün tipik özelliklerinin sürece katılması gerekir. Tıpkı organizmanın karmaşık mekanizmalara yol açan yeni birleşimler ve uyarlamalar yapmasını gerektiren bir başka durum gibi, burada da bu yeni düzenlemelerin gerçekleşmemesi halinde patolojik rahatsızlık ihtimali ortaya çıkar. Cinsel yaşamdaki her patolojik rahatsızlığın, gelişmedeki bir engellenme olarak değerlendirilmesi gerekir.

[1] ÖRGENSEL BÖLGELERİN ÖNCELİĞİ VE ÖN HAZ

Tanımladığım sürecin başlangıç noktası ve nihai amacı açıktır. Ara evreler ise birçok açıdan bizim için hâlâ bulanıktır. Bunlardan bazılarını çözülmemiş bir bilmece olarak bir yana bırakmamız gerekecek.

Ergenlikteki süreçlerden en çarpıcı olanı, bunun özünü oluşturur: dış cinsel organlardaki bariz gelişme. (Öte yandan çocukluğun gizlilik evresinin tipik özelliği, bu organların gelişmesindeki nisbi duraksamadır.) Bu arada iç cinsel organların gelişmesi cinsel ürünleri boşaltabilecek, ya da yeni bir canlı organizma yaratabilecek kadar ilerlemiştir. Böylece son derece karmaşık bir sistem hazırlanmıştır ve devreye girmeyi beklemektedir.

Bu sistem uyarımlarla harekete geçirilir; gözlemler bize üç yönden uyarım geldiğini gösterir: bildiğimiz erotojenik bölgelerin tahrik edilmesi suteriyle dış dünyadan, henüz yeterince keşfedilmeyen yollardan iç bünyeden ve kendi içinde dış izlenimlerin deposu ve iç uyarımların alıcı istasyonu olan ruhsal yaşamdan. Bu üç uyarı türü de aynı sonucu, yani kendini ruhsal ve bedensel olmak üzere iki yoldan belli eden ve “cinsel heyecan” olarak adlandırdığımız bir durum yaratır. Ruhsal belirtiler, son derece zorlayıcı bir yapıya sahip özgün bir gerilim

duygusundan oluşur; çeşitli bedensel belirtiler arasında ise her şeyden önce cinsel organlarda görülen ve cinsel edime hazırlık anlamını taşıyan bir dizi değişiklik –erkek organının dikleşmesi, vajinanın ıslanması– sayılabilir.

Cinsel Gerilim

Cinsel heyecanın [uyarımın] gerilim özelliğine sahip olması, çözümlü zor ve cinsel süreçlerin anlaşılmasında önemli bir rol oynayabilecek olan bir sorun yaratır. Psikologlar arasında konuya ilişkin onca görüş ayrılığına rağmen, gerilim duygusunun zorunluluk gereği bir hoşnutsuzluk duygusu içerdiğinde ısrar ediyorum. Bana öyle geliyor ki burada belirleyici olan şey bu tür bir duyguya ruhsal durumda bir değişiklik yapma dürtüsünün eşlik etmesi, bunun da haz duygusunun yapısına tamamen yabancı ivedi bir yoldan devreye girmesidir. Ne var ki cinsel heyecanın gerilimini hoşnutsuzluk verici bir duygu olarak değerlendirdiğimiz takdirde, bunun ayrıca kuşku götürmez bir şekilde haz olarak hissedilmesi gibi bir olguyla karşı karşıya geliriz. Cinsel süreçlerin gerilim yarattığı her durumda buna haz eşlik eder; cinsel organlardaki hazırlık değişikliklerinde bile bir tür doyum duygusu açıkça gözlenir. Peki hoşnutsuzluk veren bu gerilimle bu haz duygusunu nasıl uzlaştırabiliriz?

Haz [hoşnutluk] ve hoşnutsuzluk sorunuyla ilgili her şey günümüz psikolojisinin en duyarlı noktalarından birisine dokunur. Burada ele aldığımız koşullar konusunda olabildiğince çok şey öğrenmeyi amaçlıyor olsam da, soruna bir bütün olarak yaklaşımdan kaçınacağım.¹

Gelin, erotojenik bölgelerin yeni düzenlemeye nasıl uyum sağladıklarına şöyle bir bakarak işe başlayalım. Bunlar, cinsel heyecanın başlamasında önemli bir rol oynayacaktır. Cinsel nes-

1 [1924 tarihli dipnot:] “Mazoşizmde Ekonomik Sorun” (1924c) başlıklı makalemden bu sorunu çözmeye çalışmışım.

neye belki de en uzak olan bölge gözlerdir; ama bu ayrıca kur yapma durumunda cinsel nesnenin güzelliği olarak tanımladığımız özgün şekilde en sık uyarım alan bölgedir. (Cinsel nesnenin sahip olduğu özellikler aynı nedenle “cazibe” olarak adlandırılır.) Bu uyarım bir yandan haz eşliğinde gelişirken, öte yandan da cinsel heyecanda bir artışa yol açar veya böyle bir heyecan yaratır. Bu uyarımın başka bir erotojenik bölgeye –örneğin dokunma duyusu yoluyla ele- yayılması halinde sonuç aynı olacaktır: bir yandan [cinsel organlardaki] hazırlık değişikliklerinden kaynaklanan hazzın hızla yoğunlaştırdığı bir haz duygusu, öte yandan da daha ileri düzeyde hazla sonuçlanmadığı takdirde kısa sürede en bariz hoşnutsuzlukla sonuçlanan cinsel gerilimde bir artış. Başka bir örnek buna belki de daha bir açıklık kazandıracaktır. Cinsel açıdan uyarılmamış bir insandaki erotojenik bir bölge (örneğin kadın memesinin yüzeyi) dokunma yoluyla uyarıldığı zaman, bu temas bir haz duygusu yaratır; bu aynı zamanda haz artışını gerektiren bir cinsel heyecanı başka her şeyden daha iyi yaratır. Sorun, bir haz yaşantısının nasıl olup da daha büyük bir haz ihtiyacı yaratabildiğidir.

Ön Haz Mekanizmaları

Ne var ki erotojenik bölgelerin burada oynadığı rol açıktır. Birisi için geçerli olan hepsi için geçerlidir. Hepsi de uygun yollardan uyarılmak suretiyle belli miktarlarda haz sağlamak için kullanılır. Bu daha sonra haz gerilimde bir artışa yol açar; buna karşılık bu artış da cinsel eylemin sonuçlandırılması için gerekli motor enerjisinin üretilmesini sağlar. Bu eylemin sonndan bir önceki evresi de yine erotojenik bir bölgenin (örgensel bölgenin kendisinin, yani penisin) uygun bir nesneyle (vajinanın mukozasıyla) uygun bir şekilde uyarılmasıdır; ve bu uyarımın yarattığı hazdan da cinsel maddelerin boşaltılmasını sağlayan refleks motor enerjisi elde edilir. Bu son haz şiddeti en yüksek olan

hazdır ve mekanizması önceki hazdan farklıdır. Bunu yaratan şey tamamen boşalmadır: Tam bir doyum hazzıdır ve bununla birlikte libidonun gerilimi o an için giderilmiş olur.

Erotojenik bölgelerin tahrik edilmesinden kaynaklanan haz türüyle cinsel maddelerin boşaltılmasından kaynaklanan haz türü arasındaki ayrımın, farklı bir terminolojiyle daha somut olarak ortaya konmayı hakettiğine inanıyorum. Bunlardan ilkinе “ön haz,” diğerine ise “son haz” veya cinsel edimden alınan doyum hazzı denebilir. Dolayısıyla ön haz, daha küçük ölçekli de olsa çocukluktaki cinsel içgüdünün sağladığı hazla aynıdır; son haz ise yenidir ve belki de ancak ergenlikte oluşan şartlarda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla erotojenik bölgelerin yeni işlevinin formülü şöyle olacaktır: bunlar, (çocuklukta olduğu gibi) bunlardan elde edilebilecek ön haz yoluyla daha büyük bir doyum hazzının üretilmesi için kullanılır.

Son zamanlarda ruhsal yaşamın oldukça farklı bir bölümünde, aynı şekilde daha büyük bir haz yaratılmasını mümkün kılan ve böylece “teşvik primi” gibi iş gören bir diğer hafif haz duygusu olayına ışık tutmayı başarmıştım. Aynı bağlamda hazzın doğasını daha derinlemesine irdeleyebilmişim.¹

Ön Hazzın Tehlikeleri

Ön hazzın oynayabileceği patojenik [hastalık yapıcı] rol, bu haz türü ile çocukluk cinsel yaşamı arasındaki bağlantıyı daha da netleştirir. Ön haz içeren mekanizmanın normal cinsel amaca ulaşılmasını tehlikeye sokabileceği açıktır. Hazırlayıcı cinsel sü-

1 1905 yılında basılan *Nükteler ve Bilinçdışı İlişkileri* [ÖFD., 7] başlıklı çalışmama bakın. Nükte [fıkra] tekniğinin sağladığı ön haz, iç ketlemelerin giderilmesinden kaynaklanan daha büyük bir hazzı serbest bırakmak için kullanılmaktadır. [Yaratıcı yazı (1908e) konulu sonraki bir makalesinde Freud, estetik haz için de benzer bir mekanizma öngörmüştür.]

reçlerin bir noktasında ön hazzın çok fazla büyük, gerilim ögesinin çok küçük olması halinde bu tehlike ortaya çıkar. Bu durumda cinsel süreci ileri taşıma güdüsü ortadan kalkar, seyrin tamamı yarıda kesilir ve söz konusu hazırlık edimi normal cinsel amacın yerini alır. Deneyimler, bu zarar verici olayın önkoşulunun, söz konusu erotojenik bölgenin veya buna karşılık gelen bileşen içgüdünün, çocukluk döneminde olağandışı miktarda bir haz kaynağı olmasıdır. Daha sonra takıntı yaratmaya eğilimli başka etkenlerin de devreye girmesi halinde sonraki yaşamda bu özgün ön haz, yeni bir bağlama uyarlamaasına direnen bir zorlanıma kolayca dönüşebilir. Aslında cinsel sürecin hazırlık edimleri üzerinde oyalanmaktan ibaret olan birçok sapmanın mekanizması da işte budur.

Cinsel mekanizmanın işlevinin ön hazdan kaynaklanan bu başarısızlığından kaçınmanın en iyi yolu, örgenlerin önceliğinin de çocuklukta belirmeye başlamasıdır; gerçekten de çocukluğun ikinci yarısında (sekiz yaş ila ergenlik arasında) şeyler bunu sağlayacak şekilde düzenleniyor gibi gözükmeğtedir. Bu yıllarda örgenel bölgeler tıpkı erişkinlikte olduğu gibi davranmaya başlamıştır; sonuç amaçsız da olsa –yani cinsel işlemin devamı yönünde hiçbir katkısı olmasa da– bu bölgeler, diğer erotojenik bölgelerin doyumundan haz alındığı zaman yaşanan heyecan duyularının ve hazırlık değişikliklerinin kaynağına dönüşür. Dolayısıyla daha çocukluk döneminde doyumdan alınan hazzın yanı sıra daha az sabit ve daha hafif de olsa bir miktar cinsel gerilim söz konusudur. Bu noktada, cinselliğin kaynağını tartışırken belli bir sürecin cinsel açıdan doyurucu veya heyecan verici olduğunu söylerken aynı ölçüde haklı olmamızın nedenini artık anlayabiliriz. İncelememizin akışı içinde çocuğun ve erişkinin cinsel yaşamı arasındaki farkı abartarak işe başladığımız ve şimdi bunu düzelttiğimiz farkedilecektir. Sadece normal cinsel yaşamdaki sapmalar değil, normal şekli de cinselliğin çocukluk dışavurumlarıyla belirlenir.

[2] CİNSEL HEYECAN SORUNU

Erotojenik bölgeler doyurulduğu zaman hazla aynı anda ortaya çıkan cinsel gerilimin hem kökeni hem de doğası konusunda hiçbir şey bilmiyoruz.¹ Cinsel maddelerin boşaltılmasına eşlik eden en büyük haz bağlamında hiçbir gerilimin üretilmediğini, tersine gerilimin tamamının ortadan kalktığını dikkate alacak olursak, bu gerilimin şu veya bu yolla hazzın kendisinden kaynaklandığı yolundaki en bariz açıklama bile son derece imkânsız ve inandırıcılıktan uzak gözükür. Dolayısıyla cinsel gerilimle haz ancak dolaylı bir yoldan ilişkilendirilebilir.

Cinsel Maddelerin Oynadığı Rol

Normalde sadece cinsel maddelerin boşaltılmasının cinsel heyecanı ortadan kaldırmasının yanı sıra, cinsel gerilimle cinsel ürünler arasında daha başka bağlantı noktaları da mevcuttur. Cinsel perhizle geçen bir yaşam süren bir erkek durumunda cinsel organlar belli kurallara bağlı olarak değişen aralıklarla geceleri cinsel maddeleri boşaltır ve bir haz duygusu ile cinsel eylem içerikli rüyalar buna eşlik eder. Bu süreç (gece boşalması) bağlamında eylemin yerine kestirme bir yanılsamadan [rüyadan] yararlanmayı başaran cinsel gerilimin, cinsel ürünleri taşıyan bezlerdeki meninin birikmesinin bir işlevi olduğu sonucundan kaçmak zordur. Cinsel mekanizmanın tüketilebilirliği bağlamındaki deneyimlerimiz de aynı anlama işaret eder. Meni stoğunun tükenmiş olması halinde cinsel eylemi gerçekleştirmek

- 1 Almanca'da "Lust" kelimesinin, yukarıda anlatıldığı gibi aynı zamanda hem bir doyum yaratan, hem de cinsel heyecanı artıran hazzılayıcı cinsel uyarımların oynadığı rolü dikkate alması son derece aydınlatıcı bir olgudur. "Lust" iki anlama gelir ve cinsel gerilim duygusunu ("Ich habe Lust" = "istiyorum," "..yapma dürtüsü hissediyorum") olduğu kadar doyum duygusunu anlatmak için de kullanılır.

mümkün olmadığı gibi erotojenik bölgelerin uyarıma yatkınlığı da ortadan kalkar ve maruz kaldıkları uyarımlar haz veriyor olmaktan çıkar. Dolayısıyla burdan erotojenik bölgelerin uyarılabilmesi için bile bir miktar cinsel gerilimin gerekli olduğunu öğreniriz.

Bu da bizi yanılmıyorsa oldukça yaygın kabul gören cinsel maddelerin birikmesinin cinsel gerilim yaratıp bu gerilimin devamını sağladığı hipotezine götürür; bu maddelerin içinde bulundukları bezlerin duvarları üzerinde uyguladığı baskının belkemiği merkezlerinden birisini uyardığı, bunun da daha yüksek merkezlerde algılanarak bilinen gerilim duygusunu bilinç düzeyine çıkardığı düşünülebilir. Eğer erotojenik bölgelerin uyarılması cinsel gerilimi artırıyorsa, bu ancak söz konusu bölgelerin bu merkezlerle aralarında zaten mevcut bulunan anatomik bir bağlantıyla gerçekleşmesi, bunlardaki uyarımın şiddetini artırması ve cinsel gerilimin yeterli olması halinde cinsel eylemi devreye sokması, ya da yetersiz olması halinde cinsel maddelerin üretimini kamçılaması ile mümkün olabilir.¹

Örneğin Krafft-Ebing'in cinsel süreçlere ilişkin açıklamasında benimsendiğini gördüğümüz bu teorinin zayıflığı, erişkin erkeklerin cinsel etkinliğini açıklamak için tasarlanmış olması nedeniyle ayrıca açıklaması gereken üç durumu –çocukların, kadınların ve hadım edilen erkeklerin durumunu– pek dikkate almamasında yatmaktadır. Bu durumlardan hiçbirisinde erkeklerdekiyle aynı anlamda cinsel madde birikimi diye bir şey söz konusu olamaz ve bu da teorinin pürüzsüz uygulanmasını zorlaştırır. Yine de bu teoriyi bu durumları da kapsayacak şekilde uyarılmanın mümkün olduğunu kabul etmek gerek. Şöyle veya böyle, cinsel maddelerin birikimi etkenine olduğundan daha fazla önem vermekten kaçınmalıyız.

1 [Freud bu hipotezi daha önce kaygı nevrozu konulu ilk makalesinin (1895b) III. Bölümünde tartışmıştı.]

İç Cinsel Organların Önemi

Hadım [iğdiş] edilen erkekler üzerindeki gözlemler, cinsel maddelerin üretiminden bağımsız olarak önemli ölçüde cinsel heyecan gelişebileceğini gösteriyor gibidir. Libidonun sınırlandırılmasını amaçlayan iğdiş işleminin genel sonucu bu olsa da, bu işlem bazen bu sonucu vermez. Ayrıca erkekte cinsel hücrelerin üretimini ortadan kaldıran hastalıkların, hastayı kısırlaştırmasına rağmen libidosuna ve iktidarına zarar vermediği uzun zamandır bilinmektedir. Dolayısıyla erişkin bir insandaki erkeklik bezlerinin kaybedilmesinin, ruhsal davranışları üzerinde hiçbir etkisi olmayabileceği gerçeği, Rieger'in [1900] söylediği kadar şaşırtıcı değildir. İğdişin ergenlikten önce kritik bir yaşta gerçekleşmesi halinde cinsel özellikleri ortadan kaldırma amacına yaklaşıldığı doğrudur; ama burada da söz konusu olan şey cinsel bezlerin fiili olarak kaybedilmesinin yanı sıra diğer etkenlerin gelişimindeki (bu kayıpla bağlantılı) bir ketleme olabilir.

Kimyasal Teori

Hayvanlarda cinsel bezlerin (testislerin ve yumurtalıkların) alınması ve omurgalılara karşı cinsten bireylerin cinsel bezlerinin nakledilmesi deneyleri¹ sonunda cinsel heyecanın kökenini kısmi olarak aydınlatmış ve aynı zamanda cinsel madde birikiminin önemini azaltmıştır. Bir erkeği dişiye, dişiyi erkeğe dönüştürmek deneysel olarak mümkün olmuştur (E. Steinach). Bu işlemde hayvanın ruhsal cinsel davranışı, bedensel cinsel özelliklerine uygun olarak ve bu özelliklerle birlikte değişir. Ne var ki cinsiyet belirleyici bu etki, cinsel bezlerin özgün cinsiyet hücrelerini (sperm ve yumurta) üreten kısmının değil, literatürde özel bir vurgulamayla "ergenlik bezi" olarak tanımlanan iç dokularının bir özelliği gibi gözükmektedir. Daha ileri araş-

1 Lipschütz'ün [1919] sf. 92'de değinilen çalışmasına bakın.

tırmaların, bu ergenlik bezinin normalde hermafroditik [çift cinsiyetli] bir yatkınlığa sahip olduğunu göstermesi mümkündür. Eğer böyleyse yüksek hayvanlardaki çift cinsiyetlilik teorisi anatomik bir temele oturacaktır. Cinsel heyecanın ve cinsel özelliklerin yaratılmasıyla ilgili tek organ ergenlik bezi olmayabilir de. Ne olursa olsun, cinsellikte tiroid bezinin oynadığını bildiğimiz rol, bu yeni biyolojik keşfe uymaktadır. Bu durumda özel cinsel maddeler cinsel bezlerin iç dokularında üretiliyor olabilir; bu durumda bunlar daha sonra kan dolaşımına girerek merkezi sinir sisteminin belli kısımlarının cinsel gerilimle yüklenmesine neden olacaktır. (Vücuda dışarıdan giren diğer toksik maddelerin, benzer bir şekilde toksik durumu belli bir organ üzerinde etkili olan bir uyarıya dönüştürebileceğini biliyoruz.) Merkezi sistem daha önceden yüklenmiş olduğunda erotojenik bölgelerin uyarımının nasıl cinsel heyecan yarattığı ve cinsel süreçlerin akışı içinde salt toksik uyarımlarla fizyolojik uyarımların etkileri arasında ne gibi bir etkileşim olduğu sorunu bugünkü bilgi düzeyimizle varsayım düzeyinde bile ele alınamaz. Cinsel süreçlerde bu açıdan temel olan şeylerle –belli bir niteliğe sahip maddelerin cinsel metabolizmadan kaynaklandığı varsayımıyla– yetinmemiz gerekir.¹ Çünkü yeterince dikkat edilmeyen, ancak

1 [Bu makalenin tamamı bugünkü halini 1920 yılında almıştır. İlk basımda (1905) ve sonraki iki basımda bunun yerinde aşağıdaki paragraf vardı: "Doğrusu özellikle de (bu açıdan cinsiyet bezlerinin öneminin gözde büyütüldüğü anlaşıldıktan sonra) cinselliğin bağlı bulunduğu organ veya organlar konusunda bir şey bilmediğimiz için, cinsel heyecanın yapısı konusunda hiçbir bilgi veremeyiz. Cinsellikte tiroid bezinin oynadığı önemli rolün şaşırtıcı bir şekilde keşfedilmesinden sonra, cinselliğin temel unsurları konusunda hâlâ bilgisiz olduğumuzu düşünmekte haklı olabiliriz. Bilgimizdeki bu büyük boşluğu doldurmak için geçici bir hipoteze ihtiyaç duyan kişi, tiroid bezinde bulunan güçlü maddeyi başlangıç noktası yapabilir ve aşağıdaki yolu izleyebilir. Erotojenik bölgelerin uygun bir şekilde tahrik edilmesinin sonucunda veya cinsel heyecanın başlaması eşliğinde gelişen diğer durumlarda organizmada genel olarak yayılan

çok yakından incelenmeyi hakeden bir olgu görünürde keyfi olan bu varsayımı destekler niteliktedir. Sadece cinsel yaşamdaki rahatsızlıklardan kaynaklanabilen nevrozlarla toksik, keyif verici maddelerin (alkaloidlerin) sürekli kullanılmasından kaynaklanan sarhoşluk ve perhiz olguları arasında çok büyük bir klinik benzerlik vardır.

[3] LİBİDO TEORİSİ¹

Cinsel yaşamın ruhsal dışavurumlarının ele alınmasında yararlanmak için kurduğumuz kavramsal *iskele* cinsel heyecanın kimyasal temeline ilişkin bu hipotezlere çok iyi uyar. “Libido” kavramını cinsel heyecan alanında başgösteren süreçlerin ve dönüşümlerin ölçüsü olarak kullanılabilen ve nicel anlamda de-

bir maddenin çözüldüğü ve bu çözülme sonucu ortaya çıkan ürünlerin, üreme organlarını veya bunlarla ilgili omurga merkezini etkileyen özgün bir uyarım yarattığı varsayılabilir. (Dışarıdan vücuda giren diğer toksik maddelerin benzer bir şekilde toksik bir durumu belli bir organı etkileyen bir uyarıma dönüştürebildiğini biliyoruz.) Cinsel süreçlerde salt toksik uyarımlarla fizyolojik uyarımların sonuçları arasında ne gibi bir etkileşimin ortaya çıktığı sorusu, bugünkü bilgilerimizle farazi bir düzeyde bile ele alınamaz. Bu hipoteze hiçbir önem vermediğimi ve temel yapısının değişmemesi – yani cinsellik kimyasını vurgulaması– koşuluyla bir başka hipotez lehine bundan vazgeçmeye hazır olduğumu söyleyebilirim.” Gerçekten de sadece 1905’te değil, 1 Mart ve 2 Nisan 1896 tarihli iki mektubundan da görüleceği üzere (Freud, 1950a, 42 ve 44 Nolu mektuplar) ta 1896’larda varlığını tahmin ettiği cinsel hormonların keşfinin, Freud’un hipotezinde ne kadar küçük bir değişikliği gerekli kıldığını belirtmekte yarar var. *Üç Deneme*’nin ilk basımıyla aynı dönemde yayımlanan (1906a) nevrozlarda cinselliğin oynadığı role ilişkin ikinci makalesinde kimyasal etkenin öneminde ısrar etmiştir.

1 [Son paragraf hariç bu bölümün tamamı 1915 tarihinin taşır ve büyük ölçüde Freud’un narsizm (1914c) konulu makalesine dayanır.]

gişen bir güç olarak tanımladık. Özgün kökeni açısından bu libidoyu, genelde ruhsal süreçlerin altında yattığını varsaymamız gereken enerjiden ayırıyor ve böylece buna *nitel* bir özellik yükliyoruz. Böylece libidinal enerjiyle ruhsal enerjinin diğer biçimleri arasında bir ayrım yaparken, organizmada gelişen cinsel süreçlerin özel bir kimyayla beslenme süreçlerinden ayırdedildiği varsayımını dile getiriyoruz. Sapmaların ve psikonevrozların analizi bize bu cinsel heyecanın sadece cinsel organlar denen şeylerden değil, bütün bedensel organlardan kaynaklandığını göstermiştir. Burdan, ruhsal karşılığına “ego libidosu” dediğimiz ve üretiminin, artışının veya azalmasının, dağılımının ve yer değişiminin gözlenen ruhsal cinsel olguların açıklanmasında bize çeşitli imkânlar tanınmasını beklediğimiz nicel bir libido düşüncesine varırız.

Ne var ki bu ego libidosu sadece cinsel nesnelerin yüklenmesinin hizmetine verildiği, yani “nesne libidosu” olduğu zaman analitik incelemeye elverişli olur. Bu durumda nesneler üzerinde yoğunlaştığını,¹ bunlara takıldığını veya bunlardan uzaklaştığını, bir nesneden diğerine yöneldiğini, kişinin cinsel etkinliğini libidonun doyumuna, yani kısmi ve geçici olarak ortadan kalkmasına yol açacak şekilde yönlendirdiğini görebiliriz. Aktarım nevrozları (histeri ve saplantı nevrozu) dediğimiz olayların analizi bu noktada bize net bir içgörü kazandırır.

Nesne libidosunun diğer akıbetlerini de izleyebiliriz. Nesnelerden çekildiği zaman özgün gerilim durumlarında askıda tutulur ve son olarak da egoya geri çekilir, böylece tekrar ego libidosu olur. Nesne libidosundan farklı olarak ego libidosunu “narsistik libido” olarak da tanımlarız. Psikanalitik açıdan nar-

1 [Diğer durumlarda olduğu gibi burada da libidonun “nesneler” üzerinde odaklaşmasından, “nesnelerden” geri çekilmesinden, vb. söz ederken Freud'un dış dünyadaki nesneleri değil, nesnelerin ruhsal karşılıklarını kastettiğini belirtmeye gerek yok.]

sistik libidonun etkinliklerine belli bir cepheden bakabilir ve bununla nesne libidosu arasındaki ilişki konusunda bir fikir edinebiliriz.¹ Narsistik libido, yani ego libidosu nesne yüklerinin dışa aktarıldığı ve tekrar geri alındığı ana kaynak [depo] gibi gözükmemektedir; egonun narsistik libidinal yükleri ilk çocukluk yıllarında gerçekleşen şeylerin, libidonun sonraki çıkışlarıyla örtülen, ancak özünde bunların arkasında varlığını koruyan başlangıç [ilk] durumudur.

Gözlenen olguların ve varsayılan süreçlerin tamamını libido ekonomisi terimleriyle ifade etmek, nevrotik ve psikotik rahatsızlıklara ilişkin libido teorisinin işi olacaktır. Bu bağlamda özellikle de daha derin psikotik rahatsızlıkların açıklanması söz konusu olduğunda en büyük rolü ego libidosundaki değişimlerin oynayacağını tahmin etmek kolaydır. Bu durumda araştırma yöntemimiz olan psikanalizin, şimdilik sadece nesne libidosunda² gerçekleşen dönüşümler konusunda bilgi sağlayabilmesi, buna karşılık ego libidosu ile egoda iş başında olan diğer enerji biçimleri arasında dolaysız bir ayırım yapamaması gibi bir zorlukla karşılaşırız.³ Dolayısıyla libido teorisinde spekülasyon dışında başkaca bir gelişme şimdilik mümkün gözüküyor. Ne var ki C. G. Jung örneğini izleyip libidoyu genelde ruhsal içgüdüsel güçle eşitleyerek libido kavramının anlamını sulandıracak olursak bu, şu ana kadar psikanalitik gözlemlerden kazandığımız her şeyin feda edilmesi olacaktır. Cinsel içgüdüsel

-
- 1 [1924 tarihli dipnot:] “Aktarım nevrozları” dışında kalan nevrozlar da büyük ölçüde psikanalize elverişli hale geldiği için bu kısıtlama eski geçerliliğini kaybetmiştir.
 - 2 [1924 tarihli dipnot:] Bir önceki dipnota bakın.
 - 3 [1915 tarihli dipnot:] Narsizm (1914c) konulu makaleme bakın. [1920 tarihli ek:] O makalede hatalı olarak belirttiğim gibi “narsizm” terimi ilk kez Näcke değil, Havelock Ellis tarafından kullanılmıştır. [Daha sonra Ellis de (1927) bu noktayı ayrıntılarıyla tartışmış ve bu onurun paylaşılması gerektiğini söylemiştir.]

dürtülerin diğerlerinden ayırddedilmesi ve buna bağılı olarak libido kavramının kapsamının bu dürtülerle sınırlandırılması, cinsel işlevin özel bir kimyası olduğı yolunda yukarıda değindiğim varsayımdan büyük bir destek alır.

[4] ERKEKLE KADIN ARASINDAKİ FARKLILAŞMA

Hepimizce bilindiğı gibi, erkeksi ve kadınsı kişilikler arasında ergenliğe kadar keskin bir ayırım belirmez. Bu dönemden başlayarak bu tezat, insan yaşamının şekillendirilmesinde başka her şeyden daha belirleyici bir etki yapar. Erkeksi ve kadınsı mizaçların daha çocukluk döneminde kolayca gözlenebildiğı doğrudur. Cinsel ketlemelerin (utanma, tiksinti, acıma, vs.) gelişmesi küçük kızlarda erkeklerden daha erken ve daha az bir direnmeye gerçekleşir; cinsel bastırma eğilimi genelde daha fazla gibidir; ve cinselliğın bileşen içgüdülerinin ortaya çıktığı durumlarda pasif tarz tercih edilir. Ancak erotojenik bölgelerin oto-erotik etkinliği her iki cinstede aynıdır ve bu tekbiçimlilik nedeniyle cinsler arasında, ergenlikten sonra ortaya çıkanlara benzer bir ayırım yapmak mümkün değildir. Cinselliğın oto-erotizm ve masturbasyon dışavurumları söz konusu olduğı sürece, küçük kızların cinselliğının tamamen erkeksi bir yapıda olduğunu söyleyebiliriz. Gerçekten de “kadınsı” ve “erkeksi” kavramlarına çok daha kesin bir anlam verebilseydik, erkekte mi kadında mı olduğuna, ya da nesnesinin erkek mi yoksa kadın mı olduğuna bakılmaksızın, libidonun değışmez bir şekilde ve zorunluluk gereğı erkeksi bir yapıda olduğunu savunmak bile mümkün olurdu.¹

1 [1915 tarihli *dipnot*:] Anlamı sıradan insanlar için çok net olan “erkeksi” ve “kadınsı” kavramlarının, bilimde en çok karışıklık yaratan kavramlar arasında bulunduğunu anlamak önemlidir. En azından üç

Çift cinsellik diye bir düşüncenin varlığını öğrendikten sonra, bunu belirleyici etken olarak değerlendirdim; çift cinselliği dikkate almaksızın erkekte ve kadında fiilen gözlenebilecek cinsel dışavurumları anlamanın pek mümkün olmayacağına inanıyorum.

Erkeklerde ve Kadınlarda Başı Çeken Erotojenik Bölgeler

Bunun dışında sadece aşağıdakileri ekleyebilirim. Kız çocuğunda başı çeken erotojenik bölge klitoristir ve bu haliyle penisin ucundaki örgensel bölgeye karşılık gelir. Küçük kızlardaki masturbasyona ilişkin deneyimlerimin tamamı dış organların sonraki cinsel işleyişte önemli olan bölgeleriyle değil, klitorisle

kullanım farkını birbirinden ayırmak mümkündür. “Erkeksi” ve “kadınsı” bazen *aktiflik* ve *pasiflik* kavramları yerine, bazen *biyolojik*, bazen de *sosyolojik* bir anlamda kullanılmaktadır. Psikanalizde en temel olanı ve en çok kullanılanı bu üç anlamdan ilkidir. Örneğin yukarıdaki metinde libidonun “erkeksi” olduğu söylenirken, bu anlamda [aktiflik] kullanılmıştır, çünkü bir içgüdü her zaman aktiftir, karşısında pasif bir amaç olduğu zaman bile. “Erkeksi” ve “kadınsı” kavramlarının ikinci, yani biyolojik anlamı uygulama kapsamı en kolay belirlenebilecek olanıdır. Burada “erkeklik” ve “kadınlık,” spermatozanın veya yumurtanın varlığıyla ve bunlardan kaynaklanan işlevlerle tanımlanır. Aktiflik ve bununla birlikte varolan olgular (daha güçlü kas gelişimi, saldırganlık, libidonun daha yoğun olması gibi) kural olarak biyolojik erkeklikle bağlantılıdır; ama bunun böyle olması da gerekmiyor, çünkü tersine dişilerin bu özelliklere sahip olduğu hayvan türleri de vardır. Üçüncü, yani sosyolojik anlam varolan erkek ve kadın bireylerin gözlenmesinden kaynaklanır. Bu tür gözlemler insanlarda salt erkekliğin veya kadınlığın ne ruhsal, ne de biyolojik anlamda bulunmadığını gösterir. Tersine her birey, kendine ve karşı cinse ait kişilik özelliklerinin bir karışımını sergiler; ve bu kişilik özellikleri biyolojik özelliklerine uysun veya uymasın, aktiflikten ve pasiflikten oluşan bir birleşim gösterir. [Bu noktaya ilişkin bir tartışma daha sonraki bir tarihe rastlayan *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*’nın (1930a) IV. Bölümünün sonlarındaki bir dipnotta bulunabilir.]

ilgilidir. Hatta bir kız çocuğunun baştan çıkarma yoluyla klitoral masturbasyon dışında bir şeye yönlendirilip yönlendirilemeyeceği konusunda kuşkuluyum. Böyle bir şey olsa bile çok istisnadır. Küçük kızlarda sık sık başgösteren kendiliğinden cinsel heyecan boşalmaları klitoris kasılmalarında kendini gösterir. Bu organın sık sık dikleşmesi, başkaca bir bilgi olmaksızın bile kızların karşı cinsin cinsel dışavurumları konusunda doğru bir yargıya varmalarını mümkün kılar: Bunun için yapmaları gereken tek şey, kendi cinsel süreçlerinden kaynaklanan duyumları erkeklere aktarmalarıdır.

Küçük kızın kadına nasıl dönüştüğünü anlamak istiyorsak, klitoristeki bu uyarılabilirliğin diğer sonuçlarını izlememiz gerekir. Erkek çocuklarda libidoda büyük bir kontrol sağlayan ergenlik, kızlarda yeni bir *bastırma* dalgasıyla tanımlanır, bu bastırmadan etkilenen de işte bu klitoral cinselliktir. Burada bastırma ile aşılan şey erkek cinselliğinin bir parçasıdır. Ergenlik bastırmasının kadının cinselliğinde yarattığı frenlemenin yoğunlaşması, erkekte libido için bir kamçı olarak iş görür ve libido etkinliğinde bir artışa yol açar. Libidodaki bu yükselişin yanı sıra sadece kendini tutan ve kendi cinselliğini reddeden bir kadınla ilişkili olarak tam bir etkinlik kazanan cinsel gözde büyütmedeki bir artış söz konusudur. Sonunda cinselliğe izin verildiği ve klitoris tahrik edildiği zaman işlevini hâlâ korur: Bir benzetme kullanacak olursak, tıpkı büyük odunları tutuşturmak için ince odun talaşlarının kullanılabilmesi gibi, klitoris de uyarımı kadının bitişik cinsel bölgelerine aktarma görevi görür. Bu aktarımın gerçekleşebilmesi için birçok durumda genç kadının duyarsız olduğu belli bir zaman aralığının geçmesi gerekir. Klitoral bölgenin uyarılabilirliğinden vazgeçmeyi reddetmesi halinde bu duyarsızlık kalıcı olabilir; bu, özellikle çocuklukta bu bölgenin çok fazla kullanılmasının hazırladığı bir olgudur. Çok iyi bilindiği gibi kadınlardaki duyarsızlık birçok durumda sadece gö-

r n rdedir ve lokaldir. Bu kadınlar vajina girişinde duyarsızdır, ama klitoristen, hatta diğer bölgelerden uyarım alabilmektedirler. Duyarsızlığa yol açan bu erotojenik etkenlerin yanı sıra aynı şekilde bastırmadan kaynaklanan ruhsal etkenlerin de bulunması gerekir.

Bir kadının uyarıma erotojenik yatkınlığı klitoristen vajina girişine aktarması, sonraki cinsel etkinlikleri için yeni bir temel bölge seçtiği anlamına gelir. Öte yandan erkek başı çeken erotojenik bölgesini çocukluktan itibaren aynen korur. Kadının ergenlikte başı çeken erotojenik bölgesini bu şekilde değiştirmesine ilave olarak deyiş yerindeyse çocuksu er eksiliğini bir kenara iten yeni bastırma dalgası, kadınların nevroza, özellikle de histeriye daha yatkın olmasına yol açan başlıca etkenlerdir. Dolayısıyla bu belirleyici etkenler kadınlığın özüyle yakından ilişkilidir.¹

[5] BİR NESNENİN BULUNMASI

Ergenlikteki süreçler böylece örgensel bölgelerin önceliğini kurar; ve erkeklerde artık dikleşme yeteneğine sahip olan penis, yeni cinsel amaca –vücutta, erkeğin örgensel bölgesini tahrik eden bir deliğe girmeye– doğru inatçı bir baskı uygular. Bununla aynı zamanda ruhsal alanda da çocukluktan başlayarak hazırlanan nesne bulma süreci tamamlanır. Cinsel doyumun ilk başlangıcının henüz besin almayla bağlantılı olduğu bir d -

1 [Freud, kadındaki cinselliğin gelişme seyrini özellikle sonraki dört çalışmasında daha ayrıntılı incelemiştir: eşcinsel bir kadının durum tarihçesinde (1920a), cinsler arasındaki anatomik farkın sonuçlarına ilişkin tartışmasında (1925j), kadın cinselliği konulu makalesinde (1931b) (bu son iki makale elinizdeki ciltte yer almaktadır) ve *Yeni Giriş Dersleri*'nin (1933a) 33. Dersinde.]

nemde cinsel içgüdü, bebeğin kendi vücudunun dışında annenin memesi şeklinde cinsel bir nesneye sahiptir. Daha sonra, belki de ona doyum veren organın sahip olduğu kişi konusunda bütünsel bir fikir edindiği zaman içgüdü bu nesneyi kaybeder. Bundan sonra kural olarak cinsel içgüdü oto-erotik olur ve özgün ilişkisinin yeniden kurulabilmesi ancak gizlilik evresi aşılmca mümkün olur. Dolayısıyla anne memesi emen bir çocuğun, her sevgi [aşk] ilişkisinin prototipi olmasının geçerli nedenleri vardır. Nesnenin bulunması aslında bir yeniden bulmadır.¹

İlk Çocukluk Yıllarında Cinsel Nesne

Ama cinsel etkinlik beslenmeden koparıldığı zaman bile bu ilk ve en önemli cinsel ilişkinin önemli bir kısmı varlığını korur ve nesne seçimine ve kaybedilen mutluluğun yeniden kazanılmasına yardımcı olur. Gizlilik evresi boyunca çocuklar, çaresiz anlarında kendilerine yardım eden ve ihtiyaçlarını karşılayan insanlara karşı, birer bebek olarak onları emziren anneleriyle ilişkilerini model alan ve bu ilişkilerin devamı olan bir sevgi besler. Bir çocuğun ona bakan insanlara duyduğu sevgiyi ve saygıyı cinsel sevgiyle bir tutmaya karşı çıkma eğilimi duyulabilir. Ancak yakından bir psikolojik incelemenin, bu aynılığı kuşku götürmez bir şekilde belirleyebileceğini sanıyorum. Çocuğun bakımından sorumlu bir kişiyle olan ilişkisi ona bitmek tükenmek bilmeyen bir cinsel heyecan kaynağı ve erotojenik bölgelerinden doyum sağlar. Durum özellikle budur, çünkü ona bakan ve her şey bir

1 [1915 tarihli dipnot:] Psikanaliz, nesne bulmanın iki yöntemi olduğunu gösterir. Metinde anlatılan ilki, eski çocukluk prototiplerine bağlılığa dayanan “anaklitik” veya “bağlanma” yöntemidir. İkincisi ise narsistik yöntemdir; burada kişi kendi egosunu arar ve bunu başkalarında tekrar bulur. Bu son yöntem patolojik durumlarda özellikle büyük bir öneme sahiptir, ancak buradaki konumuzla ilgisi yoktur. [Bu nokta Freud'un narsizm konulu (1914c) makalenin II. Bölümünde ayrıntılarıyla ele alınmıştır.]

yana kural olarak onun annesi olan kişinin kendisi de onu kendi cinsel yaşamından kaynaklanan duygularla değerlendirir: onu okşar, öper, kucaklar ve ona açıkça eksiksiz bir cinsel nesnenin ikamesi gibi davranır.¹ Bir anne, bütün sevgi gösterilerinin çocuğunun cinsel içgüdüsünü uyandırdığının ve sonraki yoğunluğunu kazanmasına hazırladığının farkına varacak olursa belki de dehşete kapılacaktır. Yaptığı şeyi cinsellikten uzak, “saf” sevgi olarak değerlendirir, çünkü her şeyden önce çocuğun cinsel organlarında temizlik sırasında kaçınılmaz olanın ötesinde heyecan yaratmaktan dikkatle kaçınır. Ama bilindiği gibi cinsel içgüdü sadece örgensel bölgelerin dolaysız uyarımıyla uyandırılmaz. Sevecenlik dediğimiz şey de bir gün örgensel bölgeler üzerindeki şaşmaz etkisini mutlaka gösterecektir. Ayrıca annenin içgüdülerin bir bütün olarak ruhsal yaşamda oynadığı rolün büyük önemini –olanca ahlaki ve ruhsal sonuçlarıyla– anlamış olması halinde aydınlanmasından sonra bile öz-suçlamalardan kaçınacaktır. O sadece çocuğa sevmeyi öğretme görevini yerine getirmektedir. Ne olursa olsun, çocuğu büyüyüp enerjik cinsel ihtiyaçları olan güçlü, becerikli bir insan olacak ve yaşamında insanların içgüdüleri gereği zorlandığı şeyleri yapacaktır. Zamanından önce cinsel olgunlaşmaya yol açması ve çocuğun şımartılmasının onun sonraki yaşamda geçici olarak sevgisiz yapabilme veya daha azıyla yetinebilme yetisinden yoksun bırakması nedeniyle ebeveynlerin aşırı sevgisinin ona zarar verdiği doğrudur. Çocuğun daha sonra nevrotik olacağının en net göstergelerinden birisi de, ebeveynlerinin sevgisine yönelik doymak bilmeyen talebidir. Öte yandan okşamalarıyla çocuğun nevrotik hastalığa eğilimini alevlendirenler de kural olarak aşırı sevgi sergilemeye yatkın olan nöropatik ebeveynlerdir. Aklıma

1 Bunu “saygısızlık” olarak görenlere Havelock Ellis’in [1903; 2. bas. 1913, 18] anne-çocuk ilişkisi konusundaki benim görüşümle neredeyse tamamen uyuşan görüşlerini okuması tavsiye edilebilir.

gelmişken bu örnek, nevrotik ebeveynlerin kendi rahatsızlıklarını çocuklarına aktarmasının kalıttan daha dolaysız yolları olduğunu gösterir.

Çocukluk Kaygısı

Çocukların kendileri de erken bir yaştan itibaren sanki onlara bakan insanlara olan bağımlılıkları cinsel sevgiymiş gibi davranır. Çocuklardaki kaygı başlangıçta sevdikleri kişiyi kaybetme duygusunun ifadesi olmaktan öte bir şey değildir. Her yabancından korkmalarının nedeni de işte budur. Karanlıktan korkarlar, çünkü sevdikleri kişiyi karanlıkta göremezler; karanlıkta o kişinin elini tutabildikleri zaman korkuları diner. Çocukların ürkekleşmesinin sorumluluğunu anlatılan cin peri masallarına yıkmak, bunların etkisini gözde büyüttür. Gerçekte olan şey ürkekliğe eğilimli çocukların, diğerlerini hiç de etkilemeyecek hikâyelerden etkilenmesidir; ve sadece cinsel içgüdüğü aşırı olan veya çok fazla okşama yüzünden zamanından önce gelişen, ya da belirginleşen çocuklar ürkekliğe eğilimli olur. Bu açıdan libidosunu doyuramayan çocuk bunu kaygıya dönüştürürken erişkin gibi davranır. Öte yandan libidosunun doyumsuz kalması nedeniyle nevrotik olan bir erişkin de kaygısında çocuk gibi davranır: Yalnızken, yani sevgisiyle kendini güvende hissetmesini sağlayan kişiden uzakken korkmaya başlar ve bu korkuyu en çocuksu önlemlerle dindirmeye çalışır.¹

1 Çocukluk kaygısının kökenine ilişkin bu açıklama için karanlık bir odada şöyle seslenen üç yaşında bir erkek çocuğa teşekkür borçluyur: "Teyzeciğim benimle konuş! Karanlıktan korkuyorum." Teyzesi cevap verir: "Bunun sana ne yararı olacak? Beni göremezsin." Çocuğa şöyle karşılık verir: "Önemli değil. Birisi konuştuğu zaman aydınlanıyor." Dolayısıyla korktuğu şey karanlık değil, sevdiği kişinin olmamasıdır; o kişinin varlığını algıladığı an korkusu diner. [1920 *Yarılıklı Ek:*] Psikanalitik araştırmanın en önemli sonuçlarından birisi, nevrotik kaygının libidodan kaynaklandığının, libidonun dö-

Enseste Karşı Konan Engel¹

Dolayısıyla ebeveynlerin sevgisinin çocuğun cinsel içgüdüsünü zamanından önce (yani ergenliğin bedensel koşulları oluşmadan önce) ruhsal heyecanın şaşmaz bir şekilde örgensel sisteme sıçramasına yol açacak kadar uyandırabileceğini görürüz. Öte yandan bundan kaçınacak kadar şanslı olmaları halinde sevgileri erişkinliğe ulaştığı zaman cinsel nesne seçiminde çocuğu yönlendirme görevini yerine getirebilir. Kuşkusuz, çocuğun tutabileceği en basit yol, çocukluğundan beri zayıflatılmış libido olarak tanımlanabilecek bir libidoyla sevdiği kişileri cinsel nesneler olarak seçmesidir.² Ama cinsel olgunlaşmanın ertelenmesi sayesinde çocuk, cinsellik üzerindeki diğer kısıtlamaların yanı sıra enseste karşı bir engel kurabilecek, böylece çocukluğunda sevdiği kişileri kan bağı nedeniyle nesne seçiminin kesinlikle dışında tutmasını gerektiren ahlak kurallarını özümseyebilecek zamanı kazanmış olur. Bu engele saygı özünde toplumun koyduğu kültürel bir beklentidir. Toplumun, daha yüksek toplumsal birimlerin kurulmasının aile tarafından engellenmemesi açısından bu tehlikeye karşı kendini savunması gerekir; bu nedenle her bireyin, özellikle de ergen oğlanların aileleriyle olan bağlarını –ki

nüşümünün bir ürünü olduğunun ve bu nedenle sirkeyle şarap arasındaki ilişkiyle aynı türden bir ilişkiye sahip olduğunun keşfedilmesidir. Bu soruna ilişkin bir diğer tartışma *Psikanalize Giriş Dersleri* (1916-17) adlı kitabımda [25. Ders] bulunabilir; ancak orada bile sorunun nihai anlamda netleştirilmediğini itiraf etmem gerek. [Freud' un kaygıya ilişkin en son görüşleri için bkz. *Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926d) ve *Yeni Giriş Dersleri* (1933a), 32. Ders.]

- 1 [Bu alt başlık muhtemelen gözden kaçması nedeniyle 1924'ten itibaren atılmıştır.]
- 2 [1915 *tarihli dipnot:*] Çocukların nesne seçimi ve “sevecilik akımı” konusunda sf. 119'da söylenenlere bakın.

bu, çocukluklarında tek önemli bağıdır– gevşetmek için mümkün olan her önlemi alır.¹

Ama ilk önce nesne seçiminin gerçekleşmesi düşüncede olan bir şeydir; olgunlaşan gencin cinsel yaşamı neredeyse tamamen fantazilerle, yani eyleme aktarılmayacak olan düşüncelerle sınırlıdır.² Bu fantazilerde çocukluk eğilimleri değişmez olarak tekrar, ancak bu kez bedensel kaynaklardan gelen yoğun bir baskı eşliğinde ortaya çıkar. Bu eğilimlerin başında değişmez bir sıklıkla çocuğun kural olarak karşı cinse çekim nedeniyle farklılaşan –oğlan çocuğun anneye, kızın babaya yönelmesi– ebeveynlerine

-
- 1 [1915 tarihli dipnot:] Ensest engeli belki de insanlığın tarihsel kazanımlarından birisidir; bunun, diğer ahlaki tabular gibi birçok insanda organik kalıtımla zaten belirlenmiş olduğuna kuşku yok. Ne var ki psikanalitik inceleme, bireyin gelişme döneminde ensest kışkırtmasına karşı nasıl yoğun bir mücadele verdiğini ve bu engelin fantazilerde, hatta gerçekte ne kadar sık aşıldığını gösterir. [Ensest korkusuna ilişkin ilk yazılı ifade budur.]
 - 2 [1920 tarihli dipnot:] Ergenlik dönemi fantazilerinin başlangıç noktası, çocuklukta terkedilen çocuksu cinsel araştırmalardır. Bunların, gizlilik evresinin bitişinden önce de bulunduğu kuşku yok. Bunlar tamamen veya büyük ölçüde bilinçsiz bir şekilde varlığını sürdürebilir; bu nedenle bunların tarihini tam olarak belirlemek çoğu durumda mümkün değildir. Bunlar, semptomların ön aşamalarını oluşturmaları ve böylece bastırılan libidinal bileşenlerin doyum bulduğu biçimleri belirlemeleri nedeniyle birçok semptomun kökeninde büyük bir önem taşırlar. Bunlar aynı şekilde rüyalarda bilinç düzeyine ulaşan gece fantazilerinin de prototipidir. Rüyalar birçok durumda bu türden ergenlik fantazilerinin, önceki günün uyanık yaşamdan geri kalan bir uyarımın ("günün kalıntıların") etkisiyle ve bu uyarımla ilişkili olarak yeniden canlanmasından başka bir şey değildir. [Bkz. *Rüyaların Yorumu* (1900a; ÖFD., 5), VI. Bölüm, I. Kısım.] Ergenlik döneminin cinsel fantazilerinden bazıları özellikle ağırlıklıdır ve çok genel oluşlarıyla ve bireysel yaşantıdan büyük ölçüde bağımsız oluşlarıyla ayırdedilir. Ergenin, ebeveynlerinin cinsel ilişkisine tanık olma, erken bir yaşta sevdiği birisi tarafından baştan çıkarılma ve işiyle tehdit edilme fantazileri buna örnekler [Psikanalize Giriş Ders-

yönelik cinsel dürtüleri gelir.¹ Bu açık enest fantazilerinin aşılıp reddedilmesiyle aynı zamanda ergenlik döneminin en önemli, ama ayrıca en acı verici ruhsal kazanımlarından birisi gerçekleşir: ebeveyn otoritesinden uzaklaşma. Bu, yeni kuşakla eskisi arasında uygarlığın ilerlemesi açısından çok önemli olan karışıklığı tek başına mümkün kılan bir süreçtir. Bütün insanların geçmesi gereken gelişim seyrindeki her aşamada bazıları geride kalır; burada da ebeveynlerinin otoritesini hiçbir zaman aşmayan ve sevgilerini onlardan pek az geri çeken veya hiç çekmeyen bireyler vardır. Bunlar çoğunlukla, ebeveynlerini memnun eden bir yönelimle çocuksu sevgilerinin tamamını ergenlikten sonra bile çok uzun süre koruyan kızlardır. Daha sonra evlilikte kocalarına hakettikleri şeyi verme yetisinden yok-

leri'nin (1916-17; ÖFD., 1) 23. Dersindeki "temel [ilk] fantaziler" tartışmasına bakın]; anne karnında olma fantazileri, hatta ebeveynlerine yönelik şimdiki tutumuyla çocukluğundaki tutumu arasındaki farka tepki verdiği "Aile Romantizmi" de buna örnektir. Bu fantazilerle mitler arasındaki yakın ilişkiler, son örnekle ilişkili olarak Otto Rank (1909) tarafından gösterilmiştir. [Ayrıca bkz. Freud'un "Aile Romantizmi" (1909c; bu ciltte) başlıklı makalesi ve "Fare Adam" (1909d; ÖFD., 10) tarihçesinin 1 (G) Bölümündeki uzun dipnot.]

Haklı olarak, Odişus kompleksinin nevrozların çekirdek kompleksi olduğu ve içeriklerinin özünü oluşturduğu söylenmektedir. Bu kompleks, sonradan ortaya çıkan sonuçlarıyla erişkinlerin cinselliğinde belirleyici bir rol oynayan çocuk cinselliğinin doruk noktasına karşılık gelir. Dünyaya gelen her birey, Odişus kompleksiyle başa çıkma göreviyle karşı karşıyadır; bunu başaramayan her birey ise nevrozun kurbanı olur. Psikanalitik araştırmalardaki ilerleme sayesinde Odişus kompleksi giderek daha çok netleşmektedir; bunun kabul edilmesi, psikanalize inananları muhaliflerinden ayırdeden mihenk taşı olmuştur. [Bkz. sf. 192 ve 238.]

- 1 [1924 tarihli dipnot:] Bir başka çalışmasında (1924) Rank, anneye bağlılığı tarih öncesi rahim içi döneme bağlamış ve böylece Odişus kompleksinin biyolojik temelini göstermiştir. Onun görüşleriyle burada söylenenler arasındaki fark, enest engelini doğum anındaki kaygının travmatik etkisine bağlamasıdır. [Bkz. *Ketlemeler, Semp-tomlar ve Kaygı* (1926d; ÖFD., 11), X. Bölüm.]

sun olanların da işte bu kızlar olduğunu görmek çok aydınlatıcıdır; bu kızlar soğuk birer eş olur ve cinsel açıdan duyarsız kalırlar. Bundan, cinsel sevgi ile ebeveynlere yönelik cinsel değilmiş gibi gözüken sevginin aynı kaynaklardan beslendiğini öğreniriz; yani bu ikinci sevgi türü libidonun çocukluk takıntısına karşılık gelen bir sevgiden öte bir şey değildir.

Kişinin ruhsal cinsel gelişmesindeki rahatsızlıklar ne kadar derinse, ensest yönelimli nesne seçiminin önemi de o kadar kesin olarak ortaya çıkar. Psikonevrotiklerde nesne bulma konusundaki ruhsal cinsel etkinliklerinin büyük bir kısmı veya tamamı cinselliği reddetmelerinin bir sonucu olarak bilinçdışında kalır. Abartılı bir sevecenlik ihtiyacı olan ve cinsel yaşamın gerçek gerekleri konusunda buna eşdeğerde abartılı bir korku duyan kızlar, yaşamlarında bir yandan cinsellikten arındırılmış sevgi idealini gerçekleştirmeye, öte yandan da ebeveynlerine veya kardeşlerine karşı besledikleri ve ergenlik döneminde yeniden canlanan çocuksu düşkünlüklerini yaşamları boyunca aynen koruyarak libidolarını öz-suçlamasız dile getirebilecekleri bir sevecenliğin arkasına gizlemeye eğilim gösterirler. Semptomlarının ve hastalıklarının diğer dışavurumlarının yardımıyla bilinçsiz düşünceleri kökenine indirgeyen ve bilinçli düşüncelere çeviren psikanaliz, bu tür insanların, kan bağı bulunan bu yakınlarına kelimenin gündelik anlamıyla *âşık* olduklarını göstermekte zorlanmaz. Daha önce sağlıklı olan birisinin mutsuz bir aşk deneyiminden sonra hastalanması durumunda hastalığının mekanizmasının, libidosunun çocukluğunda tercih ettiği kişilere geri dönmesinden kaynaklandığını kesin olarak göstermek de mümkündür.

Libidonun ensest yönelimli takıntısından kaçacak kadar şanslı olan bir insan bile etkisinden tamamen kaçamaz. Genç bir erkeğin, ilk kez olgun bir kadına, ya da genç bir kızın otorite konumuna sahip yaşlıca bir erkeğe ciddi bir şekilde âşık olması,

sıkça rastlanan bir olaydır; bunun, tartıştığımız gelişme evrelerinin bir yansıması olduğu açıktır, çünkü bu şahıslar söz konusu kişinin annesinin veya babasının tablosunu yeniden canlandırabilmektedir.¹ Her türlü nesne seçiminin, çok yakından olmasa da bu prototiplere dayandığına kuşku yok. Özellikle bir erkek, ilk çocukluk yıllarından itibaren kafasına egemen olan anne tablosuna karşılık gelen birisini arar; ve buna uygun olarak, hâlâ hayatta olması halinde annesi kendinin bu yeni versiyonuna içerelebilir ve ona düşmanca davranabilir. Çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkilerinin sonraki cinsel nesne seçiminin belirlenmesinde oynadığı önemli rol açısından, bu ilişkilerdeki rahatsızlıkların, erişkin cinsel yaşamında en ağır sonuçları yaratacağı kolayca anlaşılabilir. Aşığa yönelik bir kıskanma kesinlikle çocuklukta bir kökene sahiptir, ya da en azından çocukluktan bir pekiştirme almaktadır. Kavga eden veya evliliklerinde mutsuz olan ebeveynler, çocuklarında cinsel gelişmede bir rahatsızlığa veya nevrotik hastalığa yönelik en büyük eğilimi yaratan temeli atmış olacaktır.

Çocuğun ebeveynlerine duyduğu sevginin, ergenlikte yeniden canlandıktan sonra nesne seçimini yapma tarzını gösteren en önemli çocukluk kalıntısı olduğuna kuşku yok; ancak tek etken bu değildir. Aynı eski kökendeki diğer başlangıç noktaları, erkeğin yine çocukluğuna dayanan ve nesne seçimi için çok çeşitli koşullar yaratan birden çok *cinsel çizgi* geliştirmesini mümkün kılar.²

1 [1920 tarihli dipnot:] "Erkekler Tarafından Yapılan Özgün Bir Nesne Seçimi Türü" (1910h) başlıklı makaleme bakın. [Bu ciltte.]

2 [1915 tarihli dipnot:] İnsanların erotik yaşamındaki sayısız özgünlük ve aşık olma sürecinin zorlanımlı yapısı, ancak çocukluğun kalıntı etkileri olarak çocuklukla ilişkilendirilmek suretiyle anlaşılabilir.

Eşcinselliğin Önlenmesi

Nesne seçiminin örtülü bir şekilde içerdiği sorunlardan birisi de karşı cinse yönelimi gerektirmesidir. Bilindiği üzere bu da ancak düşe kalka mümkün olmaktadır. Ergenlikten sonraki ilk dürtüler, kalıcı hasar yaratmasa da sık sık kontrolden çıkar. Dessoir [1894] ergen oğlanların ve kızların düzenli olarak kendi cinsinden insanlarla duygusal ilişkiler kurmasından söz ederken haklıdır. Cinsel nesnedeki kalıcı bir sapmaya karşı mücadele eden en büyük gücün, karşıt cinsel özelliklerin birbiri üzerindeki çekim etkisi olduğuna kuşku yok. Mevcut tartışmanın çerçevesinde bu konuya ışık tutacak hiçbir şey söylenemez.¹ Ne var ki tek başına bu etken eşcinselliği önlemeye yeterli değildir; buna katkıda bulunan daha başka etkenlerin olduğuna kuşku yok. Bunlar arasında toplumun otoriter yasaklaması başı çeker. Eşcinselliğin suç olmadığı durumlarda bunun, bazı insanların cinsel eğilimlerine tam olarak cevap verdiği görülür. Erkek durumunda çocukluğunda annesi ve ona bakan diğer kadınlar tarafından gösterilen sevgiye ilişkin çocukluk anılarının, seçimlerini kadınlara yöneltme konusunda büyük bir rol oynadığı varsayılabilir; öte yandan erken yaşta cinsel etkinliklerinin babası tarafından engellenmesi ve onunla olan rekabetçi ilişkisi onu kendi cinsinden uzaklaştırır. Bu etkenlerden her ikisi de cinsel etkinliği annenin korumasına özellikle tabi olan kız için de geçerlidir. Bu korumacılık nedeniyle kız çocuğu kendi cinsiyle düşmanca bir ilişki geliştirir ve bu da onun normal olarak değerlendirilen nesne seçimi üzerinde belirleyici bir etki yapar. Erkek çocukların erkekler (eski çağlarda köleler) tarafından eğitilmesi eşcinselliği özendiriyor gibidir. Erkek bakıcıların tu-

1 [1924 tarihli dipnot:] Yeri gelmişken, Ferenczi'nin biraz kurgusal olsa da büyük bir ilgi kaynağı olan ve evrimin ileri safhalarındaki hayvanların cinsel yaşamını biyolojik evrime bağlayan *Versuch einer Genitaltheorie* (1924) adlı çalışmasına dikkati çekmek istiyorum.

tulması kadar annelerin çocuklarıyla şahsen daha az ilgilenmesi, günümüz aristokrasisinde eşcinselliğe sık rastlanmasını daha anlaşılır kılmaktadır. Bazı histerilerde ölüm, boşanma veya ayrılma sonucu ebeveynlerden birisinin erken kaybedilmesinin ve sonuçta diğer ebeveynin çocuğun sevgisinin tamamını üstüne çekmesinin, daha sonra cinsel nesne olarak seçilecek kişinin cinsiyetini belirlediği ve böylece kalıcı bir eşcinselliğe giden yolu açtığı görülür.

ÖZET

SÖYLEDİKLERİMİ özetlemenin zamanı geldi. Cinsel içgüdünün nesnesi ve amacı açısından gösterdiği sapmalarla işe koyulduk ve bunların doğuştan bir yatkınlıktan mı kaynaklandığı yoksa yaşamdaki deneyimlerin sonucunda mı kazanıldığı sorusuyla karşı karşıya geldik. Sağlıklı olanlardan pek de uzak olmayan ve sıkça rastlanan psikonevrotiklerdeki cinsel içgüdünün işleyişi konusunda bir kavrayış geliştirerek psikanalitik incelemeler temelinde bu soruya bir cevap bulduk. Bu kişilerde her türlü sapma eğiliminin bilinçsiz güçler olarak bulunduğunu ve semptomların oluşumunda başı çeken etkenler olarak kendilerini gösterdiğini gördük. Böylece nevrozun, deyiş yerindeyse sapmanın negatifi olduğunu söylemek mümkün oldu. Burada sapma eğilimlerinin yaygınlığı açısından sapmaya yatkınlığın, insanın cinsel içgüdüsünün özgün ve evrensel bir yatkınlığı olduğu ve normal cinsel davranışın, olgunlaşma seyri içinde başgösteren organik değişmelerin ve ruhsal ketlemelerin sonucu olarak geliştiği sonucuna vardık; bu özgün yatkınlığın varlığını çocuklukta gösterebilmeyi umduk. Cinsel içgüdünün aldığı yönü kısıtlayan güçler arasında utanma, tiksinti, acıma ile ahlak yapılarını ve toplumun otoritesini vurguladık. Böylece normal cinsellikteki her sapmayı, gelişimsel ketlenme ve çocuksuluk örneği olarak değerlendirecek bir konuma geldik. Özgün yatkınlıktaki değişmelerin önemini öne çıkarmak gerekli olsa da, bunlarla güncel yaşamın etkileri arasında karşıt değil, işbirlikçi bir ilişki olduğunu varsaymamız gerekti. Öte yandan, özgün yatkınlık doğası gereği karmaşık olsa da, cinsel içgüdünün kendisinin çeşitli etkenlerin birleşmesiyle oluşan bir şey olması gerektiği ve sapmalarda bunun deyiş yerindeyse bileşenlerine ayrıldığı görüldü. Dolayısıyla sapmaların bir yandan normal gelişmedeki ket-

lemeler, öte yandan da bu gelişmedeki çözümler olduğu görüldü. Ama erişkinlerdeki cinsel içgüdünün, çocukluktaki bir dizi dürtünün bir bütünlük içinde birleşmesinden, tek amaçlı bir dürtüye dönüşmesinden kaynaklandığı varsayımıyla bu özellikler birleştirildi.

İçgüdüsel kaynağın ana akımının, “bastırmayla” engellenmesi halinde yan kanallara aktığını görerek¹ psikonevrotiklerdeki sapma eğilimlerinin ağırlığını açıkladıktan sonra çocukluktaki cinsel yaşamı ele aldık. Çocukluktaki cinsel içgüdünün varlığının inkâr edilmesinin ve çocuklarda sıkça gözlenen cinsel dışavurumların düzensizlik olarak tanımlanmasının üzücü olduğunu söyledik. Tersine çocukların cinsel içgüdünün tohumlarıyla dünyaya geldiğini, beslemeye başladıklarında zaten cinsel doyum da almaya başladıklarını ve bilinen “parmak emme” etkinliğinde bu yaşantıyı ısrarla tekrarlamaya çalıştıklarını gördük. Ancak çocukların cinsel etkinliğinin, diğer işlevleriyle *aynı ölçüde* gelişmediğini, iki ila beş yaşları arasındaki kısa bir filizlenme döneminden sonra gizlilik [kuluçka] evresi dediğimiz evreye girdiğini gördük. Bu evrede cinsel uyarım üretimi durmak şöyle dursun, devam etmekte ve cinsellik dışındaki amaçlar için –yani bir yandan toplumsal duygulara cinsel bileşenlerin katkıda bulunması, öte yandan da (bastırma ve tepki oluşumu yoluyla) cinselliğe karşı sonradan geliştirilen engellerin kurulması için– büyük ölçüde kullanılan bir enerji kaynağı yaratmaktadır. Bu açıdan cinsel içgüdüğü belli çizgilerde tutacak olan güçler, sapkın cinsel dürtüler pahasına ve eğitimin yar-

1 [1915 *tarilili dipnot*.] Bu sadece nevrozlarda görülen “negatif” sapma eğilimleri için değil, aynı ölçüde “pozitif” sapmalar için de geçerlidir. Dolayısıyla bu “pozitif” sapmalar sadece çocukluk eğilimlerine takıntıdan değil, cinsel akımın diğer kanallarının tıkanması sonucu bu eğilimlere gerilemeden de kaynaklanmaktadır. Pozitif sapmaların da psikanalitik tedaviye açık olmasının nedeni de işte budur.

dımıyla çocukluk döneminde kurulmaktadır. Çocukluktaki cinsel dürtülerin bir kısmı bu kullanımlardan kaçıyor ve cinsel etkinlikte dile geliyor gibidir. Daha sonra çocuklardaki cinsel heyecanın çok sayıda güçten kaynaklandığını bulduk. Doyum her şeyden önce erotojenik bölgeler dediğimiz bölgelerin uygun bir şekilde tahrik edilmesinden kaynaklanmaktadır. Öyle gözüküyor ki bazı organik düzenlemeler nedeniyle ta başından itibaren uyarıma açık gibi gözüken bazı belirgin erotojenik bölgelerin bulunmasına karşılık, derinin herhangi bir kısmı, her duyu organı –gerçekten de belki *her* organ– erotojenik bir bölge işi görebilir. Ayrıca cinsel heyecan, organizmada başgösteren ve belli bir yoğunluğu aştığı an ortaya çıkan çok sayıda sürecin, özellikle de bunaltıcı bir yapıda olsa da nispeten güçlü duyguların bir yan ürünü olarak ortaya çıkıyor gibidir. Bütün bu kaynaklardan gelen heyecan [uyarım] henüz birleşmemiştir; her birisi bir tür haz almaktan ibaret olan kendi amacını güder. Dolayısıyla cinsel içgüdü çocuklukta başlangıçta *biütünleşmemiştir* ve nesnesizdir, yani *oto-erotiktir*.

Örgensel erotojenik bölge çocukluk yıllarında bile kendini gösteriyor gibidir. Bu iki yoldan olabilir. Ya diğer erotojenik bölgeler gibi uygun duysal uyarıma tepki olarak doyum verir; ya da henüz yeterince anlaşılmayan bir tarzda diğer kaynaklardan doyum aldığı zaman bununla aynı anda örgensel bölgeyle ilişkili olarak cinsel bir heyecan ortaya çıkmaktadır. İstemesek de, cinsel doyumla cinsel heyecan, ya da örgensel bölgenin etkinliğiyle diğer cinsellik kaynakları arasındaki ilişkiyi yeterince açıklayamadığımızı kabul etmek zorunda kaldık.

Nevrotik rahatsızlıkların incelenmesinden, cinsel içgüdüsel bileşenlerdeki örgütlenmenin başlangıcının, ta başından itibaren çocukların cinsel yaşamında tespit edilebileceğini bulduk. İlk evrede tablonun çoğunu *oral erotizm* işgal etmektedir. Bu örgensellik öncesi örgütlenmelerin ikincisi *sadizmin* ve *anal erotizmin*

egemenliğıyle tanımlanmaktadır. Gerçek örgensel [cinsel] bölgelerin cinsel yaşamın belirlenmesindeki rolü ancak üçüncü evrede mümkün olmaktadır ve çocuklarda bu son evre sadece kamışın önceliği ölçüsünde gelişmektedir.

Daha sonra en şaşırtıcı bulgularımızdan birisi olarak, çocuğun cinsel yaşamındaki bu ilk filizlenmenin (iki ila beş yaş arası) sürecin içerdiği her türden ruhsal etkinlikte birlikte zaten nesne seçimine yol açtığını görmemiz gerekti. Dolayısıyla farklı içgüdüsel bileşenler arasında sentez bulunmamasına ve cinsel amacın belirsiz olmasına rağmen, bu döneme karşılık gelen gelişme evresinin, sonraki nihai cinsel örgütlenmenin önemli bir öncüsü olarak değerlendirilmesi gerekti.

İnsanlardaki cinsel gelişmenin *başlangıcının iki aşamada* gerçekleşmesi, yani gelişmenin gizlilik evresiyle kesintiye uğraması özellikle dikkatimizi çekti. Bu da insanın daha yüksek bir uygarlık geliştirmeye yatkınlığı için gerekli koşullardan birisi gibi gözükmektedir; ama bu ayrıca nevroza yatkınlığın da gerekli bir koşuludur. Bildiğimiz kadarıyla insanın hayvan akrabalarında buna benzer bir şey bulunmaz. Öyle gözüküyor ki insanın bu özgünlüğünün kökenini insan türünün tarih öncesinde aramak gerekiyor.

Çocuklukta anormal veya ileri gelişime zararlı olarak tanımlanmaksızın ne ölçüde cinsel etkinliğin bulunabileceğini söylemek mümkün olmamıştır. Bu cinsel dışavurumların ağırlıklı ölçüde masturbasyon niteliğinde olduğu görülmüştür. Deneyimler ayrıca baştan çıkarma gibi dış etkilerin gizlilik evresinde kesinti yaratabileceğini, hatta bu evreyi noktalayabileceğini ve bu bağlamda çocukların cinsel içgüdüsünün aslında çok yönlü sapma gösterdiğini göstermiştir; ayrıca zamansız bu tür cinsel etkinlikler çocuğun eğitilebilirliğini zayıflatıyor gibidir.

Çocuğun cinsel yaşamına ilişkin bilgimizdeki boşluklara rağmen, ergenlikle birlikte ortaya çıkan değişimleri inceleme ge-

reğini duyduk. Bu değişimlerden belirleyici olan ikisini seçtik: diğer bütün cinsel heyecan kaynaklarının, örgensel bölgelerin önceliği [kontrolü] altına girmesi ve bir nesne bulma süreci. Her ikisinin de ipuçları çocuklukta zaten mevcuttur. Bunlardan ilki ön haz mekanizmasıyla gerçekleşir: Daha önce haz ve heyecan eşliğindeki kendine yeterli cinsel edimler, son derece haz verici olan ve cinsel heyecana son veren yeni cinsel amaca (cinsel maddelerin boşaltılmasına) hazırlık işi görür. Bu bağlamda cinselliğin kadınsı ve erkeksi olarak farklılaşmasını hesaba katmamız gerekti; ve kadın olmak için çocukluk erkeksiliğinin bir kısmını devre dışı bırakan ve kadını başı çeken örgensel bölgesini değiştirmeye hazırlayan bir başka bastırma evresinin gerekli olduğunu gördük. Çocuğun ebeveynlerine ve ona bakan diğer insanlara yönelik cinsel eğiliminden arta kalan (ve ergenlikte yeniden canlanan) şeylerin nesne seçimini belirlediğini; çocuğun nesne seçimini bu arada kurulan enstest engeli nedeniyle söz konusu kişilerden uzaklaşarak onlara benzeyen başka insanlara yönelttiğini gördük. Son olarak, ergenliğin geçiş döneminde bedensel ve ruhsal gelişme süreçlerinin bir süre boyunca birbirinden bağımsız olarak, ancak yan yana geliştiğini; bunun da ör-genlerin bir noktaya yönelmesiyle sonuçlanan ve normallik için gerekli erotik işlev bütünlüğü yaratan yoğun bir ruhsal erotik dürtünün patlamasına kadar devam ettiğini eklemek gerek.

Gelişmeye Engel Olan Etkenler

Bu uzun gelişme yolundaki her adım bir takıntı noktası olabilir, bu karmaşık birleşimdeki her dönüm noktası çok sayıda örnekle de gösterdiğimiz gibi cinsel içgüdünün çözülmesine yol açan bir ortam yaratabilir.¹ Geriye, gelişmeye engel olan çeşitli iç ve dış

1 [Uzun süredir aklında olsa da takıntıyla nevrozun türü arasındaki ilişki sorunu –"nevroz seçimi" sorunu– burada ele alınmıyor. Konu "Saplantı Nevrozuna Yatkinlık" (1913i; *ÖFD.*, 11) başlıklı makalesinde daha ayrıntılı incelenmiştir.]

etkenleri sıralamak ve bunlardan her birisinden kaynaklanan rahatsızlığın bu mekanizmadaki yerini belirlemek kalıyor. Değineceğimiz etkenlerin eşit önemde olmayacağı ve her birine uygun bir değer verme konusundaki zorluklara hazır olmamız gerektiği açıktır.

Mizaç ve Kalıtım

Her şeyden önce belki de temel ağırlığı taşıyan, ancak her zaman kesin olmasa da sadece sonraki dışavurumlarına dayanarak varlığı çıkarsanan doğuştan gelen *cinsel mizaçlardaki çeşitlemeye* değinmemiz gerekir. Bu çeşitlemeyi, cinsel heyecanın çok sayıdaki kaynağından birisinin veya diğerinin ağır basması olarak tanımlıyoruz; bu yatkınlıktaki bir farkın, sonuç normallik sınırlarını aşmasa da her zaman için nihai sonuçta kendini göstereceğini düşünüyoruz. Özgün yatkınlıkta, başka etkenler olmaksızın da kendi başına anormal bir cinsel yaşamın gelişmesine yol açabilecek türden farklılıklar olması elbette mümkündür. Bunlar “degeneratif” [bozucu, yozlaştırıcı] olarak adlandırılabilir ve kalıtsal bozukluğun bir dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda değinmem gereken dikkate değer bir olgu var. Psikoterapiye aldığım ağır histeri, saplantı nevrozu, vb. olaylarının yarısından çoğunda hastanın babasının evlilikten önce frengi geçirdiğini kesin olarak belirleme imkânı buldum; bu gözlemim, tabes veya genel felç bulgularına, ya da durum tarihçesinde frengi hastalığının varlığını şu veya bu şekilde gösteren bulgulara dayanmaktadır. Daha sonra nevrotik olan çocuklarda kalıtsal frenginin hiçbir fiziksel belirtisinin kesinlikle bulunmadığını belirtmek isterim; dolayısıyla frengi kalıtımlarının son yankısı olarak değerlendirilmesi gereken şey, anormal cinsel mizaçlarıydı. Frengili ebeveynlerden gelmenin, nöropatik mizacın değişmez veya vazgeçilmez kökensel koşulu olduğunu iddia etmekten uzak olsam da, gözlediğim çakışmanın rastlantı veya önemsiz olmadığı kanısındayım.

İncelemeden nasıl kaçınacaklarını bildikleri için pozitif sapıklardaki kalıtsal koşullar daha az bilinmektedir. Yine de nevrozlarda geçerli olan şeylerin sapmalarda da geçerli olduğunu varsaymak için yeterli nedenlerimiz vardır. Çünkü sapmaların ve psikonevrozların aynı aile içinde ortaya çıkması ender görülen bir olay değildir; bu rahatsızlıklar cinsler arasında öyle bir dağılım göstermektedir ki ailenin erkek üyeleri pozitif sapıklık geliştirirken, kadın üyeler bastırmaya yatkınlıklarının sonucunda negatif sapık, yani histerik olmaktadır. Bu, iki hastalık arasında varolduğunu gösterdiğimiz temel bağlantılar için iyi bir kanıttır.

Sonraki Değişmeler

Öte yandan cinsel yaşamın alacağı biçimin, cinsel mizacın farklı bileşenlerinin başlangıcıyla birlikte ve değişmez bir şekilde kesin olarak belirlendiği görüşünü benimsemek mümkün değildir. Tersine, belirleyici süreç devam eder ve ayrı kaynaklardan gelen tali cinsellik akımlarının uğradığı değişikliklere bağlı olarak daha başka ihtimaller ortaya çıkar. Belirleyici sonucu yaratan şeyin *sonradan gerçekleşen bu değişiklikler* olduğu açıktır; aynı olarak tanımlanabilecek mizaçlar üç farklı nihai sonuç yaratabilir:

[1] Bütün farklı yatkınlıklar arasındaki ilişkinin –anormal olduğunu varsayacağımız ilişkinin– erişkinlikte devam etmesi ve güçlenmesi halinde bunun tek sonucu sapkın bir cinsel yaşam olacaktır. Bu türden anormal yapısal [doğuştan] yatkınlıkların analizi henüz gereğince yapılmış değil. Ama bu temelde kolayca açıklanabilecek olaylar olduğunu biliyoruz. Örneğin konuya ilişkin yazarlar çok sayıda sapık takıntının gerekli önkoşulunun, cinsel içgi düde doğuştan varolan bir zayıflıkta yattığını iddia etmektedir. Bu şekliyle bu görüş bana tutarsız gözüküyor. Ama kastedilen şey cinsel içgüdüdeki belli bir etkenin, yani örgensel bölgenin –farklı cinsel etkinlikleri üreme amacıyla birleştirme işlevini üstlenen bir bölgenin– yapısal [doğuştan] zayıflığı ise yu-

karıdaki görüş anlamlı olacaktır. Çünkü örgensel bölgenin zayıf olması halinde ergenlikte gereken bu birleşme mutlaka başarısız olacak ve cinselliğin diğer bileşenlerinden en güçlü olanı sapma olarak etkinliğini sürdürecektir.¹

Bastırma

[2] Gelişmenin seyri içinde yatkinlığın aşırı bir güce sahip bileşenlerden bazılarının *bastırmaya* tabi kılınması halinde (ki bunun bu bileşenlerin ortadan kalkmasıyla aynı şey olmadığını vurgulamak gerekir) farklı bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu durumda söz konusu uyarımlar önceki gibi devam edecek; ama ruhsal engelleme yoluyla amaçlarına ulaşmaları önlenerek ve semptom olarak dışavurum kazanıncaya kadar çok sayıda başka kanala saptırılacaktır. Sonuç –genellikle kısıtlı da olsa– normal cinsel yaşama yakın bir şey olabilir, ama buna ek olarak psikonevrotik hastalık söz konusudur. Bu örnekler, nevrotikler üzerindeki psikanalitik incelemelerden bilinmektedir. Bu insanların cinsel yaşamı da sapıkların cinsel yaşamı gibi başlar ve çocukluklarının önemli bir kısmı bazen erişkinliğe kadar uzanan sapık cinsel etkinliklerle geçer. Daha sonra iç nedenlerden ötürü (genellikle ergenlikten önce, ama çok daha sonra bile arada bir) ortaya çıkan bastırmadan kaynaklanan bir tersine dönüş yaşanır ve daha sonra eski dürtüler ortadan kalkmaksızın sapmanın yerini nevroz alır. “Junge Hure, alte Betschwester”² özdeyişini hatırlarız; ama burada gençlik çok kısa sürer. Sapmanın ve nev-

1 [1915 *tarilli dipnot*:] Bu tür durumlarda ergenlikte başlangıçta normal bir cinsel akımın devreye girdiği, ama yapısal zayıflığının bir sonucu olarak ilk dış engel karşısında çözüldüğü ve yerini sapıl. takıntıya gerilemenin aldığı görülür.

2 [“Genç yosma yaşlanınca rahibe olur.”]

rozun aynı ailenin farklı üyeleri arasında dağılabilmesi olgusu gibi, aynı kişide sapmanın yerini nevrozun alabilmesi olgusu da nevrozların sapmanın negatif olduğu görüşüyle paralellik gösterir.

Yüceltme

[3] Doğuştan anormal yatkınlığın üçüncü alternatif sonucu, *yüceltme* süreciyle mümkün olur. Bu, belli cinsellik kaynaklarından gelen aşırı güçlü uyarıların, bir çıkış yolu bulmasını ve diğer alanlarda kullanılmasını mümkün kılar; böylece kendi içinde tehlikeli olan bir yatkınlıktan, ruhsal verimlilikte dikkate değer bir artış sağlanır. Sanatsal etkinliğin kökenlerinden birisi burada yatmaktadır; ve yüceltmenin tam mı yoksa eksik mi gerçekleştiğine bağlı olarak çok yetenekli, özellikle de sanata yatkınlığı olan bir bireyin kişilik analizi her oranda bir verimlilik, sapma ve nevroz karışımı ortaya çıkarabilir. Yüceltmenin bir alt grubu da çocuğun gizlilik evresinde başlayan ve elverişli durumlarda yaşamı boyunca devam eden *tepki oluşumu yoluyla* bastırmada bulunabilir. Bireyin “kişiliği” olarak tanımladığımız şey, büyük ölçüde cinsel uyarımlar malzemesinin üzerine oturur ve çocuklukta belirlenen içgüdülerden, yüceltme yoluyla ulaşılan yapılardan ve kullanılamaz olduğu görülen sapma dürtülerini etkili bir şekilde kontrol altında tutmak için kullanılan diğer yapılardan oluşur.¹ Buna uygun olarak çocukluğun çok yönlü sapıkça cinsel yat-

1 [1920 tarihli *dipnot*.] Bazı kişilik özelliklerinde belli erotojenik bileşenlerle olan bağlantının izini sürmek de mümkün olmuştur. Örneğin inatçılık, açgözlülük ve düzenlilik, anal erotizmin kullanılmasından kaynaklanırken, hırsı belirleyen şey sidik yolları erotizmine yönelik güçlü bir yatkınlıktır. [“Kişilik ve Anal Erotizm” (1908b; bu ciltte) başlıklı makalenin son paragrafına bakın.]

kınlığı, tepki oluşumu yoluyla gelişmelerini kamçılması ölçüsünde bazı virtüözlerimizin kaynağı olarak değerlendirilebilir.¹

Rastlantıya Bağlı Yaşantılar

Cinsel gelişmenin seyri içerisinde, cinselliğin serbest bırakılışının, bastırma ve yüceltme dalgalarının –ki bu son ikisinin iç nedenlerini pek iyi bilmiyoruz– etkisiyle kıyaslanabilecek başka hiçbir etki yoktur. Bastırmaları ve yüceltmeleri, doğuştan gelen yatkınlığın yaşamdaki dışavurumları olarak değerlendirmek suretiyle bu yatkınlığın bir parçası gibi görmek mümkün olabilirdi; cinsel yaşamın aldığı nihai biçimin temelde doğuştan mizacın sonucu olduğu iddiasında haklılık payı vardır. Ne var ki bu etkenlerin etkileşiminin, çocuklukta ve daha sonra yaşanan rastlantıya bağlı olayların değiştirici etkilerine de açık olduğunu kimse inkâr edemez. Yapısal [doğuştan] ve kazara etkenlerin nisbi etkisini belirlemek kolay değildir. Teoride kişi her zaman ilkinde daha fazla önem verme eğilimi duyar; tedavi pratiği ise ikincisinin önemini vurgular. Ancak bu ikisi arasındaki ilişkinin, birbirini dışlayıcılık değil, birbirine yardımcılık ilişkisi olduğunu kesinlikle unutmamak gerek. Yapısal etkenin, kendini hissettirebilmesi için yaşantıları beklemesi gerekir; rastlantıya bağlı etkenin ise etkili olabilmek için yapısal [doğuştan] bir temeli olması gerekir. Olayların yoğunluğunu kapsam içine almak açısından, bir etkenin yoğunluğundaki azalmanın, bir başka et-

1 İnsan doğası konusunda usta bir gözlemci olan Emile Zola *La joie de vivre* adlı eserinde bir genç kızın, sahip olduğu her şeyi –parasını ve umutlarını– sevdiği insanlar için karşılık beklemeksizin nasıl feda ettiğini anlatır. Bu kızın çocukluğu, bir başka kız kendisinden daha çok ilgi alınca acımasızlığa dönüşen doyumsuz bir sevgi açlığıyla geçmiştir.

enin yoğunluğundaki bir artışla dengelendiği “tümleyici dizi”¹ olarak tanımlanan olayları göz önüne alabiliriz; yine de dizinin iki ucunda aşırı olayların bulunduğunu inkâr etmeye gerek yok.

Rastlantıya bağlı etkenler arasında ilk çocukluk döneminin yaşantılarına öncelik verecek olursak, psikanalitik araştırmalarla daha büyük bir uyum içinde oluruz. Bu durumda tek olan kökensel dizi [tümleyici dizi] *yatkınlığa bağlı ve kesin* denebilecek iki kesime ayrılır. İlkinde doğuştan gelen yapıyla çocukluktaki rastlantıya bağlı yaşantılar arasındaki etkileşim tarzı, daha sonra ikincide yatkınlıkla travmatik yaşantılar arasındaki etkileşim tarzı aynıdır. Cinsel gelişmeyi bozan her türlü etken, gelişmenin önceki bir evresine dönüş anlamına gelen bir *gerileme* yaratarak etkili olur.

Gelin, ister kendi başına etkili olsun, ister söz konusu etkenlerin sadece birer dışavurumu olsun, cinsel gelişmeyi etkilediğini gördüğümüz etkenleri sıralamaya devam edelim.

Zamansız Olgunlaşma

Bu etkenlerden birisi, diğer etkenler gibi kendi içinde yeterli bir neden olmasa da, en azından nevrozun kökeninde varlığı kesin olarak gösterilebilecek bir olgu olan cinsel anlamda kendiliğinden ve *zamanından önce olgunlaşmadır*. Çocukluktaki gizlilik evresinin kesintiye uğramasında, kısılmasında, ya da sonlanmasında kendini gösteren bu olgu, bir yandan cinsel ketlemelerin eksik, öte yandan örgensel sistemin gelişmemiş olması nedeniyle mutlaka sapma niteliğine bürünen cinsel dışavurumlara

1 [1915'te kullanılan terim “etiyojik (kökensel) dizi”dir ve 1920'de “tümleyici dizi” olarak düzeltilmiştir. Bu terim ilk kez Freud'un *Psikanalize Giriş Dersleri*'nin (1916-17; ÖFD., 1, sf. 342) 22. Dersinde kullanılmış olsa gerek. Terim birkaç satır aşağıda yine geçiyor, ancak düzeltilmemiş haliyle.]

yol açmak suretiyle rahatsızlık nedeni olacaktır. Bu sapma eğilimleri daha sonra ya bu haliyle kalır, ya da bastırmalar devreye girdikten sonra nevrotik semptomların güdü gücü olur. Şöyle veya böyle, cinsel anlamda erken olgunlaşma o kadar arzulanan daha yüksek ruhsal kurumların daha sonra cinsel içgüdüyü kontrol altına almasını çok zorlaştırır ve bunun da ötesinde içgüdünün ruhsal karşılıklarına tipik özelliğini kazandıran dürtüsellığı artırır. Cinsel açıdan zamanından önce olgunlaşma zihinsel anlamda da zamanından önce gelişmeyle paralellik gösterir ve bu şekilde ilişkilence, büyük üne ve yeteneğe sahip kişilerin çocukluk öykülerinde bulunur; bu koşullarda bunun sonuçları tek başına görüldüğü durumlardaki kadar patojenik olmaz.

Zamansal Etkenler

Zamanından önce olgunlaşmayla birlikte *zamansal* olarak sınıflandırılabilirler diğer etkenler de dikkate değer. Çeşitli içgüdüsel dürtülerin devreye girme sırası filogenetik olarak belirleniyor gibidir; bunların yeni ortaya çıkan içgüdüsel bir dürtünün veya tipik bir bastırmanın etkisine yenik düşmeden önce kendilerini hissettirdikleri süre de öyle. Ancak öyle gözüküyor ki hem zamansal sıralamada, hem de sürede nihai sonuç üzerinde belirleyici bir etkisi olan değişimler söz konusudur. Belli bir akımın karşıt yönde etkili olan bir başka akımdan önce mi yoksa sonra mı ortaya çıktığı önemlidir, çünkü bir bastırmanın etkisi ortadan kaldırılamaz. Bileşenlerin biraraya gelişindeki zamansal sıralamadaki farklılıklar sonuçta da değişmez olarak bir fark yaratır. Öte yandan örneğin daha sonra açık eşcinsel olan kişilerin karşı cinse bağlanmaları gibi, özgün bir yoğunlukta ortaya çıkan içgüdüsel dürtüler şaşırtıcı ölçüde kısa ömürlü olur. Çocuklukta çok büyük bir şiddetle devreye giren eğilimlerin erişkin kişiliğine sabit bir şekilde egemen ola-

çağından korkmak için hiçbir neden yoktur; bunların ortadan kalkıp karşıt bir eğilime yol vermesi de mümkündür. ("Gestrenge Herren regieren nicht lange.")¹

Gelişme sürecindeki bu zamansal rahatsızlıkların nedenleri konusunda çok fazla şey söyleyebilecek bir konumda değiliz. Bu noktada henüz yanına bile yaklaşamayan yığınla biyolojik ve belki de tarihsel sorun konusunda önümüzde bir görüş açısı belirir.

Eski İzlenimlerin İnatçılığı

Şu an için sadece geçici bir psikolojik kavram olarak ortaya konabileceğini kabul etmemiz gereken kökenini bilmediğimiz ruhsal bir etken, eski cinsel dışavurumların tamamının önemini artırır. Burada düşündüğüm şey, durumu açıklamak için cinsel yaşamdaki bu eski izlenimlerin [yaşantıların] daha sonra nevroitik veya sapık olan kişilerde *inatçılığının* veya *takıntıya yatkınlığının* tipik bir biçimde arttığını varsaymanın gerekli olduğudur. Çünkü aynı zamansız cinsel dışavurumlar başka insanlarda ortaya çıktığı zaman bu kadar derin bir etki bırakmaz; zorlanımlı bir tarzda tekrarlanma eğilimi göstermediği gibi, cinsel içgüdünün yaşam boyunca gireceği yolu da belirlemez. Eski izlenimlerin bu inatçılığının kısmi bir açıklaması, nevrozların nedenselliğinde gözden kaçırmamamız gereken bir başka ruhsal etkende, yani ruhsal yaşamda sonraki izlenimlere kıyasla bellek izlerinin sahip olduğu büyük ağırlıkta yatıyor olabilir. Bu etkenin, zihinsel eğitime bağlı olduğu ve bireysel kültürün derecesiyle orantılı olarak arttığı açıktır. Buna karşılık ilkeller "das unglückselige Kind des Augenblickes" ["anın çocuğu"] olarak ta-

1 ["İnsafsız yöneticilerin iktidarı kısa sürer."]

2 İnatçılıktaki artış, cinselliğin ilk yıllardaki özellikle yoğun bir bedensel dışavurumunun sonucu da olabilir. [Freud, burada "eski izlenimlerin inatçılığı" ve "takıntıya yatkınlık" olarak tanımladığı şey

nımlanır.² Uygarlıkla cinselliğin özgür gelişimi arasındaki ters ilişkinin, varoluş yapımızın derinlerine kadar işleyen bir sonucu olarak çocuğun cinsel yaşamının aldığı seyir, kültürel ve sosyal düzeyin nispeten düşük olduğu ortamlarda sonraki yaşam açısından ne kadar önemsizse, bu düzeyin nispeten yüksek olduğu yerlerde de o kadar önemlidir.

Takıntı

Yukarıda sıralanan ruhsal etkenlerin hazırladığı temel, çocuk cinselliğinde rastlantıya bağlı yaşanan uyarımlar için elverişli bir zemin oluşturur. Bu sonuncusu (her şeyden önemlisi başka çocuklar veya erişkinler tarafından baştan çıkarılma), ilkinin de yardımıyla kalıcı bir rahatsızlık olarak takıntıya dönüşebilecek bir malzeme sağlar. Normal cinsel yaşamdan sapmaların daha sonra hem nevrotiklerde hem de sapıklarda gözlenen önemli bir bölümü böylece –cinsellikten yoksun olarak değerlendirilen– çocukluğun izlenimleri sonucu ta başından itibaren belirlenmiş olur. Uysal bir mizaç, zamanından önce olgunlaşma, eski izlenimlerin artan inatçılığı ve cinsel içgüdünün dış etkilerle kamçılanması, nedenselliği paylaşan etkenlerdir.

Ne var ki cinsel yaşamdaki rahatsızlığa ilişkin bu incelemelerden çıkan yetersiz sonuç, cinselliğin özünü oluşturan biyolojik süreçler konusundaki bilgimizin, bölük pörçük bilgilerimize dayanarak normal ve patolojik durumların aynı ölçüde anlaşılması için yeterli olacak bir teori oluşturmamıza yetmeyecek kadar az olduğudur.

için başka bir yerde “libidonun yapışkanlığı” terimini kullanıyor. Örneğin bkz. *Psikanalize Giriş Dersleri* (1916-17; ÖFD., 1) 22. ve 28. Dersler. Ayrıca bkz. Freud’un “libidonun ataleti”nden söz ettiği *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930a), V. Bölüm.]

ÇOCUKLARDA CİNSEL AYDINLANMA
(DR. M. FÜRST'E AÇIK MEKTUP)
(1907)

EDİTÖRLÜK NOTU

ZUR SEXUELLEN AUFKLÄRUNG DER KINDER (OFENER BRIEF AN DR M. FÜRST)

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1907 *Soziale Medizin und Hygiene*, 2 (6) [Haziran], 360-67.
1924 *Gesammelte Schriften* 5, 134-42.
1941 *Gesammelte Werke*, 7, 19-27.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"The Sexual Enlightenment of Children.
An Open Letter to Dr. M. Fürst"

- 1924 *Collected Papers*, 2, 36-44. (Çev. E.B.M. Herford.)
1959 *Standard Edition*, 9, 129-39.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makale, editörü olduğu toplumsal tıp ve sağlık konulu bir dergide yayınlanmak üzere Hamburg'lu bir doktor olan Dr. M. Fürst'ün talebi üzerine yazılmıştır. Freud burada bu makalenin yayımlanış tarihinde analizi sürmekte olan "Küçük Hans" (1909b) durum tarihçesinden edindiği malzemenin bir kısmını ele alıyor. "Açık mektubun" önceki basımlarında çocuğa "Küçük Herbert" adı verilmişti; 1924'ten başlayarak sonraki Almanca basımlarda bu "Küçük Hans" olarak değiştirilmiştir. Buradaki bazı konular (çocukların cinsel merakı ve cinsel teorileri) elinizdeki ciltte yer alan "Çocukların Cinsel Teorileri Üzerine" (1908) başlıklı makalesinde daha ayrıntılı ele alınmıştır.

ÇOCUKLARDA CİNSEL AYDINLANMA

(DR. M. FÜRST'E AÇIK MEKTUP)

Sayın Dr. Fürst,

“Çocuklarda cinsel aydınlanma” konusundaki görüşlerimi bildirmemi talep ettiğiniz zaman, istediğiniz şeyin büyük boyutlara ulaşan literatürü dikkate alarak hazırlanmış düzenli, resmi bir deneme değil de profesyonel etkinlikleri sayesinde cinsel sorunlarla ilgilenmek için özel fırsatlar yakalayan bir doktorun bağımsız yargısı olduğunu varsaydım. Bilimsel çabalarımı ilgiyle izlediğinizi ve meslektaşlarımızdan birçoğundan farklı olarak, ruhsal cinsel yapıyı ve cinsel yaşamdaki bazı rahatsızlıkları çok yaygın olan nevrotik hastalıkların en önemli nedenleri olarak değerlendirdiğim için görüşlerimi inceleme gereği duymaksızın bir yana itmediğinizi biliyorum. Cinsel içgüdünün birleşim biçimini ve cinsellik işlevine dönüşme seyrinde maruz kalabileceği rahatsızlıkları ele aldığım *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* [1905d; bu ciltte] adlı çalışmam da son günlerde derginizden olumlu bir yaklaşım görmüştür.

Burada aşağıdaki noktalara ilişkin sorulara cevap vermem bekleniyor: Cinsel yaşamın gerçekleri konusunda çocukları aydınlatmak gerekiyor mu ve eğer gerekiyorsa bu ne zaman ve nasıl yapılmalıdır? İkinci ve üçüncü noktalara ilişkin bir tartışmayı çok makul bulduğumu, ama ilk nokta konusunda bir görüş ayrılığının nasıl mümkün olabildiğini pek anlaşılır bulmadığımı şimdiden söylemek isterim. İnsanların cinsel yaşamı konusunda bu tür bir bilginin çocuklardan –ya da gençlerden diyelim– saklanması ne gibi bir amacı olabilir ki? Bu, bu konularda zamanından önce, yani cinsellik kendiliğinden uyanmadan önce ilgilerini uyandırma korkusundan mı kaynaklanıyor? Bu tür bir gizlemenin, sadece orta sınıf toplum düzenimizde

açık olan kanallara yönelinceye kadar cinsel içgüdüyü tam anlamıyla geciktirme ümidinden mi? Çocukların, dış etkilerle özendirilmediği takdirde cinsel yaşamın gerçeklerine ve bilmecelerine karşı hiçbir ilgi veya kavrayış geliştiremeyeceği mi düşünülüyor? Kendilerinden alıkonan bilgiye şu veya bu yolla ulaşamayacakları mı sanılıyor? Yoksa samimi ve ciddi olarak arzulanan şey, daha sonra cinsellikle ilgili her şeyi ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin onları olabildiğince uzun süre uzak tutmak istediği aşagılık ve çirkin bir şey olarak değerlendirmeleri midir?

Cinsel konuların çocuklardan saklanması arkasındaki güdüyü bu amaçlardan hangisinde aramak gerektiğini gerçekten bilmiyorum. Bildiğim tek şey, hepsinin de aynı ölçüde saçma ve ciddiye almanın zor olduğudur. Ancak bir keresinde büyük düşünür ve hümaniter Multatuli'nin aile mektuplarında, cevabın da ötesine geçen birkaç satıra rastladığımı hatırlıyorum:

“Bana göre bazı şeyler genelde çok fazla örtü altında kalıyor. Çocuğun hayal gücünün saflığını korumak doğrudur, ama bu saflık bilgisizlikle korunmayacaktır. Tersine, gizlemenin çocukta gerçek konusunda her zamankinden daha büyük bir kuşku yaratacağına inanıyorum. Merak, bizi, rahatça anlatılması halinde içimizde hemen hiç ilgi uyandırmayacak şeylere yöneltir. Bu bilgisizlik korunabilse buna bile razı olabilirim, ama bu imkânsızdır. Çocuklar diğer çocuklarla karşılaşır, düşünmesine yol açan kitaplar bulur, ebeveynlerinin sır gibi sakladığı şeyleri eninde sonunda keşfeder ve bu da daha fazlasını bilme arzusunu kamçılar. Ancak kısmen ve sadece gizlilik içinde giderilebilen bu arzu duygularını kamçılar, hayal gücünü çarpıtır, böylece ebeveynlerinin hâlâ onun günahı tanımadığını düşündüğü dönemde bile o günah işler.”¹

Durumun nasıl daha iyi ortaya konabileceğini bilmesem de birkaç şey daha ekleyebilirim. Erişkinlerin, çocukların önünde bu

1 Multatuli, 1906, 1, 26.

“gizleme” tutumunu benimsemelerinin nedeninin, cinsel konulardaki kendi geleneksel iffetçiliklerinden ve rahatsız vicdanlarından başka bir şey olmadığına kuşku yok; ama erişkinleri biraz aydınlatarak giderebileceğimiz teorik bilgisizlik de kısmi bir rol oynuyor olabilir. Yaygın inanışa göre çocuklarda cinsel içgüdü bulunmaz ve sadece cinsel organlar olgunlaştıktan sonra, yani ergenlikte ortaya çıkar. Bu, hem bilgi hem pratik açısından ciddi sonuçları olan kaba bir hatadır; ve bu gözlemle o kadar kolay düzeltilebilen bir hatadır ki, insanların nasıl olup da bu hataya düştüklerini merak ederiz. Çocuk aslında cinselliğiyle birlikte doğar, emzirme döneminde ve çocukluğunun ilk yıllarında gelişimine belli cinsel duyumlar eşlik eder ve ancak az sayıda çocuk ergenlikten önceki cinsel etkinliklerden ve duyumlardan kaçabilir. Bu ifadeler konusunda ayrıntılı bir açıklama isteyenler yukarıda değindiğim *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* adlı çalışmama bakabilir. Söz konusu çalışmadan, gerçek üreme organlarının vücudun cinsel haz duyumları sağlayan tek organları olmadığını, doğadaki ilişkilerin ilk çocukluk döneminde örge­nlerin fiilen uyarılmasını kaçınılmaz kılacak şekilde düzenlendiğini öğreniriz. Havelock Ellis’in [1898] ortaya attığı bir terimi kullanacak olursak, yaşamın bu dönemine *oto-erotizm* dönemi deriz; bu evrede cinsel haz olduğuna kuşku duyulmayan duyumların bir bölümü derinin çeşitli bölgelerinin (erotojenik bölgelerin) uyarılması, ya da bazı biyolojik içgüdülerin etkinliği yoluyla ve birçok duygusal durumdaki heyecan olarak üretilmektedir. Ergenliğin yaptığı tek şey, haz üreten bütün diğer bölgeler ve kaynaklar arasında örge­nlere öncelik kazandırmak ve böylece erotizmi üreme işlevinin hizmetine yöneltmektir. Bu süreç doğal olarak bazı ketlemelere maruz kalabilir ve birçok insanda (daha sonra sapık veya nevrotik olanlarda) ancak eksik olarak tamamlanır. Öte yandan çocuk, ergenlikten uzun zaman önce bile aşkın ruhsal dışavurumlarını –örneğin sevecenlik, düş-

künlük ve kıskançlık- yaşama yetisine sahiptir. Sık sık, cinsel heyecanın fiziksel duyumları bu ruhsal durumlardaki patlamaya yardımcı olur, böylece çocuğun ikisi arasındaki ilişki konusundaki kuşkusu ortadan kalkar. Kısaca, üreme dışında çocuk ergenlikten uzun zaman önce sevgi [aşk] yetisini tam olarak geliştirmiştir; ve "gizleme" tutumunun, ruhsal anlamda hazır olduğu, fiziksel anlamda uyarlandığı etkinlikleri zihinsel düzeyde kavramasını engellemekten başka bir işe yaramayacağı iddia edilebilir.

Buna uygun olarak çocuğun cinselliğin bilmecelerine karşı beslediği zihinsel ilgi, cinsel bilgi kazanma arzusu beklenmedik ölçüde erken bir yaşta kendini gösterir. Şimdi önünüze koyacağım türden gözlemleri daha sık yapmak mümkün değilse bunun tek nedeni ebeveynlerin ya çocuklarının bu ilgisi konusunda kendi körlüklerinden etkilenmesidir, ya da görmezden gelemedikleri bu ilgiyi boğmalarıdır. Şimdi dört yaşında olan tanıdığım küçük, sevimli bir erkek çocuğun anlayışlı ebeveynleri çocuğun gelişmesinin bir kısmını zorla bastırmaktan kaçınıyordu. Küçük Hans bir bakıcı tarafından baştan çıkarılmaya benzer hiçbir şey yaşamamıştı, ama vücudunun "pipim" dediği kısmına canlı bir ilgi duymaya çoktan başlamıştı bile. Daha üç yaşındayken annesine "Anneciğim, senin de pipin var mı?" diye sormuştu. Annesi de "Elbette. Ne sandın?" diye cevap vermişti. Aynı soruyu babasına da tekrar tekrar soruyordu. Aynı yaşlarda bir keresinde ilk kez gittiği ahırda sağılmakta olan bir ineği görünce "Bakın!" der şaşkınlıkla, "pipisinden süt çıkıyor!" Üç-üç buçuk yaşlarında kendi gözlemleri yoluyla doğru kategorileri kendi başına keşfetme yolundadır. Bir makineden çıkan suyu görünce "Bakın, makine çiş yapıyor. Pipisini nereden almış?" diye sorar ve daha sonra düşünceli bir sesle şöyle devam eder: "Köpeğin ve atın pipisi var, masanın ve sandalyenin yok." Son günlerde bir haftalık küçük kız kardeşini banyo yapılırken görünce "Ama onun pipisi daha çok küçük," der. "Büyüyünce pipisi de

daha büyük olacak.” (Aynı yaşlardaki diğer erkek çocuklarda da cinsiyet ayrımı sorununa yönelik aynı tavrın sergilendiğini duymuşumdur.) Küçük Hans'ın hiç de haz düşkünü veya patolojik eğilimli olmadığını açıkça söylemek isterim. Görülen şey sadece gözü korkutulmadığı veya suçluluk duygusu aşılانmadığı için düşündüğü şeyleri sade bir yoldan dile getirmesidir.¹

Çocuğun kafasını –biraz daha sonraya rastlasa da– meşgul eden ikinci büyük problem, bebeklerin nerden geldiğı sorusudur.² Bu da genellikle küçük bir kardeşin istenmeyen gelişyle başlar. Çocukluk çağındaki insanlığın karşı karşıya geldiğı en eski, en yakıcı soru budur. Mitleri ve masalları yorumlamayı bilenler, Tebli Sfenks'in Odipus'a sorduğı bilmecede bunu görebilir. Çocuğa verilen geleneksel cevaplar onun doğal araştırma içgüdüsüne zarar verir ve kural olarak ebeveynlerine duyduğu güvene ilk darbeyi indirir. O andan itibaren genellikle erişkinlere güvenmemeye ve en derin ilgilerini onlardan saklamaya başlar. Aşağıdaki kısa belge, bu merakın büyük çocuklarda ne kadar can yakıcı olabileceğini gösterir. Belge, on bir buçuk yaşında annesiz bir kızın küçük kız kardeşiyle ilgili bir sorunu konusundaki düşüncelerini yansıtan bir mektuptur.

-
- 1 [1924 tarihli dipnot:] Küçük Hans'ın sonraki hastalığı ve iyileşmesi, “Beş Yaşındaki Bir Erkek Çocuktaki Fobinin Analizi” (1909b) başlıklı makalede anlatılmıştır.
 - 2 [Önceki yazılarında Freud kural olarak bebeklerin nerden geldiğı sorusunun, çocuğun ilgisini çeken ilk sorun olduğunu savunuyor. Örneğin bu makaleden pek de uzun olmayan bir süre sonra kaleme alınan çocukların cinsel teorileri konulu makale (1908c). “Küçük Hans” durum tarihçesi (1909b; III. Bölüm) ve *Üç Deneme*'ye (1905d) 1915'te eklenen bir pasaj. Yukarıdaki cümlede ise bu sorunun, cinsler arasındaki fark sorunundan sonra geldiğini söylüyor gibidir ve çok daha sonrasına rastlayan cinsler arası anatomik farklılıklar konulu makalesinde (1925j) en azından kızlar bağlamında bu görüşe dönüş yapıyor.]

Sevgili Mali Teyze,

Christel ve Paul'ü nerden aldığınızı lütfen bana anlatır mısın? Bilmen gerek, çünkü evlisin. Dün bu konuyu tartışıyorduk. Gerçeği bilmek istiyoruz. Soracak başka kimsemiz de yok. Salzburg'a ne zaman geleceksin? Biliyorsun Mali Teyze, leyleğin nasıl bebek getirdiğini anlayamıyoruz işte. Trudel leyleğin bebeği bir gömleğin içinde getirdiğini düşünüyor. Leyleğin bebekleri havuzdan alıp almadığını da, eğer böyleyse neden hiç kimsenin havuzda bebek görmediğini de bilmek istiyoruz. Ayrıca lütfen söyler misin insan bebeği olacağını nasıl önceden bilebiliyor? Bu konuda bana yazıp her şeyi anlatır mısın?

Hepimizden binlerce selam ve öpücüklerle,

Meraklı Yeğenin
Lili.

Bu dokunaklı mektubun, iki kız kardeşe istedikleri aydınlanmayı sağladığına inanmıyorum. Bu mektubu yazan kız daha sonra cevapsız kalan bilinçdışı sorulardan kaynaklanan bir nevroz –saplantılı düşünmeye– hastalığına kapılmıştı.¹

Çocukların bilgi açlığının gerektirdiği bilgilendirmeyi onlardan esirgemek için tek bir geçerli neden bile göremiyorum. Kuşkusuz, eğer eğitimcilerin amacı çocuğun bağımsız düşünme gücünü üzerine onca kafa yordukları “iyilik” adına olabildiğince erken bir yaşta boğmaksa, cinsel konularda onu kandırmaktan ve din konusunda gözünü korkutmaktan daha iyisini yapamazlar. Ama daha güçlü kişiliklerin bu etkilere karşı direneceği ve ebeveynlerinin otoritesine, daha sonra da her türlü otoriteye karşı başkaldıracağı da doğrudur. Büyüklerinden bekledikleri açıklamalar verilmediği takdirde çocuklar sorun konusunda gizli gizli sürdürdükleri çabalarda kendilerine acı çektirmeye devam

1 [1924 tarihli dipnot:] Ancak bir kaç yıl sonra saplantılı düşüncelere dalma hastalığı erken bunamaya yol açtı. [Freud cevapsız kalan sorular konusuna bunu izleyen makalede tekrar dönüyor.]

eder ve tahmin ettikleri gerçeğin en abartılı yanlışlarla kaynaştığı çözümler bulurlar; ya da bilgileri birbirlerinin kulağına fısıldarlar ve yaşadıkları suçluluk duygusu nedeniyle cinsel olan her şeye ürkütücü ve iğrenç damgasını vururlar. Cinsellik konusundaki bu çocukluk teorilerini toplayıp incelemeye değer.¹ Bu dönemden itibaren çocuklar cinsel sorunlar konusunda gerekli tek tutum olan bu tutumdan vazgeçer ve birçoğu bunu bir daha aslâ kazanamaz.

Gençlerin cinsel konularda aydınlanması konusunu inceleyen hem erkek hem de kadın yazarların büyük çoğunluğu bundan yana bir tavır koyuyor gibidir. Ama bu aydınlatmanın nasıl ve ne zaman yapılması gerektiği konusundaki önerilerinin çoğundaki acemilik, insanda bu sonuca varmalarının kolay olmadığı izlenimi bırakıyor. Literatürden bildiğim kadarıyla buna tek güzel istisna, Frau Emma Eckstein'in, on yaşındaki oğluna yazdığını söylediği büyüleyici bir açıklama mektubudur.² Bu konudaki geleneksel yöntem kesinlikle doğru yöntem değildir: her türlü cinsel bilgi çocuktan olabildiğince uzun süre saklanır, bir gün ve bir kereye mahsus olmak üzere çocukla başbaşa ve kuru bir dille bilgi verilir, hatta burada bile gerçeğin sadece yarısı ve genellikle çok geç anlatılır. "Çocuklarıma nasıl anlatacağım?" sorusu en azından bana öylesine zavalıca gelir ki, ebeveynlerin bu aydınlatma işine hiç kalkışmamalarını tercih ederim. Asıl önemli olan şey çocukların, erişkinlerin cinsel yaşamın gerçeklerini, henüz kavrayamadıkları diğer konulardan daha çok gizlemek istedikleri düşüncesine kapılmamalarıdır; bunu sağlamak için de ta başından itibaren cinsel konularda da bilgi vermeye değer diğer konularda olduğu gibi davranmak gereklidir. Her şeyden önce cinsel konulara değinmekten kaçınmamak okulların gö-

1 [Freud bu öneriyi kısa bir süre sonra kendisi eyleme aktarmıştır. Bunu izleyen makaleye bakın.]

2 Emma Eckstein (1904).

revidir. Hayvanlar alemi konulu derslerde üremenin temel gerçekleri ve önemi işlenmeli ve aynı zamanda insanın bütün temel açılardan evrimin ileri safhalarındaki hayvanlarla aynı özellikleri paylaştığı vurgulanmalıdır. Böylece, çocuğun ev ortamının düşünme konusunda gözünü korkutmaması koşuluyla, bir keresinde bir çocuk odasında duyduğum bir şey daha sık gerçekleşebilir. Bir erkek çocuğun, küçük kız kardeşine şöyle dediğini duymuştum: "Bebekleri leyleklerin getirdiğini nasıl düşünebilirsin! İnsanın memeli olduğunu biliyorsun; leyleğin diğer memelilere de bebek götürdüğünü mü sanıyorsun?"

Öğrenmenin her aşamasında uygun bir doyum bulması halinde çocuğun merakı hiçbir zaman çok ileri düzeylere ulaşmayacaktır. Dolayısıyla çocuğa ilkökul sonlarında ve ortaokula başlamadan önce –yani on yaşından önce– insan cinselliğinin özgün gerçekleri ve bunun toplumsal önemi konusunda bilgi verilmelidir. İlgüdüünün fiili doyumuyla ilgili ahlaki yükümlölükler konusunda bilgi vermek için doğrulama dönemi çok daha uygun bir zaman olacaktır, çünkü bu tarihe kadar çocuk fiziksel olgular konusunda tam bir bilgi sahibi olacaktır. Bana öyle geliyor ki cinsel yaşam konusunda bu çizgide adım adım, okulun öncülüğünde ve gerçek bir kesinti olmaksızın verilecek bilgiler, çocuğun gelişimini dikkate alan ve böylece konunun içerdığı tehlikelerden başarıyla kaçınılmasını sağlayan tek yöntem olacaktır.

Fransa'da devletin, kateşizm yerine, bir vatandaş olarak konumu ve daha sonra kendisinden beklenen ahlaki görevler konusunda çocuğun bilgilendirildiği bir dersin konmasını çocuk eğitimindeki en önemli gelişme olarak değerlendiriyorum. Ama cinsellik alanını içermeyiği sürece bu temel ders eksik kalacaktır. Burada, eğitimcilerle reformcuların kapatması gereken bir boşluk vardır. Çocukların eğitimini tamamen veya kısmen kilisenin ellerine bırakan ölkelerde bunu istemek elbette mümkün olmayacaktır. Bir rahip insanla hayvanın aynı doğaya sahip ol-

duğunu hiçbir zaman kabul etmeyecektir, çünkü ahlaki kuralların temeli olarak gerekli gördüğü ruhun ahlak dışılığı olmaksızın yapamaz. Burada da paçavraya dönen bir paltoyu tek bir kumaş parçasıyla yamamanın mantıksızlığını –sistemin tamamının temellerini değiştirmeksizin tek bir reform yapmanın imkânsızlığını– görürüz.¹

1 [Freud “uygar” cinsel ahlak (1908d; ÖFD., 13) konulu n.akalesinde evlilik bağlamında da aynı şeyi söylüyor.]

ÇOCUKLARIN CİNSEL
TEORİLERİ ÜZERİNE
(1908)

EDİTÖRLÜK NOTU

ÜBER INFANTILE SEXUALTHEORIEN

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1908 *Sexual-Probleme* [Mutterschultz, N.F.], 4 (12) [Aralık], 763-79.
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 168-85.
1941 *Gesammelte Werke*, 7, 171-88

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"On the Sexual Theories of Children"

- 1924 *Collected Papers*, 2, 59-75. (Çev. D. Brayn.)
1959 *Standard Edition*, 9, 205-26.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle birlikte *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makalede çağdaş okuru şaşırtacak pek bir şey olmasa da, aslında dünyada çok sayıda yeni görüşü ilk kez ortaya koymuştur. Makalenin ilk okurları önceden hemen hiçbir uyarı olmaksızın, ağızdan dölllenme, anüsten doğma, ebeveynler arasındaki sadistik olarak yorumlanan cinsel ilişki, her iki cinsten de penisin olması gibi teorilerle ilk kez karşı karşıya kalmıştır. Bu sonuncu teori çok geniş kapsamlı sonuçları olan bir teoridir ve buna uygun bu sonuçlar –her iki cinsten çocukların penise verdiği önem, cinslerden birisinin penisten yoksun olduğunun keşfedilmesinin sonuçları, kızlarda “penise imrenme”nin ortaya çıkışı, erkeklerde “penisli kadın” kavramı ve bunun belli bir eşcinsellik türü üzerindeki etkisi– öncelikli olarak ele alınmıştır.

Son olarak, "iğdiş kompleksi"ne ilişkin ilk açık değini ve tartışma burada yer almaktadır.

Buradaki malzemenin özgün zenginliğinin büyük ölçüde, kısa bir süre önce tamamlanan ve mevcut makalenin içeriğini çok daha geniş olarak ele alan "Küçük Hans" analizindeki bulgulardan kaynaklandığına kuşku yok.

ÇOCUKLARIN CİNSEL TEORİLERİ ÜZERİNE

AŞAĞIDAKİ sentezin dayandığı malzeme çeşitli kaynaklardan gelmektedir. Her şeyden önce çocukların söyledikleri ve yaptıkları üzerindeki doğrudan gözlemlerden; ikincisi erişkin nevroitiklerin çocuklukları konusunda sürekli hatırlayıp da psikanalitik tedavi sırasında anlattıklarından; ve üçüncü olarak da çıkarsamalardan, yorumlardan ve nevroitiklerin psikanalizi sonucu bilinçli malzemeye dönüştürülen bilinçsiz anılardan.

Erişkinin çocuğun cinsel yaşamına yönelik tutumu nedeniyle bu üç kaynaktan ilkinin, konuya ilişkin bilmeye değer her şeyi vermediği açıktır. Erişkin, çocukların cinsel etkinliği olduğuna inanmaz ve bu nedenle bir yandan dikkatini çekebilecek bu türden etkinliklerin dışavurumlarını baskı altına alırken, öte yandan da bu tür şeyleri gözleme zahmetine girmez. Sonuç olarak en açık, en verimli olan bu kaynaktan bilgi alma imkânları çok kısıtlıdır. Erişkinlerin, kendi bilinçli çocukluk anıları konusunda etki altında kalmaksızın anlattıkları olsa olsa, geriye dönük olarak çarpıtılmış olabilecekleri itirazına açıktır; ama buna ek olarak, bu verilerin, söz konusu kişilerin sonunda nevroitik oldukları gerçeğinin ışığı altında değerlendirilmesi gerekir. Üçüncü kaynaktan gelen malzeme, psikanalizin ve burdan çıkarılan sonuçların güvenilirliğine karşı geleneksel olarak dillendirilen her türlü eleştiriye açıktır. Dolayısıyla burada psikanalizi haklı çıkarmaya çalışamam; yapabileceğim tek şey, psikanalitik tekniği bilip uygulayanların bulgularına büyük bir güven duyduğunu söylemekten ibarettir.

Çıkardığım sonuçların tamlığını garanti edemem, ama bu sonuçlara varırken gerekli özeni gösterdiğimi söyleyebilirim.

Geriye karara bağlanması zor bir soru kalıyor. Çocuklar konusunda burada anlatılanların genelde bütün çocuklar –yani her çocuk– için geçerli olduğunu ne ölçüde varsayabiliriz? Eğitimin baskısı ve cinsel içgüdünün yoğunluğundaki farklılıklar, çocukların cinsel davranışında farklılıklar yaratabilmekte ve her şeyden önemlisi de çocuğun cinsel ilgisinin ortaya çıkış tarihini etkilemektedir. Bu nedenle malzeme sunusunu çocuklarda birbirini izleyen evrelere göre ayırmak yerine, farklı zamanlarda farklı çocuklarda bazen erken, bazen geç devreye giren süreçleri tek bir açıklamada birleştirdim. Hiçbir çocuğun –en azından ruhsal açıdan normal, ya da zihinsel açıdan yetenekli hiçbir çocuğun– ergenlikten *önceki* yıllarda cinsellikle ilgili sorunlarla uğraşmaktan kaçınamayacağına inanıyorum.

Nevrotiklerin, doğuştan bir “dejenere” yatkınlığı bulunan özel bir insanlar sınıfı olduğu, dolayısıyla bunların çocukluk hikâyelerine bakarak diğer insanların çocukluğu konusunda çıkarsamalar yapamayacağımız yolundaki itirazı pek ciddiye almıyorum. Nevrotikler de diğerleri gibi birer insandır. Normal insanlardan kesin bir çizgiyle ayrılamaz; çocukluklarında da sonraki yaşamda sağlıklı kalanlardan her zaman öyle kolayca ayırdedilemez. Psikanalitik incelemelerimizin en değerli sonuçların-dan birisi de, bu insanların nevrozlarının onlara özgü özel bir ruhsal içeriği olmadığının, tersine Jung'un da ifade ettiği gibi sağlıklı insanların da mücadele ettiği aynı komplekslerin sonucunda hasta olduklarını keşfetmiş olmamızdır. Tek fark, sağlıklı insanların pratik yaşamda belirgin kaba bir zarar görmeksizin bu komplekslerin üstesinden gelebilmesine karşılık, nevrotiklerin bu kompleksleri ancak bedeli ağır ikame oluşumlar pahasına bastırabilmesidir, yani pratik açıdan bu konuda başarısız olmasıdır. Doğal olarak çocukluk döneminde nevrotik ve normal insanlar birbirlerine, sonraki yaşamdakinden çok daha birbirine yakındır, bu nedenle normal çocukluk yaşamı ko-

nusunda benzetme yoluyla sonuç çıkarmak için nevrotiklerin kendi çocukluk dönemleri hakkında anlattıklarından yararlanmayı yanlış bir yöntem olarak değerlendirmiyorum. Ama daha sonra nevrotik olan insanlar birçok durumda doğuştan mizaçlarında özellikle güçlü bir cinsel içgüdüye ve erken olgunlaşma ve bu içgüdüyü zamanından önce dışavurma eğilimine sahip olduğu için, çocukluktaki etkinlik konusunda diğer çocuklar üzerinde yapabileceğimiz (zaten körelmiş olan) gözlemlerden çıkaracağımızdan çok daha fazlasını elde etmemiz mümkün olur. Ama Havelock Ellis örneğini izleyecek olursak, nevrotik erişkinlerin anlattıklarının gerçek değerini, ancak *sağlıklı* erişkinlerin çocukluk anılarını da toplamaya değer bulduğumuz zaman değerlendireceğiz.¹

Hem iç hem de dış kaynaklı elverişsiz koşulların bir sonucu olarak aşağıdaki gözlemler temelde sadece bir cinsin –yani erkeğin– cinsel gelişimi için geçerlidir. Yine de burada kalkıştığımız derlemenin değerinin salt tanımlayıcı olması gerekmiyor. Çocukların düşüncelerinde yer aldığı biçimleriyle çocuksu cinsel teorilere ilişkin bir bilgi çeşitli açılardan –şaşırtıcı da olsa, mitlerin ve masalların anlaşılması açısından bile– önemli olacaktır. Ayrıca bunlar, nevrozların anlaşılması için de vazgeçilmezdir; çünkü nevrozlarda bu çocukluk teorileri hâlâ iş başındadır ve semptomların aldığı biçim üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir.

Fiziksel varlığımızdan kurtulup bu dünyadaki şeyleri salt düşünen yaratıklar olarak, örneğin bir başka gezegenden gelen yaratıklar olarak yeni bir açıdan görebilseydik, diğer açılardan birbirine çok benzese de, böylesine açık dış belirtilerle farklılık gösteren iki cinsin varlığından daha çok dikkatimizi çeken başka bir şey olmazdı herhalde. Ama çocuklar, cinsel sorunlara ilişkin başlangıç noktası olarak bu temel gerçeği aynı şekilde de-

1 [Bkz. Havelock Ellis (1903, Ek B).

gerlendiriyor gibi değildir. Yaşamda hatırlayabildikleri kadar eskilerden bir babaları ve bir anneleri olduğunu bildikleri için, kendi varlıklarını ayrıca araştırma gerektirmeyen bir gerçeklik olarak kabul ederler; ve erkek çocuk, kendisinden bir iki yaş gibi küçük bir farkı olan kız kardeşine karşı da aynı tutumu sergiler. Aslında çocuğun bu konudaki bilgi arzusu, nedensellikleri belirlemeye yönelik doğuştan bir ihtiyaçla kendiliğinden uyanmaz; bu arzu, yeni bir bebekle –muhtemelen ikinci yaştan sonra– karşı karşıya geldiği zaman onu egemenliği altına alan çıkarcılık içgüdülerinin itkisiyle uyanır. Ve eğer kendisinin kardeşi yoksa, diğer komşu evlerde kendini aynı duruma koymasına yol açan gözlemler yapacaktır. Gerçekten yaşadığı veya haklı olarak korktuğu ebeveynlerinin ilgisini kaybetmesi olgusu ve o andan itibaren sahip olduğu her şeyi yeni gelenle paylaşması gerekeceği sezgisi, duygularının alevlenmesi ve düşünce yetilerinin keskinleşmesi gibi bir sonuca yol açar. Daha büyük olan çocuğun rakibine karşı hissettiği açık düşmanlık, ona yönelik dostça olmayan eleştirilerde, “leyleğin onu geri götürmesi” arzusunda ve bazen beşikte çaresizce yatan küçük yaratığa yönelen küçük saldırılarda dile gelir. Yaş farkının fazla olması genellikle bu temel düşmanlığı hafifletir. Aynı şekilde, eğer küçük bir kardeşi yoksa daha ileriki yaşlarda çocuğun diğer ailelerde gördüğü türden bir oyun arkadaşına sahip olma arzusu öne çıkabilir.

Çocuk, bu duygu ve tasaların kamçılmasıyla yaşamın ilk büyük sorunuyla ilgilenmeye başlar ve kendi kendine şunu sorar: “Bebekler nerden geliyor?” Bu sorunun ilk biçiminin şöyle olduğuna kuşku yok: “Beni rahatsız eden bu bebek nerden geldi?” Bu ilk bilmecenin yankılarına sayısız mıtte ve masalda rastlayabiliriz. Her türlü araştırma gibi bu sorunun kendisi de hayati bir zorunluluğun¹ ürünüdür, sanki düşünme sürecine korkulan

1 [Ruhsal gelişmede “yaşamdaki zorunlulukların” oynadığı rol, *Riiya-ların Yorumu*'nun (1900a; ÖFD., 5) VII (C) Bölümünde tartışılmıştır.]

bu olayın tekrarlanmasının önlenmesi görevi verilmiş gibi. Ama çocuğun düşünme sürecinin kısa bir süre sonra bu kamçılama-
dan bağımsızlaştığını ve daha sonra araştırma yönünde kendine
yeterli bir içgüdü olarak etkisini sürdürdüğünü varsayalım. Eğer
çok fazla yıldırılmamışsa aradığı cevapları onun gözünde her
türlü bilginin kaynağı olan ebeveynlerinden veya ona bakan in-
sanlardan istemek gibi dolaysız bir yöntemi er veya geç be-
nimseyecektir. Bu durumda ya kaçamak cevaplar alır, ya me-
rakından ötürü alay edilir, ya da Alman topraklarında şu biçimi
alan ve mitolojik açıdan anlamlı olan bir bilgi kırıntısıyla baştan
savılır: “Leylek bebekleri sudan çıkarıp getirir.” Ebeveynlerin dü-
şündüğünden çok daha fazla çocuğun bu çözümden hoşnut ol-
madığına ve her zaman açıkça kabul etmeseler de yoğun bir
kuşku geliştirdiğine inanmak için yeterli nedenlerim var. Ta-
nıdığım üç-yaşında bir erkek çocuk, bakıcısından bu cevabı al-
dıktan sonra ortadan kaybolarak bakıcısını telaşlandırmıştı. Daha
sonra kır evinin bitişiğindeki büyük havuzun kıyısında bu-
lunmuştu: Sudaki bebekleri görmek için oraya koşmuştu. Ta-
nıdığım bir başka oğlan çocuğu da inançsızlığını tereddütlü de
olsa bir başka yoldan dile getiriyordu: Daha iyisini bildiğini, be-
bekleri leyleğin değil, balıkçıl kuşunun getirdiğini söylüyordu.
Edindiğim bilgilerden çıkardığım sonuç, çocukların leylek te-
orisine inanmayı reddettikleri, bu ilk kandırılma olayından sonra
erişkinlere karşı güvensizlik besledikleri ve “büyüklerin” ken-
dilerinden gizlediği yasak bir şeyler bulunduğu yolunda bir
kuşku besledikleri ve sonuçta ondan sonraki araştırmalarını bir
gizlilik perdesi altında yürüttükleri yolundadır. Ancak çocuk bu-
nunla birlikte ilk kez bir “ruhsal çatışma” yaşar; bu çatışmada iç-
güdüsel açıdan onun tercih ettiği ama büyüklerin gözünde
“doğru” olmayan görüşlerle büyüklerin otoritesiyle desteklenen,
ama çocuk tarafından kabul edilmeyen diğer görüşler arasında
bir ihtilaf ortaya çıkar. Bu tür bir ruhsal çatışma kısa sürede bir
“ruhsal çözülmeye” dönüşebilir. “İyi” olarak değerlendirilen

ama düşünme işlevini de durduran görüşler egemen ve bilinçli düşüncelere dönüşürken, çocuğun kendi araştırmalarının sonucunda yeni bulgular elde ettiği ama erişkinlerden destek bulmayan diğer görüşler bastırılarak “bilinçsiz” düşüncelere dönüşür. Böylece nevrozun çekirdek kompleksi¹ yaratılmış olur.

Son zamanlarda çocuğun babası tarafından yürütülen ve yayımlanması için bana iletilen beş yaşında bir erkek çocuğun analizi,² erişkinlerin psikanalizinin beni uzun süredir yönlendirdiği bir görüşün tartışmasız doğruluğunu göstermiştir. Gebelik sırasında annede gerçekleşen değişikliğin çocuğun keskin gözlemlerinden kaçmadığını ve annesinin karnındaki büyümeyle bebeğin gelişi arasındaki gerçek bağlantıyı çok önceden kurabildiğini artık biliyorum. Yukarıdaki olayda kız kardeşi doğduğunda oğlan çocuk üç buçuk yaşındaydı ve en net göndermelerle bilgisini gösterdiğinde dört buçuk yaşlarındaydı. Ama bu değerli keşif her zaman gizli tutulur ve daha sonra çocuğun cinsel araştırmalarının diğer sonuçlarına uygun olarak bastırılıp unutulur.

Dolayısıyla “leylek masalı” çocukların cinsel teorilerinden birisi değildir. Tersine, bu masala duydukları inançsızlığı güçlendiren şey, çocuğun, cinsel yaşamlarını pek gizlemeyen ve kendini çok yakın hissettiği hayvanlar üzerindeki gözlemleridir. Bağımsız olarak edindiği bebeklerin annenin içinde büyüdüğü bilgisi, düşünce gücünü ilk kez denediği sorunu çözme konusunda onu doğru yola sokar. Ama gideremediği bir bilgisizlik ve kendi cinselliğinin durumunun onu zorladığı yanlış teoriler, daha ileri gitmesini engeller.

1 [Bundan kısa bir süre sonra, örneğin “Fare Adam” durum tarihçesinde (1909d) Freud, bu terimi daha sonra (1910h) “Odişus kompleksi” dediğı şeye eşdeğer bir terim olarak kullanmıştır. İlk kez rastlandığı yukarıdaki metinde daha geniş kapsamlı olarak kullanılmaktadır.]

2 [Bu makaleden kısa bir süre sonra yayımlanan “Küçük Hans” (1909b) durum tarihçesi.]

Şimdi tartışacağım yanlış cinsel teorilerin hepsinin çok ilginç bir özelliği vardır. Abartılı bir tarzda ileri gitseler de, her birisi gerçeğin bir parçasını içerir; bu açıdan bunlar, insan aklı için çok zor olan evrenin sorunlarının çözümünü yönünde erişkinlerin dahice görülen çabalarına benzer. Bu teorilerde doğru olan ve hedefi vuran şeyin, bunların çocuksu organizmada filizlenmeye başlayan cinsel içgüdü bileşenlerindeki kaynağıyla açıklanması gerekir. Çünkü bu kanılar keyfi zihinsel süreçlerden, ya da rastgele izlenimlerden değil, çocuğun ruhsal cinsel yapısının zorunluluklarından kaynaklanır; çocukların cinsel teorilerinin tipik olduğunu söylememizin ve cinsel yaşamına girebildiğimiz her çocukta aynı hatalı inançları bulmamızın nedeni de işte budur.

Bu teorilerden ilki, makalenin başında çocuklara özgü olarak vurguladığım cinsler arası farkların ihmalinden kaynaklanır. Bu teori, çocuğun kendi vücudundan bildiği *penisin kadınlar da dahil olmak üzere herkeste bulunduğu* kanısından ibarettir. Çocuklukta penisin başı çeken erotojenik bölge ve başta gelen oto-erotik cinsel nesne olmasını, “normal” cinsel yapı olarak değerlendirmemiz gerekir; erkek çocuğun penise verdiği değer, kendisine benzer birisinin bu temel organdan yoksun olduğunu hayal edemeyişinden kaynaklanır. Küçük bir erkek çocuk küçük kız kardeşinin cinsel organlarını gördüğü zaman söylediği şeyler, önyargısının, algısını çarpıtacak kadar güçlü olduğunu gösterir. Penisin olmadığını söylemez, ama *değişmez bir şekilde* ve sanki teselli kabilinden şöyle der: “Onunki daha çok küçük. Ama büyüdüğü zaman pipisi de büyüyecek.” Penisi olan kadın düşüncesi daha sonraki yaşamda, erişkinlerin rüyalarında ortaya çıkar: uykudaki cinsel heyecan durumundaki rüyayı gören kişi kadını yere uzatacak, soyacak, ilişkiye hazırlanacak ve kadınlık örgenleri yerine tam gelişmiş bir penis görecektir, rüyayı ve heyecanı bitirecektir. Klasik antik çağdaki birçok hermafrodit, çocuklukta evrensel olarak inanılan bu fikrin sadık birer kopyasıdır; bu fi-

kirlerin en normal insanlarda rahatsızlık yaratmadığı, buna karşılık doğada rastlanan gerçek örgensel hermafroditik oluşumların her zaman çok büyük bir tiksintiyle karşılandığı görülebilir.

Çocukluğunda bu penisli kadın düşüncesinin sonraki yaşamın bütün etkilerine direnen ve onun penissiz bir cinsel nesnesiz yapamayan bir erkek olmasına yol açan bir “takıntıya” dönüşmesi halinde, diğer açılardan normal bir cinsel yaşam sürse bile mutlaka bir eşcinsel olacak ve cinsel nesnelerini, diğer bazı fiziksel ve ruhsal özellikleri nedeniyle ona kadınları çağrıştıran erkekler arasında arayacaktır.¹ Daha sonra tanıdığı gerçek kadınlar, temel cinsel cazibeden yoksun olmaları nedeniyle onun için cinsel nesne olamaz; gerçekten de çocukluk yaşamındaki bir başka yaşantıyla bağlantılı olarak kadınlar ona tiksindirici de gelebilir. Temel olarak penisteki uyarımların etkisi altında olan çocuk genellikle penisini eliyle uyararak haz almış olacak, ebeveynleri veya bakıcıları tarafından bu etkinlik sırasında yakalanacak ve penisini kesmekle tehdit edilecektir. Bu “iğdiş tehdidinin” etkisi, organa biçilen değerle orantılı olarak olağandışı ölçüde derin ve kalıcıdır. Mitler ve masallar, çocuğun duygusal yaşamında iğdiş kompleksiyle –ki bu, daha sonra bilinç düzeyinde buna karşılık gelen bir isteksizlikle hatırlanan bir komplekstir– ilişkili olarak yaşanan altüst oluşlara ve dehşet duygusuna tanıklık eder. Daha sonra görüldüğünde kadın organları sakatlanmış bir organ olarak değerlendirilir, bu tehdidi hatırlatır ve bu nedenle eşcinselde haz yerine dehşet duygusu yaratır. Eşcinsel kişi kadının da penisi olduğu yolundaki çocuksu varsayımının pek de yanlış olmadığını bilimsel kaynaklardan öğrendiği zaman bu tepkisi değişmez. Anatomi, kadındaki klitoris penisin benzeri olarak kabul etmektedir; cinsel süreçlerin fiz-

1 [Freud “Küçük Hans” durum tarihçesinin (1909b) III. Bölümünde bu konuya tekrar dönüyor.]

yololojisi ise büyümeyen bu küçük penisin aslında çocukluk döneminde gerçek ve doğal bir penis gibi davrandığını, dokunmaya duyarlı bir heyecan kaynağı olduğunu, bu uyarıma açıklığın küçük kızın cinsel etkinliğine erkeksi bir yapı kazandırdığını ve bu erkeksi cinselliğin ortadan kalkıp kadınlığın ortaya çıkabilmesi için ergenlik yıllarında bir bastırma dalgasına ihtiyaç duyulduğunu söyler. Klitoristeki bu uyarıma açıklığa inatla tutunmalarının sonucunda cinsel ilişkide duyarsızlaşmaları, ya da aşırı bastırma sonucunda bunun yerini dengeleyici histerik oluşumların alması nedeniyle birçok kadının cinsel işlevi sakatlandığı için, bütün bunlar, erkekler gibi kadınların da penisi olduğu yolundaki çocuksu cinsel teoride de bir doğruluk kırıntısı bulunduğunu gösteriyor gibidir.

Küçük kızların, erkek kardeşlerinin bu konudaki fikirlerini aynen paylaştıkları kolayca gözlenebilir. Kızlar, erkek çocuğun vücudunun bu kısmına karşı büyük bir ilgi beslerler. Ama bu ilgi çok geçmeden bir imrenmenin etkisi altında kalır. Kendilerine haksızlık edildiğine inanırlar. Penisi olan oğlanlar gibi işlemeye çalışırlar. Bir kız çocuğu “erkek olmak isterdim” dediği zaman, hangi noksanlığı gidermeyi arzuladığını biliriz.

Çocuklar penisteki uyarımların verdiği ipucunu izleyebilselerdi sorunun çözümüne biraz daha yaklaşmış olacaktı. Bebeğin annenin vücudunda büyümesinin yeterli bir açıklama olmadığı açıktır. Bebek anne karnına nasıl giriyor? Gelişimini ne başlatıyor? Babanın da bununla bir ilgisi var gibidir: O da bebek için *kendi* bebeği olduğunu söylüyor.¹ Yine bu gizemli şeylerde penisin de elbette bir payı olmalı; çocuğun düşünce etkinliklerinin tanımına eşlik eden heyecan buna tanıklık eder. Çocuğun açıklayamadığı dürtüler –şiddetli bir şey yapma, bastırma, kırma, parçalama, bir yerde delik açma yolundaki bulanık dür-

1 [Ekz. ‘Beş Yaşındaki Bir Erkek Çocuğun Analizi’ (ÖFD., 9).]

tüler- de bu heyecana eşlik eder. Ama çocuğun, vajinanın varlığını öngörmesi ve bebeğin anne karnında oluşmasına yol açan şeyin babasının penisinin annenin içine girmesi olduğu sonucuna varması yolundaki bu ilerleme, araştırmanın bu noktasında çaresiz bir çıkmaza girer. Çünkü annesinin de tıpkı erkek gibi bir penise sahip olduğu teorisi bu yolu tıkar ve penisi içine alan deliğin varlığı keşfedilmeden kalır. Zihinsel çabalarındaki başarısızlığın, onun bunları reddetmesini ve unutmasını kolaylaştırdığını görmek zor değildir. Ancak bu düşünme ve kuşku, sorunların çözümüne yönelik sonraki zihinsel çalışmanın prototipi [modeli] olur ve ilk başarısızlık, çocuğun geleceğinin tamamı üzerinde felç edici bir etki yaratır.¹

Vajinayı gözardı etmeleri ayrıca çocukların cinsel teorilerinin ikincisine inanmalarını da mümkün kılar. Eğer bebek annenin karnında büyüyor ve daha sonra ordan çıkarılıyorsa bu sadece mümkün olan tek bir yoldan –anal çıkıştan– yapılabilir. *Bebek, kaka gibi dışarı atılıyor olmalı*. Çocukluğun ileriki dönemlerinde aynı sorun kendi kendine düşünmenin veya iki çocuk arasındaki bir tartışmanın konusu olduğu zaman varılan açıklamalar, bebeğin açılan göbekten çıktığı, ya da karnın açılarak bebeğin çıkarıldığı yolundadır; *Kırmızı Başlıklı Kız* öyküsündeki kurdun başına gelen de budur. Bu teoriler yüksek sesle telaffuz edilir ve daha sonra bilinç düzeyinde hatırlanır; bunlar artık itiraza açık bir şey içermez. Aynı çocuklar o tarihe kadar, eskiden bu arada anal cinsel bileşenlerde gerçekleşen bastırmayla bulanıklaşan başka bir doğum teorisine inandıklarını tamamen unutmuş olurlar. O tarihte bir hareket bebek odasında utanma duyumsuz konuşulan bir şeydir. Çocuk, yapısındaki dışkı severlik eğilimlerinden henüz o kadar uzak değildir. Dünyaya, henüz tik-

1 [Freud aynı konunun tartışıldığı Leonardo (1910c) çalışmasının I. Bölümünün sonlarına doğru bir dipnotta bu son cümleler alıntı yapıyor.]

sinti duygusuyla aşağılanmayan bir dışkı yığını gibi gelmenin aşağılanacak bir şeyi yoktur. Şöyle veya böyle birçok hayvan için geçerli olan kloakal¹ teori, en doğal teoridir ve çocuğa kendini kabul ettirir.

Ancak durum böyle olunca çocuğun, kadınlara bebek yapmak gibi acı verici bir ayrıcalığı tanımayı reddetmesi mantıksal bir sonuçtur. Eğer bebekler anüsten doğuyorsa, kadın kadar erkeğin de doğum yapabilmesi gerekir. Dolayısıyla erkek çocuğun da kendine ait çocukları olduğunu hayal etmesi mümkündür; bunun için onu kadınsı eğilimlere sahip olmakla suçlamaya gerek yoktur. O sadece hâlâ canlı olan anal erotizmini sergilemektedir.

Zaman zaman görüldüğü gibi, kloakal doğum teorisinin çocukluğun sonraki yıllarında da bilinç düzeyinde korunması halinde buna da –artık temel olmasa da– bebeklerin nerden geldiği sorununa ilişkin bir çözüm eşlik eder. Bu da bir masala benzer: insan belli bir şeyi yiyince bebeği olur. Çocukluktaki bu doğum teorisi, delilik durumunda tekrar canlanır. Örneğin manik bir kadın viziteye çıkan doktoru, hücresinin bir köşesine yaptığı küçük bir dışkı yığınının yanına götürecek ve gülerek ona şöyle diyecektir: “Bugün olan bebeğim bu.”

Evde ebeveynleri arasındaki cinsel ilişkiye tesadüfen tanık olmaları halinde çocuklarda üçüncü tipik cinsel teori ortaya çıkar. Ancak gördükleri şey çok eksiktir. Dikkatlerini çeken ayrıntı –iki insanın birbirine göre konumu, çıkardıkları ses, ya da bir başka şey– ne olursa olsun, her durumda aynı sonuca varırlar. *Sadistik cinsel ilişki düşüncesi* diyebileceğimiz bir düşünce geliştirirler. Bunu, güçlü tarafın zayıf tarafa zorla yaptığı bir şey olarak görür ve (özellikle erkek çocuklar) bunu çocuksu deneyimlerinden bildikleri hoplayıp sıçramayla (ki bu da bir miktar cinsel heyecan

1 [Bazı hayvanlarda bağırsaklarla ürolojik ve genital kanalların aynı boşluğa açılması durumu.]

içerir) kıyaslarlar. Çocukların, ebeveynleri arasında tanık oldukları bu davranışı bebeklerin nerden geldiği sorununu çözmek için ihtiyaç duyulan eksik halka olarak değerlendirip değerlendirmediklerini kesin olarak belirleyemedim; sevişme eylemini bir şiddet eylemi olarak değerlendirmelerinden ötürü aradaki bağlantı çoğunlukla gözden kaçırılıyor gibidir. Ama bu görüşün kendisi de bebeklerin nerden geldiği sorununu ilk kez düşünmeye başladığında çocuğun penisinde ortaya çıkan uyarımlara bağlanan acımasızlık davranışına yönelik bulanık dürtünün bir sonucuymuş gibi bir izlenim veriyor. Cinsel ilişkinin keşfedilmesine çok yaklaşan bu zamansız sadistik dürtünün ilk kez çocuğun ebeveynlerinin yatak odasını paylaştığı sıralarda –o dönemde kullanmasa da malzeme topladığı– ebeveynler arasındaki cinsel ilişkiyle ilgili son derece bulanık anıların etkisi altında ortaya çıkması da pekâlâ mümkündür.¹

Tek başına ele alındığında doğrulayıcı bulgular sağlamak yerine yanıltıcı olan sadistik cinsel ilişki teorisi de cinsel içgüdünün doğuştan gelen ve her bir çocukta ağırlığı değişen bileşenlerinden birisinin dışavurumudur. Bu nedenle bu teori bir noktaya kadar doğrudur; bu teori, cinsel eylemin doğası ve bundan kaynaklanan “cinslerarası savaş” konusunda kısmi bir içgörüdür. Çocuk bazen de kısmen doğru, kısmen yanlış, aslında tersi bir anlamda anladığı kazara gözlemlerle bu görüşü destekleyecek veriler bulur. Birçok evlilikte kadın gerçekte onun açısından haz değil, yeni bir hamilelik riski anlamına gelen kocasının kucaklamalarından kaçır. Bu nedenle uyuduğuna inanılan (veya uyuyormuş numarası yapan) çocuk, annesinin kendini şiddete karşı savunduğu izlenimi edinebilir. Diğer zamanlarda da yüksek sesle ve dostça olmayan davranışlarla dile gelen ve bitmek

1 *Monsieur Nicolas* (1794) adlı otobiyografik çalışmasında Restif de la Bretonne, cinsel ilişki konusundaki bu sadistik yanlış anlamayı doğrulayan dört yaşına ait bir izlenimden söz ediyor. [Freud on yıl kadar sonra “Kurt Adam” durum tarihçesinde bu sorunu uzun uzadıya tartışıyor. Bkz. özellikle *ÖFD.*, 10, Bölüm V, ilk sayfalar.]

bilmeyen kavgalar, gözlemci çocuğun dikkatinden kaçmaz; dolayısıyla kavganın gece de devam etmesi ve sonunda kendi kardeşleriyle veya oyun arkadaşlarıyla olan ilişkisinde kullanmaya alışık olduğu yöntemin aynıyla sonuçlandırılması onu şaşırtmaz.

Ayrıca annesinin yatağında veya iç çamaşırlarında kan izleri keşfetmesi halinde bunu da düşüncesinin doğrulanması olarak değerlendirir. Bu ona, babasının gece annesine tekrar saldırdığını kanıtlar (oysa taze kan izlerini biz daha çok cinsel ilişkiye geçici olarak ara verilmesi olarak yorumlarız). Nevrotikler tarafından sergilenen ve başka türlü açıklanamayan "kan korkusu" büyük ölçüde bu bağlantıyla açıklanır. Burada da çocuğun hatası bir gerçek kırıntısı içerir. Çünkü bilinen belli koşullarda bir parça kan aslında cinsel ilişkinin başladığının bir işareti olarak değerlendirilir.

Bebeklerin nereden geldiği yolundaki çözümsüz sorunla dolaylı ilgili bir sorun da –"evli olma" denen şeyin doğasına ve içeriğine ilişkin sorun– çocuğun kafasını meşgul eder; ve bu soruya da ebeveynleriyle ilgili algılarının, henüz haz verici olan kendi içgüdüleriyle çakışmasına uygun olarak farklı bir cevap bulur. Bütün bu cevaplardaki ortak bölen, çocuğun kendine evlenmiş olmaktan haz verici bir doyum vaat etmesi ve evlilikte mahcupluk diye bir şeyin olmadığını düşünmesidir. En sık karşılaştığım kanı, *evli çiftlerin birbirlerinin önünde işemesidir*. Sanki sembolik anlamda daha büyük bir bilginin varlığını gösteriyormuş gibi gözüken bir diğer ifade tarzı da, *erkeğin kadının lazımlığına işemesidir*. Diğer olaylarda evliliğin iki insanın gerilerini birbirlerine göstermesi (utanma duymaksızın) anlamına geldiği varsayılır. Eğitim yoluyla cinsel bilginin özellikle uzunca bir süre geciktirildiği bir olayda yeni adet görmeye başlayan on dört yaşında bir kız, okuduğu kitaplardan evli olmanın, "kanın karışması" anlamına geldiği sonucuna varmıştı; ve kendi kız kardeşi henüz adet görmeye başlamadığı için, şehvetten gözü dönen kız, bu "kan karıştırma" işine ortak etmek için, kanamasının başladığını söyleyen bir misafirene saldırmıştı.

Evliliğin yapısı konusunda sık sık bilinçli bellekte kalan çocukluk kanıları, sonraki nevrotik hastalığın semptomolojisi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bunlar başlangıçta her bir çocuğun diğerine evlilikten anladığı şeyi yaptığı çocuk oyunlarında dile gelir; daha sonra evli olma arzusu çocuksu bir dışavurum tarzı kazanabilir ve böylece ilk bakışta anlaşılmayan bir fobide, ya da buna karşılık gelen bir semptomda kendini gösterebilir.¹

Bunlar, sadece cinsel içgüdü bileşenlerinin etkisi altında ilk çocukluk döneminde çocukların kendiliğinden ürettiği tipik cinsel teorilerin en önemlileri gibi gözükmüyor. Konuyu eksiksiz ortaya koyamadığım gibi bunlarla çocukluk yaşamının kalanı arasında kesiksiz bir bağlantı da kuramadığımı biliyorum. Ama buraya eksikliği bilgili kişilerce farkedilebilecek bir iki gözlem daha ekleyebilirim. Örneğin bebeğin öpücükle geldiği yolunda anlamlı bir teori vardır; bunun, ağız erotojenik bölgesinin egemenliğini ele verdiği açıktır. Deneyimlerime göre bu teori sadece kız çocukları tarafından geliştirilir ve bazen cinsel araştırmaları çocuklukta son derece güçlü ketlemelere maruz kalan kızlarda patojenik bir yapı kazanır. Ayrıca, kazara bir gözlem sonucunda da olsa, kadın hastalarımın birisi çok iyi bilindiği gibi bazı ırklarda genel bir gelenek olan ve belki de hiçbir zaman tamamen aşılamayacak olan babalık kuşkularını gidermeyi amaçlayan “co-uvade” [erkek loğusalığı] teorisi geliştirmişti. Bu hastanın çok tuhaf olan amcası, çocuğunun doğumundan sonra, günlerce evde kalmış ve misafirlerini pijamayla karşılamış; hasta da buna dayanarak çocuğun doğumunda her iki ebeveynin de yer aldığı ve yatmak zorunda kaldığı sonucunu çıkarmış.

Çocuklar on on bir yaşlarında cinsel konularda bir şeyler duymaya başlar. Nispeten engelleyici olmayan bir toplumsal ortamda büyüyen, ya da daha iyi gözlem imkânları bulan bir çocuk, bildiklerini diğer çocuklara anlatır, çünkü bu onun kendini erişkin ve üstün hissetmesini sağlar. Çocukların bu yoldan

1 Sonraki nevrozlar açısından en önemli oyunlar, “doktorculuk” ve “evcilik” oyunudur.

öğrendikleri doğrudur; yani vajinanın varlığı ve amacı açıklık kazanır; ama birbirlerinden aldıkları bilgiler diğer açılardan sık sık yanlış düşüncelerle karışmış ve eski çocukluk cinsel teorilerinin kalıntılarıyla bulanmıştır. Bunlar, ilk sorunu çözecek kadar eksiksiz değildir. Tıpkı daha önce vajinanın bilinmemesinin sürecin tamamının anlaşılmasını engellemesi gibi şimdi de aynı şeyi meninin bilinmemesi yapar. Çocuk erkek cinsel organından sidiğın yanı sıra bir başka maddenin de atıldığını tahmin edemez; bazen "masum" bir kız gerdek gecesi "onun içine işeyen" kocasına içerler. Ergenlik öncesi yıllarda kazanılan bu bilgiyi, çocuklarda yeni bir cinsel araştırmalar dönemi izler. Ama şimdi ürettiği teoriler, çocuksu cinsel bileşenlerin engelsiz ve kılık değiştirmemiş bir biçimde teorilerde dile getirilebildiği sürece, artık ilk çocukluk döneminin temel teorilere damgasını vuran tipik özelliklerden yoksundur. Çocuğın, cinsellik bilmecelerini çözmeye yönelik sonraki zihinsel etkinliklerini incelemeye değer bulmuyorum; bunlar pek patojenik [hastalık yapıcı] bir anlam da taşımaz. Bunlardaki çeşitliliğın, temelde çocuğın aldığı aydınlanmanın yapısına bağılı olduğuna kuşku yok; ama bunların önemi, ilk cinsel ilgi döneminden kalan ve bilinçsiz bir konuma düşen kalıntıları yeniden canlandırmalarında yatar; dolayısıyla masturbasyon içrikli cinsel etkinlikler ve ebeveynlerden duygusal açıdan bir ölçüde uzaklaşma bunlarla ilişkilendirilir. Öğretmenlerin, bu yaşta bu tür bir aydınlatmanın çocukları "yozlaştırdığı" yargısı da burdan kaynaklanır.

Cinsel yaşam konusunda çocukların bu sonraki spekülasyonlara ne tür unsurlar soktuğınını göstermek için birkaç örnek vermek istiyorum. Bir kız, okul arkadaşlarından, kocanın karısına bir yumurta verdiğini, onun da kuluçkaya yatarak bebek yaptığını duymuştu. Yine yumurta hikâyesini duyan bir erkek çocuk,* bunu argoda aynı kelimeyle anılan testislerle özdeşleştirmiş ve testis torbasının içindekileri nasıl sürekli yenileyebildiğini anlamak için kafa patlatmıştı. Verilen bilgiler cinsel olaylar konusundaki önemli belirsizlikleri giderecek düzeye na-

diren ulaşır. Örneğin bir kız, cinsel ilişkinin sadece bir kere olduğu, ama çok uzun sürdüğü –yirmi dört saat– ve doğan bütün bebeklerin bu tek ilişki sonucu doğduğu kanısına varabilir. Bu çocuğun, üreme sürecine ilişkin bilgilerini bazı böceklerden aldığı varsayılabilir; ama bunun böyle olmadığı ve teorinin, kendiliğinden ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Diğer kızlar gebelik döneminin de, ana rahmindeki yaşamın da farkında değildir ve bebeklerin, ilk ilişki gecesinden hemen sonra geldiğini varsayar. Marcel Prévost, "*Letters de Femmes*" adlı eserindeki öykülerinden birisinde kızlara özgü bu hatayı eğlenceli bir öyküye dönüştürmüştür.¹ Çocukların, ya da çocukluk aşamasına takılıp kalan ergenlerin bu cinsel teorileri, genelde ilginçlikten yoksun olmayan neredeyse bitmek tükenmek bilmez bir tema sunar; ama buradaki konum bu değil. Burada sadece bu alanda çocukların, bastırılarak bilinçdışına itilen eski ve daha doğru bilgilerine karşı çıkmak için birçok hatalı görüş ürettiğini vurgulamakla yetineceğim.

Çocukların edindikleri bilgiye tepki verme yolu da önemlidir. Bazılarında cinsel bastırma o kadar ileri gider ki hiçbir şeyi dinlemezler; nevrotiklerin psikanalizinde ilk çocukluk döneminden kaynaklanan bilgi gün ışığına çıkana kadar bu kişiler sonraki yaşamda bile bilgisiz –ya da en azından *görünürde* bilgisiz– kalmayı başarırlar. On ila on üç yaşları arasında olan ve cinsel bilgileri duymalarına rağmen şöyle söyleyerek bunu reddeden iki erkek çocuk tanıyorum: "*Senin baban ve başkaları böyle bir şey yapabilir, ama benim babamın böyle bir şey yapmayacağından eminim.*" Ama çocukların cinsel meraklarının giderilmesine yönelik sonraki tepkileri ne kadar büyük farklılıklar gösterirse gösterebilir, ilk çocukluk yıllarında tutumlarının kesinlikle tekbiçimli olduğunu varsayabilir ve o dönemde hepsinin ebeveynlerinin bebek yapmak için ne yaptıklarını keşfetmek için çok yoğun çaba harcadığından emin olabiliriz.

1 [Bkz. Prévost, "La nuit de Raymonde," *Nouvelles lettres de femmes*.]

KİŞİLİK VE ANAL EROTİZM
(1908)

EDİTÖRLÜK NOTU

CHARAKTER UND ANALEROTİK

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1908 *Psychiat.-neurol. Wschr.*, 9 (52), 465-7.
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 261-7.
1941 *Gesammelte Werke*, 7, 203-9.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Character and Anal Erotism"

- 1924 *Collected Papers*, 2, 45-50. (Çev. R. C. McWatters.)
1959 *Standard Edition*, 9, 167-75.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle birlikte *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makalenin teması şimdi o kadar bildik bir hal almıştır ki ilk yayımlandığı sırada yaşanan şaşkınlığı ve içerlemeyi anlamak zordur. Anal erotizmle saplantı nevrozu arasındaki özel bağlantının ancak birkaç yıl sonra "Saplantı Nevrozuna Yatkınlık" (1913i) başlıklı makalede ele alınmasına karşılık, kısa bir süre önce tamamlanan "Fare Adam" (1909d) analizinin, makalenin yazılması yönünde kısmen teşvik edici olduğu açıktır. "Kurt Adam" (1918b) olayı ise burada ele alınan konunun "İçgüdünün Dönüşümleri Üzerine" (1917c; bu ciltte) başlıklı makalede daha ayrıntılı olarak işlenmesine yol açmıştır.

Freud'un, "kişiliğin" yapısı ve oluşum mekanizması konusunda çok fazla açıklaması yoktur. Konu elinizdeki makalenin

yanı sıra bu ciltte yer alan ve daha sonraki bir tarihe rastlayan iki çalışmada özel olarak ele alınmıştır: “İçgüdünün Dönüşümleri Üzerine” (1917c) ve “Libidinal Tipler” (1931a). Konu ayrıca “Psikanalitik Çalışmada Rastlanan Bazı Kişilik Tipleri” (1916d) başlıklı makalede de incelenmiştir.

KİŞİLİK VE ANAL EROTİZM

PSİKANALİZ yoluyla yardımcı olmaya çalıştığımız insanlar arasında belirgin bir dizi kişilik özelliğine sahip olan bir tiple sık sık karşılaşırız; bu tipin çocukluğunda bedensel işlevlerinden birisiyle ve buna karşılık gelen organla ilgili davranışı dikkatimizi çeker. Bugün için, bu kişilik tipi ile bir organdaki bu tür bir davranış arasında organik bir bağlantı olduğu izlenimini hangi durumların verdiğini söyleyemem, ama bu izlenimde teorik bir beklentinin etkili olmadığını rahatlıkla söyleyebilirim.

Artan deneyimlerim böyle bir bağlantının varlığına olan inancımı öylesine güçlendirdi ki, bunu bir bildirinin konusu yapmayı göze alabildim.

Anlatacağım insanlarda aşağıdaki üç özelliğin düzenli olarak birlikte bulunması dikkate değer. Bu insanlar özellikle *düzenli, cimri ve inatçıdır*. Bu kelimelerden her birisi aslında birbiriyle ilgili bir dizi kişilik özelliğini kapsar. “Düzenli” terimi bedensel temizlik kanısını olduğu kadar ufak tefek işlerin yürütülmesindeki titizliği ve güvenilirliği de kapsar. Bunun karşıtı “düzensiz, dağınık” ve “ihmalkâr” olacaktır. Cimrilik abartılı bir açgözlülük şeklinde ortaya çıkabilir; inatçılık ise öfke ve intikamcılığın kolayca birleştiği bir asiliğe kadar varabilir. Bu son iki özellik –cimrilik ve inatçılık– birbiriyle, ilkiyle –düzenlilikle– olandan daha yakın bir ilişki içindedir. Bunlar ayrıca kompleksin tamamı içinde daha düzenli görülen unsurlardır. Yine de üçünün de şu veya bu yolla birbirine ait olduğu bana tartışmasız ölçüde açık gözüküyor.

Bu insanların ilk çocukluk öykülerinde, kakayı tutamama durumunun üstesinden gelmelerinin nispeten uzun zaman aldığını, hatta çocukluğun sonraki dönemlerinde bile zaman zaman kakalarını tutamadıklarını kolayca öğreniriz. Bebekken, kaka

yapma ediminden tali bir haz aldıkları için lazımlığa otur-
tıldığı zaman kaka yapmayı reddeden gruba girdikleri iz-
lenimi ediniriz;¹ çünkü sonraki yıllarda bile kakalarını içlerinde
tutmaktan zevk aldıklarını söyler ve –kendilerinden çok kar-
deşleri konusunda çok daha kolay hatırlasalar da– kakalarıyla
her türlü nahoşluğu yaptıklarını hatırlarlar. Bu göstergelerden,
bu insanların anal bölgenin erotojenikliğin aşırı ölçüde güçlü
olduğu bir cinsel mizaçla doğdukları sonucunu çıkarırız. Ama
çocukluktan sonra bu zayıflıklardan ve anormalliklerden hiç-
birisine rastlanmadığı için, anal bölgenin gelişmenin akışı içinde
erotojenik önemini kaybettiği sonucuna varmamız gerekir; ve ki-
şiliklerinde bu üçlü özelliğin düzenli olarak bulunmasının, anal
erotizmin ortadan kalkmasıyla ilişkilendirilebileceğini düşün-
ürüz.

Anlaşılmaz gözüktüğü sürece hiç kimse buna inanmayacak
ve açıklama sağlayacak bir bakış açısı sunamayacaktır. Ama en
azından *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* (1905d) adlı ça-
lışmamda ortaya koyduğum önermelerin yardımıyla altta yatan
etkenleri anlama doğrultusunda ileri bir adım atabiliriz. Orada
insandaki cinsel içgüdünün son derece karmaşık olduğunu ve
çok sayıda bileşen içgüdünün katkısıyla oluştuğunu göstermeye
çalıştım. Vücudun bazı özel kısımlarının (örgeñler, ağız, anüs,
sidik yolları) uyarımı “cinsel uyarıma” önemli katkılarda bu-
lunduğu için, bu kısımlar “erotojenik bölgeler” olarak adlandı-
rılır. Ama vücudun bu kısımlarından gelen uyarımın miktarı
aynı olmadığı gibi, hepsinin kaderi de yaşamın her döneminde
aynı olmaz. Genel anlamda bunların sadece bir kısmı cinsel ya-
şamda kullanılır; diğer kısmı ise “yüceltme” dediğimiz bir sü-
reçle cinsel amaçlardan uzaklaştırılarak başka amaçlara yö-
neltilir. “Cinsel gizlilik” diyebileceğimiz bir dönemde –yani

1 Bkz. *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* (1905d), “Anal Bölgedeki Et-
kinlik” başlıklı alt bölüm.

beşinci yılın sonundan, ergenliğin başlarına (yaklaşık on bir yaşlarına) kadar– ruhsal yapıda utanma, tiksinti ve ahlak gibi tepki oluşumları, başka bir deyişle karşı-güçler oluşur. Aslında bunlar erotojenik bölgelerden gelen uyarımlar pahasına oluşur ve cinsel içgüdünün sonraki etkinliklerini engelleyen setler gibi yükselirler. Anal erotizm ise [cinsel] içgüdünün, gelişmenin akışı içinde ve mevcut uygarlığımızın gerektirdiği eğitime uygun olarak cinsel amaçlar açısından kullanılmaz kalan bileşenlerinden birisidir. Dolayısıyla daha önce anal erotik olan insanlarda sık sık ağır basan bu düzenlilik, cimrilik ve inatçılık özelliklerinin, anal erotizmin yüceltilmesinin ilk ve en sabit sonuçları olarak değerlendirilebileceğini varsaymak inandırıcıdır.¹

-
- 1 Konuyu anlamayan okurlarımı özellikle şoke eden şey *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* adlı çalışmamdaki bebeklerin anal erotizmine ilişkin ifadelerim olduğu için, bu noktada çok zeki bir hastaya borçlu olduğum bir gözlemi buraya almak istiyorum. “*Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* adlı çalışmanızı okuyan bir arkadaşım kitaptan söz ediyordu,” dedi. “Kitaba tamamen katılıyordum, ama kabul etmesine ve anlamını diğerleri kadar anlamasına rağmen, kitaptaki bir pasaj ona o kadar komik ve abartılı gelmiş ki oturup dakikalarca kahkahalarla gülmüş. Söz konusu pasaj şöyle: ‘Sonuçtaki huysuzluğun veya sinirliliğin en açık belirtilerinden birisi, bebek lâzımlığa oturtulduğu zaman –yani bakıcısı istediği zaman– bağırsaklarını boşaltmayı inatla reddettiği ve kendisi isteyene kadar içinde tutmayı tercih ettiği zaman görülür. Doğaldır ki onu ilgilendiren yatağı kirletmek değildir, o sadece dışkılamaya bağlanan tali hazzı kaçırmak istemez.’ Lazımlığın üstüne oturan ve kişisel irade özgürlüğüne getirilen böyle bir kısıtlamaya katlanıp katlanamayacağını düşünen ve kaka yapmaktan elde edilecek haz elinden alındığı için kaygılanan bu bebek tablosu arkadaşşıma çok eğlenceli gelmiş. Yirmi dakika kadar sonra, kakao alırken birdenbire şöyle dedi: ‘Kakaoyu önümde görünce, birden aklıma çocukken hep düşündüğüm bir şey geldi. Sürekli olarak, kakao üreticisi Van Houten olduğumu’ (üreticinin adını ‘Hauten’ olarak telaffuz etmişti) ‘ve kakao üretimi konusunda büyük bir sırda sahip olduğumu hayal ederdim. Herkes insanlık için bir

Bu bağlantının yapısal zorunluluğu elbette benim için bile açık değil. Ama anlaşılması yönünde katkısı olabilecek bazı görüşler ortaya atabilirim. Temizlik, düzenlilik ve güvenilirlik, tam da kirli, rahatsız edici olan ve vücudun bir parçası olmaması gereken şeylere duyulan ilgiye karşı bir tepki oluşumu izlenimi veriyor. ("Kir, olmaması gereken yerde olan şeydir.") İnatçılıkla dışkıya duyulan ilgi arasında bir ilişki kurmak kolay gözüküyor; ama yukarıda da gördüğümüz gibi bebeklerin bile dışkıdan kurtulma konusunda bir irade sergileyebildiğini ve çocukların inatçılığını kırma ve onları uysallaştırma amacıyla erotojenik anal bölgeyle bağlantılı olan kaba etlere acı verici uyarım uygulamasının [dayak] çocuk yetiştirmede genel bir yöntem olduğunu unutmamalıyız. Eski çağlarda olduğu gibi, karşı gelmeyi veya inatçı bir aşağılamayı dile getirmek için insanlar bugün bile

nimet olan bu sırrı ele geçirmeye çalışıyordu, ama ben bunu dikkatle kendime saklıyordum. Niye özellikle Van Houten'i seçtim, bilmiyorum. Belki de reklamları beni diğerlerinden daha fazla etkilemişti.' Gülerek ve o anda söylediklerimin derin bir anlamı olduğunu düşünmeksizin şöyle dedim: 'Wann haut'n die Mutter? ['Anne ne zaman tattı?'] [Almanca ifadedeki ilk iki kelime, 'Van Houten' ile tamamen aynı şekilde telaffuz edilir.] Kelime oyunumun aslında arkadaşımın çocukluk anısını birdenbire hatırlamasının anahtarını içerdiğini ancak daha sonra görebildim ve bunun perde-fantazilere çok güzel bir örnek olduğunu anladım. Gerçek duruma (beslenme işlemi) bağlı kalan ve fonetik çağrışımlardan ('Kakao' [dışkı anlamına gelen 'kaka'] ve 'Wann haut'n') yararlanan arkadaşımın fantazisi, anısının içeriğini tamamen tersine çevirerek suçluluk duygusunu hafifletmişti: Vücudun gerisinden önüne bir yerdeğiştirme vardı, besin çıkarma besin almaya, utandırıcı olan ve gizlenmesi gereken şey ise insanlık için bir nimet olan bir sırra dönüşmüştü. Arkadaşımın (şekilci bir temelde nispeten hafif bir itirazla da olsa) fantazisini savunmaya koyulduktan sadece on beş dakika sonra istemeye istemeye de olsa kendi bilinçdışından en inandırıcı kanıtları sunması ilgimi çekmişti."

anal bölgeyi okşamaya davet ederler;¹ gerçekte bu bastırmanın kontrolü altına giren bir sevecenlik edimi anlamına gelir. Kaba etlerin gösterilmesi, bu sözlü çağrışı bir mimikle yumuşatma anlamına gelir; Goethe'nin *Götz von Berlichingen* adlı oyununda bir karşı çıkma ifadesi olarak en doğru yerde hem sözcükler hem de mimikler kullanılmıştır.²

Birbiriyle bu kadar alakasız gibi gözükken paraya ve dışkıya duyulan ilgi kompleksleri arasındaki bağlantılar, çok daha kapsamlı gibidir. Psikanaliz uygulayan her doktor, nevrotiklerdeki müzmin kabızlık olarak tanımlanabilecek en kronik ve uzun süreli olayların, bu tedavi şekliyle iyileştirilebileceğini bilir. Bu işlevin, benzer bir şekilde hipnotik telkine de açık olduğunu hatırlayacak olursak bu şaşırtıcı olmaktan çıkar. Ama psikanalizde bu sonucu almanın tek yolu, hastanın para kompleksini ele almak ve bağlantılarını bilinç düzeyine çıkarmaktır. Burada nevrozun, dildeki yaygın bir ifadeyi izlemekten öte geçmediği düşünülebilir: parasını özenle saklayanlara "kirli çıkın" denir. Ama bu açıklama çok yüzeysel olacaktır. Gerçekte arkaik düşünce biçimlerinin ağırlıklı olduğu veya devam ettiği durumlarda –eski uygarlıklarda, mitlerde, masallarda, batıl inançlarda, bilinçsiz düşüncelerde, rüyalarda ve nevrozlarda– para ile pislik arasında çok yakın bir ilişki kurulur. Şeytanın, âşıklarına verdiği altının, o gittikten sonra dışkıya dönüştüğünü biliyoruz; burada şeytan,

-
- 1 [Cümlede çok net olmayan bu ifade tarzına Anadolu'da da (kavgada tahrik, aşağılama, vb. amaçlarla) sözlü ifade tarzında veya kaba etlere vurma biçiminde rastlandığını söylemek gerek. Burada bir cinsiyet farkı da olabilir. Erkekler yaptığı zaman bu daha çok yumuşatılmış, sevecen içerikli bir alay etme yoluken, kadınlarda özellikle kavgada ağır hakaret anlamına gelmektedir.]
 - 2 [Cümle, III. Sahnede haberci Götz'ü boyun eğmeye davet ettiği zaman telaffuz edilir. Oyunun Goethe tarafından birkaç kez gözden geçirilen daha sonraki versiyonlarında söz konusu kelimeler ve mimikler yumuşatılmıştır.]

bastırılan bilinçdışı yaşamın somutlaşmasından başka bir şey değildir.¹

Ayrıca hazine bulmayı dışkıyla ilişkilendiren batıl inancı da biliyoruz; herkes, "altın sıçan"² figürünü bilir. Gerçekten de antik Babil doktrinine göre bile altın "şeytanın dışkısıdır" (Mammon = *ilu manman*³.) Dolayısıyla başka yerlerde olduğu gibi burada da nevroz dilden yararlanarak, kelimeleri ilk, özgün anlamlarıyla kullanmakta ve mecaz gibi gözüktüğü yerlerde genellikle sadece eski anlamını yeniden kazandırmaktadır.

İnsanların bildiği en değerli madde ile atık madde olarak reddettikleri en değersiz madde arasındaki tezatın, altın ile dışkı arasındaki bu özgün özdeşime yol açmış olması da mümkündür.

Nevrotik düşüncede bu eşitliği kolaylaştıran başka bir şey daha vardır. Bildiğimiz gibi dışkıya duyulan ilk [özgün] erotik ilgi sonraki yıllarda ortadan kalkacaktır. Bu yıllarda çocuklukta bulunmayan para ilgisi yeni bir ilgi olarak ortaya çıkar. Bu da amacını kaybetmekte olan eski dürtünün, yeni ortaya çıkan bu amaca aktarılmasını kolaylaştırır.

Anal erotizmle bu kişilik özellikleri üçlemesi arasında burada değinilen ilişkinin bir temeli varsa, örneğin bazı eşcinsellerde olduğu gibi anal bölgenin erotojenik özelliğini erişkin yaşamında da koruyan insanlarda "anal kişiliğin" çok belirgin olmaması beklenebilir. Eğer yanılmıyorsam, deneyimlerden çıkan bulgular, bu beklentiye tamamen uymaktadır.

1 Histerik krizlerle ve cin salgınlarıyla karşılaştırm. [Freud bu konuyu "On Yedinci Yüzyıla Ait Demonolojik Bir Nevroz" (1923d) başlıklı makalesinin III. kısmında ayrıntılarıyla ele alıyor.]

2 [Varlıklı mirasyediler için kullanılan bir argo.]

3 Bkz. Jeremias [1904a, 115 n.], 2. bas. 1906, 216 ve (1095, 96). "Mammon," Babil dilinde "Manman"dır ve yeraltı tanrısı Negal'in diğer adıdır. Popüler masallara ve destanlara giren Doğu mitolojisinde altın, şeytanın dışkısıdır; bkz. Jeremias [1904b], sf. 16 n. 1.

Genel olarak diğerk kişilik komplekslerinin de belli erotojenik bölgelerin uyarımıyla ilişkili olup olmadığını incelememiz gerekir. Şimdilik tek bildiğim ilişki, eskiden idrarını tutamayan insanlardaki yoğun, “yakıcı” hırdtır.¹ Şöyle veya böyle, kişiliğın son şeklinin bileşen içğüdülerle belirlenişii için bir formül geliştirebiliriz: Kalıcı kişilik özellikleri, ya özgün içğüdülerin değışmeyen uzantılarıdır, ya bu içğüdülerin yüceltilmiş biçimleridir, ya da bunlara karşı tepki oluşumlarıdır.

1 [Sidik yolları erotizmiyle hırs arasındaki bağlantı ilk kez burada anılıyor gibi. Freud zaman zaman bu konuya dönmüştür: örn. *Üç Deneme*'ye (1905d) 1920'de eklediğı bir dipnotta. *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) III. Bölümünde yer alan uzunca bir dipnotta buradaki bulgu idrarını tutamamayla ilgili diğerk iki ana düşünce çizgisi –ateşle olan sembolik ilişkisi ve masturbasyonun çocukluktaki eşdeğeri olarak taşıdığı önem– arasında bir bağ kuruluyor. Ayrıca bkz. “Ateşin Kontrolü” (1932a).]

AİLE ROMANTİZMİ
(1909 [1908])

EDİTÖRLÜK NOTU

DER FAMILIENROMAN DER NEUROTİKER

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1909 Otto Rank'ın *Der Mythos von der Geburt des Helen* adlı çalışmasında, sf. 64-8, Leipzig ve Viyana: Deuticke. (2. bas. 1922, 82-6.)
- 1931 *Neurosenlehre und Technik*, 300-304.
- 1934 *Gesammelte Schriften*, 12, 367-71.
- 1941 *Gesammelte Werke*, 7, 227-31.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

- 1913 Rank'ın *Kahramanın Doğuş Miti* adlı çalışmasında, *J. Nerv. Ment. Dis.*, 40, 668-71, 718-19 (Çev. S. E. Jelliffe, F. Robins).
- 1914 Aynı çalışma kitap halinde, 63-8. New York: Nervous and Mental Diseases Publishing Co.

“Family Romances”

- 1950 *Collected Papers*, 5, 74-8. (Çev. James Strachey.)
- 1959 *Standard Edition*, 9, 235-41.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Rank'ın kitabında yer aldığı yazının bir başlığı yoktu ve ayrı bir bölüm halinde verilmemişti. Sadece Rank'ın tartışmasına bir

teşekkür notuyla eklenmişti. Çalışmaya ilk kez Almanca basımında bir başlık verilmiştir. Rank'ın kitabına önsöz "Noel, 1908" tarihini taşıdığı için, Freud'un yazısı o yıl kaleme alınmış olmalı. Ama bu "aile romantizmi" düşüncesi, hatta -ilk bakışta bunu özellikle paranoyaklar için kullanmış olsa da- adı uzun süredir kafasındadır, çünkü ta 1897 ve 1898 tarihlerinde Fliess'e yazdığı mektuplarında bundan söz etmektedir (Freud, 1950a).

AİLE ROMANTİZMİ

BİREYİN büyüdükçe ebeveynlerinin otoritesinden kurtulması, gelişim seyrinin yarattığı en gerekli, ama ayrıca en acı verici sonuçlardan birisidir. Bu özgürleşme temel bir önem taşır; normal bir duruma ulaşan herkesin bunu belli ölçülerde gerçekleştirdiği varsayılabilir. Gerçekten de toplumsal ilerlemenin tamamı, kuşaklar arasındaki karşıtlığa dayanır. Öte yandan durumu bu konuda başarısız oluşlarıyla belirlenen bir grup nevrotik vardır.

Küçük çocuk için ebeveynleri ilk ve tek otoritedir, tek inanç kaynağıdır. Çocuğun bu yaşlardaki en yoğun ve en güçlü arzusu ebeveynleri gibi (yani kendi cinsinden ebeveyni gibi) ve onun kadar büyük olmaktır. Ama zihinsel gelişimi ilerledikçe, ebeveynlerinin ait olduğu kategoriye yavaş yavaş keşfetmekten kendini alamaz. Başka ebeveynler tanır ve onları kendi ebeveynleriyle kıyaslar, böylece onlara atfettiği kıyaslanamaz, eşsiz nitelik konusunda kuşku duymaya başlar. Çocuğun yaşamındaki hoşnutsuzluk veren ufak tefek olaylar, onu ebeveynlerini eleştirmeye ve kendi eleştirel tutumunu desteklemek için diğer ebeveynlerin bazı açılardan daha arzu edilir gibi gözüken yanlarına ilişkin bilgileri kullanmaya kışkırtır. Nevrotiklerin psikolojisi bize diğer etkenler arasında en yoğun cinsel rekabet dürtülerinin bu sonuca katkıda bulunduğunu gösterir. Bu kışkırtmaların konusunun, bir yaralanmış olma duygusu olduğu açıktır. Çocuğun yaralandığı, ya da en azından kendini *yaralanmış* hissettiği, ebeveynlerinin sevgisinin tamamını alamadığı ve her şeyden önemlisi de bu sevgiyi kardeşleriyle paylaşmak zorunda olduğu için üzüntü duyduğu sayısız olay söz konusudur. Kendi sevgisine tam olarak karşılık verilmediği duygusu çoğu kez daha sonra bilinç düzeyinde hatırlanan bir üvey evlat, ya da evlatlık olma düşüncesinde dile gelir. Nevroz geliştirmeyen insanlar, genellikle okudukları bir şeyin sonucu olarak ebeveynlerinin düşmanca davranışını bu şekilde yorumlayıp tepki verdikleri olayları sık sık hatırlamaktadır. Ama burada cinsiyetin etkisi açıktır, çünkü

erkek çocuk babasına karşı düşmanca dürtüler beslemeye annesine olandan çok daha fazla eğilimlidir ve *babasından* kurtulma arzusu, *annesinden* kurtulma arzusundan çok daha güçlüdür. Bu açıdan kızların hayal gücü kendini daha zayıf gösterme eğilimindedir. Çocukluğa ait bilinç düzeyinde hatırlanan bu ruhsal dürtüler, mitlerin yapısını anlamamızı mümkün kılan bir etkeni içermektedir.

Nevrotiğin bu şekilde başlayan ebeveynlerine yabancılaşma seyrindeki sonraki bir aşama “nevrotiğin aile romantizmi” olarak adlandırılabilir. Nadiren bilinç düzeyinde hatırlansa da, psikanalizle hemen her zaman su yüzüne çıkarılabilir. Çünkü özellikle belirgin bir hayal etkinliği nispeten bütün yetenekli insanların olduğu kadar nevrotiklerin de temel özelliklerinden birisidir. Bu etkinlik ilk önce çocuk oyunlarında ortaya çıkar ve daha sonra yaklaşık ergenlik öncesi dönemden başlayarak konu olarak aile ilişkilerini seçer. Bu özgün hayal etkinliğinin tipik bir örneği ergenlikten çok sonra bile varlığını sürdüren bildiğimiz hayal kurmadır.¹ Bu hayaller [gündüz düşleri] dikkatle incelendiği zaman, arzuların giderilmesi ve gerçek yaşamın düzeltilmesi olarak iş gördükleri anlaşılır. Bunların biri erotik, diğeri hırs olmak üzere iki temel amacı vardır; bu ikincisinin arkasında genellikle erotik bir amaç gizlidir. Sözümlü ettiğim dönemlerde çocuğun hayal gücü artık eskisi kadar değer vermediği ebeveynlerinden kurtulma ve onların yerine kural olarak daha yüksek bir toplumsal konuma sahip başka insanları koyma işiyle meşgul olur. Bu bağlamda kırsal alanda yaşıyorsa malikane sahibiyle veya toprak sahibiyle, kentte yaşıyorsa aristokrat birisiyle tanışmak gibi güncel yaşamında karşısına çıkan fırsatlardan yararlanacaktır. Bu türden rastlantıya bağlı olaylar çocuğun imrenmesini alevlendirir ve bu da her iki ebeveyninin yerine daha soylu olan başkalarının konulduğu bir fantazide dile gelir. O dönemde bilinçli olan bu tür fantaziler geliştirmekte kullanılan tek-

1 [Konuya ilişkin literatüre gönderme yapan “Histerik Fantaziler ve Çift Cinsellikle İlişkileri” (1908a; ÖFD., 11) başlıklı makaleye bakın.]

nik, çocuğun yaratıcılığına ve sahip olduğu malzemeye bağlıdır. Ayrıca gerçeğe yakınlık sağlamak için fantazilerin şu veya bu ölçüde çabayla ayrıntılara inip inmediği sorunu da söz konusudur. Bu aşamaya, çocuğun üremenin cinsel bileşenleri konusunda henüz bilgisiz olduğu bir dönemde ulaşılır.

Çocuk anneye babanın cinsel ilişkide oynadığı roller arasındaki farkı ve "*pater semper incertus est*"e karşılık anneliğin "*certissima*" olduğunu¹ anlamaya başlayınca aile romantizmi ilginç bir kesintiye uğrar: çocuk babasını yüceltmekle yetinir, ancak değişmez olarak değerlendirilen annelik kökeni konusunda artık hiçbir kuşkuyla yer vermez. Aile romantizminin bu ikinci (cinsel) aşaması ilk (cinsel olmayan) aşamada bulunmayan bir başka güdüyle de harekete geçer. Cinsel süreçler konusunda bilgi edinen çocuk hayalinde erotik ortamlar ve ilişkiler canlandırır; bunun arkasındaki güdü gücü ise (en yoğun cinsel merakın konusu olan) annesini, gizli sadakatsizlik durumlarına ve gizli aşk ilişkilerine sokma arzusudur.² Başlangıçta deyiş yerindeyse cinsellikten uzak olan çocuğun fantazileri böylece sonradan kazandığı bilgi düzeyine çıkarılır.

Ayrıca önceki aşamada ön cephede olan intikam güdüsü sonraki aşamada da bulunur. Bu türden fantazilerle ebeveynlerden intikam alan çocuklar, kural olarak cinsel muzırlıktan ötürü ebeveynleri tarafından cezalandırılan işte bu nevrotik çocuklardır.

Küçük bir çocuk, kendisinden önce doğanların ayrıcalıklarının ellerinden almak için bu tür hayali öyküleri –tarihteki entrikaları hatırlatan bir yoldan– kullanmaya özellikle eğilimlidir; çoğu kez annesine en az kendi rakiplerinin sayısı kadar hayali aşk ilişkisi atfetmekte bir an tereddüt etmez. Burada aile romantizminin ilginç bir çeşitlemesi ortaya çıkabilir; burada kahraman ve yazar meşruluk kazanırken, piç olduğu kanıtlanan kardeşleri devre dışı

1 ["Babalık her zaman belirsizken, annelik her zaman kesindir" anlamında eski, hukuki bir ifade.]

2 [Freud sevgi psikolojisi konulu makalelerinin (1910h; bu ciltte) ilkinde bu noktaya dönüyor.]

birakılır. İş başında başka arzuların da olması halinde bunlar aile romantizminin seyrini yönlendirebilir; bunun çok yanlılığı ve uygulama alanının genişliği, her türlü ihtiyaca cevap vermesini mümkün kılar. Örneğin genç hayalci, kız kardeşlerinden birisinin cinsel cazibesine kapıldığını hissetmesi halinde o kardeşiyle olan yasak akrabalık derecesini bu yolla ortadan kaldırabilir.

Okurun, çocuk kalbinin bu kötülüğünden korkuyla kaçmaya yatkın olması veya bu tür şeylerin mümkün olmadığını savunma ihtiyacı duyması halinde, düşmanlıkla bu kadar dolu gözükene bu kurgu eserlerin gerçekte kötü niyetli olmadığını, ebeveynlerine duyduğu eski sevgiyi ince bir örtünün altında hâlâ koruduğunu görmelidir. İnançsızlık ve nankörlük sadece görünürdedir. Bu hayali romantizminin [öykülerinin] en yaygın biçimi olan ebeveynlerin veya sadece babanın daha önemli insanlarla değiştirilmesini ayrıntılarıyla inceleyecek olursak, bu yeni aristokratik ebeveynlerin, tamamen gerçek ve alçakgönüllü anılardan çıkarılan özelliklerle donatıldığını görürüz; dolayısıyla çocuk aslında babasından kurtulmaz, onu yüceltir. Gerçekten de gerçek babayı daha üstün birisiyle değişme çabasının tamamı, babasının ona dünyanın en soylu, en güçlü erkeği, annesinin ise en sevgi dolu insanı gibi geldiği eski mutlu günlere duyduğu özlemin dışavurumu olmaktan öte bir şey değildir. Bugün tanıdığı babadan uzaklaşıp, çocukluğunun ilk yıllarında inandığı babaya yönelmektedir; ve fantazisi, o mutlu günlerin artık geride kalmış olması karşısında duyduğu üzüntünün bir dışavurumundan ibarettir. Dolayısıyla bu fantazilerdeki çocuğun eski günlerdeki gözde büyütme tutumu tekrar gündeme gelir. Rüyaların incelenmesi bu konuya ilginç bir katkıda bulunur. Rüyaların yorumundan, rüyada Kral ve Kraliçe görülmesi halinde sonraki yıllarda bile bu yüce insanların kişinin babasına ve annesine karşılık geldiğini öğreniriz. Çocuğun ebeveynlerini gözde büyütmesi normal erişkinlerin rüyalarında da varlığını sürdürür.

1 Bkz. *Rüyaların Yorumu* (1900a; ÖFD., 5).

ERKEKLERİN YAPTIĞI ÖZEL
BİR NESNE SEÇİMİ TÜRÜ
(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILARI)
(1910)

EDİTÖRLÜK NOTU

BEİTRÄGE ZUR PSYCHOLOGIE DES LIEBESLEBENS I

ÜBER EINEN BESONDEREN TYPUS DER OBJEKTWahl BEIM MANNE

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1910 *Jb. psychoan. psychopath. Forsch.*, 2 (2), 389-97.
1918 *S.K.S.N.*, 4, 200-212 (2. bas. 1922).
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 186-97.
1924 *Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens* adlı çalışmada (Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, sf. 3-14).
1931 *Sexualtheorie und Traumlehre*, 69-80.
1943 *Gesammelte Werke*, 8, 66-77.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

“Contributions to the Psychology of Love:
A Special Type of Choice of Objects made by Men”

- 1924 *Collected Papers*, 4, 192-202. (Çev. Joan Riviere.)
1959 *Standard Edition*, 11, 163-75. (Çev. Alan Tyson.)

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle birlikte *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Birkaç yıllık bir dönem içinde kaleme alınıp yayımlanmalarına rağmen bu ve bunu izleyen iki makale, Freud tarafından ortak bir başlıkla yayımlanan kısa makaleler dizisinin dördüncü cildinde (*Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre*, 4, 1918) toplanmıştır. Ernest Jones'tan (1955, 333), Freud'un 28 Kasım 1906 tarihli Viyana Psikanaliz Derneği toplantısında böyle bir çalışma yapma arzusunu dile getirdiğini öğreniyoruz. Makalenin ana teması aynı derneğin 19 Mayıs 1909 tarihli toplantısında sunulmuş ve bir hafta sonra tartışılmıştır. Ama asıl kaleme alınışı ertesi yılın yaz başlarına denk düşmektedir.

ERKEKLERİN YAPTIĞI ÖZEL BİR NESNE SEÇİMİ TÜRÜ

(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILAR I)

İNSANLARIN nesne seçimini ve hayal güçlerinin beklentileri ile gerçeklik arasında bir uyum sağlama konusunda izledikleri yolu belirleyen “sevginin gerekli koşullarını” tanımlama işini bu güne kadar yaratıcı yazarlara bırakmıştık. Yazar gerçekten de bu işi yapmasını sağlayacak bazı özelliklere sahip olabilir: diğer insanların ruhlarındaki gizli dürtüleri algılamasını mümkün kılan bir duyarlılık ve kendi bilinçdışını dile getirme cesareti. Ama söyleyebileceklerinin kanıt değerini azaltan bir etken vardır. Yazarlar bazı duygusal etkilerin yanı sıra entellektüel ve estetik bir haz da yaratmak zorundadır. Bu nedenle gerçekliği olduğu gibi üretemezler; bunun yerine gerçekliğin bir kısmını tecrit etmeleri, rahatsız edici çağrışımlardan arındırmaları, bütünü yumuşatmaları ve eksikleri tamamlamaları gerekir. Bunlar, “şair özgürlüğü” denen ayrıcalıklardır. Ayrıca bitmiş ürünlerinde sundukları ruhsal durumların kökenine ve gelişimine çok az ilgi duyarlar. Dolayısıyla daha acemice ve daha az haz verici bir tarzda olsa da bilimin de sanatçıların çabasıyla insanlığa binlerce yıldır haz veren malzemenin aynısını ele alması kaçınılmazdır. Bu gözlemlerin, insan sevgisi alanını da katı bilimsel değerlendirmenin kapsamına almamızı haklı çıkarmaya yarayacağı ümit edilebilir. Her şey bir yana bilim, ruhsal etkinliğimizin sahip olduğu haz ilkesinden en eksiksiz vazgeçştir.

Psikanalitik tedavi sırasında âşık nevrotiklerin davranışları konusunda gözlem yapmak için bolca fırsatımız olur; ayrıca sağlıklı insanlarda, hatta belirgin özellikleri olmayan bireylerde bile benzer davranışlar gözlediğimizi veya duyduğumuzu hatırlaya-

biliriz. Malzemenin elverişli olması ve bu tür gözlemlerde artış sağlaması halinde belirgin tipler çok daha net olarak ortaya çıkar. Burada nesne seçiminin, birleşimi anlaşılmaz, hatta şaşırtıcı bulunan, ancak psikanalitik açıdan basit bir açıklamaya elverişli olan bir dizi “sevmenin gerekli koşuluyla” tanımlanan –ve erkeklerde görülen– bir türüyle başlayacağım.

(1) Bu sevgi önkoşullarından ilki açıkça özgün olarak tanımlanabilir: bu önkoşul varsa, bu tipin diğer tipik özelliklerinin de bulunduğu düşünülebilir. Buna, “yaralanan üçüncü bir şahsın” bulunması önkoşulu diyebiliriz; bu, söz konusu kişinin, sevgi nesnesi olarak ilişkisiz bir kadını –yani evlenmemiş bir kızı, ya da kendisini kocasına bağlı hissetmeyen evli bir kadın–değil, koca, nişanlı veya dost olarak bir başka erkeğin sahiplenme hakkını kendinde bulunduğu bir kadını seçmesini öngörür. Bazı olaylarda bu önkoşul öylesine katıdır ki kadın, başka bir erkeğe ait olmadığı sürece görmezden gelinir, hatta reddedilir; ama başka bir erkekle bu tür ilişkilere girdiği anda tutkulu duyguların nesnesi olur.

(2) İkinci önkoşul belki ilkinden daha az düzenli olsa da onun kadar ilginçtir. İlk önkoşul sık sık bağımsız olarak görülse de, bu ikincisi ilkiyle birlikte ortaya çıkar. Bu ikinci önkoşulda dürüst, namuslu bir kadın hiçbir zaman onu bir sevgi nesnesi konumuna yükseltecek bir çekim etkisi yaratmazken, sadece cinsel anlamda şöyle veya böyle kötü bir ünü bulunan, sadakati ve güvenilirliği kuşkulu olan bir kadın böyle bir etki yaratır. Bu son özellik, flörte kapalı olmayan evli bir kadınla ilgili belli belirsiz bir skandal söylentisinden, bir *yosmanın* veya aşk sanatında usta bir kadının cinsel anlamda açıkça rahat olan yaşam tarzına kadar değişkenlik gösterebilir; ama söz konusu tip erkekler bu tür bir şey olmaksızın yapamaz. Bu ikinci gerekli koşula kabaca “fahişeye duyulan aşk” diyebiliriz.

İlk önkoşul, sevilen kadın için mücadele edilen erkeğe yönelen rekabet ve düşmanlık dürtülerinin doyurulmasını müm-

kün kılarken, ikinci, yani kadının fahişe gibi olması önkoşulu, bu tipten aşıklar için zorunluluk gibi gözükken *kıskançlık* deneyimiyle ilgilidir. Bu erkekler sadece kışkırdıkları zaman tutkuları doruğa ulaşır, kadın tam bir değer kazanır; ve kendilerine en güçlü duyguları yaşatacak fırsatları kesinlikle kaçırmazlar. Tuhaf olanı ise bu kıskançlığın hedefi sevilen kadının yasal sahibi değil, ilk kez ortaya çıkan ve sevilen kadından kuşkulanmasını mümkün kılan yabancılarıdır. Bariz durumlarda âşık kadının tek sahibi olma yönünde hiçbir arzu sergilemez ve üçgenli ilişkiden hiç rahatsız olmuyormuş gibi gözükür. Dostunun kaçamaklarından ötürü canı çokça yanan bir hastamın, kadının evlenmesine hiçbir itirazı olmamış, hatta bu yönde elinden gelen her şeyi yapmıştı; bunu izleyen yıllarda kadının kocasına karşı en küçük bir kıskançlık belirtisi göstermemişti. Tipik diğer bir hastam ise ilk aşk ilişkisinde kocayı çok kıskanmış ve kadını kocasıyla olan evlilik ilişkilerini kesmeye zorlamıştı; ama sonraki aşk ilişkilerinde bu tipin diğer üyeleri gibi davranmış ve yasal kocayı bir engel gibi görmemişti.

Sevgi nesnesinden istenen koşullar için bu kadar yeter. Şimdi de aşığın seçilen nesneye yönelik davranışlarını tanımlayalım.

(3) Normal sevgide [aşıkta] kadının değeri cinsel bütünlüğüyle ölçülür ve yosma gibi olma özelliğine yaklaşması halinde bu değer azalır. Dolayısıyla söz konusu tip erkekler tarafından bu özelliğe sahip kadınların *en yüksek değere sahip sevgi nesneleri* olarak değerlendirilmesi, normalden ilginç bir uzaklaşma gibi gözükmektedir. Bu kadınlarla aşk ilişkileri, diğer bütün ilgilerini bir yana bırakacak kadar yüksek düzeyde bir ruhsal enerji harcamasıyla yürütülür; sanki sadece bu kadınları sevebilirlermiş gibi hissederler; gerçekte kaç kere çiğnenirse çiğnensin, sadakat beklentisi tekhar tekrar gündeme gelir. Her âşık olmada belli ölçülerde *zorlanımlılık* bulunsa da, burada anlattığım aşk ilişkilerinin bu özelliklerindeki *zorlanımlı* yapı çok barizdir. Ama bağlanmaya damgasını vuran sadakat ve yoğunluk, söz konusu

kişinin erotik yaşamının bu türden tek bir aşk ilişkisinden ibaret olduğu veya bu ilişkinin sadece bir kez yaşandığı anlamına gelmez. Tersine bu türden tutkulu bağlanmalar bu tip erkeklerin yaşamlarında aynı özgünlüklerle –biri diğerlerinin tam bir kopyası olacak şekilde– tekrarlanır; aslında ikamet ve çevre değişikliği gibi dış olaylar nedeniyle sevgi nesneleri o kadar sık değiştirilebilir ki *uzunca bir dizi* ortaya çıkar.

(4) Bu tip âşıklarda gözlemciye en şaşırtıcı gelen şey, sevdikleri kadını "*kurtarma*" itkisidir. Erkek, kadının kendisine ihtiyaç duyduğuna, onsuz ahlaki kontrolünün tamamını kaybedeceğine ve çok geçmeden acınacak bir duruma düşeceğine inanır. Ondan vazgeçmeyerek onu kurtarır. Bazı olaylarda onu kurtarmak zorunda olduğu düşüncesi, kadının cinsel güvenilmezliğine ve toplumsal konumunun tehlikelerine gönderme yapılarak haklı çıkarılır; ama gerçekte böyle bir temelin bulunmadığı durumlarda bu daha az bariz değildir. Ustaca baştan çıkarma yöntemleriyle ve örtülü tartışmalarla kadınların gönlünü nasıl kazanacağını bilen bu tip bir erkek, bu ilişkilerin akışı içinde kendi kişiliği konusunda ipuçları vererek aşık olduğu kadını "erdemli" tutmak için elinden gelen her şeyi yapmıştır.

Burada sunulan tablonun çeşitli yanlarını –erkeğin, sevdiği kadının bağısız olmaması, bir yosmaya benzemesi koşulları, ona verdiği büyük değer, kıskançlık duyma ihtiyacı, sadakati, kadını kurtarma itkisi– gözden geçirecek olursak, bütün bunların tek bir kaynaktan gelmesi pek mümkün gözükmez. Yine de bu tip erkeklerin yaşam öyküleri üzerindeki psikanalitik inceleme bu türden tek bir kaynak olduğunu göstermekte zorlanmaz. Böylesine tuhaf bir koşullanma sergileyen nesne seçimi ve aşkta böylesine tekil bir tarzda davranma, normal insanların aşklarında bulduğumuzla aynı ruhsal kökene sahiptir. Bunlar, sevgi duygularının çocuklukta anneye takılıp kalmasından kaynaklanır ve

bu takıntının sonuçlarından birisine karşılık gelir. Normal sevgide, örneğin genç erkeklerin daha olgun kadınları tercih etmesinde olduğu gibi şaşmaz bir şekilde anne modeline uygun nesne seçimine dikkati çeken özelliklerden sadece birkaçı varlığını korur; libidonun anneden uzaklaşması nispeten hızlı olmuştur. Öte yandan söz konusu tipte libido ergenliğin başlangıcından sonra bile o kadar uzun süreyle anneye bağlı kalmıştır ki, daha sonra seçilen şevgi nesneleri bile annelik özelliklerini taşır ve bu nesneler kolayca farkedilebilen anne ikamelerine dönüşür. Bu noktada yeni doğan bebeğin kafatasının şekillenmesiyle yapılacak bir kıyaslama aklımıza gelir: Uzunca süren bir doğum sancısından sonra kafatası, annenin pelvisinin dar kısmının şeklini alır.

Söz konusu tipin tipik özelliğinin –sevme koşullarının ve aşktaki davranışlarının– aslında anneye ilişkili ruhsal etkenlerden kaynaklandığı iddiamızın inandırıcı olduğunu göstermek zorundayız. Bunu en kolay ilk önkoşul –kadının bağısız olmaması, ya da yaralanan üçüncü tarafın bulunması önkoşulu– bağlamında yapabiliriz. Aile ortamında yetişen çocuk için annenin babaya ait olması annenin varlığının ayrılmaz bir parçasıdır ve yaralanan üçüncü taraf babadan başkası değildir. Sevilen kişiyi gözde büyütme ve onu eşsiz ve yeri doldurulmaz olarak değerlendirmeye eğiliminin, çocuğun yaşantısına denk düştüğü görülebilir, çünkü hiç kimsenin birden fazla annesi yoktur ve onunla olan ilişki kuşkuya açık olmayan ve tekrarlanamayan bir olaya dayanmaktadır.

Bu tipin seçtiği sevgi nesnelerinin şöyle veya böyle anne ikameleri olduğunu anlayacak olursak, birisine sadık kalma koşuluna bu kadar ters düşen bir ikameler dizisinin ortaya çıkmasını da anlayabiliriz. Diğer örneklerdeki psikanalitik deneyimlerden, bilinçdışında aktif olduğu zaman yeri doldurulamaz bir şey düşüncesinin sık sık sonsuz bir diziye bölündüğünü görürüz:

Bu dizi sonsuzdur, çünkü hiçbir ikame arzulanan doyumunu sağlayamaz. Belli bir yaştaki çocukların soru sormaya yönelik doymak bilmeyen itkilerinin açıklaması işte budur: Sormak istedikleri tek bir soru vardır, ama bunu bir türlü dile getiremezler.¹ Bu, nevrozlu bazı insanların gevezeliğini de açıklar; bu insanlar bir sırrın açığa vurulmaya yönelik yakıcı baskısı altındadırlar, ama her türlü kışkırtmaya rağmen bunu kesinlikle yapmazlar.

Öte yandan sevmenin ikinci önkoşulu –seçilen nesnenin bir yosmaya benzemesi koşulu– anne kompleksinden kaynaklı türeve inatla karşı çıkıyor gibidir. Erişkin birey bilinç düzeyinde annesini kusursuz ahlaki saflığa sahip bir insan olarak değerlendirmeye eğilimlidir; ve dışarıdan geldiğinde son derece rahatsız edici olan, ya da kendi düşündüğü zaman çok acı verici olan ve annesinin bu yanını sorgulayan bazı düşünceler vardır. Bilinç düzeyinde karşıtlar çiftine bölünmüş olan şeyin birçok durumda bilinçdışında bir bütünlük halinde bulunduğunu çok önce keşfettiğimiz için, “anne” ile “fahişe” arasındaki keskin tezat ilişkisi, bizi bu iki kompleksin gelişim tarihçesini ve aralarındaki bilinçsiz ilişkiyi incelemeye sevk etmektedir. Bu da bizi çocuğun ergenlik öncesi yıllarda erişkinler arasındaki cinsel ilişkiler konusunda ilk kez şu veya bu ölçüde eksiksiz bir bilgi kazandığı bir döneme götürür. Aşağılama ve başkaldırı yaratmayı açıkça hedefleyen kaba bilgi kırıntıları cinsel yaşamın sırrıyla tanışmasını sağlar ve ebeveynlerin, cinsel etkinliklerine ilişkin algılarla uyuşmayan otoritesini yok eder. Bu bilgilerin çocuğu en çok etkileyen yanı, kendi ailesine uygulanış şeklidir. Bu uygulama çoğu kez şu türden ifadelerle reddedilir: “*Senin ebeveynlerin ve başkaları birbirlerine bunu yapabilir, ama benimkiler bunu yapmıyordu.*”

1 [Freud bu noktaya Leonardo da Vinci (1910c) konulu makalesinin I. Bölümünün sonlarında da değiniyor.]

Bu “cinsel aydınlanmanın” neredeyse kaçınılmaz bir sonucu olarak oğlan çocuğu aynı zamanda hayatını kazanmak için cinsel ilişkiye giren ve bu nedenle genelde aşağılanan bazı kadınların bulunduğunu öğrenir. Çocuğun kendisi bu aşağılamayı elbette hissetmez: O güne kadar sadece “büyüklerin” tasarrufuna açık olduğunu düşündüğü bu talihsizlerin kendisini de cinsel yaşamla tanıştırabileceğini öğrendiği an onları bir özlem ve dehşet karışımıyla değerlendirir. Bundan sonra ebeveynlerini cinselliğin evrensel ve tiksinti verici normlarının dışında tutmasını sağlayan kuşkuyu artık daha fazla sürdüremediği zaman, sinik bir mantıkla, temelde aynı şeyi yaptıkları için annesiyle bir yosma arasındaki farkın hiç de büyük olmadığını düşünür. Aldığı aydınlatıcı bilgi aslında ilk çocukluk dönemindeki izlenimlerin ve arzuların bellek izlerini canlandırmış; bunlar da onda bazı ruhsal dürtüleri yeniden harekete geçirmiştir. Annesini son zamanlarda tanışık olduğu anlamda kendisi için arzulamaya ve bu arzunun karşısına dikilen bir rakip olarak babasından tekrar nefret etmeye başlar; yani bizim ifademizle Odişus kompleksinin kontrolü altına girer. Annesinin onunla değil de babasıyla cinsel ilişkiyi tercih etmesini bağışlamaz ve bunu bir sadakatsizlik olarak değerlendirir. Çabucak ortadan kalkmadığı takdirde bu dürtülerin tek çıkış yolu, özne olarak çok çeşitli ortamlarda annesinin cinsel etkinliklerini seçen fantaziler olur; ve sonuçtaki gerilim masturbasyona sığınmasına kolayca yol açar. Birisi arzu, diğeri intikam tutkusu olan iki güdüleyici gücün birlikte işleyişinin sonucunda annesinin sadakatsizliğine ilişkin fantaziler en çok tercih edilenler olur; annenin sadakatsizlik suçunu işlediği âşığı da hemen her zaman oğlanın kendi egosunun, daha doğrusu büyüyüp babasının düzeyine çıkarılan kendi idealize edilmiş kişiliğinin özelliklerini sergiler. Başka bir yerde¹ “aile ro-

1 Rank'ın *The Myth of the Birth of the Hero* (1909) adlı çalışmasında [yer alan bir tartışmada; Freud, 1909c, bu ciltte].

mantizmi" olarak tanımladığım şey, bu hayali etkinliğin çok yönlü versiyonlarından ve yaşamın bu dönemindeki çeşitli ben-cilce arzularla birleşme tarzından oluşur.

Bu ruhsal gelişme konusunda bir içgözlem kazandığımız için, sevilen kişinin bir fahişeye benzemesi önkoşulunun doğrudan doğruya anne kompleksinden kaynaklanması bize artık çelişkili veya anlaşılmaz gelmez. Söz konusu erkek sevgisi tipi, bu evrimin izlerini taşır; bunun erkek çocuğun ergenlik döneminde kurduğu fantazilere –daha sonra gerçek yaşama aktarılan fantazilere– bir takıntı olduğu kolayca anlaşılır.

Erkeğin gerçek yaşamına egemen olan bu fantazilerle sevilen kişiyi *kurtarma* itkisi arasındaki ilişki, bilinçli nedenlerle tam olarak açıklanabilen salt yüzeysel bir ilişki gibi gözüktür. Dengesizlik ve sadakatsizlik eğilimi nedeniyle sevilen kadın kendini tehlikeli durumlara sokar; dolayısıyla âşığının erdeminin bekçiliğini yaparak ve kötü eğilimlerine karşı tavır alarak onu bu tehlikelerden korumaya çalışması anlaşılır bir şeydir. Ne var ki insanların perde anılarının, fantazilerinin ve gece düşlerinin incelenmesi, burada bilinçsiz bir güdünün özellikle elverişli olan bir "ussallaştırmasıyla" karşı karşıya olduğumuzu gösterir; bu, bir rüyanın ikincil revizyonu ile kıyaslanabilecek bir süreçtir. Aslında "*kurtarma temasının*" kendine ait bir anlamı ve tarihi vardır ve anne kompleksinin, daha doğrusu ebeveyn kompleksinin bağımsız bir türevidir. Çocuk, hayatını ebeveynlerine *borçlu olduğunu* veya annesinin *kendisine hayat verdiğini* duyduğu zaman, sevgi duyguları güç ve bağımsızlık kazanma dürtüleriyle birleşir ve bu armağanı ebeveynlerine iade etme ve eşdeğerde bir armağanla bedelini ödeme arzusu yaratır. Erkek çocuğun başkaldırısı şunu der gibidir: "Babamdan hiçbir şey istemiyorum; ona neye malolmuşsam bunu aynen geri ödeyeceğim." Daha sonra *babasını tehlikeden koruma, hayatını kurtarma* içerikli bir fantazi oluşturur; bu yolla babasıyla olan hesabını denkleştirir. Bu

fantazi çoğu kez ya krala, imparatora, ya da başka bir büyük insana aktarılır; bu yolla çarpıtıldıktan sonra bilinç düzeyinde kabul edilebilir bir hal alır, hatta yaratıcı yazarlar tarafından kullanılabilir. Erkek çocuğun babası bağlamında kurtarma düşüncesindeki en önemli etken bunun başkaldırı anlamıdır; annesi bağlamında ise bu genellikle sevgi anlamına gelir. Anne çocuğa hayat verir; bu eşsiz armağan için eşdeğerde bir ikame bulmak kolay değildir. Bilinç dışında kolayca gerçekleşen ve bilinçli kavramların birbirine sızmasıyla kıyaslanabilen küçük bir anlam değişikliği yoluyla anneyi kurtarma fantazisi ona bir çocuk verme veya onun için bir çocuk –kendine benzeyen bir çocuk– yapma anlamını kazanır. Bu, kurtarmanın özgün [ilk] anlamından çok uzak olmadığı gibi, anlam değişikliği de keyfi değildir. Annesi ona bir hayat –çocuğun kendi hayatını– vermiştir; buna karşılık o da annesine bir başka hayat, yani kendisine çok benzeyen bir çocuğun hayatını verir. Oğlan çocuğu, annesine kendisine benzeyen bir oğul verme arzusuyla minnetini gösterir: başka bir deyişle, kurtarma fantazisinde kendini babasıyla tümüyle özdeşleştirir. Sevgi, minnet, şehvet, başkaldırı, bağımsızlık gibi içgüdülerinin tamamı tek bir arzuda, yani *kendi kendinin babası olma* arzusunda doyum bulur. Anlam değişikliğinde tehlike unsuru da ortadan kalkmaz; çünkü annenin onu çabıyla kurtardığı tehlike, doğum eyleminden başka bir şey değildir. Doğum hem yaşamdaki ilk tehlikedir, hem de bizi kaygılandıran sonraki bütün tehlikelerin prototipidir; belki de doğum deneyiminden geriye kalan şey, kaygı dediğimiz duygu ifadesidir. İskoç destanındaki Macduff, annesinden doğmak yerine karnından kesilerek çıkarıldığı için kaygı nedir bilmez.¹

1 [Macbeth, V, 7. Freud, doğum ile kaygı arasındaki ilişkiye ilk kez burada uzunca bir gönderme yapıyor. Giriş Dersleri'nin (1916-17; ÖFD., 1) XXV. Ders başlarında bu konuyu tekrar ele alıyor. Ancak konuya ilişkin en uzun tartışma Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı (1926d) adlı çalışmanın özellikle II, VIII ve XI, A(b) Bölümlerinde yer almaktadır.]

Antik çağın rüya yorumcusu Artemidorus, rüyanın anlamının rüyayı görene bağlı olduğunu savunurken elbette haklıydı. Bilinçsiz düşüncelerin dışavurumunu belirleyen yasaların etkisi altında kurtarmanın anlamı fantazi sahibinin erkek mi yoksa kadın mı olduğuna bağlı olarak değişebilir. Hem bir çocuk yapmak (erekte), yani çocuk doğurtmak, hem de (kadında) çocuk doğurtmak anlamına gelebilir. Rüyalardaki ve fantazilerdeki kurtarmanın bu çeşitli anlamları özellikle suyla ilişkili olduğunda açıkça anlaşılır. Rüyada bir kadını sudan kurtaran bir erkek, kadını anne yapması anlamına gelir; bu da yukarıdaki tartışmanın ışığı altında kadını kendi annesi yapmasına eşdeğerdedir. Birisini (bir çocuğu) sudan kurtaran bir kadın, Musa destanındaki Firavunun kızı gibi (Rank, 1909), onu doğuran anne olduğunu kabul ediyor demektir. Bazen babaya yönelik kurtarma fantazilerinde sevgi anlamı da bulunur. Bu olaylarda kişinin babasını kendine oğul etme –yani babasına benzeyen bir oğul sahibi olma– arzusunu dile getirmeyi amaçlar.

Kurtarma *teması* ile ebeveynlik kompleksi arasındaki bütün bu bağlantılar açısından, sevilen kişiyi kurtarma itkisi tartıştığımız sevgi türünün önemli bir özelliğini oluşturur.

Bu konudaki çalışma yöntemimi haklı çıkarmayı gerekli görmüyorum; tıpkı anal erotizme ilişkin sunumda [Freud (1908b; bu ciltte)] olduğu gibi burada da temel amacım gözlem malzemesinden keskin bir biçimde belirlenen uç tipleri ortaya koymaktı. Her iki durumda da söz konusu tipin sadece birkaç özelliğinin, ya da açıkça belirgin olmayan özelliklerinin bulunduğu çok sayıda birey vardır; ve ait oldukları bağlamın tamamı keşfedilinceye kadar bu tiplere ilişkin uygun bir değerlendirmenin mümkün olmayacağı açıktır.¹

1 [Bundan yıllarca sonra yazılan bir makalede (1920a) Freud, eşcinsel bir kızda aynı nesne seçimi türünün varlığını göstermiştir.]

AŞK ALANINDAKİ EVRENSEL
AŞAĞILAMA EĞİLİMİ ÜZERİNE
(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILAR II)
(1912)

EDİTÖRLÜK NOTU

BEITRÄGE ZUR PSYCHOLOGIE DES LIEBESLEBENS II

ÜBER DIE ALLGEMEINSTE ERNIEDRIGUNG DES LIEBESLEBENS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1910 *Jb. psychoan. psychopath. Forsch.*, 4 (1), 40-50.
1918 *S.K.S.N.*, 4, 213-28 (2. bas. 1922).
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 198-211.
1924 *Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens* adlı çalışmada (Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psychoanalytischer Verlag, sf.15-28).
1931 *Sexualtheorie und Traumlehre*, 80-95.
1943 *Gesammelte Werke*, 8, 78-91.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

“Contributions to the Psychology of Love:
The Most Prevalent for of Degradation in Erotic Life”

- 1924 *Collected Papers*, 4, 203-16. (Çev. Joan Riviere.)
1959 *Standard Edition*, 11, 177-90. (Çev. Alan Tyson, “On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love” başlığıyla.)

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle birlikte *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makalenin ilk kısmındaki iki cinsel akıma ilişkin tartışma özünde *Üç Deneme*'ye (1905d) ek niteliğindedir; söz konusu çalışmanın 1915 basımına buna ilişkin kısa bir özet eklenmiştir. Makalenin ikinci kısmını oluşturan ruhsal iktidarsızlık analizi, Freud'un bu konuya başlıca katkısını oluşturur. Makalenin son kısmı ise uygarlıkla içgüdüsel yaşam arasındaki karşıtlık temasına ilişkin tartışmalarının yer aldığı çalışmalarından birisidir. Konuya ilişkin en eksiksiz tartışması, "'Uygar' Cinsel Ahlak ve Çağdaş Nevroz Hastalığı" (1908d) başlıklı makalesinde ve çok daha sonra *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nda (1930a) yer almaktadır.

AŞK ALANINDAKİ EVRENSEL AŞAĞILAMA EĞİLİMİ ÜZERİNE

(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILAR II)

1

UYGULAMACI psikanaliste en çok hangi hastalıktan ötürü insanların yardım istediği sorulacak olursa cevabı –birçok kaygı türünü bir yana bırakırsak– ruhsal iktidarsızlık¹ olacaktır. Bu rahatsızlık, güçlü cinsel mizaca sahip erkekleri etkiler ve cinsel ilişkinin öncesinde ve sonrasında sağlıklı ve ilişki kurabilecek durumda olduklarını kanıtlasalar ve buna yönelik güçlü bir ruhsal eğilim bulunsa bile, cinselliğin yürütme organının cinsel eylemi gerçekleştirmeyi reddetmesinde kendini gösterir. Durumunun anlaşılmasına yönelik ilk ipucu da bu başarısızlığın sadece belli insanlarla ilişkiye kalktığı zaman ortaya çıktığını, buna karşılık başkalarıyla böyle bir başarısızlığın kesinlikle söz konusu olmadığını keşfeden hastanın kendisinden gelir. Erkeklik gücünün ketlenmesine yol açan şeyin, cinsel nesnesinin bir özelliği olduğunun farkına varır ve bazen kendi içinde bir engel hissettiğini, bilinçli niyetine başarıyla müdahale eden bir karşı irade duygusuna kapıldığını söyler. Ama içindeki bu engelin ne olduğunu da, cinsel nesnesinin hangi özelliğinin bunu devreye soktuğunu da tahmin edemez. Bu türden başarısız deneyimlerinin tekrarlanmış olması halinde, bilinen “yanlış bağlantı kurma” süreci nedeniyle, ilk seferin hatırlanmasının rahatsız edici kaygı düşüncesini uyandırdığı ve böylece başarısızlığın her defasında tekrarlanmasına neden olduğu, ilk seferki [başarısızlığın]

1 [Bugün buna organik bir temeli belirlenemeyen anlamında tali (sekonder) iktidarsızlık denilmektedir.]

ise “kazara” bir izlenimden kaynaklandığı sonucuna varma eğilimi gösterir.

Çeşitli yazarlar ruhsal iktidarsızlık konulu psikanalitik araştırmalar yapmış ve yayımlamıştır.¹ Her analist, bu yazarların getirdiği açıklamaları kendi klinik deneyimleriyle doğrulayabilir. Aslında kişinin bilmediği şey, bazı ruhsal komplekslerin kitleyici etkisidir. Anneye veya kızkardeşe yönelik hiçbir zaman aşılmayan bir ensest takıntısı bu patojenik olguda ağırlıklı bir rol oynar ve en evrensel içeriğini oluşturur. Buna ek olarak, çocukluktaki cinsel etkinlikle bağlantılı olarak rastlantı sonucu kazanılan izlenimlerin etkisi ve kadın cinsel nesnesine yöneltilmesi gereken libidoda genel anlamda azalmaya neden olan etkenler ele alınmalıdır.²

Belirgin ruhsal iktidarsızlık olayları üzerinde ayrıntılı bir psikanalitik inceleme yapıldığı zaman iş başındaki ruhsal cinsel süreçler konusunda aşağıdaki bilgiler elde edilir. Burada da –belki de bütün nevrotik rahatsızlıklarda olduğu gibi– rahatsızlığın temeli libidonun, normal [nihai] sonuç olarak değerlendirdiğimiz biçimi almadan önceki gelişim tarihindeki bir ketlemedir. Aşk yaşamında tamamen normal bir tutum için bütünleşmeleri gereken iki akım, ele aldığımız olaylarda bu bütünleşmeyi başaramaz. Bu iki akımdan birisine *sevgi* akımı, diğerine ise *tensel* akım diyebiliriz.

Sevgi akımı diğerinden daha öncesine dayanır. Çocukluğun ilk yıllarından kaynaklanır; öz-koruyucu içgüdünün çıkarları temelinde oluşur ve aile üyeleriyle çocuğa bakan kişilere yönelir. Bu, ta başından itibaren cinsel içgüdülerden –erotik ilgi bileşenlerinden– gelen katkıları da içinde barındırır; bu bileşenler, çocuklukta bile az çok net olarak gözlenebilir ve daha sonra psi-

1 Steiner (1907), Stekel (1908), Ferenczi (1908). [Freud, Stekel'in kitabına bir önsöz yazmıştır (Freud, 1908f).]

2 Stekel (1908, 191).

kanaliz yoluyla nevrotiklerde ortaya çıkarılabilir. Bu akım, *çocuğun temel [ilk] nesne seçimine* karşılık gelir. Bu yolla, tıpkı ilk cinsel doyumların yaşamın devamı için gerekli bedensel işlevlere bağlı olarak yaşanması gibi, cinsel içgüdülerin de ego-içgüdülerinin yaptığı değerlendirmelere bağlanarak ilk nesnelerini bulduğunu öğreniriz.¹ Çocuğun ebeveynleri ve ona bakan insanlar tarafından gösterilen ve erotik yapısını hemen her zaman ele veren ("çocuk erotik bir oyuncaktır") "sevecenlik," erotizmin çocuğun ego-içgüdülerinin nesne yüklerine yaptığı katkıları, özellikle de diğer bazı koşulların elverişli olması halinde çocuğun sonraki yaşamında belli bir rol oynayacak ölçüde artırır.

Çocuğun sevecen takıntıları çocukluk boyunca devam eder ve sonuçta cinsel amaçlarından saptırılan erotizmi de sürekli içinde barındırır. Daha sonra ergenlik çağında bu takıntılar hedefini artık şaşırmayan güçlü "tensel" [cinsel] akımla birleşir. Öyle gözüküyor ki bu akım, eski yolları izleyerek ilk çocukluk seçiminin nesnelerini şimdi daha güçlü olan bir libido düzeyiyle yükleme konusunda hiç başarısız olmuyor. Ama bu kez enest yasağıyla yaratılan engellere toslar; sonuçta gerçeklikte uygun olmayan bu nesneleri atlayarak mümkün olan en kısa zamanda gerçek cinsel yaşama elverişli dış nesneler bulma yönünde çabalar ortaya koyar. Bu yeni nesneler de yine çocukluk nesnelerinin modeli (imagosu) temelinde seçilir, ama zamanın akışı içinde bunlar, önceki nesnelere bağlı sevecenliği de kendi üzerlerine çekerler. Erkek -kutsal kitaptaki emir uyarınca- babasından ve annesinden ayrılacak ve kendi karısına bağlanacak, böylece şefkatle ten-sellik birleşecektir. En şiddetli tensel tutku, nesneye yönelik en yüksek ruhsal değerlendirmeyi de içinde taşıyacaktır. Bu, erkek açısından cinsel nesnenin normal gözde büyütülmesidir.

1 ["Bağlanma" (veya "anaklitik") nesne seçimi türü Freud'un narsizm konulu sonraki bir makalesinde (1914c) daha ayrıntılı tartışılmıştır.]

Libidonun gelişim seyrinde bu ilerlemenin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini iki etken belirleyecektir. Birincisi, yeni nesne seçimine karşı çıkan ve söz konusu kişi açısından değerini azaltan *gerçeklikteki engellenme* miktarıdır. Her şeyden önce hiçbir seçime izin verilmediği veya uygun bir şey seçme ihtimali bulunmadığı takdirde nesne seçimine kalkışmanın hiçbir anlamı yoktur. İkincisi ise vazgeçilmesi zorunlu olan çocukluk nesneleri tarafından uygulanan ve çocuklukta bunlara bağlanan erotik yükü orantılı olan *çekim* [cazibe] miktarıdır. Bu iki etkenin yeterince güçlü olması halinde nevrozu oluşturan genel mekanizma devreye girmiş olur. Libido gerçeklikten uzaklaşır, hayal etkinliğine yönelir (içe dönme süreci), ilk cinsel nesnelerin imajlarını güçlendirir ve onlara takılıp kalır. Ama ensest engeli bu nesnelere dönen libidoyu bilinçdışında kalmaya zorlar. Artık bilinçdışının bir parçası olan cinsel akımla eyleme aktarılan masturbasyon etkinliği de bu takıntının güçlenmesine katkıda bulunur. Gerçek yaşamda başarılamayan ilerlemenin artık fantazide gerçekleştirilmesi ve masturbasyonla doyuma yol açan fantazi ortamlarında ilk cinsel nesnelerin yerini başkalarının almış olması bu durumda hiçbir değişme yaratmaz. Bu ikamenin sonucunda fantaziler bilinç düzeyinde kabul edilebilir olsa da, gerçekte libido tashihinde hiçbir ilerleme sağlanamaz. Bu yolla genç bir erkeğin cinselliğinin tamamı bilinçdışındaki ensest nesnelere bağlanabilir, veya başka bir deyişle bilinçsiz ensest fantazilerine takılıp kalabilir. Bunun sonucu belki de cinsel eylemi gerçekleştiren organlardaki güncel bir zayıflığın aynı zamanda başlamasıyla iyice belirginleşen tam bir iktidarsızlıktır.

Özellikle ruhsal iktidarsızlık olarak bilinen durumu yaratmak için daha hafif koşullar gereklidir. Burada tensel akım, yükün tamamının kendini sevecenlik akımının arkasına gizlemek zorunda kalmaz; gerçek yaşamda kısmi bir çıkış sağlayacak kadar güçlü veya engelsiz kalmayı başarır. Ne var ki bu

insanların cinsel etkinliği, bunun arkasında içgüdüünün ruhsal itici gücünün tamamının bulunmadığının en açık belirtilerini sergiler. Kaprislidir, kolayca bozular, birçok durumda gereğince yürütülemez ve pek haz verici olmaz. Ama her şeyden önce sevecenlik [şefkat] akımından kaçınmaya zorlanır. Böylece nesne seçimine bir kısıtlama getirilmiş olur. Aktif kalan cinsel akım sadece yasak ensest figürlerini hatırlatmayan nesneleri arar; birisinin yüksek bir ruhsal değerenme yönünde bir izlenim bırakması halinde bu izlenim cinsel heyecanda değil, erotik etkisi olmayan sevecenlikte karşılık bulur. Bu insanlarda sevgi alanının tamamı sanatta kutsal ve kaba (veya hayvani) sevgi olarak somutlaştırılan iki yönde bölünmüş olarak kalır. Sevdikleri zaman arzulayamaz, arzuladıkları zaman sevemezler. Cinselliklerini sevdikleri nesnelerden uzak tutabilmek için sevmeye gereğı duymadıkları nesneler ararlar; ve “kompleksif duyarlılık”¹ ve bastırılan şeylerin geri dönüşü yasalarına uygun olarak, ensestten kaçınma amacıyla seçilen bir nesne çoğı kez örtülü olan bir özelliğıyle yasak nesneyi çağrıştırdığı zaman ruhsal iktidarsızlıkta kendini gösteren tuhaf başarısızlık ortaya çıkar.

Erkeklerin, sevgi yaşamlarındaki bölünmenin yarattığı bu rahatsızlığa karşı başvurdukları temel koruyucu önlem, cinsel nesnenin ruhsal anlamda *aşağılanması*, buna karşılık normalde cinsel nesneye bağlanan aşırı değere vermenin ise ensest nesnesi ve temsilcileri için saklı tutulmasıdır. Aşağılama koşulu sağlanır sağlanmaz cinsellik rahatça dile getirilebilir ve önemli cinsel yetiler ve yüksek düzeyli bir haz gelişebilir. Bu sonuca katkıda bulunan bir etken daha vardır. Sevecenlik ve cinsellik akımları arasında uygun bir kesişmenin olmadığı insanlar genellikle sevgideki davranış tarzlarında pek fazla incelik göstermezler; doyurulmaması ciddi bir haz kaybı olarak hissedilen, öte yandan

1 [Bu terim, Jung'un kelime çağrışım deneylerinden ödünç alınmıştır (Jung, 1906,1909).]

doğurulması da ancak aşağılanan ve küçümsenen bir cinsel nesneyle mümkün gözükürken sapık cinsel amaçları korurlar.

Erkek çocuğun, bu “Katkılar”ın ilkinde sözünü ettiğimiz anneyi bir fahişe düzeyine indirmeye kadar vardırılan aşağılama içerikli fantazilerinin arkasındaki güdülerini artık anlayabiliriz. Bunlar, en azından fantazilerde cinsel nesne olarak kazanmak için anneyi aşağılayarak sevgideki iki akım arasında bulunan uçurumu kapatmaya yönelik çabalarlardır.

2

Yukarıdaki bölümde, ruhsal iktidarsızlığı, makalenin başlığından kestirilemeyen tıbbi psikoloji açısından incelemeye çalıştık. Ancak gerçek konumuza eğilebilmek için bu girişin gerekli olduğu açıklık kazanacaktır.

Ruhsal iktidarsızlığı, sevecenlik ve cinsel akımların aşkta bütünleşmeyi başaramayıp indirdik ve bu gelişimsel ketlemeyi de güçlü çocukluk takıntılarının ve enest yasağının araya girmesiyle gerçeklikte yaşanan sonraki engellenmelerin etkisine bağladık. Geliştirdiğimiz teoriye yönelik temel bir itiraz söz konusudur; teori mükemmel gözükür. Bu teori, bazı insanların neden ruhsal iktidarsızlıktan muzdarip olduğunu açıklar, ama diğerlerinin nasıl olup da bu rahatsızlıktan kaçmayı başardığını açıklamaz. Bildiğimiz ilgili bütün etkenler –güçlü çocukluk takıntısı, enest yasağı ve ergenlik sonrası gelişme yıllarındaki engellenme– pratikte bütün uygar insanlarda bulunduğu için, ruhsal iktidarsızlığın, bazı bireylerle sınırlı olmak yerine uygarlığın evrensel bir rahatsızlığı olmasını beklemek gerekmez mi?

Hastalığın nedenselliğindeki nicel etken –belirgin bir hastalığın ortaya çıkıp çıkmayacağını belirleyen çeşitli unsurların ağırlık derecesine– dikkati çekerek bu sonuçtan kaçmak kolay

olacaktır. Ama bu cevabın doğruluğunu kabul etsem de, yukarıdaki sonucu reddetme gerekçesi olarak göstermeyi düşünmüyorum. Tersine, ruhsal iktidarsızlığın düşünüleninden çok daha yaygın olduğunu ve aslında bu davranışın belli ölçülerde uygar erkeğin sevgisinin tipik bir özelliği olduğunu savunacağım.

Ruhsal iktidarsızlık kavramı genişletildiği ve haz alma arzusunun bulunduğu, cinsel organların normal olduğu durumlardaki cinsel ilişki başarısızlığıyla sınırlı tutulmadığı takdirde her şeyden önce psiko-anestezik [ruhsal kaynaklı duyarsızlık] olarak tanımlanan bütün erkekleri bu kavrama dahil edebiliriz: Sanıldığından daha yaygın olan bu olguda erkekler ilişkide hiç başarısız olmaz, ama bunu belli bir haz almaksızın yapar. Bu olgular üzerindeki psikanalitik inceleme, ilk bakışta semptomları arasındaki farkı açıklamasa da, dar anlamıyla ruhsal iktidarsızlıkta bulduğumuz aynı kökensel etkenleri ortaya çıkarır. Bu duyarsız erkeklerle çok sayıdaki soğuk kadın arasında kolayca haklı çıkarılabilecek bir benzeşme vardır; ve kadınların aşktaki davranışını tanımlamanın veya anlamının en iyi yolu erkeklerdeki çok daha bariz olan ruhsal iktidarsızlık olaylarıyla kıyaslamaktır.”¹

Ne var ki dikkatimizi ruhsal iktidarsızlık kavramını genişletmeye değil de semptomlarındaki derece farklarına yöneltecek olursak, günümüzün uygar dünyasındaki erkeğin sevme davranışının ruhsal iktidarsızlığın damgasını tam anlamıyla taşıdığı sonucundan kaçınamayız. Sevecenlik ve cinsellik akımlarının gerektiği biçimde kaynaştığı ancak az sayıda eğitilmiş insan vardır; erkek kadına olan saygısını hemen her zaman cinsel etkinliğinde kısıtlayıcı bir unsur olarak değerlendirirken, sadece

1 Kadınlardaki cinsel soğukluğun karmaşık bir konu olduğunu ve başka bir açıdan da yaklaşılabileceğini kabul etmek isterim. [Bu sorun “Bekâret Tabusu” (1918a; bu ciltte) başlıklı makalede uzun uzadıya ele alınmıştır.]

aşağılanan bir cinsel nesneyle olduğu zaman tam güce ulaşır; bunun kısmi bir nedeni cinsel amaçlarına saygı duyduğu bir kadınla doyurmaya cesaret edemediği sapık bileşenlerin sızmasıdır. Sadece kendini tam anlamıyla doyuma bırakabildiği zaman tam bir cinsel haz alabilmektedir; ama örneğin iyi yetişmiş karısıyla bunu yapmayı göze alamaz. Aşağılanan bir cinsel nesneye, yani ahlaki açıdan aşağı düzeyde olan, estetik kısıtlamalar atfetme ihtiyacı duymayacağı, onu diğer sosyal ilişkilerinde tanımayan ve bu konuda onu yargılamayan bir kadına ihtiyaç duymasının kaynağı budur. Sevecenliğinin tamamı daha yüksek düzeyli bir kadına yöneldiği zaman bile cinsel gücünü böyle bir kadına vermeyi tercih eder. Toplumun en üst sınıflarındaki erkeklerin, sürekli metres, hatta eş olarak sık sık daha aşağı sınıftan bir kadın seçme eğilimi de ruhsal anlamda tam doyum koşulunun bağlandığı aşağılanmış bir cinsel nesne ihtiyacının sonucundan başka bir şey olmayabilir.

Katı anlamıyla ruhsal iktidarsızlıkta iş başında olan iki etkeni –çocukluktaki güçlü enest takıntısı ve ergenlikteki gerçekliğin yarattığı engelleme etkenlerini– uygar erkeğin sevgisinin bu son derece yaygın özelliğinden sorumlu tutmakta hiç tereddüt etmem. Hem nahoş, hem de paradoksik gibi gelse de, aşkta gerçekten özgür ve mutlu olmak isteyen kişinin kadınlara olan saygısını aşması ve annesiyle veya kız kardeşiyle enest fikriyle barışık olması gerektiğini söylemeliyiz. Kendini bu koşul konusunda ciddi bir incelemeye tabi tutan herkes, cinsel eylemi özünde aşağılayıcı olan ve sadece bedeni kirletmekle kalmayan bir şey olarak değerlendirdiğini mutlaka görecektir. Kabul etmek istemese de bu aşağılamanın kökeninin, içindeki cinsel akımın güçlenmiş olmasına rağmen aile dışındaki bir nesneyle doyumun da neredeyse enestteki kadar yasaklandığı bir yaşam döneminde aranması gerekir.

Uygarlığımızda kadınlar da erkeğin davranışına tepkilerinin yanı sıra yetiştirme tarzlarının sonucunda sonradan ortaya çıkan

benzer bir etkinin altındadır. Bir kadın için, erkeğin ona tam güçle yaklaşmaması da, âşıkken ona verdiği büyük değerini ona sahip olduktan sonra bir küçümsemenin alması da doğal olarak istenmeyen bir şeydir. Kadınlarda cinsel nesnelerini aşağılama ihtiyacını gösterir işaretler pek yoktur. Bunun, kural olarak erkeklerde görülen cinsel gözde büyötmeye benzer bir şeyin kadınlarda bulunmamasıyla ilişkili olduğuna kuşku yok. Ama uzun süre cinsellikten uzak kalmalarının ve cinselliklerini fantazi dünyasında tutmalarının bir diğer önemli sonucu daha vardır. Bunun sonucunda çoğu kez cinsel etkinlikte yasak arasındaki bağı koparamazlar ve sonunda bu tür etkinliklere izin verildiği zaman ruhsal açıdan iktidarsız, yani soğuk olurlar. Birçok kadının, meşru ilişkileri bile bir süre gizli tutma çabasının ve diğer kadınların gizli bir aşk ilişkisiyle yasak koşulu yeniden sağlandığı an normal duygu yetilerini yeniden kazanmalarının kökeni budur: Kocalarına karşı sadakatsiz olsalar da, âşıklarına ikinci dereceden bir sadakat gösterebilirler.

Kadınların erotik yaşamındaki yasak koşulunun, erkeklerin cinsel nesnelerini aşağılama ihtiyacıyla kıyaslanabileceğine inanıyorum. Her ikisi de, kültürel nedenlerden ötürü cinsel olgunlukla cinsel etkinlik arasında eğitimin gerektirdiği uzun geciktirme döneminin birer sonucudur. Her ikisi de sevecenlik ve cinsellik dürtülerinin kaynaşmayı başaramayışından kaynaklanan ruhsal iktidarsızlığı ortadan kaldırmayı hedefler. Aynı nedenlerin erkekte ve kadında bu kadar farklı sonuçlar yaratması iki cinsin davranışlarındaki bir diğer farka bağlanabilir. Uygur kadın genellikle beklemek zorunda olduğu dönemde cinsel etkinlik yasağını çiğnemez ve bu nedenle yasakla cinsellik arasında yakın bir bağ kurar. Erkek ise nesneyi aşağılama koşulunu sağlayabilmesi halinde genellikle bu yasağı çiğner ve böylece bu koşulu sonraki yaşamdaki sevgilerine taşıyabilir.

Günümüz uygar dünyasında cinsel yaşamda reform yapmaya yönelik yoğun çabalar açısından psikanalitik araştırmaların da önyargıdan diğer araştırma türleri kadar uzak olduğunu hatırlatmakta yarar var. Açık olanı gizli olana götürerek olguları aydınlatmaktan başkaca bir amacı yoktur. Reformların, yaralayıcı olanların yerine daha avantajlı olanları koymak için bulgularından yararlanması halinde psikanaliz bundan memnunluk duyar; ama diğer kurumların belki de daha ağır başka özverilerde bulunmak durumunda kalıp kalmayacağını tahmin edemez.

3

Uygarlığın sevgiye [aşka] getirdiği kısıtlamanın, cinsel nesneleri aşağılamaya yönelik evrensel bir eğilim içermesi dikkatimizi nesnelerden içgüdülerin kendilerine yöneltir. Cinsel hazdaki başlangıçtaki engellenmenin yol açtığı hasar, daha sonra evlilikte bu hazza tanınan özgürlüğün tam bir doyum sağlamaması gerçeğinde kendini gösterir. Ama aynı zamanda, cinsel özgürlüğün ta başından itibaren hiç kısıtlanmaması daha iyi bir sonuç vermeyecektir. Doyumları kolaylaştığı an erotik ihtiyaçların ruhsal değerinin azalacağı kolayca gösterilebilir. Libidoyu yükseltmek için bir engele ihtiyaç vardır; ve doyuma yönelik doğal direnmelerin yeterli olmadığı durumlarda her çağın erkeği aşktan zevk alabilmek için uygun engeller yaratmıştır. Bu hem bireyler hem de uluslar için geçerlidir. Antik uygarlıkların çöküş dönemlerinde olduğu gibi cinsel doyumun karşısında hiçbir zorluğun bulunmadığı zamanlarda aşk değersiz, yaşamsa boş bir hal alır ve vazgeçilmez duygusal değerlerin tekrar kazanılması için güçlü tepki oluşumlarına ihtiyaç duyulur. Bu bağlamda Hıristiyanlıktaki çilecilik akımı, sevgi konusunda antik pagan döneminin hiçbir zaman veremediği ruhsal değerler yaratmıştır. Bu

akım, yaşamlarının neredeyse tamamı libidinal kışkırtmaya karşı mücadeleyle geçen çileci keşişlerde en yüksek değerine ulaşmıştır.

İnsanın ilk bakışta burada ortaya konan zorlukları organik içgüdülerimizin evrensel özelliğine bağlama eğilimi duyacağına kuşku yok. Genelde bir içgüdünün ruhsal öneminin, engellenmesiyle orantılı olarak arttığı da doğrudur. Birbirinden tamamen farklı bir dizi insanın aynı ölçüde açlığa maruz bırakıldığını varsayalım. Yiyeceğe duydukları zorlayıcı ihtiyaç arttıkça bireysel farkların tamamı ortadan kalkar ve bunların yerine doyurulmayan bir içgüdünün tekbiçimli dışavurumları görülür. Ama bir içgüdünün doyurulmasıyla birlikte ruhsal değerinin her zaman bu kadar keskin bir düşüş gösterdiği de doğru mudur? Örneğin bir içkicinin şarapla ilgisini ele alalım. Şarabın içki içen kişiye şiirde sık sık erotik doyumla kıyaslanan –ki bu bilimsel açıdan da kabul edilebilir bir kıyaslamadır– aynı toksik [sarhoş edici] doyumunu sağladığı doğru değil midir? İçkicinin, aynı içkiyi içmekten ötürü kısa sürede usandığı için içkisini sürekli değiştirmeye zorlandığını gören olmuş mudur? Tersine, alışkanlık içen kişi ile içtiği şarap türü arasındaki bağı sürekli pekiştirir. Bir içkicinin, kendine engel yaratarak azalan hazzını pekiştirebilmek için şarabın daha pahalı, ya da içki içmenin yasak olduğu bir ülkeye gitmeye ihtiyaç duyduğunu hiç gören olmuş mudur? Kesinlikle hayır. Böcklin¹ gibi büyük alkoliklerimizin şarapla ilişkileri konusunda söylediklerini dinleyecek olursak, kusursuz bir uyum gibi, mutlu bir evlilik modeli gibi geldiğini duyarız. O halde âşık ile cinsel nesnesi arasındaki ilişki neden bu kadar farklıdır?

Ne kadar tuhaf gelirse gelsin, cinsel içgüdünün kendi doğasındaki bir şeyin tam doyumun gerçekleşmesini engelliyor olabileceğini düşünmemiz gerektiğine inanıyorum. İçgüdünün

1 Floerke (1902, 16).

uzun ve zor gelişim tarihini dikkate aldığımız an, bu zorluktan sorumlu tutabileceğimiz iki etken aklımıza gelir. Birincisi, nesne seçiminin iki aşamalı başlangıcının ve araya ensest engelini girmesinin bir sonucu olarak nihai nesne veya cinsel içgüdü kesinlikle özgün [ilk] nesne değil, bu nesnenin bir ikamesidir. Psikanaliz, arzu giderici bir dürtünün özgün [ilk] nesnesinin bastırma sonucu kaybedilmesi halinde birçok durumda hiçbiri tam doyum sağlamayan sonsuz bir ikame nesneler dizisiyle temsil edildiğini göstermiştir. Sık sık erişkin aşkının bir özelliği olan nesne seçimindeki tutarsızlığın, “uyarım [heyecan] özleminin” açıklaması bu olabilir.

İkincisi, cinsel içgüdünün başlangıçta çok sayıda bileşene bölündüğünü –daha doğrusu bu bileşenlerden oluştuğunu– ve bunlardan bazılarının da sonraki haliyle içgüdüye katılamadığını, erken bir evrede aşılması veya başka alanlarda kullanılması gerektiğini biliyoruz. Bunlar arasında her şeyden önce belki de dik bir duruş kazanmamızın sonucu olarak koku organımızı yerden kaldırmamız nedeniyle kültürümüzün estetik standartlarına ters düşen dışkıya düşkünlük içeren içgüdüsel bileşenler sayılabilir.¹ Aynı şey erotik yaşamın bir parçasını oluşturan sadistik itkilerin büyük bir bölümü için de geçerlidir. Ama bütün bu gelişim süreçleri karmaşık yapının sadece üst katmanlarını etkiler. Erotik heyecan yaratan temel süreçler aynen kalır. Dışkı olan şeylerle cinsel olan şeyler çok yakın ve ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır; örgenlerin konumu –*inter urinas et faces* [sidikle dışkı arasında]– belirleyici ve değişmez etken olarak kalır. Burada büyük Napolyon’un ünlü sözünü biraz değiştirerek şöyle diyebiliriz: “Anatomi yazgıdır.”² Örgenler insan bedeninin gü-

1 [Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları'nın (1930a) IV. Bölümüne eklenen uzun iki dipnotta bu görüş ayrıntılarıyla işleniyor.]

2 [Bu ifade “Odius Kompleksinin Çözülmesi” (1924d; bu ciltte) başlıklı makalede de geçiyor.]

zellik yönünde gelişmesinde bir rol oynamamıştır: bunlar, hayvansı olarak kalmıştır ve bu nedenle aşk da özünde her zamanki kadar hayvansı olarak kalmıştır. Aşk içgüdülerini eğitmek zordur; bunların eğitimi bazen çok fazla, bazen de çok az başarılı olur. Uygarlığın bunlardan elde etmeyi amaçladığı şey, anlamlı bir haz kaybı pahasına kazanılanları saymazsak, ulaşılmaz gibi gözükür; yararlanılamayan dürtülerin varlığı cinsel etkinlikte doyumsuzluk biçiminde gözlenebilir.

Dolayısıyla cinsel içgüdünün beklentilerini uygarlığın beklentilerine uyarlamanın pek mümkün olmadığı; kültürel gelişmenin sonucu olarak vazgeçişten ve acıdan olduğu kadar uzak gelecekte insan ırkının tükenmesi gibi bir tehlikeden de kaçınılamayacağı fikrine katılmak zorunda kalabiliriz. Bu karamsar beklentinin, uygarlıkla birlikte gelişen doyumsuzluğun, cinsel içgüdünün kültürün baskısı altında kazandığı bazı özgünlüklerin zorunlu bir sonucu olduğu gibi bir yoruma dayandığı doğrudur. Ne var ki cinsel içgüdünün, uygarlığın ilk beklentilerine tabi kılındığı anda tam doyum verme yetisini kaybetmesi, içgüdüsel bileşenlerinin sürekli artan ölçüde yüceltilmesiyle yaratılan en soylu kültürel kazanımların kaynağı olmaktadır. Çünkü insanların, tam doyurucu bir haz sağlayabilmesi halinde cinsel içgüdüsel güçlerden başka alanlarda yararlanmaya yönelmesinin arkasında ne gibi bir güdü yatabilir ki? İnsanlar bu hazdan asla vazgeçmeyecek, asla ilerleme sağlayamayacaktır. Dolayısıyla iki içgüdünün –cinsel ve bencillik içgüdülerinin– beklentileri arasındaki uzlaşmaz fark, bugün zayıf olanların yenik düştüğü nevrozlar biçimindeki bir tehlikeyle sürekli karşı karşıya olsa da, insanın her an daha büyük başarılar kazanmasını mümkün kılmıştır.

Bilimin amacı korkutmak veya teselli etmek değildir. Ama kendi adıma burada çıkardığım türden geniş kapsamlı sonuçların, daha geniş bir temele oturtulması gerektiğini ve diğer yönlerde sağlanacak gelişmelerin insanlığın burada bağımsız olarak ele aldığım gelişmelerin sonuçlarını düzeltmesini mümkün kılabileceğini kabul etmeye hazırım.

BEKÂRET TABUSU

(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILAR III)

(1918 [1917])

EDİTÖRLÜK NOTU

DEITRÄGE ZUR PSYCHOLOGIE DES LEIBENSLEBENS III DAS TABU DER VIRGINITÄT

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- (1917 *Viyana Psikanaliz Derneği*'nde 12 Aralık 1917 Tarihinde bildirisi olarak okunmuştur.)
- 1918 S.K.S.N., 4, 229-51. ("Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens" III.) (2. Bas. 1922.)
- 1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 212-31.
- 1924 *Beiträge zur Psychologie des Liebeslebens* adlı eserinde, Leipzig, Viyana ve Zürih: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. (Sf. 29-48.)
- 1931 *Sexualtheorie und Traumlehre*, 95-115.
- 1947 *Gesammelte Werke*, 12, 161-80.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Contributions to the Psychology of Love:
The Taboo of Virginity"

- 1925 *Collected Papers*, 4, 217-35. (Çev. Joan Riviere.)
- 1957 *Standard Edition*, II, 191-208. (Çev. Angela Richards.)

Mevcut basım, bir iki editörlük değişikliğiyle birlikte, *Standard Edition* baskısından alınmıştır.

Bu makale Eylöl 1917'de yazılmış, ancak bir sonraki yıla kadar basılmamıştır. "Katkılar" serisindeki ikinci makaleden sonra *Totem ve Tabu* (1912-13) basılmıştır; bu üçüncüsü ise bir açıdan bu çalışmadaki ikinci makaleye bir ilave olarak değerlendirilebilir. Öte yandan kadınlardaki cinsel soğukluk sorununa ilişkin bir tartışma içeren bu makale, dizideki ikinci makalede yer alan erkeklerdeki iktidarsızlık sorunu incelemesini tamamlamaktadır.

BEKÂRET TABUSU

(SEVGİ PSİKOLOJİSİNE KATKILAR III)

İLKEL halkların cinsel yaşamındaki birkaç ayrıntı, bekâret, yani bir kadındaki eldeğmemişlik durumuna ilişkin değerlendirmeleri açısından bize o kadar yabancıdır ki. Âşığının kadının bekâretine verdiği büyük önem öylesine derinlere kök salmıştır, öylesine kesindir ki, bu kanıyı gerekçelendirme ihtiyacı duyunca kendimizi çıkmazda buluruz. Bir genç kızın evliliğe bir başka erkekle ve bir başkasıyla olan cinsel ilişkilerinin anısıyla başlamaması gereği gerçekten de, tekeşliliğin özünü oluşturan kadının tek sahibi olma hakkının mantıksal bir devamından, bu hakkın kadının geçmişini de kapsayacak şekilde genişlemesinden başka bir şey değildir.

Bu açıdan kadının erotik yaşamına ilişkin görüşlerimiz dik-kate alınınca ilk bakışta önyargı gibi gelen şeyi haklı bir gerekçeye dayandırmakta zorlanmayız. Bir bakirenin uzun süre ve yoğun çabayla kontrol altında tutulan aşk arzusunu ilk doyuran, bunu yapmakla çevresinin ve eğitiminin etkisiyle onda yaratılan direnmelerin üstesinden gelen erkek, o bakirenin kalıcı bir ilişkiye yöneleceği erkek olacaktır; ve bu ihtimal bir daha asla bir başka erkek için söz konusu olmayacaktır. Bu deneyim, kadında üzerindeki sahipliğin devamını garanti altına alan ve onu dışarıdan gelen yeni izlenimlere ve baştan çıkarma girişimlerine direnmesini mümkün kılan bir boyunduruk altına sokar.

“Cinsel boyunduruk” ifadesi, bir insanın cinsel ilişkide olduğu bir başka insanla ilişkisinde olağandışı bir bağımlılık ve özgüven yokluğu geliştirmesi olgusunu anlatmak için von Krafft-Ebing (1892) tarafından kullanılmıştır. Bu boyunduruk bazen bağırsız iradenin tamamının kaybedildiği ve kişinin kendi çir-

karlarından son haddine kadar özveride bulunduğu bir noktaya kadar ilerleyebilir; ancak yazar, “bağın [ilişkinin] şu veya bu ölçüde devamının olması için” bu türden bir miktar bağımlılığın “mutlak anlamda gerekli olduğunu” belirtmekten geri durmuyor. Gerçekten de uygar evliliğin korunması, evliliği tehdit eden çekeşlilik eğilimlerini kontrol altında tutmak için bu tür bir cinsel boyunduruk vazgeçilmezdir ve bizim toplumlarda bu etken üzerinde düzenli olarak uzlaşma sağlanır.

Von Krafft-Ebing cinsel boyunduruk oluşumunu, kişilerden birisinin “olağandışı ölçüde âşık olması ve zayıf kişiliği” ile diğerinin sınırsız bencilliğinin çakışmasına dayandırıyor. Ne var ki analitik deneyim bu basit açıklama girişimiyle yetinmemize izin vermez. Biz ise belirleyici etkenin, aşılın cinsel direnme miktarı olduğunu; ayrıca direnmeyi aşma ve mutluluk sürecinin sadece bir kez gerçekleştiğini görebiliriz. Buna uygun olarak bu boyunduruk durumu kadınlarda erkeklerdekinden çok daha sık görülür; ancak bu durumun bugünün erkeklerinde eski çağlara oranla daha sık olduğu da doğrudur. Erkeklerdeki cinsel boyunduruğu inceleyebildiğimiz durumlarda, bunun, belli bir kadınlarken psikolojik iktidarsızlığın aşılmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır; erkek bu yaşantıdan sonra söz konusu kadına bağlanmıştır. Birçok tuhaf evlilik ve birçok trajik olay –geniş kapsamlı sonuçlar yaratan bazı olaylar bile– açıklamasını bu kökünde buluyor gibidir.

İlkel insanların tutumuna dönecek olursak, bunu, bekârete önem vermediklerini söyleyerek ve genç kızların evlilik dışında ve ilk evlilik ilişkisinden önce bekâretini kaybetmesini buna kanıt olarak göstererek açıklamaya kalkmamız hata olur. Tersine onlar için de kızlığın bozulması önemli bir eylem gibi gözükmemektedir; ama bu bir tabunun –dini olarak tanımlanabilecek bir yasağın– konusu olmuştur. Gelenek, bunu genç kızın gerdek

gecesi ve müstakbel eşi için saklamak yerine, *erkeğin bunu yapmaktan kaçınmasını* ister.¹

Literatürdeki bu yasak geleneğinin varlığına ilişkin verilerin tamamını toplamayı, coğrafi dağılımını belirlemeyi ve bunun dile getirildiği tüm biçimleri sıralamayı düşünmüyorum. Dolayısıyla kızlık zarını evlilik dışında bu şekilde ortadan kaldırma uygulamasının bugün yaşayan ilkel ırklarda çok yaygın olduğunu söylemekle yetineceğim. Crawley'in de dediği gibi: "Bu evlilik töreni, kızlık zarının koca dışında belirlenen başka bir erkek tarafından yırtılmasından oluşur; en yaygın olduğu yerler kültür düzeyinin en alt aşamalarda olduğu yerler, özellikle de Avusturalya'dır." (Crawley, 1902, 347.)

Ancak kızlığın bozulmasının ilk evlilik ilişkisinin sonucu olmaması halinde, daha önceden –şu veya bu yolla ve şu veya bu şahıs tarafından– bozulmuş olması gerekir. Crawley'in, bu noktalarda bilgi sağlamasının yanı sıra bazı belirleyici gözlemleri belli bir temele oturtan yukarıdaki kitabından birkaç alıntı yapacağım.

(Age., 191.) "Örneğin Dieri ve çevre kabilelerde (Avusturalya'da) bir kız ergenliğe ulaştığı zaman kızlık zarının bozulması evrensel bir gelenektir (*Journal of the Royal Anthropological Institute*, 24, 169). Portland ve Glenelg kabilelerinde bu işlemi yaşlı bir kadın yapar; bazen de beyaz erkeklerden bakirelerin bekâretini bozmaları istenir (Brough Smith, [1878], 2, 319)."

(Age., 307.) "Kızlık zarının yapay bir şekilde ortadan kaldırılması bazen çocukluk döneminde, ama genellikle ergenlikte gerçekleştirilir. Avusturalya'da olduğu gibi bu işlem sık sık törensel bir cinsel ilişki eylemiyle birlikte yapılır."

1 Karş. Crawley (1902), Ploss ve Bartels (1891), Frazer (1911) ve Havelock Ellis [1920].

(Age., 348.) (Çok iyi bilinen dış evlilik kısıtlamalarının yürürlükte olduğu Avusturalya kabileleri hakkında, Spencer ve Gillen'in [1899] bildirilerine dayanarak:) "Kızlık zarı yapay yollarla yırtılır ve bu işleme yardımcı olan erkekler (uyulması gereken törenin bir parçası olarak) belirlenen sıraya göre kızla olur. Eylem iki kısımdan oluşur: kızlık zarının yırtılması ve cinsel ilişki."

(Age., 349.) "Masai'ler arasında (Ekvator Afrika'sında) evlilik öncesi önemli törenlerden birisi de genç kız üzerindeki bu işlemdir (J. Thomson, [1887], 2, 258). Sakai'ler (Malakka), Batta'lar (Sumatra) ve Celebes'li Alföe'ler arasında bu kızlık zarını bozma işlemi gelinin babası tarafından yapılır (Ploss ve Bartels, [1891], 2, 490). Filipinler'de kızlık zarının bu amaçla görevlendirilen yaşlı bir kadın tarafından bozulmamış olması halinde, gelinlerin kızlığını mesleği bu olan erkekler bozmaktadır (Featherman, [1885-91], 2, 474). Bazı Eskimo kabilelerinde gelinin kızlığını bozma görevi *angekok* denen rahiplere düşer (age., 3, 406)."

Sözünü ettiğim eleştirel ifadeler iki noktayla ilgilidir. Birincisi, bu raporlarda kızlık zarının cinsel ilişki olmaksızın basit bir yöntemle bozulmasıyla bu amaçla girilen bir cinsel ilişki arasında daha dikkatli bir ayırımın yapılmamış olması üzücüdür. Sadece bir yerde bu işlemin iki eylemden oluştuğu açıkça söylenir: (elle veya başka bir aletle yapılan) kızlık zarını delme işlemi ve bunu izleyen cinsel ilişki. Ploss ve Bartels'in [1891] diğer açılardan çok zengin olan malzemesi amacımız açısından neredeyse yararsızdır, çünkü sunularında kızlığın bozulmasının psikolojik önemi, anatomik sonuçları lehine gözardı edilmiştir. İkincisi, bu olaylarda "törenselle" (tamamen şekilsel, törenselle, ya da resmî) cinsel ilişkinin, sıradan cinsel ilişkiden nasıl bir farklılık gösterdiği konusunda bilgi verilmesi bizi memnun ederdi. Erişebildiğim otoriteler ya bu konuyu tartışamayacak kadar utanıyordu, ya da bu tür cinsel ayrıntıların ruhsal önemini küçümsüyordu. Gezgincilerin ve misyonerlerin ilk elden açıklamalarının

daha eksiksiz ve daha net olması beklenebilir, ama çoğunlukla yabancı dilden olan bu literatüre şimdilik erişemediğim için konu hakkında net bir şey söyleyemiyorum.¹ Buna ek olarak, törensel bir cinsel ilişki taklidinin şöyle veya böyle daha önceki dönemlerde başından sonuna gerçekleştirilen bir eylemin ikamesine karşılık geldiğini, belki de tamamen onun yerini aldığını göz önünde bulunduracak olursak bu ikinci noktada ortaya çıkan sorunu aşabiliriz.²

Bu bekâret tabusunu açıklamakta kullanılabilecek olan ve burada kısaca ele alacağım çeşitli etkenler vardır. Bir bakirenin bekâreti bozulduğu zaman kural olarak kanı akar; dolayısıyla ilk açıklama çabası, kanı yaşamın kaynağı olarak değerlendiren ilkel ırklardaki kan korkusuna dayanır. Bu kan tabusu cinsellikle hiçbir ilgisi olmayan çok çeşitli kurallarda gözlenir; bunun cinayet yasağıyla ilişkili olduğu ve ilkel insanın kana susamışlığına, öldürme tutkusuna karşı konan koruyucu bir önlem olduğu açıktır. Bu görüşe göre bekâret tabusu, neredeyse evrensel olarak gözlenen aybaşı tabusuyla ilişkilidir. İlkel insanlar ayda bir görülen bu şaşırtıcı kan akışı olgusunu sadistik düşüncelerden koparamaz. Aybaşı kanaması, özellikle de ilk ortaya çıkışı, bir ruh hayvanının ısırması, belki de bu ruhla cinsel ilişkinin bir işareti olarak yorumlanır. Bazen bunun atalardan birisinin ruhu olduğu yolunda bilgilere rastlarız ve başka bulgularla desteklenince³ aybaşı kanaması geçiren kızın tabu olduğunu, çünkü bu ata ruhunun malı olduğunu anlarız.

Ancak diğer varsayımlar, kan korkusu gibi bir etkenin etkisini gözümüzde büyütmememiz gerektiğini söyler. Şöyle veya

1 [Bu I. Dünya Savaşı sırasında yazılmıştır.]

2 Diğer birçok evlilik töreni örneğinde güvey dışındaki insanların, örneğin yardımcıların ve arkadaşlarının (bizdeki geleneksel "sağdıcın") geline tam cinsel erişim hakkına sahip olduğuna kuşku yok gibidir.

3 Bkz. *Totem ve Tabu* (1912-13) [ÖFD., 14].

böyle bu korku, aynı ırklarda bir ölçüde geleneksel olan erkek çocukların sünnet edilmesi ve daha acımasızca gerçekleştirilen kızların sünneti (klitoris ve küçük dudakların kesilmesi) gibi uygulamaları bastıracak ya da kan dökülmesini içeren diğer törenlerin ortadan kalkmasını sağlayacak kadar güçlü olmuştur. Dolayısıyla ilk cinsel ilişkide bu korkunun koca yararına aşılması şaşırtıcı olmayacaktır.

Yine cinsellikle ilgisi olmayan, ancak ilkinden çok daha genel kapsamlı olan ikinci bir açıklama vardır. Bu açıklamaya göre, tıpkı psikanalitik nevroz teorimizde kaygı nevrozundan muzdarip insanların içinde bulunduğunu söylediğimiz gibi, ilkel insan da sürekli bir tedirginlik içindedir. Bu tedirginlik, şu veya bu şekilde alışılmışın dışında kalan, yeni veya beklenmedik şeyler içeren, anlaşılmayan veya esrarengiz gözüken her durumda çok güçlü bir şekilde kendini gösterecektir. Sonraki dinlerde yaygın bir şekilde benimsenen ve her yeni girişimin, her yeni dönemin başlangıcıyla, insan, hayvan ve bitki yaşamının ilk meyveleriyle ilişkilendirilen tören uygulamalarının da kökenidir. Kaygılı insanın kendisini tehdit ettiğine inandığı tehlikeler, tehlikeli bir durumun eşğine geldiğinde her zamankinden çok daha canlı bir beklenti olarak ortaya çıkar ve sadece o zaman kendini bu tehlikelerden koruması anlam kazanır. Evlilikteki ilk cinsel ilişkinin de önem temelinde bu tür önlemler gerektirebileceği açıktır. Kan korkusuna ve ilk olaylara dayandırılan bu iki açıklama çabası çelişmek yerine birbirini pekiştirir. İlk cinsel ilişki olayı, özellikle de kan akışını içermesi nedeniyle elbette kritik bir eylemdir.

Crawley'in tercih ettiği üçüncü bir açıklamada da bekâret tabusunun, cinsel yaşamın tamamını kapsayan büyük bir bütünün bir parçası olması gerçeğine dikkati çeker. Tabu olan şey bir kadınla ilk cinsel ilişki değildir, genelde cinsel ilişkinin kendisidir; kadınların hepten tabu olduğu da söylenebilir. Bir kadın sadece

cinsel yaşamından kaynaklanan aybaşı, gebelik, doğum ve loğusalık gibi özel durumlarda tabu değildir; bu durumların yanı sıra kadınla cinsel ilişki de öylesine ciddi ve çok kısıtlamaya tabidir ki ilkelerin ünlü cinsel özgürlüğü konusunda kuşkuya kapılmak için her türlü nedenimiz vardır. Belli durumlarda ilkel insanın cinselliğinin her türlü ketlemeleri aşacağı doğrudur; ama çoğunlukla daha yüksek uygarlık düzeylerdekinden çok daha ağır yasaklarla kontrol ediliyor gibidir. Erkek, bir keşfe, ava, ya da sefere çıkmak gibi özel bir olaya girdiği zaman karısından, özellikle de onunla cinsel ilişkiden uzak durmak zorundadır; aksi takdirde kadın onun gücünü zayıflatacak ve ona şanssızlık getirecektir. Gündelik yaşamda da cinsleri ayrı tutmaya yönelik şaşmaz bir eğilim vardır. Kadınlar kadınlarla, erkekler erkeklerle yaşar; çağdaş anlamda aile yaşamı birçok ilkel kabilede yok gibi gözüktür. Bu ayrılık bazen cinslerden birisinin karşı cinsin üyelerinin özel adlarını yüksek sesle telaffuz etmesine izin verilmeyecek kadar ileri gider ve kadınlar kelime dağarcığı özel olan bir dil geliştirir. Zaman zaman cinsel ihtiyaçlar bu ayrılık duvarlarını yıkar, ama bazı kabilelerde karı ile kocanın buluşmaları bile ev dışında gizlice gerçekleşir.

İlkel insan ne zaman bir tabu yaratsa, şu veya bu tehlikeden korkar; bu kaçınma kurallarının tamamında genelleştirilmiş bir kadın korkusu olduğu yadsınamaz. Belki de bu korku kadının erkekten farklı, çok daha anlaşılmasız, mistik, tuhaf ve dolayısıyla görünürde düşmanca olmasına dayanıyordu. Erkek, kadının kendini zayıflatmasından, kadınlığını bulaştırmasından, onu sakat bırakmasından korkar. Cinsel ilişkinin yarattığı gerilimi boşaltma ve kamışında yumuşaklık yaratma etkisi, erkeğin korktuğu şeyin prototipi (modeli) olabilir; ve kadının cinsel ilişki yoluyla erkeğin üzerinde kazandığı etki gücünün farkedilmesi bu korkunun kapsamını haklı çıkarabilir. Bütün bunlarda modası geçmiş, bugün bizim dünyamızda da hâlâ yaşamayan hiçbir şey yoktur.

Bugün yaşayan ilkel ırkları inceleyen birçok gözlemci, onlardaki aşk dürtülerinin nispeten zayıf olduğu ve uygar insanlarda görmeye alıştığımız yoğunluk düzeyine hiçbir zaman ulaşmadığı görüşünü dile getirmiştir. Diğer gözlemciler bu görüşe karşı çıkmıştır. Ama şöyle veya böyle, anlattığımız tabular, kadını garip ve düşmanca diye reddetmek suretiyle aşka karşı gelen bir gücün varlığına tanıklık eder.

Crawley, günümüz psikanaliz terminolojisinden çok az farklı olan bir dille, her bireyin “kişisel bir tecrit tabusuyla” diğer insanlardan ayrıldığını ve aralarındaki yabancılık ve düşmanlık duygularının temelini oluşturan şeyin, diğer açılardan benzer olan insanlar arasındaki küçük farklılıklar olduğunu söylüyor. Bu görüşü izlemek ve her insan ilişkisinde dostluk duygularına karşı gelişen ve bütün insanların birbirini sevmesi gerektiğini söyleyen tanrı buyruğunu hiçe sayan düşmanlığı bu “küçük farklar narsizmine”¹ dayandırmak ilginç olabilir. Psikanaliz, erkeklerin kadınları narsistik bir şekilde reddetmesinin, onları küçümsemesinin, iğdiş kompleksine ve bunun kadınlara ilişkin kanı üzerindeki etkisine dikkati çeken şeyin büyük bir bölümünü ortaya çıkardığına inanmaktadır.

Ne var ki bu son varsayımların bizi konudan çok ötelere götürdüğünü görebiliriz. Genel kadın tabusu bir bakireyle ilk cinsel ilişkiyle ilgili özgün kurallara hiçbir ışık tutmamaktadır. Bunlar söz konusu olduğu sürece kan korkusuna ve ilk olaylar korkusuna dayanan ilk iki açıklamanın ötesine geçmiş değil, bunların bile söz konusu tabunun özüne dokunmadığını söylememiz gerekir. Bu tabunun altında yatan niyetin, ilk gözlemlerimiz ilk cinsel ilişki kadını söz konusu erkeğe özellikle bağladığı yolunda olsa da, *niistakbel kocayı ilk cinsel ilişkinin bir parçası olan şeyden korumak* olduğu açıktır.

1 [Freud *Grup Psikolojisi*'nin (1912c) VI. Bölümünde ve *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*'nın (1930a) V. Bölümünde bu konuya tekrar dönüyor.]

Burada tabu kurallarının kökenini ve nihai anlamını tartışacak değiliz. Bunu, tabu oluşumunun belirlenmesinde ilkel [temel] ikircikliğin oynadığı rolü incelediğim ve tabunun kökenini insan ailesinin kurulmasına yol açan tarih öncesi olaylara bağladığım *Totem ve Tabu* (1912-13) adlı kitabımda yapmıştım. Günümüz ilkel kabilelerinde gözlenen türden tabularda bu türden özgün bir anlam artık keşfedemeyiz. Bu tür bir şey bulmayı beklerken, tıpkı bizim onlardan farklı bir gelişim evresinde oluşumuz gibi, en ilkel halkların bile tarih öncesi çağlardan çok ileride bir kültürde yaşadıklarını kolayca unuturuz.

Bugün ilkel halklarda rastladığımız tabuların, tıpkı aramızdaki nevrotiklerin fobilerinde gördüğümüz türden karmaşık bir sistem halinde geliştiğini ve eski *motiflerin* yerini birbiriyle uyum içinde olan yenilerinin aldığını görürüz. Dolayısıyla bu genetik [kökensel] sorunları bir yana bırakacak olursak, ilkel insanın tehlikeden korktuğu durumlarda tabu kurumunu geliştirdiği görüşüne döneriz. Genelde düşünülecek olursa bu tehlike ruhsal bir tehlikedir, çünkü bu noktada ilkel insan bize gözardı edilemez gibi gelen iki ayrımı yapmaya zorlanmaz. O nesnel tehlikeyi ruhsal tehlikeden, gerçeği hayalden ayırt edemez. Tutarlı bir şekilde uygulanan animistik evren düşüncesinde her tehlike, kendininki gibi bir ruhu olan bir varlığın düşmanca niyetinden kaynaklanır; tehlikenin başka insanlardan veya hayvanlardan gelmesi ile doğal bir güçten kaynaklanması arasında pek fark yoktur. Ama öte yandan kendi düşmanlık dürtülerini dış dünyaya yansıtmaya, yani hoşlanmadığı, hatta sadece yabancı gördüğü şeylere yüklemeye alışkındır. Bu yolla kadınlar da bu türden bir tehlike kaynağı olarak görülür ve bir kadınla ilk cinsel ilişki özgün yoğunluklu bir tehlike olarak ortaya çıkar.

Bu noktada, günümüz uygarlığındaki kadınların aynı koşullar altındaki davranışını yakından incelememiz halinde, artan bu tehlikeye ve neden başkasını değil de müstakbel kocayı tehdit

ettiğine ilişkin bir gösterge bulabileceğimize inanıyorum. Bu incelemenin sonucu olarak, böyle bir tehlikenin gerçekten varolduğunu, dolayısıyla ilkel insanın bekâret tabusuyla kendini ruhşal da olsa doğru algılanan bir tehlikeye karşı koruduğunu şimdiden söyleyeceğim.

Bir kadının, cinsel ilişkiden sonra erkeğe sarılmasını, doyumun doruğunda onu kendi vücuduna bastırmasını normal bir tepki olarak değerlendirir ve bunu kadının hoşnutluğunun bir ifadesi ve kalıcı boyunduruğunun [bağının] bir dışavurumu olarak görürüz. Ama kural olarak ilk cinsel ilişkinin bu davranışa yol açmayabileceğini de biliyoruz; sık sık, soğuk, doyumsuz kalan kadın için bu sadece bir hayalkırıklığı anlamına gelir ve kadının da cinsellikten doyum almaya başlayabilmesi için uzunca bir zaman ve sık sık tekrar gerektirir. Kısa sürede ortadan kalkan bu ilk dönem soğukluğu olaylarından, kocanın hiçbir müşfik hareketinin üstesinden gelemediği kalıcı ve inatçı soğukluk olaylarına kadar kesintisiz bir dizi söz konusudur. Kadınlardaki bu soğukluğun henüz yeterince anlaşılmadığına ve erkeğin yetersiz iktidarının sorumlu tutulmasını gerektiren durumları saymazsak, bununla yakından ilişkili olgular yoluyla ayrıntılı bir inceleme gerektirdiğine inanıyorum.

Bu noktada ilk cinsel ilişki durumundan kaçınma çabalarına –ki bu çabalar çok sık ortaya çıkar– girmek istemiyorum, çünkü bunlar çeşitli yorumlara açıktır ve hepten olmasa da temelde kadının savunmacı tavır takınmaya yönelik genel eğiliminin bir ifadesi olarak anlaşılabilir. Buna karşılık, ilk ve gerçekten de her tekrarlanan cinsel ilişkiden sonra kadının erkeğe kötü davranarak, elini kaldırarak, ya da ona gerçekten vurarak ona yönelik düşmanlığını açıkça gösterdiği bazı patolojik durumların kadın soğukluğu bilmecesine ışık tuttuğuna inanıyorum. Ayrıntılı analize tabi tuttuğum bu türden çok açık bir olayda kadının erkeği çok sevmesine, cinsel ilişkiyi kendisinin istemeye

alışmış olmasına ve bundan büyük doyum almasına rağmen böyle bir şey olmuştu. Bu tuhaf, çelişkili tepkinin, normalde sadece soğukluk olarak ifade bulabilen –yani aynı zamanda kendini hissettirmeksizin sevecenlik tepkisini engelleyebilen– aynı dürtülerin sonucu olduğunu sanıyorum. Çok daha yaygın olan soğukluk olaylarında tıpkı saplantı nevrozunun “iki evreli semptomları”nda uzun süre önce gördüğümüz ketleyici bir sonuç yaratacak şekilde birleşen şeyi patolojik durumda iki bileşenine ayrılmış olarak görürüz.¹ Dolayısıyla bir kadının kızlığının bozulmasının yarattığı tehlike, onun düşmanlığını çekmekten ibarettir ve bu tür bir düşmanlıktan kaçınmak için her türlü nedeni olan kişi de müstakbel kocadan başkası değildir.

Burada analiz, kadındaki hangi dürtülerin soğukluğun açıklamasını bulmayı umduğumuz bu paradoksik [çelişkili] davranışı yarattığını kolayca anlamamızı mümkün kılar. İlk cinsel ilişki kadında, sonraki cinsel ilişkilerde tekrarlanması gerekmeyen ve istenen kadınca tutumla bağdaşmayan bir dizi dürtüyü harekete geçirir. Her şeyden önce kızlığın bozulmasının bir bakirede yarattığı acıyı düşünürüz; hatta bu etkeni belirleyici olarak değerlendirme ve başkaca etken aramaktan vazgeçme eğilimi bile duyabiliriz. Ama bu acıya böylesine bir önem yükleyemeyiz; bunun yerine, bir organın yok edilmesinden kaynaklanan ve bekâreti kaybetmenin cinsel değerde azalma yarattığının bilinmesiyle ussallaştırılmış bir şekilde temsil edilen narsistik yarıyı koymamız gerekir. Ne var ki ilkel halkların evlilik gelenekleri bunun gözde büyütülmesine karşı uyarıda bulunur. Bazı durumlarda törenin iki kısma ayrıldığını görmüştük: kızlık zarı (elle veya bir aletle) delindikten sonra kocanın temsilcileriyle törensel bir cinsel birleşme veya birleşme taklidi yapılır ve bu bize, tabu kuralının amacının, kızlık zarının anatomik bir şekilde ortadan

1 ["Fare Adam" (1909d; ÖFD., 10) durum tarihçesinin I (E) Bölümündeki bir pasaja dipnotta yer alan örneğe bakın.]

kaldırılmasıyla yerine getirilmiş olmadığını, kocanın kadının acı verici yaraya yönelik tepsikinin yanı sıra bir başka şeyden de korunması gerektiğini kanıtlar.

İlk cinsel ilişkideki hayalkırıklığı deneyiminin bir başka gerekçesini de, en azından uygar kadında doyumun beklentilere karşılık gelmemesi gerçeğinde bulabiliriz. Öncesinde cinsel ilişki olabilecek en güçlü yollardan yasaklarla birleşmiştir; dolayısıyla yasal ve kabul edilebilir cinsel ilişki aynı şey olarak hissedilmez. Evlenmek üzere olan birçok genç kızın yeni aşk ilişkilerini hiç de gerek olmadığı halde başka herkesten, hatta kendi ailelerinden bile saklamak için giriştiği onca çaba, bunun yasaklarla olan ilişkisinin ne kadar yakın olduğunu neredeyse komik bir tarzda gösterir. Kızlar, aşklarının başkaları tarafından bilinmesinin bu aşka değer kaybettirdiğini sık sık açıkça söyler. Bazen bu duygu ağır basabilir ve evlilikte sevme yetisinin gelişmesini tamamen engelleyebilir. Kadın, sadece gizli tutulması gereken ve sadece kadının kendi iradesinin etkilenmediğinden emin olduğu yasadışı bir ilişkide sevgi duygularına yatkınlığını tekrar kazanır.¹

Ancak bu güdü yeterince derine de gitmez; buna ek olarak uygarlık koşullarıyla birleştiği için bu güdü ilkel toplumlarda doyurucu bir ilişki yaratamaz. Libidonun evrimine dayalı bir sonraki etken çok daha önemlidir. Analitik araştırmalardan, ilk libido tahsislerinin ne kadar evrensel ve güçlü olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bu araştırmalarda ısrarla sürdürülen çocukluktaki cinsel arzuları (kadınlarda genellikle babaya veya onun yerini alan erkek kardeşe libido takıntısı biçiminde) ele alırız; bunlar, sık sık cinsel ilişkiye değil başka şeylere yönelir veya cinsel ilişkiyi belli belirsiz algılanan bir hedef olarak içerir. Deyiş yerindeyse koca neredeyse hemen her zaman için bir ikameden başka bir şey değildir, hiçbir zaman doğru erkek değildir; bir kadının sevgisinde ilk hakkı olan başka bir erkektir –tipik du-

1 [Karş. son makale, 2. Bl.]

rumlarda babadır– ve koca olsa olsa ikinci planda kalır. İkamenin yetersiz olarak reddedilip reddedilmeyeceği bu takıntının ne kadar yoğun olduğuna ve ne kadar inatla sürdürüldüğüne bağlıdır. Dolayısıyla soğukluk, nevrozların kökensel bileşenlerinden birisidir. Bir kadının cinsel yaşamındaki ruhsal öge ne kadar güçlüyse, libido dağılımının gösterdiği direnmenin ilk cinsel ilişkiyi alt-üst etme gücü de o kadar büyük olacak ve onun vücuduna sahip olmanın yaratacağı etki de o kadar belirleyici olacaktır. Bu durumda soğukluk nevrotik bir ketleme olarak ortaya çıkabilir veya diğer nevrozların gelişmesinin temelini atabilir, hatta erkekteki hafif bir güç azalması bu sürece büyük ölçüde katkıda bulunur.

İlkel halkların kızlığı bozma görevini yaşlı bir adama, rahibe, ya da kutsal bir erkeğe, yani baba ikamesine devretmeyi içeren gelenekleri, ilk cinsel arzulardaki bu *motifi* dikkate aldıklarını gösteriyor gibidir. Bu gelenekten ortaçağdaki malikane sahibinin can sıkıcı *ilk gece hakkına* giden dolaysız bir yol olduğunu düşünüyorum. A. J. Strofer (1911) aynı görüşü ortaya koymuş ve buna ek olarak Jung'un (1909) da ondan önce yaptığı gibi yaygın “Tobias nights” geleneğini (evliliğin ilk üç gecesinde cinsel ilişkiden kaçınma geleneğini), ataerkin ayrıcalığının kabul edilmesi anlamında yorumlamıştır. Dolayısıyla kızlık zararını bozma görevi verilen baba ikameleri arasında tanrı imajlarının da bulunduğunu görmek beklentilerimize uyar. Hindistan'ın bazı bölgelerinde yeni evlenen kadın bekâretini “tahta kamaşa”¹ feda etmek zorundaydı; Aziz Augustine'ye göre aynı gelenek Roma evlilik töreninde (kendi çağının?) de biraz değişik şekliyle yaşanmaktadır, orada genç kadın sadece Priapus'un dev taş kamaşı üzerine oturmak zorundadır.²

1 [Hint yıkım ve yeniden doğuş tanrısı Siva'nın kamaş sembolü]

2 Ploss and Bartels (1891, I, xii) ve Dulaure (1905, 142)

Erkeğe yönelik paradoksik tepkinin baş sorumlusu olduğu gösterilebilecek olan ve bana göre kadın soğukluğunda etkisini daha da hissettiren daha derin katmanlardaki bir başka güdü daha vardır. İlk cinsel ilişki kadında daha önce tanımlananların yanı sıra onun kadınlık rolü ve işleviyle tam bir karşıtlık gösteren uzun süreli diğer dürtülerini de harekete geçirir.

Birçok nevrotik kadının analizinde, erkek kardeşlerinin erkeklik belirtilerine imrendikleri ve kendilerindeki eksiklikten (aslında küçüklüğünden) dolayı kendilerini dezavantajlı ve sakatlanmış olarak hissettikleri bir çocukluk dönemi geçirdiklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Bu "kamuşa imrenmeyi" "iğdiş kompleksi"nin bir parçası olarak görürüz. "Erkeksiliği" erkek olmayı arzulama fikrini içerdiği şeklinde düşünecek olursak, "erkeksi protesto" ifadesi bu davranışa uyar; bu terim, bu etkenin genelde nevrozdan sorumlu olduğunu iddia eden Adler [1910] tarafından kullanılmıştır. Bu evrede küçük kızlar sık sık imrenmelerini de, gözde erkek kardeşlerine yönelik olan ve bu imrenmeden kaynaklanan düşmanlıklarını da gizlemezler. Hatta eşitlik iddialarını kanıtlamak için erkek kardeşleri gibi ayakta durarak işemeye bile çalışırlar. Kadının cinsel ilişkiden sonra sevdiği kocasına yönelik kontrolsüz saldırganlığını sergilediğine ilişkin yukarıda anlatılan olayda bu evrenin nesne seçimi evresinden önce geliştiğini belirleyebilmişim. Küçük kızın libidosu ancak daha sonra babasına yönelir ve o zaman da penise sahip olmak yerine bir çocuk ister.

Diğer olaylarda bu dürtülerin ortaya çıkış sırasının tersine dönmesi ve iğdiş kompleksinin bu kısmının ancak nesne seçimi başarıyla yapıldıktan sonra etkinleşmesi beni şaşırtmaz. Ama kızdaki oğlan çocuğun penisine imrendiği erkeksi evre gelişimsel açıdan şöyle veya böyle daha öncedir ve nesne sevgisinden çok, özgün [ilk] narsizme daha yakındır.

1 Karş. "Anal Erotizmde Örneklendiği Haliyle İçgüdü Dönüşümleri Üzerine" (1917c) [bu ciltte sf. 297].

Bir süre önce yeni evlenen bir kadının, bekâretini kaybetmesine tepki olarak anlaşılabilecek bir rüyasını anlama fırsatım olmuştu. Bu rüya, kadının genç kocasını iğdiş edip penisini kendine saklama arzusunu su yüzüne çıkarmıştı. İsteddiği şeyin cinsel ilişkinin uzaması ve tekrarı olduğu yolunda çok daha masum bir yorum da söz konusudur, ancak rüyanın bazı ayrıntıları bu anlama uymuyordu ve kadının kişiliği olduğu kadar sonraki davranışları da daha ciddi olan görüşü destekler nitelikteydi. Bu kamışa imrenmenin arkasında, cinsler arasında hiçbir zaman tamamen ortadan kalkmayan ve “aydın” kadınların çabalarında ve edebi ürünlerinde açıkça ifade edilen kadının erkeğe duyduğu düşmanca içerleme gün ışığına çıkar. Paleobiyolojik spekülasyon yapan Ferenczi –ama bunu yapan ilk kişi olup olmadığını bilmiyorum– kadındaki bu düşmanlığı cinslerin farklılaştığı bir çağa bağlıyor.¹ Ona göre başlangıçta ilişki benzer iki birey arasında olmuş, ancak bireylerden birisi daha çok güç kazanmış ve zayıf olanı cinsel birleşmeye zorlamıştır. Bu zorlamadan kaynaklanan içerleme duygusu kadınların bugünkü mizacında hâlâ varlığını korumaktadır. Gereğinden fazla önemsenmediği sürece bu tür spekülasyonlara başvurmanın zararlı olduğunu sanmıyorum.

Kadınların bekâretin kaybedilmesine ve izleri cinsel soğuklukta gözlenen paradoksik tepkisine yönelik güdülerine ilişkin bu sunudan sonra kadının *olgunlaşmamış cinselliğinin*, onu cinsel edimle tanıştıran erkeğe boşaltıldığını söyleyerek toparlayabiliriz. Bu durumda bekâret tabusu yeterince mantıklıdır ve söz konusu kadınla yaşamını paylaşacak olan erkeğin, bu tehlikelerden kaçınmasını gerektiren kuralı anlayabiliriz. Daha yüksek uygarlık evrelerinde bu tehlikeye bağlanan önem, kadının

1 [Karş. Ferenczi (1924); bu kaynakta Ferenczi bu görüşleri yayımlamadan önce özel bir konuşmada Freud'a anlattığını söylüyor.]

bağlılık vaadiyle ve kuşkusuz diğer güdülenim-lerle ve teşviklerle azaltılır; bekâret, kocanın vazgeçmesi gerekmeyen bir mülkiyettir. Ama problemli evliliklerin analizi bize kadını bekâretini kaybetmenin intikamını almaya sürükleyen güdülerin, uygar kadının ruhsal yaşamında bile tamamen ortadan kalkmadığını öğretmiştir. Ne kadar çok kadının ilk evliliğinde soğuk ve mutsuz olduğunu, buna karşılık bu evlilik çözüldükten sonra seven bir eş olduğunu ve ikinci kocasını mutlu edebildiğini görmek gözlemciye şaşırtıcı geliyor olmalı. Değiş yerindeyse arkaik [eski çağlardan kalan] tepki kendini ilk nesnede tüketmiştir.

Ne var ki bunun ötesinde bekâret tabusu uygar dünyamızda bile ortadan kalkmış değildir. Bu sıradan insanlarca bilinmektedir ve yazarlar zaman zaman bu malzemedен yararlanmaktadır. Anzengruber'in bir komedisinde basit bir köylü gencinin, kızın "ilkinde onun yaşamına mal olacak bir fahişe olduğu" gerekçesiyle nişanlısıyla evlenmekten nasıl alıkonduğu anlatılır.¹ Bu nedenle onun başka bir erkekle evlenmesine razı olur ve kadın dul kalıp da artık tehlikeli olmaktan çıktıktan sonra onunla evlenmeye hazırdır. Oyunun adı *Das Jngferngift* ["Bakirenin Zehiri"] bize, zehirli yılanları tehlikesizce ellerine almak için ilk önce kumaş parçasını ısırtan yılan oynatıcılarının bu uygulamasını hatırlatır.²

1 [Ludwig Anzengruber, Viyanalı yazar ve oyuncu (1839-89).]

2 Arthur Schnitzler'in usta işi kısa öykülerinden birisi (*Das Schicksal des Freiherrn von Leisenbogh*) ["Freiherr von Leisenbogh'un Kaderi"], oldukça farklı bir ortam da olsa burada anılmayı hakediyor. Bir aktarist aşkta oldukça tecrübeli olan âşığı kaza sonucu ölür. Ölmeden önce, kadında bir tür yeni bekâret zarı yaratır ve böylece ondan sonra kadına ilk sahip olacak erkeği lanetlemiş olur. Kadın bir süre başka bir aşk ilişkisine girmeye cesaret edemez. Ama daha sonra bir şarkıcıya âşık olur ve ilk gecesini yıllardır peşinde koşan Freiherr von Leisenbogh'a vererek çözüm bulur. Ve adam lanetlenir: âşktaki beklenmedik şansının arkasında yatan güdüyü öğrendiği an kalp krizi geçirir.

Bekâret tabusu ve güdülenimi, Hebbel'in *Judith und Holofernes* adlı oyunundaki ünlü Judith karakterinde çok iyi dile getirilmiştir. Judith, bekâreti tabuyla korunan kadınlardan birisidir. İlk kocası gerdek gecesi gizemli bir kaygı sonucu felç olur ve ona dokunmaya bir daha cesaret edemez. "Güzelliğim belladonna gibidir," der kadın. "Bundan zevk alınması delilik ve ölüm yaratır." Asurlu komutan kentini kuşatma altına alınca güzelliğiyle onu baştan çıkarıp yok etmeyi tasarlar; böylece cinsel güdülenimini vatanseverlik güdüsünün arkasına gizler. Gücü ve acımasızlığıyla övünen bu güçlü erkek tarafından kızlığı bozulunca, adamın kafasını kesecek gücü bulur ve böylece halkın kurtarıcısı olur. Kafa kesme, iğdiş için çok iyi bilinen bir sembol ikamesidir; buna uygun olarak Judith, onun kızlığını bozan erkeği iğdiş eden kadındır, bu ise yukarıda sözünü ettiğim yeni evli kadının rüyasında dile getirdiği arzudur. Hebbel'in, Tevrat'taki Apocrypha'nın vatanseverlik metnini kasıtlı olarak cinselleştirdiği açıktır, çünkü orada Judith döndükten sonra kirlenmemiş olmasıyla övünür ve Tevrat metninde esrarengiz gerdek gecesinden hiç söz edilmez. Ama kasıtlı metinde gizlenen eski güdüyü o bir şairin duyarlılığıyla sezmiş ve eski içeriğini yeniden kazandırmış olabilir.

Sadger (1912) derinlemesine bir analizde Hebbel'in kendi ebeveynlik kompleksinin malzeme seçimini nasıl belirlediğini ve cinsler arasındaki mücadelede düzenli olarak kadınların tarafını nasıl tuttuğunu ve kadının en gizli dürtülerini nasıl ortaya çıkardığını göstermiştir. Ayrıca şairin kendisinin de malzemede yaptığı değişiklikler konusunda dile getirdiği güdülenimlere değinir ve haklı olarak bunları yapay bulur ve şairin kendisinin bilinçsiz olduğu bir şeyi temelde gizlemesine rağmen *görünüşte* haklı çıkarmaya çalıştığını söyler. Sadger'in, Tevrat metninde dul olan Judith'in, neden *bâkire* bir dul olduğu açıklamasına itiraz etmeyeceğim. Yazar, ebeveynlerin cinsel ilişkilerini inkâr etme ve

anneyi eldeğmemiş bir bâkireye dönüştürmeye ilişkin çocuksu fantazilerde görülen amaca gönderme yapıyor. Ama ben şunu da ekleyeceğim: Şair kendi kahramanının bekâretini tescil ettikten sonra, duyarlı hayal gücü kızlığının ihlalinin yarattığı düşmanca tepkiyi görür.

Sonuç olarak kızlığın bozulmasının, kadını erkeğe kalıcı bir şekilde bağlamanın tek, uygar sonucu olmadığını söyleyebiliriz; bu ayrıca erkeğe yönelik arkaik düşmanlık tepkisini de alevlendirir; ikinci evliliklerin sık sık ilkinden daha iyi olması gerçeğini, evlilik yaşamının erotik tarafındaki ketlemelerde sık sık dile gelen bu düşmanlığa bağlayabiliriz. Bu düşmanca tepki, bizi o kadar tuhaf gelen bekâret tabusunu da, ilkel halklarda kocanın kızlığı bozma korkusunu da haklı çıkarır.

Analist olarak, bağlılık ve düşmanlık gibi karşıt tepkilerin ikisinin de dile getirildiği ve birbiriyle yakından ilişkili kaldığı kadınlarla karşılaşmanız ilginçtir. Kocalarına köle olan ve kendilerini kurtarmak için sonuçsuz çabalara girişen bu türden kadınlar vardır. Sık sık olduğu gibi sevgilerini başka bir erkeğe yöneltmeye çalıştıkları zaman artık sevilme de, ilkinin imajı engelleyici bir etken olarak araya girer. Bu durumda analiz bu kadınların, ilk kocalarına artık sevgiyle olmasa da hâlâ boyunduruk altındaymış gibi bağımlı olduklarını gösterir. Onlardan kurtulamazlar, çünkü onlardan alacakları intikam henüz sonuçlanmamıştır ve belirgin olaylarda intikam dürtülerini bilinç düzeyine bile çıkarmamışlardır.

ÇOCUKLARIN SÖYLEDİĞİ İKİ
YALAN ÖRNEĞİ

(1913)

EDİTÖRLÜK NOTU

ZWEI KINDERGLÜGEN

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1913 *Int. Z. ärztl Psychoanal.*, I (4), 359-62.
1918 *S.K.S.N.*, 4, 189-94. (2. Bas. 1922.)
1943 *Gesammelte Werke*, 8, 422-7.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Infantile Mental Life: Two Lies Told by Children"

- 1924 *Collected Papers*, 2, 144-9. (Çev. E. C. Mayne.)
1958 *Standard Edition*, 12, 303-09.

Mevcut basım, birkaç editörlük değişikliğiyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Zeitschrift'te ilk yayımlanışında (1913 yazında) "Aus dem infantilen Seelenleben" başlığını taşıyan bu makale çeşitli yazarlarca kaleme alınan bir dizi makalenin ilki olarak yer almıştır. Bu başlık 1818 basımında kullanılmış ve 1924 tarihli ilk İngilizce çevirisine de eklenmiştir; ondan sonra ise bırakılmıştır. 1918'den sonraki basımlarda metinde iki küçük değişiklik yapılmıştır.

ÇOCUKLARIN SÖYLEDİĞİ İKİ YALAN ÖRNEĞİ

ÇOCUKLARIN yalan söylemesini anlayabiliriz; bunu yaparken erişkinlerin söylediği yalanlara özenirler. Ama iyi yetişen çocukların söylediği ve büyüklerini kızdırmaktan çok düşündürmesi gereken bir dizi yalanın özgün bir anlamı vardır. Bu yalanlar aşırı sevgi duygularının etkisiyle söylenir ve çocukla sevdiği kişi arasında yanlış anlamaya yol açtıkları zaman çok önemli sonuçlar doğurabilir.

1

Yedi yaşında (okulun ikinci yılında) bir kız çocuğu Paskalya yumurtası boyamak amacıyla boya almak için babasından para ister. Babası parası olmadığını söyleyerek kızın arzusunu geri çevirir. Kısa bir süre sonra kız son günlerde ölen prensesin cenaze töreninde çelenk alınmasına katkı için yine babasından biraz para ister. Okuldaki çocuklardan her birisi elli peni getirecektir. Babası ona on mark verir; kız payına düşeni öder, dokuz markı babasının yazı masasına bırakır ve kalan elli peniye boya alarak oyuncak kutusuna saklar. Akşam yemeğinde babası kuşkucu bir yaklaşımla kalan elli peniyi ne yaptığını ve bununla boya alıp almadığını sorar. Kız inkâr eder; ama ondan iki yaş büyük olan ve onunla yumurta boyamayı planlayan erkek kardeşi onu ele verir; boyalar kutuda bulunur. Öfkeli baba cezalandırma amacıyla kutuyu annesine verir ve ceza katı bir şekilde uygulanır. Daha sonra çocuğun umutsuzluğunun ne kadar büyük olduğunu gören anne de oldukça sarsılır. Cezadan sonra küçük kızı okşar ve gönlünü almak için yürüyüşe çıkarır. Ama bu cezanın, hastanın kendisi tarafından “yaşamındaki dönüm noktası” olarak

tanımlanan etkisi kalıcı olur. O güne kadar haşarı, kendine güvenen bir çocukmuş; o günden sonra ise utangaç, ürkek bir kız olup çıkmış. Nişanlandıktan sonra annesi onun için mobilya ve çeyiz almaya kalkışınca kendisine bile anlaşılmaz gelen bir öfkeye kapılmış. Bunun onun parası olduğunu ve başka hiç kimsenin bu parayla bir şey almaması gerektiğini düşünüyormuş. Genç bir eş olarak kocasından, kendi kişisel ihtiyaçları için para istemeye utanıyormuş ve “kendi” parasıyla kocasının parası arasında gereksiz bir ayırım yapıyormuş. Tedavi sürecinde kocası para havale etmekte sürekli geciktiği için yabancı bir kentte parasız kalıyordu. Bunu bana söyleyince tekrar olması halinde ihtiyaç duyduğu harçlığı benden ödünç istemesi konusunda söz aldım. Buna söz verdi; ama tekrar para sıkıntısına girince sözünde durmak yerine mücevherlerini rehin vermeyi tercih etti. Benden para alamayacağını söyledi.

Çocukluğunda kendine alıkoyduğu elli peni, babasının tahmin edemeyeceği kadar önemli bir rol oynamış. Okula başlamadan bir süre önce parayla oyun oynamış. Samimi oldukları komşularından birisi eline biraz para vererek kızıdan daha küçük olan kendi oğluyla bakkala göndermiş. Oğlandan daha büyük olduğu için para üstünü eve getirmesi istenmiş. Ama komşunun hizmetçisini sokakta görünce parayı yere atmış. Kendisinin de anlaşılmaz bulduğu bu hareketin analizinde aklına, efendisine ihanet etmesi için kendisine verilen otuz gümüş sikkeyi yere atan Judas geldi. Okula gitmeden önce Passion [Hz. İsa'nın çarmıha çekilmesi] öyküsünü bildiğini söyledi. Ama kendini Judas ile hangi yoldan özdeşleştirmişti?

Üç buçuk yaşındayken çok düşkün olduğu bir bakıcısı varmış. Bu kız ofisini çocukla birlikte ziyaret ettiği bir doktorla ilişki kurmuş. Öyle gözüküyor ki o dönemde çocuk çeşitli cinsel yaklaşımlara tanık olmuş. Doktoru kıza para verirken görüp görmediği açık değil; ama çocuğun çenesini tutması için kızın ona

eve dönerken birşeyler (muhtemelen şeker) alması için para verdiği kuşku yok. Doktorun da arada bir çocuğa para vermiş olması mümkün. Buna rağmen çocuk kıskançlıktan ötürü kızın yaptığını annesine anlatmış. Eve getirdiği bozuk paralarla öylesine açıktan, göstere göstere oynamış ki annesi “Parayı nerden aldın?” diye sormaktan kendini alamamış. Bunun üzerine hizmetçiyi işten çıkarmışlar.

Dolayısıyla birisinden para almak o yaşta fiziksel boyun eğme, erotik bir ilişki anlamı kazanmış. Babasından para alması aşk ilanıya eşdeğer olmuş. Babasının onun aşığı olduğu fantazisi öylesine baştan çıkarıcıdır ki bunun yardımıyla Paskalya yumurtalarını boyamaya yönelik çocuksu arzusu yasağa rağmen eyleme aktarılmıştır. Ama parayı kendine alıkoyduğunu kabul edememiş; hareketinin altında yatan ve bilincinde olmadığı güdüyü kabul edemediği için bunu inkâr etmeye zorlanmıştır. Dolayısıyla babasının verdiği ceza, çocuğun ona sunduğu sevginin reddedilmesidir –küçük düşürülmedir– ve kalbini kırmıştır. Tedavide bir seferinde ondan bana artık çiçek getirmemesini rica ederek bu küçük düşme deneyimini yeniden canlandırma gereği duyunca ağır bir depresyon dönemi yaşandı (bu dönemin açıklaması, burada anlatılan olayları hatırlamasına yol açmıştı).

Psikanalistler için çocuğun bu yaşantısında ilk yıllardaki anal erotizmin sonraki erotik yaşamda varlığını koruduğu son derece yaygın olaylardan birisiyle karşı karşıya olduğumuzu vurgulamam pek gerekmiyor. Yumurta boyama arzusu bile aynı kaynaktan gelmektedir.

Yaşamındaki engellenmişliğinin [hayal kırıklığının] bir sonucu olarak şimdilerde ciddi anlamda hasta olan bir kadın eskiden

özellikle becerikli, doğrudan yana, ciddi ve erdemli bir kızmış ve müşfik bir eş olmuş. Ama daha da öncesinde, yaşamının ilk yıllarında iradeli, hoşnutsuz bir çocukmuş ve kısa sürede son derece iyi ve dikkatli bir çocuğa dönüşmesine rağmen, okul günlerinde hastalandığı zaman derin öz-suçlamalara yol açan ve kendisi tarafından temel bir kötülüğün kanıtları olarak değerlendirilen şeyler yapmış. O günlerde sık sık övündüğünü ve yalan söylediğini hatırlıyordu. Birgün okula giderken arkadaşı övünerek "Dün akşam yemeğinde buz vardı," der. O da "Bizde hergün buz olur," diye karşılık verir. Gerçekte akşam yemeğinde buzun ne anlama geldiğini bilmemektedir; buzu sadece büyük kalıplar halinde görmüştür, ama yemekte buz olmasının müthiş bir şey olması gerektiğini düşünmüş ve okul arkadaşından geri kalmayı reddetmiştir.

On yaşındayken çizim dersinde elle daire çizme ödevi verilmiş. Ama o pergel kullanarak kolayca kusursuz bir daire çizmiş ve başarısını yanındaki arkadaşına gururla göstermiş. Öğretmeni övündüğünü duyup yanına gelmiş, dairedeki pergel izini farkedince de sorguya çekmiş. Ama o yaptığı şeyi inatla reddetmiş, kanıtları kabul etmemiş ve surat asıp susmayı tercih etmiş. Öğretmeni durumu babasına anlatmış. Kızın genelde iyi halli olması nedeniyle her ikisi de bu konuda başkaca bir şey yapmamaya karar vermiş.

Her iki çocuğun yalanı da aynı kompleksten kaynaklanır. Beş kardeşin en büyüğü olan küçük kız, erken bir yaşta babasına karşı olağandışı ölçüde güçlü bir bağlılık geliştirmiştir; bunun yetişkin bir insan olduğunda yaşamdaki mutluluğunu yıkacağı mutlaktır. Ama çok sevdiği babasının düşündüğü kadar büyük bir şahsiyet olmadığını keşfetmesi uzun sürmemiştir. Babası para sıkıntısı çekmektedir; hayal ettiği kadar güçlü veya mükemmel değildir. Ama idealinden bu şekilde uzaklaşmayı kabullene-memiştir. Kadınların yaptığı gibi hırsının tamamını sevdiği er-

keçe dayandırdığı için, babasını dünyaya karşı destekleme güdüsünün etkisi altına girmiştir. Babasını küçük düşürmemek için okul arkadaşlarına yalan söylemiş. Daha sonra yemekte buzu "glace" olarak çevirmeyi öğrenince, bu anı konusundaki özsuçlamalarının, cam parçalarına veya kırıklarına karşı patolojik bir korku geliştirmesine yol açması zor olmamıştır.¹

Babası usta bir tasarım ressamıdır ve sık sık becerisini sergileyerek çocuklarında heyecan ve hayranlık uyandırmıştır. Okulda –ancak aldatıcı yöntemlerle başardığı– daire çizmesi kendini babasıyla özdeşleştirmesidir. Şöyle demek ister gibidir: "Bakın, babam neler yapabiliyor!" Babasına aşırı düşkünlüğüyle birleşen suçluluk duygusu, aldatma girişimiyle ilişkili olarak dile gelmiştir; yukarıda değinilen gözlemlerden ilkindekiyle aynı nedenden ötürü itiraf mümkün değildir: bu, kaçınılmaz olarak gizli ensest eğilimli sevgisinin itirafı olacaktı.

Çocukların yaşamındaki bu türden olayları hafife almamamız gerekir. Bu türden çocuksu kötü hareketleri kötü bir kişiliğin gelişiminin işaretleri olarak değerlendirmek ciddi bir hata olacaktır. Yine de bunlar, çocukların kafasındaki en güçlü güdü güçleriyle yakından ilişkilidir ve yaşamdaki sonraki olaylara veya nevrozlara yol açacak mizaçların [yatkınlıkların] ilk işaretleridir.

1 [İngilizce eşanlamlısı "glass" gibi Almanca "Glas" kelimesi, Fransızca "Glace" ile telaffuz benzerliği göstermektedir.]

ANAL EROTİZMDE ÖRNEKLENDİĞİ
HALİYLE İÇGÜDÜ DÖNÜŞÜMLERİ
ÜZERİNE

(1917)

EDİTÖRLÜK NOTU

ÜBER TRIEBUMSETZUNGEN, INSBESONDERE DER ANALEROTIK

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1917 *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4 (3), 125-30.
1918 *S.K.S.N.*, 4, 139-48 (2. basım 1922).
1924 *Gesammelte Schriften*, 5, 268-76.
1926 *Psychoanalyse der Neurosen*, 40-49.
1931 *Sexualtheorie und Traumlehre*, 116-24.
1946 *Gesammelte Werke*, 10, 402-10.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"On the Transformation of Instincts with Special Reference to Anal Erotism"

- 1924 *Collected Papers*, 2, 164-71. (Çev. E. Glover.)
1955 *Standard Edition*, 17, 125-33 (değişik bir başlıkla).

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle birlikte *Standard Edition*'dan aynen alınmıştır.

1917 yılında yayımlanmasına rağmen, muhtemelen çok daha öncesinde –belki de ta 1915'te– yazılmıştır. Savaş koşullarının yarattığı zorluklar nedeniyle o dönemde yayımlamadaki uzun gecikmeler kaçınılmazdı. Makalenin ana teması Freud'un *Üç Dene-
meler*'inin 1915 basımına eklenen bir paragrafta yer almıştır. Ay-

rıca burada varılan birçok sonuç, durum tarihçesinin çoğu 1914 Sonbaharında yazılan "Kurt Adam" (1918b) analizinden kaynaklanıyor gibidir. O çalışmanın VII. Bölümünün son kısmı, bu makalenin tezini bazı ayrıntılarla örneklemektedir.

ANAL EROTİZMDE ÖRNEKLENDİĞİ HALİYLE İÇGÜDÜ DÖNÜŞÜMLERİ ÜZERİNE

BİRKAÇ yıl önce, psikanalizden elde edilen bazı gözlemler, *düzenlilik, cimrilik ve inatçılık* olarak adlandırılan kişilik özelliklerinin sürekli birlikte görülmesinin, söz konusu kişinin cinsel yapısında anal erotik bileşenlerin yoğunlaşmasını gösterdiğini ve egosunun tercih ettiği bu tepki tarzlarının, anal erotizminin asimilasyonu yoluyla bireyin gelişim sürecinde belirlendiğini düşünmeye başlamıştım.¹

O makalede amacım belirlenen bu ilişkiyi ortaya koymaktı; teorik önemiyle pek ilgilenmiyordum. O günden bu yana, açgözlülük, ukalalık ve inatçılık olarak adlandırılan bu üç eğilimden her birisinin, anal erotik kaynaklardan geldiği –ya da daha dikkatli ve eksiksiz ifade etmek gerekirse– bu kaynaklardan güçlü katkılar aldığı yolunda genel bir görüş birliği oluşmuştur. Bu kişilik kusurlarının birleştiği ve sonuçta özel bir nitelik (“anal kişilik”) kazandıgı olaylar, gözlemci olmayan birisinin bile ilgisini çekecek özgün bağlantıyı mutlaka ele verecek olan aşırı olaylar olmaktan öte bir şey değildir.

Çeşitli izlenimlerin ve özellikle de tutarlı bir analitik gözlemin sonucunda birkaç yıl önce insanın libido gelişiminde örgensel öncelik evresinden önce sadizm ve anal erotizmin öncü rolü oynadığı bir “örgensellik öncesi örgütlenme” evresinin bulunması gerektiği sonucuna vardım.²

O günden sonra anal-erotik içgüdüsel dürtülerin sonraki akıbeti sorununu ele alma gereği duyduk. Nihai örgensel örgütlenmenin oluşması nedeniyle cinsel yaşamdaki önemlerini

1 “Kişilik ve Anal Erotizm” (1908b) [bu ciltte]

2 “Saplantı Nevrozuna Yatkınlık” (1913f).

kayıbettikleri zaman bu dürtüler neye dönüşüyordu? Özgün yapılarını bastırılmış bir durumda koruyorlar mıydı? Kişilik özelliklerine dönüştürülmek suretiyle yüceltiliyor veya asimile mi ediliyorlardı? Yoksa örgensel öncelikle tanımlanan yeni cinsel örgütlenme içinde kendilerine bir yer mi buluyorlardı? Ya da anal erotizmin bu muhtemel akıbetlerinden hiçbirisi tek akıbet olmayacağı için, bu akıbetin belirlenmesinde bunlardan her birisinin payı ve ağırlığı ne oluyordu? Çünkü örgensel örgütlenmenin ortaya çıkmasıyla anal erotizmin organik kaynakları elbette ortadan kaldırılamazdı.

Söz konusu gelişim ve dönüşüm süreçlerinin, analize giren herkeste gerçekleşmiş olması gerektiği için, buna cevap verecek türden malzeme sıkıntısı çekmeyeceğimiz düşünülebilir. Ama malzeme öylesine bulanık, sürekli tekrarlanan izlenimlerin bolluğu öylesine kafa karıştırıcıdır ki, bugün bile sorunu tam olarak çözebilmiş değilim ve bu çözüme bazı katkılarda bulunmaktan öte bir şey yapamıyorum. Bunu yaparken de bağlamın elverdiği yerlerde anal erotik olanların yanı sıra diğer içgüdüsel dönüşümlere değinmekten kaçınmaya gerek duymuyorum. Son olarak, burada tanımlanan gelişimsel olayların –tıpkı psikanalizde belirlenen diğerleri gibi– nevrotik süreçlerin zorladığı gerilemelerden çıkarıldığını vurgulamaya pek gerek yok.

Tartışmaya başlangıç noktası olarak bilinçdışının ürünlerinde –kendiliğinden düşünceler, fantaziler ve semptomlar– *kaka* (para, armağan),¹ *bebek* ve *penis* kavramlarının birbirinden pek ayırılmadığını ve kolayca birbirinin yerine kullanılabildiğini söyleyelim. Kendini bu şekilde ifade etmenin, ruhsal yaşamın diğer alanlarına ait terimleri hatalı olarak bilinçdışı alanına uygulamak anlamına geldiğini ve bir benzetmenin sunduğu avantajların bizi konudan uzaklaştıracağını görüyoruz. Konuyu

1 [Kaka ile para ya da altın arasındaki ilişkiler “Kişilik ve Anal Erotizm”de (bu ciltte) ayrıntılarıyla tartışılmıştır.]

itiraza daha az açık bir şekilde ortaya koyacak olursak, bilinç-dışındaki bu öğeler sık sık sanki eşdeğermiş gibi değerlendirilir ve rahatça birbirinin yerini alabilir.

Bu en kolay “bebek” ile “penis” arasındaki ilişkide görülür. Rüyaların olduğu kadar gündelik yaşamın da sembolik dilinde her ikisi için de aynı sembolün kullanılabilmesi anlamsız olamaz; hem bebek hem de penis “küçük şey”¹ [*das Kleine*] olarak adlandırılır. Sembolik konuşmanın cinsiyet farkını gözardı ettiği iyi bilinen bir gerçektir. Başlangıçta erkeklik organı anlamına gelen “küçük şey,” böylece kadının cinsel organı için de ikinci bir uygulama kazanmış olabilir.

Bir kadının nevrozuna yeterince derinlemesine girebildiğimiz zaman, erkek gibi penise sahip olmaya yönelik bastırılmış bir arzuya sık sık karşılarız. Bu arzuya “penis arzusu” deriz ve iğdiş kompleksinin bir parçası olarak görürüz. Böyle bir kadının yaşamındaki fazla erkeksi bir mizacın sonucunda sık sık görülen talihsiz olaylar bu çocukluk arzusunu tekrar canlandırır ve libidonun geriye akışı yoluyla nevrotik semptomların başlıca aracına dönüştürür. Diğer kadınlarda bu penis arzusunun hiçbir belirtisini görmeyiz; bunun yerini çocuk arzusu almıştır ve bunun engellenmesi gerçek yaşamda nevrozun ortaya çıkmasına neden olabilir. Sanki bu kadınlar, doğanın kadınlara çok gördüğü penisin yerine bebek verdiğini anlamışlar (bu bir güdü olarak iş görmese de) gibidir. Yine başka kadınlarda çocukluklarında her iki arzünün da olduğunu ve birinin diğerinin yerini aldığını görürüz. İlk önce erkek gibi bir penise sahip olmak istemişler; daha sonra yine çocuksu da olsa sonraki bir evrede bunun yerini bebek arzusu almıştır. Bulgularımızdaki bu çeşitliliğin, çocukluk yıllarındaki rastlantıya bağlı etkenlerden (örneğin erkek kardeşin bulunup bulunmaması, uygun bir dönemde yeni bir bebeğin do-

1 [Türkçe’de bu, özel ismin başına “küçük” sıfatı eklenerek yapılır.]

ğumu gibi) kaynaklandığı, dolayısıyla penis arzusunun ve bebek arzusunun temelde özdeş olduğu izlenimi ediniriz.

Sonraki yaşamda nevroz yaratıcı etkenlerin bulunmadığı kadınlarda çocuksu penis arzusunun nihai sonucunun ne olduğunu söyleyebiliriz: Bu arzu, *erkek* arzusuna dönüşür ve erkeği penise bir eklentiye dönüştürür. Dolayısıyla bu dönüşüm, kadın cinsel işlevine ters olan bir dürtüyü, bu işleve elverişli bir dürtüye dönüştürür. Bu tür kadınlar bu yolla, kadınsı olanın yanı sıra erkeksi tip sevgi nesnesi seçimine dayalı bir erotik yaşam sürme yetisini kazanır. Diğer olaylarda narsistik öz-sevgiden nesne sevgisine geçişi mümkün kılan tek şeyin bebek olduğunu zaten biliyoruz.¹ Dolayısıyla bu açıdan da bebek penis ile temsil edilebilmektedir.

Ara sıra, kadınların ilk cinsel ilişkiden sonra gördükleri rüyaları dinleme fırsatım oldu. Bu rüyalar, kadında hissettiği penisi kendine alıkoymaya yönelik şaşmaz bir arzu olduğunu su yüzüne çıkarmıştır. Bu rüyalar, libidinal kökenlerinin dışında, kadının arzu nesnesi olarak erkekten penise geçici bir gerileme olduğunu gösteriyordu. Kişi, erkek arzusunu salt ussal bir temelde bebek arzusuna bağlamaya eğilimli olabilir, çünkü kadın bir erkeğin yardımı olmaksızın bebek sahibi olamayacağını er ya da geç anlayacaktır. Ne var ki erkek arzusunun bebek arzusundan bağımsız ortaya çıkması ve –tamamen ego psikolojisine giren anlaşılır güdülerden dolayı– ortaya çıktığı zaman da başlangıçtaki penis arzusunun bilinçsiz libidinal bir pekiştirme olarak erkek arzusuyla birleşmesi olasılığı daha fazladır. Tanımlanan sürecin önemi, genç kadının narsistik erkekliğinin bir kısmının, böylece kadınlığa dönüşmesi ve artık kadın cinsel işlevine zararlı bir işleyiş gösterememesi gerçeğinde yatar.

1 [Freud'un narsizm konulu (1914c) makalesinin II. Bölümünün son kısımlarına bakın.]

Örgensel öncesi evre erotizminin bir kısmı başka bir yoldan daha örgensel öncelik evresinde kullanılabilir duruma gelir. Bebek, "lumpf"¹ olarak ("Küçük Hans" analizine bakın), bağırsaklardan geçerek vücuttan ayrılan bir şey olarak değerlendirilir. Libidinal yükün taşlanğıçta bağırsağın içindekilerle birleşen belli bir miktarı böylece bağırsaklardan çıkan bebeğe aktarılabilir. Bebekle kaka arasındaki bu özdeşliğin linguistik kanıtı, "birisine bebek vermek" ifadesinde yatar. Çünkü kaka bebeğin ilk armağanıdır, vücudunun, sadece sevdiği birisinin ikna etmesi sonucu vazgeçeceği bir parçasıdır; gerçekten de sevginin bir ifadesi olarak bunu kendiliğinden bir armağan olarak verecektir; çünkü kural olarak bebekler yabancıları kirletmez. (Daha hafif de olsa sidikte de benzer tepkiler söz konusudur.) Kaka yapma, çocuğun narsistik ve nesne sevgisi tutumu arasında bir karar vermesini gerektiren ilk durumdur. Ya boyun eğip kakasından vazgeçerek sevgisine "kurban eder," ya da oto-erotik doyum için ve daha sonra kendi iradesini ortaya koymak amacıyla kendine alıkoyar. Son seçimi yapması halinde narsistçe anal erotizme tutunmadan kaynaklanan inatçılık ortaya çıkar.

Çocuğun kakaya duyduğu ilginin geliştirdiği ilk anlamın, "altın" veya "paradan" çok "armağan" olması mümkündür. Çocuk kendine verilenin dışında parayı bilmez, kendine ait parası olmadığı gibi para da kazanmaz. Kakası onun ilk armağanı olduğu için, ilgisini kakadan yaşamdaki en değerli armağan olan şeye [paraya] kolayca yönlendirir. Bu armağan türevini sorgulayanların, kendi psikanalitik tedavi yaşantılarını göz önüne alması, doktor olarak hastalarından aldıkları armağanları incelemesi ve onlardan alınan bir armağanın hastalarında yaratabildiği aktarım fırtınalarını izlemesi gerekir.

1 ["Küçük Hans"ın kaka için kullandığı kelime.]

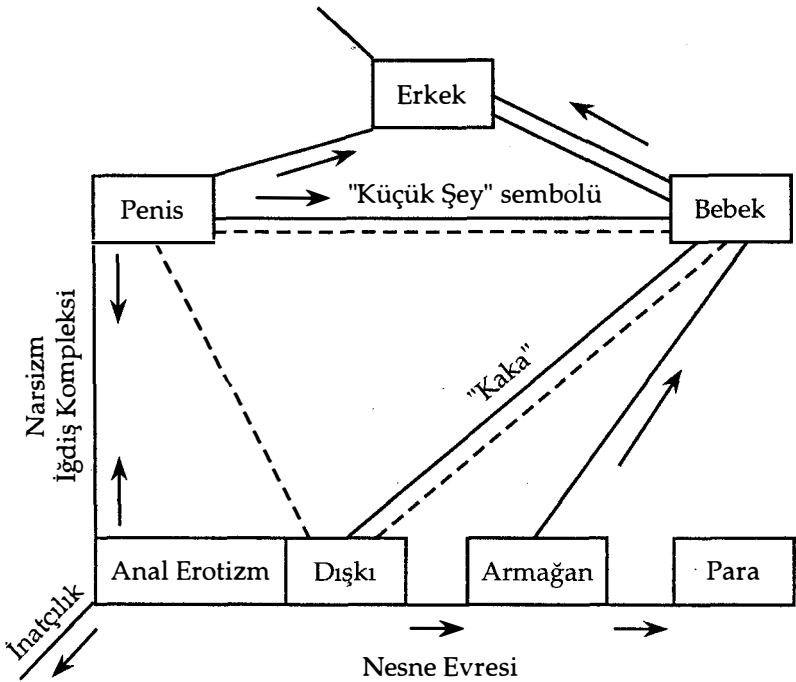
Böylece kakaya duyulan ilgi kısmen paraya duyulan ilgide, kısmen de anal erotik ve örgensel dürtülerin ("penise imrenme") yakınsadığı bebek arzusu olarak varlığını sürdürür. Ama penisin, bebeğe duyulan ilgiyle olan ilişkisinin dışında bir başka anal erotik anlamı daha vardır. Penis ile içini doldurup tahrik ettiği deliğin, örgensel öncesi anal sadistik evrede zaten prototipi mevcuttur. Dışkı kütleleri, ya da bir hastanın deyişiyle dışkıdan "sopa," deyiş yerindeyse ilk penisi, makatın tahrik edilen mukozası ise vajina mukozasını temsil eder. Anal erotizmi ergenlik öncesine (on iki yaşlarına) kadar güçlü ve aynen kalan insanlar vardır; bu insanlardan, örgensellik öncesi evrede fantazide ve sapma içerikli oyunlarda örgensellik evresine benzer bir örgütlenmeyi zaten geliştirdiklerini ve penisle vajinanın, dışkıdan sopayla ve makatla temsil edildiğini öğreniriz. Diğer insanlarda –saplantı nevrozlarında– örgensel örgütlenmenin gerilemeci bir şekilde değerden düşürülmesinin sonucunu gözleyebiliriz. Bu, başlangıçta örgensel düzlemde geliştirilen her fantazinin, anal düzleme aktarılması –penisin yerini dışkı kütlelerinin, vajinanın yerini de makatın alması– olgusunda dile gelir.

Dışkıya duyulan ilginin normal yollardan geri plana çekilmesi halinde burada tanımladığımız organik analojinin, ilgiyi penise aktarmak gibi bir etkisi olur. Daha sonra çocuğun cinsel araştırmaları¹ sırasında bebeklerin bağırsaklardan çıktığını öğrenmesi halinde bunlar anal erotizminin büyük bir bölümünü devralır; ancak başka bir anlamda olduğu gibi burada da bunlar penisten öncesine rastlar.

Bu döneme kadar bu öğeler –dışkı, penis, bebek– arasındaki çok yönlü ilişkilerin anlaşılmasında bir hale geldiğinden eminim; dolayısıyla bunları şematik olarak sunmak suretiyle bu eksikliği gidermeye çalışacağım. Şemayı göz önüne alarak aynı malzemeyi

1 [Bkz. Freud, "Çocukların Cinsel Teorileri Üzerine" (1908c; bu ciltte sf. 197.)]

farklı bir sırayla gözden geçirebiliriz. Ne yazık ki bu teknik şema amacımız için yeterince esnek değildir; ya da belki biz bunu etkili bir şekilde kullanmayı henüz öğrenmiş değiliz. Şöyle veya böyle, okurun bundan çok şey beklemeyeceğini umarım.

Anal erotizm, egonun başka insanların beklentilerine karşı verdiği önemli bir tepkiyi oluşturan asiliğin [inatçılığın] oluşmasında narsistik bir uygulama bulur. Dışkıya duyulan ilgi ilk önce armağanlara yönelik bir ilgiye, daha sonra da paraya yönelik bir ilgiye aktarılır. Kızlarda penisin keşfedilmesi penise imrenmeye yol açar, bu da daha sonra penise sahip olan bir erkeğe duyulan arzuya dönüşür. Bundan önce bile penis arzusu bebek

arzusuna dönüşür, ya da bebek arzusu penis arzusunun yerini alır. Penis ile bebek arasındaki organik benzerlik (kesik çizgi), her ikisinde de ortak olan bir sembolün varlığıyla ("küçük şey") dile gelir. Daha sonra ussal bir arzu (çift çizgi) bebek arzusundan erkek arzusuna yol açar: Bu içgüdüsel dönüşümün önemini daha önce görmüştük.

İlişkiler ağının bir diğer kısmı erkekte çok daha net gözlenebilir. Bu, oğlan çocuğu cinsel araştırmalarının sonucunda kadınlarda penis olmadığını keşfedince ortaya çıkar. Penisin, çocuğun vazgeçmek zorunda kaldığı ilk bedensel parçası olan dışkı gibi vücudun ayrılabilir bir parçası olması gerektiği sonucuna varır. Böylece eski anal inatçılık, iğdiş kompleksine katılır. Örgensellik öncesi evrede bağırsak içindeki maddelerin penisin öncüsü olmasını mümkün kılan organik benzetme bir güdü olarak etkili olamaz; ama oğlan çocuğun cinsel araştırmaları, bunun yerine fiziksel bir ikame koymasına yol açar. Sahneye yeni bir bebek çıktığı zaman bu araştırmalara uygun olarak bunu bir "lumf" [kaka] olarak değerlendirir ve bebek, güçlü bir anal erotik ilgi kaynağı olarak dikkatini çeker. Sosyal yaşantıları sonucu bebeğin bir sevgi sembolü, bir armağan olarak değerlendirildiğini öğrenince bebek arzusu aynı kaynaklardan ikinci bir katkı alır. Dışkı, penis ve bebek: Bunların üçü de katı bütünlüklerdir; üçü de cebri giriş veya vücuttan atılma suretiyle bir mukoza geçidini, yani makatı ve vajinayı tahrik eder; Lou Andreas Salomé'nin¹ de belirttiği gibi vajina, makattan "ödünç alınmıştır." Çocukluktaki cinsel araştırmaların varacağı tek sonuç, bebeğin, dışkıyla aynı yolu izlediğidir. Bu araştırmacılar [yani çocuklar] genellikle penisin işlevini keşfedemez. Ama onca dolambaçlı yoldan sonra ruhsal alanda bilinçsiz bir özdeşlik olarak aynı organik örtüşmenin tekrar ortaya çıkması ilginçtir.

1 "'Anal' und 'Sexual'" (1916) başlıklı makalesinde.

ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL ÖRGÜTLENME
(CİNSELLİK TEORİSİNE BİR EK)
(1923)

EDİTÖRLÜK NOTU

DIE INFANTILE GENITALORGANISATION

(EINE EINSCHALTUNG IN DIE SEXUALTHEORIE)

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1923 *Int. Z. Psychoanal.*, 9(2), 168-71.

1930 *Gesammelte Werke.*, 13, 291-8.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

“The Infantile Genital Organization of the Libido:
A Supplement to the Theory of Sexuality”

1924 *Int. J. Psycho-Anal.*, 5, 125-9. (Çev. Joan Riviere.)

1961 *Standard Edition.*, 19, 139-45 (farklı bir başlıkla).

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makale 1923 Şubat'ında yazılmıştır (bkz. Jones, 1957, 106). Alt başlığından da anlaşılacağı üzere bu makale *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme*'ye (1905d) bir ilave niteliğindedir; aslında *Üç Denemeler*' in ertesi yıl (1924) yapılan basımına eklenen yeni bir dipnotta bu makalenin ana fikri verilmiştir. Bu makalenin başlangıç noktası, temel olarak ikinci *Deneme*'nin her ikisi de ancak 1915'ten sonrasına rastlayan 5 ve 6. Bölümleridir. Ancak bu makale, “Saplantı Nevrozuna Yatkınlık” (1913i) başlığını taşıyan ve cinsel gelişmenin örgensellik öncesi anal sadik evresini (ilk kez) tartışan

makalede olduğu kadar çok daha öncesinde “ocukların Cinsel Teorileri” (1908c; bu ciltte) başlıklı makalede ortaya konan görüşleri de tekrar ele almaktadır. Freud tarafından tanımlanan cinsel içgüdünün olgunluk öncesi ardışık örgütlenmelerin gelişim dizisinde sonuncu olan kamış evresi ilk kez bu makalede ele alınıyor.

ÇOCUKLUKTAKİ CİNSEL ÖRGÜTLENME (CİNSELLİK TEORİSİNE BİR EK)

ONLARCA yıllık gözlemlere rağmen genelde görülen özelliklerin ve tipik durumların ta ki şaşmaz bir şekilde karşımıza çıkıncaya kadar kolayca gözden kaçırılabilmesi, psikanalitik araştırma yapmanın zorluklarını açıkça gösterir. Aşağıdaki ifadeler, çocuk cinselliğinin gelişimi alanında söz konusu olan bu tür bir ihmali düzeltmeyi amaçlamaktadır.

Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme (1905d) adlı çalışmamı okuyanlar, sonraki basımlarında bu çalışmada ayrıntılı bir gözden geçirme yapmadığımı, özgün düzenlemeyi koruduğumu ve bilgimizdeki ilerlemeleri metne ekleme ve metinde değişiklik yapma suretiyle güncelleştirdiğimi farketmiş olacaktır.¹ Bunu yaparken sık sık, eski ile daha yeni olanın tamamen tutarlı bir bütün içinde birleştirilememiş olması muhtemeldir. Bilindiği gibi başlangıçta vurgu çocuklarla erişkinlerin cinsel yaşamları arasındaki temel farkın ortaya konulması yönündeydi; daha sonra libidonun *örgensel öncesi örgütlenmeleri* ve cinsel gelişmenin *iki evreli başlangıcı* gibi çok önemli bir olgu öne çıkmıştı. Son olarak çocukların *cinsel araştırmaları* ilgimizi çekmişti; burdan yola çıkarak *çocukluktaki cinselliğin nihai sonucunun* (yaklaşık beş yaşlarında) erişkindeki kesin biçimine kapsamlı yakınsamasını görebilmiştik. *Üç Deneme*'nin son (1922) basımında konuları işte bu noktada bırakmıştım.

O çalışmada² şöyle yazmıştım: “gelişimin ergenlik evresine özgü olduğunu gösterdiğimiz türden bir nesne seçimi çocukluk yıllarında sık sık veya düzenli olarak zaten gerçekleşmiştir; yani,

1 [*Üç Deneme*'nin editörlük notuna bakın.]

2 [Bu da bu ciltte 118. sayfaya karşılık geliyor (1915'te eklenen bir bölümde). Ayrıca 1924'te eklenen ve bu makalenin bulgularını kısaca özetleyen dipnota bakın.]

cinsel akımların tamamı bu akımların doyum aradığı tek bir kişiye yönelmiştir. Dolayısıyla ergenlikten sonraki cinsel yaşamın aldığı nihai biçime çocukluk döneminde mümkün olan en yakın yakınsama budur. Tek fark, çocuklukta bileşen içgüdülerin birleşiminin ve cinsel organların önceliğine tabi olmalarının henüz kurulmamış olması veya çok eksik kurulmasıdır. Dolayısıyla üremenin hizmetinde bu önceliğin kurulması, cinsel örgütlenmenin geçtiği son evredir.”

İlk çocukluk döneminde cinsel organların önceliğinin hiç kurulmadığı veya çok eksik kurulduğu ifadesi bugün bana artık yeterli gelmiyor. Çocuğun cinsel yaşamının erişkininkine yaklaşma derecesi çok daha ileri düzeydedir ve sadece nesne seçimiyle sınırlı değildir. Bileşen içgüdülerin örgenlerin önceliği altında gereğince birleşimi gerçekleşmemiş bile olsa, çocuk cinselliğinin gelişim seyri doruğunda örgenlere ve örgenlerin etkinliğine duyulan ilgi erişkinlikte ulaşılanın pek de gerisinde kalmayan ağırlıklı bir önem kazanır. Aynı zamanda, bu “çocuksu örgensel örgütlenme”nin temel özelliği, erişkinin nihai örgensel örgütlenmesi ile arasındaki *farktır*. Bu fark da her iki cinsin de sadece bir örgenin, yani erkek organının dikkate almasından ibarettir. Dolayısıyla söz konusu olan şey örgenlerin değil, *kamışın* önceliğidir.

Ne yazık ki bu durumu sadece erkek çocukları etkilediği haliyle tanımlayabiliyoruz; kız çocuğunda buna karşılık gelen süreçleri bilmiyoruz. Oğlan çocuğun kadınla erkek arasındaki farkı algıladığına kuşku yok, ancak başlangıçta bununla cinsel organlar arasındaki bağ arasında bir ilişki kurma imkânı bulamaz. Onun, insan veya hayvan diğer bütün canlıların da kendisindekine benzer bir cinsel organ olduğunu varsayar; gerçekten de cansız nesnelerde de kendisinininkine benzer bir organ arar.¹ Vü-

1 [Bkz. “Küçük Hans” analizi (1909b), *ÖFD.*, 9.] Aklıma gelmişken, erkek örgenlerinin diğer kısmına, yani testislere çocukların çok az ilgi göstermesi ilginçtir. Analizde öğrenilen onca şeyde, erkeklik organlarının penisten başka şeyler de içerdiği tahmin edilemez.

cludun kolayca tahrik edilebilen ve çok çeşitli duyumlara yatkın olan bu kısmı çocuğun ilgisini büyük ölçüde kendi üzerinde toplar ve araştırma içgüdüsüne sürekli yeni konular sağlar. Kendisinininkiyle kıyaslamak için başkalarınınkini de görmek ister; ve bu organın daha büyük olabileceği ve olması gerektiği yolunda belli belirsiz bir düşünceye sahipmiş gibi davranır. Daha sonra ergenlik döneminde bu erkeklik organının kazanacağı itici güç yaşamın bu döneminde temel olarak bir araştırma içgüdüsü, cinsel bir merak olarak kendini gösterir. Psikanalizde, çocuklar tarafından sergilenen ve sonraki yıllarda şehvetin şaşmaz bir ifadesi olarak değerlendirilecek olan birçok teşhircilik ve saldırganlık eyleminin cinsel araştırmaların hizmetinde yürütülen deneyler olduğu anlaşılır.

Bu araştırmalarının akışı içinde çocuk, penisin her türlü canlıda bulunmadığını keşfeder. Küçük kız kardeşinin veya oyun arkadaşının cinsel organını kazara görmesi bu keşfe yol açar. Normalin üstünde zeki çocuklarda işeyen kızların gözlenmesi, daha erken bir yaşta bile burada farklı bir şey olduğu kuşkusunu yaratmış olacaktır. Çünkü farklı bir duruş görmüş, farklı bir ses duymuş olacaklar ve aydınlanmak için gözlemlerini tekrarlamaya çalışacaklardır. Çocukların penisin olmadığına ilişkin ilk izlenimlere nasıl tepki verdiklerini biliyoruz. Bu olguyu reddeder ve kendilerindeki gibi bir penis *gördüklerine* inanırlar. Kendi kendilerine, penisin henüs küçük olduğunu ve irileşeceğini¹ söyleyerek gözlemle önyargı arasındaki tutarsızlığı gidermeye çalışırlar; daha sonra şöyle veya böyle penisin en azından daha önce orada olduğu ve daha sonra kesildiği yolunda duygusal açıdan önemli bir sonuca varırlar. Penisin eksikliği iç-

1 [Bkz. "Küçük Hans" analizi, *ÖFD.*, 9. Ayrıca bu ciltteki "Çocuklarda Cinsel Aydınlanma" (1907) ve "Çocukların Cinsel Teorileri Üzerine" (1908) başlıklı makalelere bakın.]

dişin sonucu olarak değerlendirilir ve çocuk, kendisiyle ilgili olarak iğdişle başa çıkma olgusuyla karşı karşıya gelir. Diğer gelişmeler burada tekrarlanmayı gerektirmeyecek kadar iyi bilinmektedir. Ama bana öyle geliyor ki *iğdiş kompleksinin önemi, ancak ve ancak kamuşın önceliği evreşindeki kökeni de dikkate alındığı zaman gereğince anlaşılabilir.*¹

Kadınların küçümsemesinin, kadın korkusunun ve eşcinselliğe yatkınlığın kadınların penisi olmadığı yolundaki nihai inançtan ne ölçüde kaynaklandığını da biliyoruz. Son zamanlarda Ferenczi (1923) mitolojik korku sembolünü –Medusa'nın kafasını– çok yerinde bir saptamayla penisten yoksun kadın cinsel organları izlenimine bağlamıştır.²

Ancak çocuğun, bazı kadınlarda penis olmadığına ilişkin gözlemlerine dayanarak çabucak ve kolayca bir genelleme yaptığı düşünülmemelidir. Şöyle veya böyle penisin eksikliğinin, ceza olarak iğdiş edilmenin sonucu olduğu varsayımı bunu yapmasını engeller. Tersine, sadece değersiz kadınların –kendindekine benzer kabul edilemez dürtülerden suçlu olan kadınların–

1 Çocuğun, emdikten sonra annesinin memesini kaybetme, her gün dışkılarından vazgeçme, hatta doğum anında ana karnından ayrılma gibi bedensel bir kayıp yoluyla narsistik bir yara görüşünü edindiğine haklı olarak dikkat çekilmektedir. Yine de bu kayıp fikri erkek cinsel organıyla ilişkilendirilinceye kadar iğdiş kompleksinden söz edemeyiz. [Bu nokta 1923 yılında "Küçük Hans" analizine (ÖFD., 9, 172, n.2) eklenen bir dipnotta ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Ayrıca aşağıda "Odişus Kompleksinin Çözülmesi" (1927) başlıklı makalede de bu konuya değinilmiştir.]

2 Mitte gösterilen şeyin *annenin* örgenleri olduğunu eklemek isterim. Zırrı üzerinde Medusa'nın kafasını taşıyan Athene sonuçta görüldüğü zaman cinsel yaklaşım düşüncesini yok eden yanına varılması mümkün olmayan kadın olur. [Freud'un kendisi de bu konuda bir yıl öncesinde kaleme alınan ve ölümünden sonra yayımlanan (1940c [1922]) kısa bir taslak hazırlamıştır.]

cinsel organlarını kaybettiğine inanır. Annesi gibi saygı duyduğu kadınlarda penis olduğu düşüncesini uzun süre korur. Onun için kadın olmak, penissiz olmakla henüz eşanlamlı değildir.¹ Ancak çok daha sonra, bebeklerin nerden geldiği sorununu düşünmeye başlayınca ve sadece kadınların bebek doğurabileceğini tahmin edecek duruma gelince annesi de penisini kaybeder. Bunun yanı sıra penisle bebeğin değiştirilmesini açıklamak için oldukça karmaşık teoriler geliştirilir. Bütün bunlarda kadın örgenleri keşfedilmiş gibi kesinlikle gözükmez. Bilindiği gibi, bebeğin annenin içinde (bağırsaklarında) yaşadığı, bağırsak ağzından [makattan] çıktığı düşünülür. Bu son teoriler bizi çocuk cinselliği döneminin kapsadığı zamanın ötesine götürür.

Çocukluğun cinsel gelişim seyri içinde bilinen cinsel kutuplaşmanın ne tür dönüşümler yarattığını göz önünde bulundurmak önemlidir. İlk önce nesne seçimiyle bir antitez geliştirilir; ki bu da kuşkusuz bir nesne ve bir özne gerektirir. Örgensellik öncesi sadistik-anal örgütlenme evresinde henüz kadın-erkek diye bir sorun yoktur; ağır basan şey *aktif* ile *pasif* arasındaki antitezdir.² Artık hakkında bilgi sahibi olduğumuz bir sonraki çocukluk örgensel örgütlenmesi evresinde *erkeklik* vardır, ama hâlâ dişilik söz konusu değildir. Buradaki antitez *erkek olma* ile *iğdiş edilmiş olma* arasındadır. Ancak ergenlik döneminde gelişme doruğuna ulaşınca cinsel kutuplaşma *erkek* ve *kadınla* ör-

1 Babasız olan, ancak birkaç teyzesi bulunan genç evli bir kadının analizinden, annesinin ve teyzelerinin penisi olduğu inancını gizlilik evresinin ileriki dönemlerine kadar koruduğunu öğrendim. Ama teyzelerinden birisi kıt akıllıdır; kendisi gibi onun da iğdiş edildiğini düşünmüştür.

2 Karş. *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* [1915'te eklenen bir pasaj; bu ciltte sf. 117. Ayrıca aynı çalışmaya 1915'te eklenen bir dipnota bakın, bu ciltte sf. 141-42.]

tüşür. Erkeklik, özne, aktiflik ve penise sahip olma etkenlerini kendinde toplarken, kadınlık da nesne ve pasiflik etkenlerini toplar. Vajina artık penis için sığınılacak bir yer olarak değerlendirilir; rahmin mirasına girer.

ODİPUS KOMPLEKSİNİN ÇÖZÜLMESİ

(1924)

EDİTÖRLÜK NOTU

DER UNTERGANG DES ÖDIPUSKOMPLEXES

(A) ALMANCA BASIMLAR:

1924 *Int. Z. Psychoanal.*, 10 (3), 245-52.

1940 *Gesammelte Werke*, 13, 395-402.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"The Passing of the Oedipus Complex"

1924 *Int. J. Psycho-Anal.*, 5 (4), 419-24. (Çev. Joan Riviere.)

1961 *Standard Edition*, 19, 171-9 (farklı bir başlıkla).

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan aynen alınmıştır.

1924'ün ilk aylarında yazılan bu makale özünde Freud'un "Ödipus kompleksinin çözülmesi" ifadesini ilk kez kullandığı *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümünde yer alan bir pasajın geliştirilmiş halidir. Makale ayrıca erkeklerde ve kızlarda cinselliğin gelişiminin girdiği farklı seyri ilk kez vurgulamak gibi bir özelliğe sahiptir. Bu yeni düşünce çizgisi, on sekiz ay sonra "Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı Ruhsal Sonuçları" (1925j) başlıklı makalesinde daha ileri düzeyde geliştirilmiştir. Freud'un bu konuya ilişkin düşüncelerindeki değişmelerin tarihçesi söz konusu makalenin editörlük girişinde (bu ciltte) anlatılmıştır.

ODİPUS KOMPLEKSİNİN ÇÖZÜLMESİ

İLK çocukluk cinsel dönemindeki merkezi olgu olarak Odişus kompleksi önemini her gün biraz daha gözler önüne sermektedir. Daha sonra kompleks çözülür; bizim ifademizle bastırmaya yenik düşer ve bunu gizlilik evresi izler. Ne var ki bu kompleksin ortadan kalkmasını sağlayan şeyin ne olduğı henüz açık değildir. Analizler bunun, acı verici hayal kırıklıkları olduğunu gösteriyor gibidir. Küçük kız kendini babasının her şeyden çok sevdiği birisi olarak görmek ister; ama bir gün gelir babasının katı cezalandırmasına katlanmak zorunda kalır ve sahte cennetinden kovulur. Oğlan çocuğı annesini kendi malı gibi görür; ama bir gün annesinin sevgi ve özenini yeni gelen bir bebeğı aktardığını görür. Biraz düşünürsek, bu etkilerin önemine ilişkin duygumuz derinleşir, çünkü kompleksin içeriğine ters düşen bu türden can sıkıcı yaşantıların kaçınılmaz olduğunu görürüz. Örnek verdiğimiz türden özel olaylar olmasa bile umulan doyumun bulunmaması ve arzulanan bebeğın sürekli reddedilmesi sonunda küçük aşığın umutsuz özleminden vazgeçmesine yol açacaktır. Bu yolla Odişus kompleksi başarısız olması ve içsel imkânsızlığının sonuçları nedeniyle ortadan kalkacaktır.

Bir başka görüşe göre ise Odişus kompleksinin çökmesi gerekir, çünkü tıpkı kalıcı dişler çıkarken süt dişlerinin dökülmesi gibi, bu kompleksin de çözülmek için çökmesi gerekir. İnsanların çoğunluğunun Odişus kompleksini bireysel bir yaşantı olarak geçirmesine rağmen bu, kalıtımla gelen ve önceden belirlenen bir sonraki gelişim evresi başlayınca program gereğince mutlaka tamamlanacak olan bir olgudur. Durum bu olunca hangi olayların bunu mümkün kıldığı veya gerçekten de bu tür olayların keşfedilip keşfedilemeyeceğı pek önemli olmaz.

Bu iki görüşün doğruluğı su götürmez. Hem bu görüşler birbirine de uyar. Ontojenik [gelişimsel] görüş çok daha kapsamlı olan filojenik [evrimsel] görüşle yan yana varolabilir. Ay-

rica bireyin doğuştan ölümüne mahkûm olduğu da doğrudur; ama organik yatkınlığı ölüm nedeninin bazı ipuçlarını içerebilir. Ama geriye bu doğuştan programın nasıl yürüdüğünü ve rastlantıya bağlı rahatsızlıkların bu yatkınlıktan nasıl yararlandığını öğrenmek kalır.

Son zamanlarda, çocuğun cinsel gelişiminin cinsel organın öncü rolü üstlendiği belli bir evreye geçtiğinin çok daha net farkına vardık.¹ Ama bu organ sadece erkeklik organıdır, daha doğrusu penisdir; dişilik organı keşfedilmemiştir. Odişus kopleksiyle aynı zamana rastlayan bu kamlş evresi nihai örgensel örgütlenmeye kadar gelişmek yerine, dibe çöker ve yerini gizlilik evresine bırakır. Ancak bitiş i tipik bir tarzda ve düzenli görülen olaylarla ilişkili olarak gerçekleşir.

Erkek çocuğun ilgisi örgenlerine yöneldiği zaman bunlarla sık sık oynayarak bu gerçeği ele verir; daha sonra erişkinlerin bu davranışı onaylamadığını anlar. Bu kadar çok değer verdiği bu organının ondan alınacağı tehdidi şu veya bu ölçüde açıkça ve kabaca dillendirilir. Bu tehdit genellikle kadınlardan gelir; kadınlar kendi otoritelerini güçlendirmek için sık sık bu cezayı vereceğini söyledikleri babayı veya doktoru öne sürerler. Bazen kadınlar çocuğa gerçekte pasif bir rol oynayan cinsel organın değil, aktif suçlu olan elin kesileceğini söyleyerek tehdidi sembolik bir anlamda hafifletirler. Oldukça sık görülen bir şey de oğlan çocuğun penisiyle oynadığı için değil, her gece yatağını ıslattığı ve temiz kalamadığı için iğdişle tehdit edilmesidir. Çocuğun bakıcıları sanki geceleri ortaya çıkan bu kendini tutamama olgusu çocuğun penisiyle gereksiz yere ilgilenmesinin bir sonucu ve kanıtıymış gibi davranırlar ve bu konuda belki de haklılar.² Söyle veya böyle, uzun süreli yatak ıslatma erişkinlerin boşalmalarıyla

1 Bkz. "Çocukluktaki Cinsel Örgütlenme" (1923e) bu ciltte.]

2 [Karş. *Üç Deneme*'nin (1905d) ikincisi, bu ciltte.]

eşitlenecektir. Bu dönemde çocuğu masturbasyona iten şey cinsel organlardaki aynı uyarımın bir dışavurumudur.

Bence çocuğun kamışıcı örgensel örgütlenmesinin yıkımını yaratan şey iğdiş tehdididir. Elbette bu bir anda olmaz ve başka etkiler de rol oynar. Çünkü her şeyden önce oğlan çocuğu tehdide inanmadığı gibi boyun da eğmez. Son zamanlarda psikanaliz, bütün çocukların yaşadığı ve onları vücudun çok değer verilen kısımlarının kaybına hazırlayan iki yaşantıya önem vermiştir. Bu yaşantılardan birisi memeden kesme –başlangıçta aralıklı olarak, sonrasında tamamen– diğeri de onlardan her gün beklenen kaka yapmadır. Ama iğdiş tehdidi gündeme geldiği zaman bu yaşantıların bir etkisi olduğunu gösterecek bir kanıt söz konusu değildir.¹ Çocuk ancak *yeni* bir yaşantıyla karşılaşınca ve ancak o zaman kendi gözlediği bir şeyin önemini küçümseme çabaları eşliğinde, tereddütle ve istemeye istemeye iğdiş edilme ihtimalini düşünmeye başlar.

Sonunda inançsızlığını kıran şey, kadın cinsel organlarını görmesidir. Penise sahip olmakla o kadar gururlanan çocuk küçük bir kızın cinsel organlarını er ya da geç görecektir ve kendine o kadar benzeyen bir canlıda penisin bulunmadığına inanmaktan kendini alamayacaktır. Böylece kendi penisinin yokoluşunu hayal edebilecek ve iğdiş tehdidi gecikmeli etkisini gösterecektir.

Çocuğu iğdişle tehdit eden bakıcısı kadar dar görüşlü olmamamız ve bu dönemde masturbasyonun cinsel yaşamının tamamına hiç de karşılık gelmediğini unutmamamız gerekir. Açık-

1 [Bu makale yazıldığı sıralarda “Küçük Hans” analizine (1909b) eklenen bir dipnotla (ÖFD., 9, 172, n.2) karşılaştırın. Orada üçüncü bir ayrılık deneyiminden –doğum– söz ediliyor, ancak burada olduğu gibi orada da Freud iğdiş kompleksiyle karıştırılmasına karşı çıkıyor. Ayrıca karş. “Çocuklukta Cinsel Örgütlenme” (1923e), bu ciltte.]

ça gösterilebileceği üzere ebeveynlerine karşı Odişus tutumunu takınır; masturbasyon, komplekse ait cinsel uyarımın örgensel boşalmasından başka bir şey değildir ve sonraki yıllarda önemini bu ilişkiye borçlu olacaktır. Odişus kompleksi çocuğa biri aktif diğeri pasif iki doyum imkânı sağlar. Erkeksi bir tarzda kendini babasının yerine koyabilir ve annesiyle babası gibi ilişki kurabilir, ki bu durumda babayı bir engel olarak görecektir; ya da annesinin yerini alıp babasının sevgisini kazanmak isteyebilir, ki bu durumda annesi gereksiz olacaktır. Çocuk, doyurucu bir erotik ilişkinin ne olduğı konusunda ancak çok belirsiz düşüncelere sahip olabilir; ancak bunda penis bir rol oluyor olmalıdır, çünkü kendi organındaki duyumlar bunun bir kanıtıdır. O güne kadar kadınların da penisi olduğundan kuşkullanması için hiçbir neden olmamıştır. Ama şimdi iğdiş ihtimalini kabullenmesi ve kadınların iğdiş edildiğini düşünmesi Odişus kompleksinden doyum almanın iki muhtemel yolunu da ortadan kaldırır. Çünkü her ikisi de penisini kaybetmeyi –erkeksi yol sonuçtaki cezanın sonucu [iğdiş], kadınsı yol ise bir önkoşul olarak– içerir. Odişus kompleksi alanında sevgide doyum bulmanın bedeli çocuğun penisini kaybetmesi ise, vücudunun o kısmına duyduğu narsistik ilgi ile ebeveyn nesnelerinin libidinal yükü arasında mutlaka bir çatışma ortaya çıkacaktır. Bu çatışmada normalde bunlardan ilki galip gelir: çocuğun egosu Odişus kompleksinden uzaklaşır.

Bu uzaklaşmanın nasıl gerçekleştiğini başka bir yerde anlatmıştım.¹ Nesne yükleri bırakılır ve yerlerine özdeşimler konur. Babanın veya ebeveynlerin otoritesi egoya yansıtılır ve orada süperegounun çekirdeğini oluşturur; süper ego, babanın katılığını üstlenir, ensest yasağını kalıcılaştırır, böylece egoyu libidinal nesne yükünün dönüşüne karşı koruma altına alır. Odişus kompleksine ait libidinal eğilimler kısmen cinsellikten arındırılır

1 [Ego ve *id*'in III. Bölümünün ilk kısmına bakın.]

ve yüceltilir (bu, belki de her özdeşime dönüşümle olan bir şeydir), kısmen de amaçları engellenir ve sevecenlik dürtülerine dönüştürülür. Sürecin tamamı bir yandan cinsel organı korurken –kaybetme tehlikesinden kaçınırken– öte yandan da bu organı felç eder, yani işlevinden arındırır. Bu süreç, çocuğun cinsel gelişiminde araya giren gizlilik evresine eşlik eder.

Sonraki bastırmalar çoğunlukla bu dönemde yeni yeni oluşmaya başlayan süperegonun katılımıyla gerçekleşse de, egonun Odipus kompleksinden uzaklaşmasına “bastırma” adını vermemek için hiçbir neden göremiyorum. Ama anlattığımız süreç bastırmadan öte bir şeydir. İdeal düzeyde gerçekleşmesi halinde bu, kompleksin yıkımına ve ortadan kaldırılmasına eşdeğerdedir. Burada normal ile patolojik arasındaki –hiçbir zaman çok keskin olmasa da– sınır çizgisiyle karşılaştığımızı rahatlıkla varsayabiliriz. Egonun kompleksin *bastırılmasından* çok daha fazlasını başarmamış olması halinde bu kompleks id içinde bilinçsiz bir durumda varlığını koruyacak ve daha sonra patojenik sonuçlarda kendini gösterecektir.

Analitik gözlemler kamışçı örgütlenme, Odipus kompleksi, iğdiş tehdidi, süperego oluşumu ve gizlilik evresi arasındaki bu bağlantıları görmemizi, ya da tahmin etmemizi mümkün kılar. Bu bağlantılar, Odipus kompleksinin ortadan kalkmasının iğdiş tehdidiyle gerçekleştiği savını haklı çıkarmaktadır. Ama bu sorunu çözmez; vardığımız sonuçları alt-üst edebilecek veya bunlara yeni bir ışık tutabilecek teorik bir spekülasyon da söz konusudur. Ama bu yeni yola girmeden önce bu tartışmanın akışı içinde ortaya çıkan ve şu ana dek bir kenarda duran bir soruya yönelmemiz gerekir. Açıkça söylendiği üzere burada tanımlanan süreç sadece erkek çocuklarla ilgilidir. Kızlarda buna karşılık gelen gelişme nasıl gerçekleşir?

Bu noktada malzememiz –anlaşılmaz bir nedenden ötürü¹– çok daha bulanık ve boşluklarla dolu bir hal alır. Kadın cinsi de bir Odişus kompleksi, süperego ve gizlilik evresi geçirir. Burada da kamışçı bir örgütlenme ve iğdiş kompleksi olduğunu düşünenebilir miyiz? Buna cevabımız evet olacaktır; ancak bunlar erkek çocuktakiyle aynı olamaz. Burada feministlerin cinsler için eşit hak talepleri bizi pek ileri götürmez, çünkü morfolojik fark ruhsal gelişmedeki farklılıklarda mutlaka dile gelecektir.² Napolyon'un bir sözünü değıştirerek söyleyecek olursak, "Anatomi Yazgıdır." Başlangıçta kız çocuğunun klitorisi de tıpkı bir penis gibi davranır; ama karşı cinsten oyun arkadaşınıninkiyle kıyasladığı zaman kendisinininkinin "çok kısa" olduğunu farkederek ve bunu kendisine yapılan bir kötölük olarak görür ve aşağılığın gerekçesi olarak değeriendirir. Bir süre için, büyüdüğü zaman onunkinin de irileşip oğlanınki kadar büyük olacağı beklentisiyle kendini teselli eder. Burada kadınların erkeklik kompleksi devreye girer. Ancak kız çocuğu penisten yoksun oluşunu cinsiyetinin bir özelliğı olarak görmez; bunu, önceki bir tarihte aynı büyüklükte bir organa sahip olduğunu, ama iğdiş nedeniyle kaybettiğı şeklinde açıklar. Öyle gözüküyor ki bu çıkarsamayı diğeri erişkin kadınlara genellemez, onları iri ve eksiksiz organlara –yani erkeklik organına– sahiplermiş gibi değeriendirir. Dolayısıyla temel fark, kızların iğdiş olmuş bitmiş bir gerçek olarak kabullenmeleri, buna karşılık oğlanların bunun olmasından korkmalarıdır.

-
- 1 [Freud "Kadın Cinselliğı" (1931b) başlıklı makalesinin I. Kısımında buna bir açıklama önermiştir; bu ciltte.]
 - 2 [Bkz. "Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı Ruhsal Sonuçları" (1925f), bu ciltte. Aşağıdakilerin çoğı orada ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Napolyon'un deyiş sevgi psikolojisi (1912d) konulu ikinci makalesinde de geçmektedir (bu ciltte).]

Küçük kızda bu şekilde devre dışı kalan iğdiş korkusu (ki bu güçlü bir güdüdür), süperegonun oluşumuna ve çocuksu cinsel örgütlenmenin aşılmasına yol açacak şekilde ortadan kalkar. Onda bu değişimler yetiştirmenin ve onu sevgiyi kaybetmeyle tehdit eden dış korkutmaların sonucu olarak gerçekleşiyor gibidir. Kız çocuğunun Odişus kompleksi oğlanınkinden çok daha basittir; deneyimlerime göre bu, annenin yerini alıp babaya karşı kadınsı bir tavır almanın ötesine nadiren geçer. Kızın dengeleme çabası olmaksızın penisten vazgeçmesi pek kolay olmaz. Sembolik eşitleme denebilecek bir çizgide penisten bebeğe yönelir. Odişus kompleksi babasından armağan olarak bir bebek alma –onun çocuğunu doğurma– yolundaki uzun süre korunan bir arzuda doruğuna ulaşır.¹ Bu arzu hiçbir zaman gerçekleşmediği için Odişus kompleksinden yavaş yavaş vazgeçildiği izlenimi edinizir. Bu iki arzu –penise ve çocuğa sahip olma arzuları– bilinçdışında güçlü bir yük taşır ve kadının sonraki cinsel rolüne hazırlanmasına yardımcı olur. Penisinin yetersiz gelişimiyle ilişkilendirebileceğimiz cinsel içgüdüdeki sadistik katkının nispeten daha zayıf olması, doğrudan cinsel eğilimlerinin amacı engellenmiş sevecenlik dürtülerine dönüştürölmesini kolaylaştırır. Ne var ki kızlardaki bu gelişim süreçlerine ilişkin içgözlemleri-mizin genel olarak yetersiz, eksik ve bulanık olduğunu kabul etmek gerekir.²

Burada Odişus kompleksi, cinsel göz korkutma (iğdiş tehdidi), süperego oluşumu ve gizlilik evresinin başlangıcı arasında tanımlanan kronolojik ve nedensel ilişkiler tipikdir; ama müm-

1 [Karş. “İçgüdünün Dönüşümleri” (1917c), bu ciltte.]

2 [Freud bu konuyu cinsler arasındaki anatomik fark (1925j) ve kadın cinselliği (1931b) konulu makalelerinde çok daha eksiksiz ele almıştır; bu iki makalede de kız çocuğunun Odişus kompleksi için burada sunulandan çok farklı bir açıklama verilmiştir.]

kün olan tek ilişki tipinin bu olduğunu iddia edemem. Kronolojik sıradaki ve bu olaylar arasındaki bağlantılardaki farklılıklar, bireyin gelişimi üzerinde mutlaka çok önemli bir etki yapacaktır.

Otto Rank'ın *The Trauma of Birth* [1924] başlıklı ilginç çalışmasının yayımlanmasından sonra, bu alçakgönüllü incelemede varılan Odişus kompleksinin iğdiş korkusuyla çözümleri şeklindeki sonuç bile tartışmasız kabul edilemez. Yine de bana öyle geliyor ki bu tartışmaya şimdi girmek zamansız olacaktır ve bu bağlamda Rank'ın görüşünü eleştirmek veya değerlendirmek belki de doğru olmayacaktır.¹

1 [Freud bu soruna kısa bir süre sonra *Ketlemeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926d) tekrar dönüyor. Karş. söz konusu çalışmanın editörlük girişinin (e) kısmı.]

CİNSLER ARASINDAKİ ANATOMİK
FARKIN BAZI RUHSAL SONUÇLARI
(1925)

EDİTÖRLÜK NOTU

EINIGE PSYCHISCHE FOLGEN DES ANATOMISCHEN GESCHLECHTSUNTERSCHIEDS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1925 *Int. Z. Psychoanal.*, II (4), 401-10.
1926 *Psychoanalyse der Neurosen*, 205-19.
1928 *Gesammelte Schriften*, II, 8-19.
1931 *Sexualtheorie und Traumlehre*, 207-20.
1948 *Gesammelte Werke*, 14, 19-30.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

“Some Psychological Consequences of the Anatomical
Distinction Between the Sexes”

- 1927 *Int. J. Psycho-Anal.*, 8 (2), 133-42. (Çev. James Strachey.)
1950 *Collected Papers*, 5, 186-97. (Gözden geçirilmiş basım.)
1961 *Standard Edition*, 19, 241-58. (1950 tarihli basımın düzeltilmiş basımı.)

Elinizdeki basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makale 1925 Ağustos'unda bitirilmiş, o tarihte Ferenczi'ye gösterilmiştir. Anna Freud tarafından onun adına 3 Eylül tarihinde Hamburg Uluslararası Psikanaliz Kongresi'nde okunmuş ve sonbaharda *Zeitschrift*'te yayımlanmıştır (Jones, 1957, 119).

Öz olarak bu kısa makale Freud'un kadınların ruhsal gelişimine ilişkin görüşlerindeki yeniden değerlendirmelerinin ilk eksiksiz biçiminin yoğunlaşmış halidir. Bu makale konuya ilişkin sonraki çalışmasının tohumlarını içermektedir.

Freud ta ilk günlerden başlayarak kadınların cinsel yaşamını kaplayan bulanıklıktan ve cinsel gelişmeye ilişkin araştırmalarının neredeyse tamamını erkeklerle ilgili malzemelere dayandırmak zorunda kalmasından şikâyetçi olmuştur. Örneğin bkz. *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* (1905d), bu ciltte; “Çocukların Cinsel Teorileri Üzerine” (1908c), bu ciltte; ve çok daha sonra “Çocukluktaki Örgensel Örgütlenme” (1923e), bu ciltte. Bu makaleden sonraki amatör analizi (1926e) konulu kitapçığında bile şöyle yazıyor: “Kız çocukların cinsel yaşamı konusunda oğlanlarınkinden daha az şey biliyoruz. Ama bu farktan utanmamız gerekmiyor; şöyle veya böyle, erişkin kadınların cinsel yaşamı psikoloji için 'karanlık bir ülkedir.’¹

Bu bulanıklığın sonuçlarından birisi, Freud'un sık sık kadın psikolojisinin basitçe erkeğinkine benzer olarak alınabileceğini varsaymasına yol açmış olmasıdır. Örneğin *Rüyaların Yorumu*'ndaki (1900a) Odipus durumuna ilişkin ilk açıklamasında iki cins arasında tam bir paralellik olduğunu, “kız çocuğun ilk sevgisinin babasına, oğlanın ilk çocuksu arzusunun annesine yönelik olduğunu” varsayar (ÖFD., 4, 358). Benzer bir şekilde *Psikanalize Giriş Dersleri*'nin (1916-17) 21. dersinde çocukların cinsel gelişimine ilişkin uzun anlatısında şöyle yazar: “Görüldüğü

-
- 1 Ernest Jones şöyle yazıyor (1955, 468): “Freud'un kadın psikolojisini erkek psikolojisinden daha gizemli bulduğuna kuşku yok. Bir keresinde Marie Bonaparte'a şöyle der: 'Hiçbir zaman cevap verilemeyen ve kadın ruhu konusundaki otuz yıllık araştırmalarıma rağmen henüz cevap veremediğim büyük soru şudur: Bir kadın ne ister?’” Jones bu söz için ne yazık ki tarih vermiyor. Freud'un kendisi de “Kadın Cinselliği” (1931b) başlıklı makalesinin I. Bölümünün son paragrafında bu konudaki zorluğuna kısmi bir açıklama getiriyor ve bunu kadınlarla olan aktarım ilişkisindeki özgünlüğüne bağlıyor.

üzere sadece *oğlan* çocuğun annesiyle ve babasıyla olan ilişkisini anlattım. Küçük kızda da, ancak gerekli değişikliklerle aynı şey olur: babasına sevecence bir bağlanma, bir fazlalık olarak gördüğü annesinden kurtulma..." (ÖFD., 1, sf. 328.) Çok daha sonra *Ego ve İd*'de (1923b) Odiplus kompleksine eşlik eden ve kompleksin çözülmesini izleyen karmaşık süreçlerin, kızlarda ve erkeklerde "birbirine aynen benzediği" varsayılır (III. Bölümün ortalarına bakın).

Ama gerçekte 1900'deki "Dora" analizinden (1905e) itibaren uzunca bir süre ilgisi kadın psikolojisine yönelmemiştir. Kadınlı ilgili önemli bir vaka malzemesi yayımlaması ancak on beş yıl sonrasına rastlar. Daha sonra "psikanalitik teoriye ters düşen" kadın paranoyası olayı gelir (1915f); burada olayın özü hastanın annesiyle ilişkisinde yatar. Bundan bir süre sonra kadın eşcinselliği olayı gelir (1920a); ki bunun için de aynı şey söylenebilir. Bu ikisi arasında neredeyse tamamen kızların çocukluk cinsel gelişimleriyle ilgili olan dövülme fantazileri incelemesi vardır (1919e). Burada iki cins arasındaki "kesin benzerlik"ten duyduğu hoşnutsuzluk açıktır: "tam bir paralellik olduğu beklentisi yanlış." Daha sonra kadınların cinsel geçmişi sorununun kafasını sürekli kurcaladığı açıktır. *Ego ve İd*'de (1923) bu konuda pek bir şey olmasa da, Odiplus kompleksinin sonuyla ilgili teoriler orada geliştirilmiştir; ki bunlar yeni klinik gözlemlerle birleştirildiğinde yeni tezin anahtarını vermektedir. Freud, "Odiplus Kompleksinin Çözülmesi" (1924d) başlıklı makalede (bu ciltte) ipuçlarını yakalamıştır, ancak konu ilk kez bu makalede tam olarak ortaya konmuştur. "Kadın Cinselliği" (1931b) başlıklı makalede (bu ciltte; makalenin editörlük girişine bakın) ; *Yeni Giriş Dersleri*'nin 33. Dersinde (1933a) ve son olarak ölümünden sonra yayımlanan *Genel Çizgileriyle Psikanaliz* başlıklı çalışmasının (1940a [1938]) VII. Bölümünde konu daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Hemen her ayrıntı bu çalışmada yoğunlaşmış halde bulmaktadır. Ama bu ayrıntılardan birçoğunun uzun zaman

önce el altında hazır bulunmuş olması ve sadece birleştirilmeye ihtiyaç duyması ilginçtir. Örneğin kızlarda cinsel gelişmenin bazı özgünlükleri farkedilmiş ve vurgulanmıştır. *Üç Deneme*'nin (1905d) daha ilk basımında Freud küçük kızlarda öncü cinsel organın klitoris olduğunu, bu olguya uygun olarak "küçük kızların cinselliğinin tamamen erkeksi bir yapıda olduğunu," klitorisin yerini vajına, erkeksiliğin yerini kadınsılık almadan önce "ergenlikte bir bastırma dalgasına" ihtiyaç olduğunu savunmuştur. Gerçekten de bunların çoğu yıllarca önce Fliess'e yazdığı 14 Kasım 1897 tarihli mektupta belirtilmiştir (Freud, 1950a, Mektup 75). Konu kızın penise imrenmesiyle ve iğdiş kompleksiyle ilişkilendirildiği "*Çocukların Cinsel Teorileri*" (1908c) başlıklı makalede ayrıntılarıyla ele alınmış ve bu özellik "*Bekâret Tabusu*"nda (1918a) yeniden ele alınmıştır (bu ciltte). Kız çocuğun narsizminde bu şekilde açılan yaranın anneye karşı içerleme yaratması olgusuna "*Bazı Kişilik Tipleri*"nin (1916d) I. Bölümünün sonunda değinilmiştir.

Uzun zaman boyunca unutulmuş gibi gözüксе de, yeni tezin asıl temeli ortaya konulmuştur. *Üç Deneme*'de çocuğun ilk cinsel nesnesinin annenin memesi olduğu ve sonraki her sevgi ilişkisinin prototipinin (modelinin) bu olduğu yolunda açık bir ifade buluruz. Bunun, erkekler kadar kızlar için de kastedildiği açıktır; ama öyle gözüküyor ki bu ilk kez orada açıkça tekrarlanıyor. Küçük kızın "normal" Odipus kompleksine ulaşabilmeden önce geçirmesi gereken iki yönlü değişiklik böylece açıklık kazanır: öncü cinsel organında bir değişme ve cinsel nesnesinde bir değişme. Ve kız ile oğlan çocukları arasındaki farklarla birlikte kız çocuğun "*Odipus öncesi*" evresinin incelenmesine giden yol, *Ego ve İd*'deki hipotezde ima edilir: iğdiş ve Odipus kompleksleri arasındaki fark ve süperegolarının oluşumundaki fark. Mevcut makaleye önemini kazandıran şey, Freud'un çalışmasının geniş kapsamlı tarihsel katmanlarından kazanılan bu bilgi kırıntılarının sentezidir.

CİNSLER ARASINDAKİ ANATOMİK FARKIN BAZI RUHSAL SONUÇLARI

KENDİ çalışmalarım ve meslektaşlarımla çalışmalarımda nevrotiklerin analizinin çocukluklarının en uzak dönemlerini, cinsel yaşamın ilk çiçeklendiği yıllarını ele alması gerektiği giderek daha çok vurgulanmaktadır. Nevroza yol açan güdü güçlerini hatasız olarak belirleyebilmemiz ve erişkin yaşamında şeylerin yeniden şekillenmesinin ve üstüste binmesinin sonucunda söz konusu olacak hatalardan kurtulabilmemiz, ancak hastanın doğuştan içgüdüsel yapısının ilk dışavurumlarını ve en eski yaşantılarının sonuçlarını inceleyerek mümkün olacaktır. Bu koşul hem teorik hem pratik bir öneme sahiptir, çünkü bu bizim çabalarımızı sadece tedavi sonuçlarıyla ilgilenen ve sadece bir noktaya kadar analitik yöntemler uygulayan doktorların çalışmasından ayıracaktır. Düşündüğümüz türden bir ilk çocukluk analizi yorucudur ve hem doktordan hem de hastadan karşılanması her zaman mümkün olmayan beklentiler yaratır. Dahası, bu bizi henüz hiçbir yol işareti olmayan karanlık bölgelere götürür. Gerçekten de önümüzdeki yirmi otuz yıl içinde çalışmalarının mekanikleşmesi ve ilgilerini kaybetme riskinin söz konusu olmadığını söylemek analistleri rahatlatılabilir.

Aşağıdaki sayfalarda evrensel düzeyde geçerli olduğunun kanıtlanabilmesi halinde büyük bir önem taşıyacak bazı analitik inceleme sonuçlarını ortaya koyacağım. Peki daha ileri analitik deneyim varsa bu türden gerekli kanıtları sağlayıncaya kadar bunları yayımlamayı neden ertelemiyorum? Çünkü çalıştığım koşullar, gizleyemeyeceğim bazı çıkarsamalar içeren bir değişikliğe uğramıştır. Daha öncesinde yeni gibi gözüken bir keşfi doğrulanıncaya veya düzeltinceye kadar kendine saklayamayan tiplerden değildim. *Rüyaların Yorumu*'nu (1900a) ve "Bir Histeri

Olayının Analizinden Parçalar"ı (1905e) (Dora vakası), yayımlanmadan önce –Horace'nin yaptığı gibi dokuz yıl olmasa da– dört-beş yıl bekletmiştim. Ama o günlerde önümde sınırsız bir zaman –hoş bir yazarın da söylediği gibi "derya gibi zamanım"¹– vardı ve öylesine yoğun bir malzeme akışıyla karşı karşıyaydım ki yeni yaşantılardan kolay kolay kaçınmıyordum. Ayrıca yeni bir alandaki tek çalışandım, bu nedenle ketumluğum benim için bir tehlike, başkaları için bir kayıp anlamına gelmiyordu.

Ama artık her şey değişti. Önümde sınırlı bir zamanım var. Zamanımın tamamını artık çalışarak geçirmiyorum, bu nedenle yeni gözlem yapma imkânlarım artık o kadar çok değil. Yeni bir şey gördüğüme inandığım zaman doğrulanmasını bekleyip bekleyemeyeceğimden emin olamıyorum. Ayrıca yüzeyde görülebi-
lecek her şey zaten gözlenmiştir; arta kalanların yavaş yavaş, emekle derinlerden kazılıp çıkarılması gerekiyor. Son olarak artık yalnız değilim. Hevesli bir taraftarlar grubu eksik veya kuş-
kulu kalan şeylerden yararlanmaya hazır; bu nedenle işin başka türlü kendi başıma yapmam gerekecek bu kısmını onlara bırakabilirim. Dolayısıyla değeri veya değersizliği belirlenmeden önce acilen doğrulanmaya ihtiyaç duyan bir şeyi yayımlamakta kendimi haklı görüyorum.

Çocukların cinsel yaşamının aldığı en eski ruhsal yapıları ince-
lerken incelememizin konusu olarak erkek çocuğu ele alma alışkanlığı edinmiştik. Şu veya bu yolla farklı olsa da kız çoc-
cuğunda da olguların benzer olması gerektiğini düşünüyorduk. Bu farkın belirlediği gelişim noktası net olarak belirlenemiyordu.

Oğlan çocuklarda kesin olarak belirlenebilecek ilk evre Odi-
pus kompleksidir. Bunu anlamak kolaydır, çünkü bu evrede

1 [Freud'un kimi kastettiği açık değil. Horace göndermesi *Ars Po-
etica*'nın 388. satırınadır.]

çocuk daha önce emzirme döneminde –henüz örgensel olmasa da– libidoyla yüklediği aynı nesneyi korur. Bu durumda babasını rahatsız edici bir rakip olarak görmesi ve ondan kurtularak onun yerini almayı istemesi güncel durumun dolaysız bir sonucudur. Başka bir yerde¹ erkek çocuktaki Odipus tutumunun kamış evresine nasıl karşılık geldiğini ve iğdiş korkusunun –yani örgenlere duyulan narsistik ilginin– bu kompleksi nasıl ortadan kaldırdığını göstermiştim. Erkek çocuklarda bile Odipus kompleksinin, çift-cinsiyetli yapıları uyarınca biri aktif diğeri pasif olmak üzere çifte bir yönelime sahip olmasından kaynaklanan karmaşıklık nedeniyle konuyu kavramak daha da zorlaşır; oğlan çocuğu *babasının* sevgi nesnesi olarak *annesinin* yerini almayı da ister, bu, bizim kadınsı tutum olarak tanımladığımız bir olgudur.

Oğlanlardaki Odipus kompleksinin tarih öncesi konusunda tam bir netlikten uzağız. O dönemin, oğlanın babasıyla sevecen türden bir özdeşim içerdiğini, bunun annesiyle ilişkili olarak rekabet duygusu içermeyen bir özdeşim olduğunu biliyoruz. O evredeki değişmez bir öğenin de örgenlerle ilişkili masturbasyon etkinlikleri olduğuna inanıyorum; bu, çocuğa bakan insanlar tarafından şu veya bu şiddetle bastırılması sonucu iğdiş kompleksini devreye sokan ilk çocukluk masturbasyonudur. Bu masturbasyonun Odipus kompleksine bağlandığı ve buna ait cinsel uyarımın boşaltılmasına hizmet ettiği düşünülür. Ancak masturbasyonun başından itibaren bu özelliğe sahip olup olmadığı, ya da tersine ilk kez bedensel bir organın kendiliğinden etkinliği olarak ortaya çıkarak daha sonra Odipus kompleksiyle mi ilişkilendirildiği net değildir; bu ikinci ihtimal çok daha mümkün gözüküyor. Başka bir kuşkulu sorun da yatak ıslatmanın ve temizlik eğitiminin araya girmesiyle bu alışkanlığın kırılmasının oynadığı roldür. Sürekli yatak ıslatmanın masturbasyonun so-

1 “Odipus Kompleksinin Çözülmesi” [(1924d), bu ciltte. Aşağıdaki-lerin çoğu o makaledeki konuların geliştirilmiş halidir.]

nucu olduđu ve bastırılmasının ođlan çocuklar tarafından örgensel etkinliđin ketlenmesi olarak –yani iđdiř tehdidini anlamına geliyormuř gibi– deđerlendirildiđi řeklinde bir bađlantı kurmaya eđilimliyiz; ama bđyle dűřünmekte her zaman haklı olup olmadıđımız henűz ađık deđildir. Son olarak, analiz, řok erken bir yařta çocuđun ebeveynlerinin cinsel iliřkisinin ilk cinsel heyecanı nasıl yaratabileceđini ve bunun da sonradan ortaya çıkan etkileri yoluyla çocuđun cinsel geliřiminin tamamı iřin bir bařlangıř noktası olarak nasıl etkili olabileceđini örtűlű bir yoldan gđsterir. Odişus kompleksindeki iki tutum kadar masturbasyon da daha sonra bu ilk yařantıya bađlanır ve çocuk bunun anlamını sonradan yorumlar. Ne var ki [ebeveynler arasındaki] bu cinsel iliřkiyi gđzleme yařantılarının evrensel olduđunu varsaymak műmkűn deđildir, dolayısıyla bű noktada “ilk fantazi”¹ sorunuyla karřı karřıyayız. Bu nedenle ođlan çocuklarda bile Odişus kompleksinin tarih öncesi, elemeyi ve ađıklamayı gerektiren bűtűn bu sorunları gűndeme getirir; ayrıca sűrecin deđiřmez olarak aynı seyri mi gđsterdiđi, ya da řok sayıda farklı ön evrenin aynı son durumu kapsayıp kapsamadıđı sorunu söz konusudur.

Kızlarda Odişus kompleksi oğlanlardakine ilave bir sorun daha yaratır. Her ikisinde de ilk nesne annedir; ve oğlanların Odişus kompleksinde bu nesneyi koruması şaşırtıcı değildir. Peki ya kızlar bundan nasıl vazgeçiyor ve nesne olarak babayı seçiyor? Bu sorunu incelerken tam da kızlarda Odişus ilişkisinin tarih öncesine işık tutabilecek bazı sonuçlara varabildini.

Her analist, belirgin bir yođunlukla ve inatla babalarına ve ondan çocuk sahibi olma arzusuna bađlı kalan kadınlara rastlamıřtır. Aynı arzu giderici fantazinin bu kadınların çocukluk masturbasyonunda da gűdű gűcű olduđunu varsaymak iřin ge-

1 Karř. “Kurt Adam” analizindeki (1918b) tartıřma, özellikle V. Bđlűm ve daha sonra VII. Bđlűme eklenen pasaj (ÖFD., 9); ve *Psikanalize Giriř Dersleri*’nin (1916-17) 23. Dersi.]

çerli nedenlerimiz vardır ve bu noktada çocuğun cinsel yaşamının temel ve analiz edilemez bir olgusuyla karşı karşıya olduğumuz izlenimi edinmemiz kolaydır. Ama bu olayların ayrıntılı bir analizi farklı bir şeyi –burada Odipus kompleksinin uzun bir tarih öncesi [geçmişi] olduğunu ve bunun bazı açılardan tali [ikincil] bir oluşum olduğunu– gün ışığına çıkarır.

Yaşlı pediatrist Lindner [1879] bir keresinde çocuğun tensel emiş (parmak emme) sırasında örgensel bölgelerin (penis veya klitoris) bir haz kaynağı olduğunu keşfettiğini söylemiştir.¹ Çocuğun, kaybettiği anne memesinin yerine yeni haz kaynağını koymasının –ki bu, sonraki fantazilerin (fellasyo) dikkati çektiği bir ihtimaldir– gerçekten doğru olup olmadığı sorusunu tartışmaya açık bırakıyorum. Ne olursa olsun, örgensel bölge şu veya bu dönemde keşfedilir ve bu bölgeyle ilgili ilk etkinliklere ruhsal bir içerik bağlamak için hiçbir nedenimiz yoktur. Ama bu şekilde başlayan kamış evresinin ilk adımı masturbasyonun Odipus kompleksinin nesne yüküyle birleştirilmesi değil, küçük kızın mutlaka yapacağı büyük bir keşiftir. Bir erkek kardeşin veya oyun arkadaşının bariz ölçüde görünür ve iri olan penisini farkederek, bunu kendindeki küçük, göze çarpmayan organın üstün bir karşılığı olarak değerlendirir ve o andan sonra penise imrenmenin pençesine düşer.

İki cinsin davranışları arasında ilginç bir tezat vardır. Oğlan çocuğu kızın örgensel bölgesini ilk gördüğü zaman kararsızlık ve ilgisizlik sergilemeye başlar; hiçbir şey görmez veya gördüğü şeyi inkâr eder, beklentileriyle uygun hale getirecek şekilde çarpıtır. Gözlemi ancak daha sonra, iğdiş tehdidi etkili olmaya başlayınca onun için önem kazanır: Bu gözlemi hatırlaması veya tekrarlaması halinde bu onda korkunç bir duygu fırtınası yaratır ve onu o güne kadar gülüp geçtiği tehdidin ciddiyetine inanmaya

1 Karş. *Cinsellik Üzerine Üç Deneme* [(1905d), II (2), bu ciltte].

zorlar. Bu koşullar, birleşimi sabit hale gelebilen ve bu durumda diğer etkenlerle birlikte veya bunlarla ilişkili olarak oğlanın kadınlarla ilişkilerini kalıcı bir şekilde belirleyen iki tepkiye yol açar: sakat yaratık [iğdiş edilmiş kadın] karşısında duyulan korku veya mağrur bir aşağılama. Ama bu gelişmeler çok uzak olmasa da geleceğe aittir.

Küçük kız farklı davranır. Değerlendirmesi ve kararı bir anda ortaya çıkar. Onu görmüştür, kendinde olmadığını bilir ve ona sahip olmayı ister.¹

Bu noktada kadının erkeklik kompleksi 'dediğimiz şeyin dönüm noktası başlar. Bu, yeterince çabuk aşılabilmesi halinde kadınlığa giden düzenli gelişim yolunda büyük zorluklar yaratabilir. Her şeye rağmen bir gün bir penis sahibi olma ve böylece erkek olma umudu çok ileriki yaşlara kadar devam edebilir ve tuhaf, başka türlü açıklanamayan eylemlerin güdü gücü olabilir. Ya da "inkâr"² demeyi tercih ettiğim bir süreç devreye girebilir; bu, çocukların ruhsal yaşamında ender veya çok tehlikeli olmayan, ancak erişkin yaşamında psikozun başlangıcı anlamına gelen bir süreçtir. Bu yolla kız çocuğu iğdiş edildiğini kabullenmeyi reddedebilir, bir penise sahip *olduğu* inancına sarılabilir ve sonunda erkek gibi davranmaya zorlanabilir.

1 Bu fırsatla yıllarca önce söylediğim bir şeyi düzeltmek istiyorum. Ergenlerden farklı olarak çocukların cinsel ilgisinin, cinsler arasındaki farkla değil, bebeklerin nereden geldiği sorusuyla uyandığına inanıyordum. Şimdi en azından kızlarda durumun bu olmadığını görüyoruz. Oğlanlarda bazen öyle bazen böyle olabilir; ya da her iki cinsten de durum tesadüfi olaylara bağlı olabilir. [Sözünü ettiği ifade birkaç yerde geçmektedir; "Çocuklarda Cinsel Aydınlanma" (1907c) başlıklı makaledeki bir editörlük dipnotunda kaynaklar bulunabilir (bu ciltte). Aslında Freud söz konusu önceki makalesinde karşıt görüşü –burada ortaya koyduğu görüşü– savunuyor.]

2 [Oğlanlardaki paralel süreç için bkz. "Çocukluktaki Cinsel Örgütlenme" (1923e), bu ciltte.]

Erkeklik kompleksinin tepki oluşumunun içinde erimedığı ölçüde, penise imrenmenin ruhsal sonuçları çeşitli ve geniş kapsamlıdır. Bir kadın narsizmine aldığı yaranın farkına vardktan sonra yara izi gibi bir aşağılık duygusu geliştirir. Penisten yoksunluğunu kendisine verilen bir ceza olarak açıklama yönündeki ilk girişiminin ötesine geçip de bu cinsel özelliğın evrensel olduğunu kavradığı zaman, böylesine önemli bir açıdan aşağı olan bir cinse karşı erkeklerin duyduğu aşağılamayı paylaşmaya başlar ve en azından bu kaniyi taşıma açısından erkek gibi olmakta ısrar eder.¹

Penise imrenme asıl nesnesini bıraktığı zaman bile varlığını korur: Kolay bir yer değıştirme yoluyla *kıskançlık* olarak tanımlanan kişilik özelliğında varlığını sürdürür. Kuşkusuz kıskançlık cinslerden birisiyle sınırlı değildir ve bundan daha geniş bir temeli vardır, ama ben bunun kadınların ruhsal yaşamında erkeklerdekinden çok daha büyük bir rol oynadığı ve bunun nedeninin penise imrenmenin yer değıştirme yönünden büyük bir destek aldığı kanısındayım. Bu kıskançlık kaynağının henüz farkında olmadığım ve kızlarda sıkça görülen “bir çocuk dövülüyor” fantazisini ele aldığım sıralarda bunun için bir ilk evre

1 “Psikanalitik Hareketin Tarihi”ne (1914d) ilişkin ilk eleştirel açıklamamda bu olgunun, Adler’in teorisinin içerdığı doğruluk çerçesine karşılık geldiğini görmüştüm. Bu teori dünyanın tamamını bu tek noktayla (“organ aşağılığı,” “erkeksi protesto,” “kadınlık çizgisinden uzaklaşma”) açıklamakta tereddüt etmiyor ve bu yolla cinselliğın öneminden arındırmakla ve bunun yerine güç [iktidar] arzusunu koymakla övünüyor! Dolayısıyla net bir şekilde “aşağı” olarak değerdendirilebilecek tek organ klitoristir. Öte yandan onlarca yıl çalışmalarına rağmen iğdiş kompleksinin varlığını gösteren hiçbir işaret görmedikleriyle övünen analistler vardır. Negatif de olsa, görmezlikten gelme ve yanılma sanatında bir erdem de olsa, bu büyük başarının karşısında eğilmemiz gerek. İki teori ilginç bir karşıtlar çifti oluşturur: ikincisinde iğdiş kompleksinin tek bir izine rastlanmazken, ilkinde bunun sonuçlarından başka bir şey yoktur.

tasarlamıştım; burada fantazinin anlamı ikinci bir çocuğun, kişinin kışkırttığı bir rakibin dövülmesiydi.¹ Bu fantazi kızlardaki kamış evresinin bir kalıntısı gibi gözüküyor. “Bir çocuk dövülüyor” gibi tekdüze bir formülde dikkatimi oldukça çeken özgün katılık özel bir yoldan yorumlanabilir. Dövülen (veya okşanan) çocuk nihai anlamda klitoristen başka bir şey olmayabilir, dolayısıyla en alt düzeyinde bu ifade, kamış evresindeki başlangıcından sonraki yaşama kadar formülün içeriğiyle ilintili kalan masturbasyonun bir itirafı olacaktır.

Penise imrenmenin üçüncü bir sonucu da kızın anne nesnesiyle olan sevecenlik ilişkisinin gevşemesi gibi gözüküyor. Bir bütün olarak durum çok açık değildir, ancak sonunda bu penis yokluğundan hemen her zaman kızı dünyaya öylesine yetersiz bir donanım ile getiren anne sorumlu tutulur. Bunun tarihsel açıdan oluş şekli şöyledir: Çoğu kez kız çocuğu cinsel organlarının yetersiz olduğunu keşfettikten hemen sonra annesinin ona kendisinden daha düşkün olduğu temelinde bir başka çocuğu kıskanmaya başlar, bu da annesine bağıllığından vazgeçmesi için bir gerekçe oluşturur. Masturbasyonla sonuçlanan dövme fantazisinin ilk nesnesinin anne tarafından tercih edilen çocuk olması halinde bu yukarıdaki açıklamaya uygunluk gösterir.

Penise imrenmenin, ya da klitorisin aşağılığının keşfedilmesinin şaşırtıcı ve kuşkusuz diğerlerinden daha önemli bir başka sonucu daha vardır. Geçmişte sık sık genelde kadınların masturbasyona erkeklerden daha az hoşgörüsüyle baktıkları, buna karşı daha sık mücadele ettikleri ve bir erkeğin tereddütsüz kaçış yolu olarak üstüne atlayacağı ortamlarda bile bundan yararlanmadıkları izlenimi edinirdim. Bunu bir kurala dönüştürmeye çalışmamız halinde deneyimin buna sayısız istisna göstereceğine kuşku yok. Her iki cinsten bireylerin tepkileri kuşkusuz erkeksi

1 “Bir Çocuk Dövülüyor” [(1919e), ÖFD., 11, 169-170.]

ve kadınısı özelliklerden oluşmaktadır. Ama masturbasyon bana kadınların doğasına erkeklerinkinden daha uzak gibi gözüküyordu ve masturbasyonun, en azından klitorisin erkeksi bir etkinlik ve klitoral cinselliğin ortadan kaldırılmasının kadınlığın gelişimi için gerekli bir önkoşul olduğunu varsaymanın, sorunun çözümüne yardımcı olacağını düşünüyordum.¹ Eski kamış evresine ilişkin analizler bana kızlarda penise imrenmenin ilk belirtilerinden hemen sonra masturbasyona karşı yoğun bir duygu akımının ortaya çıktığını ve bunun da sadece çocuğa bakan kişilerin eğitim etkilerine bağlanamayacağını öğretti. Bu dürtünün, ergenlikte kadınlığın gelişimi için kızın erkeksi cinselliğini büyük ölçüde ortadan kaldıran bastırma dalgasının bir öncüsü olduğu açıktır. Oto-erotik etkinliğe karşı girilen bu ilk mücadele sonuç vermeyebilir. Aslında analiz ettiğim olaylardan birisindeki durum buydu. Çatışma devam etmiş ve kız hem o zaman hem de daha sonra kendini masturbasyon zorlanımından kurtarmak için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Bu güçlü güdü göz önüne alınmadığı sürece kadınlardaki cinsel yaşamın sonraki dışavurumlardan birçoğu anlaşılmasa kalır.

Küçük kızın, haz verici etkinliğe şiddetle karşı çıkmasına neden olan eşzamanlı bir etken bulunduğunu varsaymanın dışında kamışçı masturbasyona karşı giriştiği bu mücadeleyi açıklayamam. Bu etken karşımızda duruyor. Bu, penise imrenmeye bağlı olan narsistik küçük düşmüş olma duygusundan, her şey bir yana bunun oğlanlarla rekabet edemeyeceği bir nokta olduğunu, dolayısıyla bunu yapma fikrinden vazgeçmesinin daha doğru olduğunu hatırlatan şeyden başka bir şey değildir. Böylece küçük kızın cinsler arasındaki anatomik farkı algılaması onu er-

1 [Kızlardaki klitoral masturbasyona bir gönderme *Üç Deneme*'nin (1905d) ilk basımında yer almaktadır. "Masturbasyon Tartışmasına Katkılar"ın (1912f) seyri içinde Freud kadın masturbasyonu konusundaki bilgisizlikten ötürü duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir.]

keklikten ve erkeksi masturbasyondan uzaklaşarak kadınlığın gelişimine yol açan yeni bir çizgiye girmeye zorlar.

Bu noktaya kadar Odişus kompleksi konusunda bir sorun olmadığı gibi bu bir rol de oynamaz. Ama artık kızın libidosu “penis-çocuk” eşitlemesi çizgisinde –bunu anlatmanın başka bir yolu yoktur– yeni bir konuma kayar. Penis arzusundan vazgeçer ve bunun yerine çocuk arzusunu koyar: ve *bu amaçla* babasını sevgi nesnesi yapar.¹ Annesi kıskançlığının nesnesi olur. Kız çocuğu küçük bir kadına dönüşmüştür. Tek bir analitik olaya dayanarak konuşacak olursam bu yeni durum kadının cinsel organlarının zamanından önce uyanması olarak değerlendirilmesi gereken fiziksel duyumlara yol açabilir. Daha sonra kızın babasına bağıllığı hayal kırıklığıyla sonuçlanıp da bundan vazgeçildiği zaman bunun yerini onunla özdeşim alabilir ve kız tekrar erkeklik kompleksine dönerek bu komplekse takılıp kalabilir.

Söylemem gerekenlerin özünü artık söyledim: Dolayısıyla burada durup bulgularımıza bir göz atacağım. Kızlardaki Odişus kompleksinin öncesi üzerinde belli bir içgözlem kazandık. Erkek çocuklarda buna karşılık gelen dönem şu veya bu ölçüde daha iyi biliniyor. Kızlarda Odişus kompleksi tali bir oluşumdur. İğdiş kompleksi bundan önce gelir ve bunun yolunu hazırlar. Odişus ve iğdiş kompleksleri arasındaki ilişki bağlamında iki cins arasında temel bir tezat vardır. *Oğlanlarda Odişus kompleksinin iğdiş kompleksi tarafından yıkılmasına karşılık kızlarda Odişus kompleksini mümkün kılan şey iğdiş kompleksidir.* İğdiş kompleksinin her zaman için öznesinde kastedilen anlamda etkili olduğunu düşünecek olursak bu çelişki netleşir: İğdiş kompleksi erkekliği engelleyip sınırlarken kadınlığı özendirir. Kadınlarla erkeklerin tanımladığımız evredeki cinsel gelişimi arasındaki fark, cinsel organları arasındaki anatomik farkın ve bunun içer-

1 [Karş. “Odişus Kompleksinin Çözülmesi,” bu ciltte.]

diği ruhsal ortamın anlaşılır bir sonucudur; bu, olmuş bitmiş bir iğdiş ile sadece tehdit düzeyinde kalan bir iğdiş arasındaki farka karşılık gelir. Dolayısıyla özünde bulgularımız kendi içinde açıktır. Bunları daha önce görmek mümkün olmalıydı.

Ne var ki Odişus kompleksi öylesine önemlidir ki kişinin bu komplekse giriş çıkış tarzı etkisiz olamaz. Oğlanlarda (az önce sözünü ettiğim makalede [1924d] uzun uzadıya anlattığım ve burada yakından değindiğim gibi) bu kompleks bastırılmakla kalmaz, iğdiş tehdidinin şokuyla gerçek anlamda param parça edilir. Bunun libidinal yükleri terkedilir, cinsellikten arındırılır ve kısmen yüceltilir; nesneleri ego içine yansıtılır ve burada süperegonun çekirdeğini oluşturarak yeni yapıya tipik özelliklerini kazandırır. Normal, daha doğrusu ideal durumlarda Odişus kompleksi bilinçdışında bile var olmaktan çıkar ve yerini süperego alır. Penis (Ferenczi'yi [1924] izleyecek olursak) olağandışı yüksek narsistik yükünü türlerin çoğalması açısından taşıdığı organik önemine borçlu olduğu için, Odişus kompleksinin yıkımı (enestinin terkedilmesi ile vicdan ve ahlakın oluşması), ırkın birey üzerindeki zaferi olarak değerlendirilebilir. Nevrozun ego ile cinsel işlevin istekleri arasındaki çatışmaya dayandığı düşünülürse bu ilginç bir bakış açısı olur. Ama bireysel psikoloji bakış açısının bırakılması bu karmaşık durumun netleştirilmesine dolaysız bir yarar sağlamaz.

Kızlarda Odişus kompleksini yıkma güdüsü bulunmaz. İğdiş zaten yapacağını yapmıştır, yani onu Odişus kompleksine girmeye zorlamıştır. Dolayısıyla Odişus kompleksi erkeklerdeki kadarından kaçır: Yavaş yavaş terkedilebilir veya bastırmayla aşılabilir, ya da etkileri kadının normal ruhsal yaşamında uzun süre varlığını koruyabilir. Telaşfuz etmekte tereddüt etsem de, kadınlarda ahlaki anlamda normallik düzeyinin erkeklerdekinden farklı olduğu kanısından kaçınmam. Kadınların süper egosu hiçbir zaman erkeklerden beklediğimiz kadar katı, nesnel, duy-

gusal kaynaklarından bağımsız değildir. Her çağın eleştirmenlerinin kadınlarda olduğunu söylediği kişilik özellikleri –adalet duygularının erkeklerdekinden daha zayıf, yaşamın büyük zorunluluklarına boyun eğmeye daha az hazır oldukları, yargılarında sevgi veya nefret duygularından daha çok etkilendikleri– yukarıda tanımladığımız süperegö oluşumlarında rahatça açıklanabilir. Bizi iki cinsî konum ve değeri itibarıyla tamamen eşit görmeye zorlayan feministlerin inkârlarının bizi bu sonuçlardan saptırmasına göz yummamalıyız; ama elbette erkeklerin büyük çoğunluğunun da erkeklik idealinin çok gerisinde kaldığını ve çift cinsiyetli mizaçlarının ve çapraz-kalıtımın bir sonucu olarak bütün bireylerin hem erkeksi hem kadınsı özellikleri kendinde topladığını, dolayısıyla saf erkeklik ve kadınlığın içeriği belirsiz teorik yorumlar olmanın ötesine geçmediğini kabul etmeye de hazırız.

Cinsler arasındaki anatomik farkın ruhsal sonuçları konusunda ortaya koyduğum varsayımlara değeri vermeye eğilimliyim. Yine de bu görüşün ancak ve ancak az sayıda olaya dayanan bulgularımın genel geçerliliğe sahip ve tipik olduğunun anlaşılması halinde savunulabileceğinin farkındayım. Böyle olmadığı anlaşılacak olursa bunlar, cinsel yaşamın geliştiği farklı yollar konusundaki bilgimize bir katkıdan öteye geçmeyecektir.

Abraham (1921), Horney (1923) ve Helene Deutsch'un (1925) kadınlardaki erkeklik ve iğdiş kompleksleri üzerine yaptığı kapsamlı ve değeri çalışmalarda burada yazdıklarıma yakından değinen çokça şey olsa da tamamen örtüşen hiçbir şey yok, bu nedenle burada da bu makaleyi yayımlamakta kendimi haklı görüyorum.

FETİŞİZM

(1927)

EDİTÖRLÜK NOTU

FETİSCHISMUS

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1927 *Almanach 1928*, 17-24.
1927 *Int. Z. Psychoanal.*, 13 (4), 373-8.
1948 *Gesammelte Werke*, 14, 311-17.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Fetischism"

- 1928 *Int. J. Psycho-Anal.*, 9 (2), 161-6. (Çev. Joan Riviere.)
1950 *Collected Papers*, 5, 198-2-4. (Yukarıdaki gözden geçirilmiş basımı.)
1961 *Standard Edition*, 21, 147-57.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makale 1927 Ağustos'unun ilk haftasının sonunda tamamlanmış (Jones, 1957, 146) ve aynı sonbahar yayımlanmıştır.

Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme'deki (1905d) ilk fetişizm tartışmasında Freud, "cinsel içgüdünün patoloji sınırında bulunan başka hiçbir türü bunun kadar ilgimizi haketmez," diye yazıyor ve birçok yerde bu konuyu tekrar tekrar ele alıyor. Bu ilk açıklamasında "fetiş seçiminin kural olarak ilk çocukluk döneminde kazanılan bir cinsel izlenimin [yaşantının] sonradan or-

taya çıkan bir etkisi olduğunu” savunmaktan öte pek gitmiyor ve bir iki yıl sonra yazdığı *Gravida* (1907a) çalışmasının II. Bölümünde ayak fetişizmi konusunda geçerken değinmekle yetiniyor. Öyle gözüküyor ki konuya ikinci yaklaşımı 24 Şubat 1909 tarihli Viyana Psikanaliz Derneği Toplantısında okunan “Fetişizmin Kökeni Üzerine” başlıklı yayımlanmamış bir makaledir (Jones, 1955, 332). O tarihte “Fare Adam” analizini (1909d) yayıma hazırlamaktadır ve o çalışmanın sonlarına yakın bir yerde yeni bir noktaya –fetişizmle kokudan alınan haz arasındaki bağlantıya– değiniyor ve *Üç Deneme*’nin 1910 yılındaki ikinci basımına eklenen bir dipnotta bu konuyu açıyor (bkz. sf. 64). Ama hemen sonra yeni ve daha önemli bir bağlantı aklına gelmiş olmalı ki yukarıda sözü edilen aynı dipnotta fetişin kadında olmayan penise karşılık geldiği yolundaki ilk iddiasını ortaya atıyor; bu etken, daha sonra yazdığı makalenin (1908c, bu ciltte) konusu olan çocukluktaki cinsel teoriler arasında başı çekmektedir. Bu yeni fetiş açıklamasına *Üç Deneme* dipnotundan kısa süre sonra yayımlanan Leonardo çalışmasının (1910c) III. Bölümünde de değiniliyor.

Bu makalede sözü edilen ayak fetişizminin kökeni sorunu Freud’un dikkatini birkaç yıl sonra çekmiştir. 11 Mart 1914’te Viyana Psikanalitik Derneği’nde “Bir Ayak Fetişizmi Olayı” başlıklı bir makale okumuştur. Bu makale de yayımlanmamıştır, ama şans eseri makalenin bir özeti Ernest Jones’ta mevcuttur (1955, 342-3). O makalede varılan ayağın fetiş olarak seçilmesine ilişkin açıklama –kadının organlarına aşağıdan yaklaşıma– *Üç Deneme*’nin 1915 tarihli üçüncü basımında aynı dipnota yapılan yeni bir eklemede yayımlanmıştır (bu ciltte sf. 64). *Giriş Dersleri*’nin (1916-17; ÖFD., I, sf. 342-3) 22. Dersinde benzer bir durum tarihçesi verilmiştir. Ama elinizdeki makale Freud’un fetişizm konusundaki önceki görüşlerini bir arada vermek ve genişletmek

gibi bir önem taşısa da temel önemi farklı bir yönde –yeni bir metapsikolojik gelişmede– yatmaktadır. Çünkü Freud önceki birkaç yıl boyunca özellikle cinsler arası anatomik farkı gözleyen çocuğun tepkileriyle ilişkili olarak “inkâr” terimini kullanmıştır. Bu makalede ise yeni klinik gözlemlere dayanarak bu “inkârın” varsayılmasının zorunlu olarak kişinin egosunda bir bölünme anlamına gelmesinin nedenlerini ortaya koyuyor. Freud yaşamının son döneminde bu soruna tekrar dönüyor ve kapsamını genişletiyor: yarım kalan ve ölümünden sonra yayımlanan “Egonun Savunma Sürecinde Bölünmesi” (1940e [1938]) başlıklı makalesinde ve *Bir Psikanaliz Taslağı*’nın (1940a [1938]) VIII. Bölümünün son paragraflarında. Ama fetişizm her iki çalışmada da özellikle ele alınmış olsa da orada Freud bu “ego bölünmesinin” fetişizme özgü olmadığına, aslında egonun savunma ihtiyacı duyduğu diğer birçok durumda da görüldüğüne ve sadece inkârda değil, bastırmada da ortaya çıktığına dikkati çeker.

FETİŞİZM

SON birkaç yılda nesne seçimleri fetişle belirlenen bir dizi erkeği analitik olarak inceleme fırsatım oldu. Bu insanların analize fetişleri nedeniyle gelmesini beklemenin bir anlamı yok. Bir fetişin, fetiş besleyenler tarafından anormallik olarak değerlendirildiğine kuşku olmasa da, acı eşliğindeki bir rahatsızlık belirtisi olarak pek hissedilmediği de açıktır. Genellikle bu insanlar fetişlerinden oldukça hoşnuttur, hatta bunun erotik yaşamlarını çok kolaylaştırmasıyla övünürler. Dolayısıyla kural olarak fetiş analizde tali bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır.

Açık nedenlerden ötürü bu olayların ayrıntılarının yayımlanmaması gerekiyor; dolayısıyla tesadüfi olayların fetiş seçimine nasıl katkıda bulunduğunu gösteremem. Bunlardan bana en olağandışı geleni, genç bir adamın bir tür "burundaki parıltıyı" fetişistik bir önkoşul derecesine çıkardığı bir olaydı. Bunun şaşırtıcı açıklaması ise hastanın bir İngiliz evinde büyümüş, daha sonra Almanya'ya gelmiş ve burada ana dilini neredeyse tamamen unutmuş olmasıydı. İlk çocukluk yıllarına kadar uzanan fetişin Almanca değil İngilizce anlaşılması gerekiyordu. "Burundaki parıltı" [İngilizce'de "*shine on the nose*," Almanca'da "*Glanz auf der Nase*"] gerçekte "*glance at the nose*" ["burna bakış"] idi. Dolayısıyla fetiş olan burundu ve o burnu başkalarının algılamadığı bir parlaklıkla donatmıştı.

Analizde her olayda fetişin anlam ve amacının aynı olduğu anlaşılmıştır. Bu öylesine doğal olarak ortaya çıkmış ve bana öylesine zorlayıcı gelmiştir ki bütün fetişizm olaylarında aynı çözümlü beklemeye hazırım. Şimdi fetişin penisin bir ikamesi [penisin yerine konan bir şey] olduğunu söylersem hayal kırıklığı yaratacağımdan eminim; bu nedenle vakit geçirmeden bunun rastgele bir penisin değil, ilk çocuklukta son derece önemli olan

ama daha sonra kaybedilen özel bir penisin ikamesi olduğunu ekleyeceğim. Yani, normalde bu penisten vazgeçilmiş olması gerekir, ama fetiş de işte bunun varlığını korumak için yaratılmıştır. Daha açık söylemem gerekirse: Fetiş, oğlan çocuğun kadında (annesinde) olduğuna inandığı ve –bizce bilinen nedenlerden ötürü– vazgeçmek istemediği penisin bir ikamesidir.¹

Dolayısıyla olan şey, oğlan çocuğun kadında penis olmadığını algıladığı gerçeğini kabullenmeyi reddetmesidir. Hayır, bu doğru olamaz: çünkü bir kadın iğdiş edilmişse, kendi penisi de tehlikede demektir; narsizminin, doğanın bir önlem olarak bu organa yüklediği kısmı buna karşı ayağa kalkar. Sonraki yaşamda erişkin bir insan Tacın ve Altarın tehlikede olduğu duygusuna kapılınca benzer bir panik yaşayabilir ve benzer mantıksız sonuçlar doğurabilir. Yanılmıyorsam Laforgue bu durumda oğlanın, kadının penisten yoksun olduğu algısını “körelttiğini” söyleyecektir.² Yeni bir teknik terim yeni bir olguyu tanımladığı veya vurguladığı zaman haklılık kazanır. Burada durum budur. Psikanalitik terminolojimizdeki en eski terim olan “bastırma” zaten bu patolojik süreçle ilgilidir. *Düşünce*’nin kaderini *duygunun*kinden ayırmak ve “*verdrängung*” [bastırma] kelimesini duygu için kullanmak isteseydik, düşüncenin kaderi

1 Bu yorum, nedenleri belirtilmese de ta 1910’larda Leonardo da Vinci incelememde verilmiştir. [Söz konusu çalışmanın III. Bölümüne; ayrıca yukarıdaki editörlük notuna bakın.]

2 Yine de Laforgue’un hiçbir şey söylemeyeceğini varsaymak için geçerli nedenlerim olduğunu belirterek kendimi düzelteceğim. Kendi ifadelerinden [Laforgue, 1926] “körleşmenin” erken bunama [şizofreni] tanımından türetilen bir terim olduğu ve psikanalitik kavramların gelişim süreçleri veya nevrozların oluşumu için geçerliliği olmayan psikozlara aktarmaktan kaynaklanmayan bir terim olduğu açıktır. Kendi sunusunda yazar buna netlik kazandırmak için epeyce zorlanıyor.

için doğru Almanca kelime "*Verleignung*" ["inkâr"] olurdu.¹ "Körleşme" bana özellikle uygunsuz geliyor, çünkü bu, algının tamamen ortadan kalktığı, bu nedenle görsel imajın retinadaki kör noktaya denk gelmesiyle aynı sonucu verdiği anlamına gelir. Tersine ele aldığımız durumda algının varlığını koruduğunu ve inkârın devamı için çok enerjik bir çabaya girildiğini görürüz. Çocuğun kadını gözledikten sonra kadının penisi olduğu inancını aynen koruduğu doğru değildir. Bu inancı hem korumuş, hem de terketmiştir. Hoş karşılanmayan algının ağırlığıyla karşı-arzusunun gücü arasındaki çatışmaya girince sadece bilinçsiz düşünce yasalarının –temel süreçlerin– egemenliği altında mümkün olan bir uzlaşma sağlanır. Evet, onun kafasında kadının her şeye rağmen bir penisi *vardır*, ama bu penis artık eskisi gibi değildir. Yerini başka bir şey almıştır, sanki yerine bir ikame atanmış ve daha önce penise yönelen ilgiyi miras almıştır. Ama bu ilgi olağandışı bir artış da gösterir, çünkü iğdiş dehşeti bu ikamenin oluşmasında kendisi için bir anı yaratmıştır. Dahası fetişistlerde hiç eksik olmayan gerçek kadınlık organlarına duyulan tiksinti gerçekleşen bastırmanın *silinmez damgası* olarak kalır. Artık fetişin ne sağladığını ve fetiş koruyan şeyin ne olduğunu anlayabiliriz. Fetiş, iğdiş tehdidi karşısında bir zafer sembolü ve buna karşı bir koruma olarak kalır. Bu ayrıca kadınları cinsel nesne olarak katlanılabilir kılan bir özellikle donatarak fetişistin eşcinsel olmasını önler. Fetişist sonraki yaşamda cinsel organ ikamesinin bir başka avantajından da yararlanır. Fetişin anlamını başkaları bilmez, bu nedenle fetiş ondan esirgenmez: kolayca erişilebilir ve o buna bağlanan cinsel doyuma kolayca ulaşabilir. Diğer erkeklerin elde etmek için çaba göstermesi gereken şeyi fetişist rahatlıkla elde eder.

1 [Freud bu iki kelimenin kullanımı arasında farklı bir ayrım yapıyor: "bastırma" içsel içgüdüsel isteklere karşı savunma anlamında, "inkâr" ise dış gerçekliğe karşı bir savunma anlamında kullanılmaktadır.]

Belki de hiç kimse kadın cinsel organını görünce iğdiş korkusundan kaçamaz. Dürüst olmak gerekirse bazı insanlar bu izlenimin sonucunda eşcinsel olurken diğerlerinin bir fetiş yaratarak bundan kurtulmasının ve büyük çoğunluğun bu korkuyu aşmasının nasıl mümkün olduğunu açıklayamıyoruz. İş başındaki diğer etkenler arasında ender görülen patolojik sonuçlar açısından belirleyici olanları henüz bilmiyor olabiliriz. Olanları açıklamakla yetinmemiz ve şimdilik birşeylerin neden *olmadığını* açıklamayı bir yana bırakmamız gerekiyor.

Eksik kadın penisine ikame olarak seçilen organların veya nesnelerin, diğer bağlamlarda da penis sembolü olarak gözükən şeyler olması beklenir. Sık sık böyle de olur, ama bu elbette belirleyici etken değildir. Öyle gözüküyor ki fetiş oluştuğu zaman travmatik unutkanlıkta belleğin devre dışı kalmasını çağrıştıran bir süreç devreye girmektedir. Bu son durumda olduğu gibi kişinin ilgisi de deyiş yerindeyse yarı yolda durma noktasına gelir; sanki esrarengiz ve travmatik izlenimden [gözlemden] önceki son izlenim fetiş olarak korunmaktadır. Örneğin ayağın veya ayakkabının fetiş –veya fetişin bir parçası– olarak tercih edilmesi, meraklı küçük oğlanın kadının cinsel organlarına aşağıdan, bacaklarından yukarı bakmasından kaynaklanıyor gibidir; kürk ve kadife –uzun süredir kuşkulanıldığı gibi– dişilik üyesinin özlenen etek kıllarının görüntüsünün sabitleşmesidir; sık sık fetiş olarak seçilen iç çamaşırlar soyunma anını, kadının hâlâ penisli olarak değerlendirilebildiği son anı kristalleştirir. Ama fetişin nasıl belirlendiğini kesin olarak keşfetmenin sürekli mümkün olduğunu savunmuyorum.

İğdiş kompleksinin varlığı konusunda hâlâ kuşkusu olanlara veya kadın organının görüntüsünden korkmanın başka bir temeli olduğuna –örneğin bunun varsayılan doğum travmasının hatırlanmasından¹ kaynaklandığına– inananlara fetişizm konusunu incelemelerini önemle tavsiye ederim.

1 [Bkz. Rank, 1924, 22-4; İng. çev. 1929.]

Bence fetişizm açıklamasının teorik ilgiye konu bir başka yanı daha vardır. Son zamanlarda oldukça spekülâtif bir çizgide ilerleyerek, nevroz ile psikoz arasındaki temel farkın, ilkinde gerçekliğin hizmetinde olan egonun, idin bir parçasını baskı altına almasına karşılık psikozda egonun id tarafından kışkırtılması sonucu gerçekliğin bir kısmından kopmasında yattığı önermesine vardım. Bu konuya daha sonra tekrar döndüm.¹ Ama bundan çok kısa bir süre sonra bu kadar ileri gittiğime pişman oldum. İki genç erkeğin analizinde her ikisinin de –birisi iki, diğeri on yaşındayken– sevdikleri babalarının ölümünü farketmeyi başaramadığını –bu algıyı “körelttiğini”– ama hiçbirinin psikoz geliştirmediyiğini öğ-rendim. Yani açıkça önemli olan bir gerçeklik kırıntısı inkâr edilmişti, tıpkı fetişistlerde kadının iğdiş edilmiş olması olgusunun inkâr edilmesinde olduğu gibi. Ayrıca çocuklukta benzer olayların hiç de ender olmadığını düşünmeye başlamış ve nevroz ve psikoz tanımında hata yaptığımı inanmıştım. Bu zorluktan kurtulmanın bir yolu olduğu doğrudur. Formülasyonumun ihtiyaç duyduğu tek şey ruhsal sistemde yüksek bir farklılaşmanın olduğu durumlara uygulanmasıydı; bir erişkin için ağır bir yara anlamına gelecek şeyler çocukta hoşgörülebilirdi.

Ama yeni araştırmalar çelişki için başka bir çözüm sağladı. Sözü edilen iki genç erkeğin babalarının ölümünü bir fetişistin kadınların iğdişine yaptığından daha fazla “köreltmediği” ortaya çıktı. Babalarının ölümünü algılamayan şey, ruhsal yaşamlarındaki sadece bir akımdı; ölüm olgusunu tam olarak gören bir başka akım daha vardı. Arzuya uyan tutumla gerçekliğe uyan tutum yan yana varlığını korumuştı. Bu iki olaydan birisinde bu bölünme epeyce ağır bir saplantı nevrozunun temelini oluşturuyordu. Hasta yaşamdaki her durumda iki varsayım arasında

1 “Nevroz ve Psikoz” (1924b) ve “Nevrozda ve Psikozda Gerçekliğin Kaybedilmesi” (1924e).

gidip geliyordu: birisine göre babası hâlâ yaşıyor ve onun etkinliklerine köstek oluyordu; karşıtı olan diğerinde ise kendini babasının varisi olarak değerlendirmeye hakkı vardı. Dolayısıyla psikozda akımlardan birisinin –gerçekliğe uyanın– aslında kaybedilmiş olacağı beklentisine sadık kalabilirim.

Fetişizm tanımına dönecek olursam, fetişistlerin kadınların iğdiş edilmesi sorununa yönelik bölünmüş tutumlarına daha birçok ağırlıklı kanıt olduğunu söyleyebilirim. Çok örtülü olaylarda iğdişin hem inkârı hem de kabullenilmesi fetişin yapısında yerini almaktadır. Banyo giysisi olarak da kullanılabilen bir kuşağı fetiş olarak seçen bir erkeğin durumu buydu. Bu giysi parçası cinsel organları tamamen örtüyor ve aralarındaki farkı gizliyordu. Analiz, bunun kadınların iğdiş edildiği ve iğdiş edilmediği anlamına geldiğini göstermişti; bu ayrıca erkeklerin de iğdiş edildiği hipotezini mümkün kılıyordu, çünkü bu ihtimallerin tamamı kuşağın altında pekâlâ gizlenebiliyordu; çocukluğundaki en eski kalıntı bir heykelin üzerindeki incir yaprağıydı. Karşıt düşüncelerden kaynaklanan bu tür bir fetiş elbette daha kalıcıdır. Diğer olaylarda bölünmüş tutum fetişistin gerçekte veya hayalinde fetişle yaptıklarında kendini gösterir. Fetişinin önünde eğildiğine dikkati çekmek hikâyenin tamamı değildir; birçok durumda fetişine açıkça iğdişin temsiline eşdeğerde bir yoldan davranır. Özellikle babayla güçlü bir özdeşim geliştirmişse ve baba rolünü oynuyorsa olan şey budur; çünkü bir çocuk olarak kadını babanın iğdiş ettiğini düşünmüştür. Fetişe davranışta –iğdişin inkârına ve kabullenişine paralel gelişen– sevecenlik ve düşmanlık farklı olaylarda farklı oranlarda karışmıştır, dolayısıyla biri veya diğeri daha bariz görünür. Burada "*couper de nattes*"¹ davranışını uzaktan da olsa anlamaya yaklaşıyor gibiyiz. Onda

1 [Kadınların kıllarını kesmekten zevk alan bir sapık. Mevcut açıklamanın bir kısmı Freud tarafından Leonardo (1910c) çalışmasının III. bölümünde verilmiştir.]

inkâr ettiği iğdişi gerçekleştirme ihtiyacı öne çıkmıştır. Eylemi birbirine uymayan iki sav içerir: “kadının hâlâ bir penisi var” ve “babam kadını iğdiş etti.” Sosyal psikolojide fetişizme paralel olan bir başka çeşitleme de Çin'deki kadının ayağını sakatlama ve sakatlanan ayağa fetiş gibi saygı gösterme geleneğinde görülebilir. Çinli erkek sanki iğdiş edilmeye boyun eğdiği için kadına teşekkür etmek istiyor gibidir.

Sonuç olarak tıpkı eksik organların bir kadının gerçek küçük penisinin normal prototipi olması gibi, normal fetiş prototipinin de erkeğin penisi olduğunu söyleyebiliriz.¹

1 [Bu, Adler'in bütün nevrozların temeli olarak “organ aşağılığında” ısrar etmesine bir göndermedir. Bkz. “Cinsler Arası Anatomik Farkın Bazı Ruhsal Sonuçları”ndaki (1925j) bir dipnot (bu ciltte, sf. 337-8) ve *Yeni Giriş Dersleri*'nin (1933a) 31. Dersinde yer alan daha ayrıntılı bir tartışma (ÖFD., 2).]

LIBİDİNAL TIPLER
(1931)

EDİTÖRLÜK NOTU

ÜBER LIBİDİNÖSE TYPEN

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1931 *Int. Z. Psychoanal.*, 17 (3), 313-16.
1948 *Gesammelte Werke*, 14, 509-13.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Libidinal Types"

- 1932 *Psychoan. Quart.*, 1 (1), 3-6. (Çev. E. B. Jackson.)
1932 *Int. J. Psycho-Anal.*, 13 (3), 277-80. (Çev. Joan Riviere.)
1950 *Collected Papers*, 5, 247-51. (Yukarıdakiin gözden geçirilmiş basımı.)
1961 *Standard Edition*, 21, 215-20.

Mevcut basım, birkaç editörlük değişikliğiyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

"Kadın Cinselliği" başlıklı bir sonraki makale gibi bu da 1931 başlarında başlamış ve yaza doğru bitirilmiştir. Bu, Freud'un karakteroloji [kişilik sınıflandırması] ile ilgili az sayıdaki makalesine gecikmiş bir ilavedir. Bu konunun ele alındığı çalışmaların ve pasajların bir listesi bu ciltte yer alan "Kişilik ve Anal Ero-

tizm" (1908b) başlıklı makalenin editörlük girişinde bulunabilir. Mevcut çalışmada konu, Freud'un daha sonraki yapısal bakış açısının ışığında ele alınmıştır.

LIBİDİNAL TİPLER

GÖZLEM, bireylerin insanlığın genel tablosunu neredeyse sonsuz çeşitlilikte yollardan algıladığını öğretir. Bu çeşitlemede belli tipleri birbirinden ayırmak gibi makul bir ihtiyaca cevap vermek istediğimiz takdirde başlangıçta sınıflamaya temel olarak hangi tipik özellikleri ve bakış açılarını seçmek gibi bir keyfiyetimiz vardır. Bu amaçla fiziksel niteliklerin de ruhsal olanlar kadar işe yarayacağına kuşku yok; en değerli ayrımlar, düzenli bir ruhsal ve fiziksel özellikler birleşimi sunmayı vaadedenler olacaktır.

Henüz bilmediğimiz bir temelde daha ileriki bir tarihte mümkün olsa da, bugün için bu koşulu sağlayacak tipleri keşfedebilecek bir konumda olup olmadığımız kuşkuludur. Çabamızı salt psikolojik tipleri belirlemekle sınırlayacak olursak sınıflandırma temeli olarak libidinal durum ilk sırayı alacaktır. Bu sınıflandırmanın sadece libidoya ilişkin bilgilerimizden veya hipotezlerimizden çıkarılmakla kalmayıp, güncel pratikte de tamamen doğrulanması ve yığınla gözlemimizin netleştirilip anlaşılmasına yardımcı olması haklı olarak beklenebilir. Ruhsal alanda bile bu libidinal tiplerin mümkün olan tek tipler olmayabileceğini, diğer niteliklerden yola çıktığımız takdirde bir dizi başka psikolojik tip belirleyebileceğimizi baştan kabul edebiliriz. Ama bütün bu tiplerin klinik tablolarıyla örtüşmemesi gerekir. Tersine bu tipler pratik yargımıza göre normallik sınırları içinde kalan her türlü çeşitlemeyi de içine almalıdır. Ama uç durumlarda bu tipler klinik tablolarına pekâlâ yaklaşabilir ve bu yolla normal ile patolojik arasında varolduğu düşünülen uçurumun kapatılmasına yardımcı olabilir.

Bu temele göre libidonun ruhsal yapının çeşitli alanlarına ağır basan ölçüde tahsis edilmesine bağlı olarak üç ana libidinal tipi birbirinden ayırabiliriz. Bu tiplere isim vermek pek kolay de-

ğildir; derinlik psikolojisine paralel olarak bunlara *erotik*, *narsistik* ve *saplantılı* tipler demeyi tercih ediyorum.¹

Erotik tipi tanımlamak kolaydır. Erotikler, temel ilgisi –libidonun nispeten büyük bir kısmı– sevgiye [aşka] yönelen insanlardır. Onlar için sevmek, her şeyden önce de sevilmek, en önemli şeydir. Bu insanlar sevgiyi kaybetme korkusur:un egemenliği altındadırlar ve bu nedenle sevgilerini onlardan esirgeyebilen başkalarına özellikle bağımlıdırlar. En arı biçimiyle bile bu tip oldukça yaygındır. Bir başka tipe kaynaşmasına ve mevcut saldırganlığın miktarına bağlı olarak çeşitlemeler görülür. Sosyal ve kültürel bakış açısından bu tip, idin diğer ruhsal kurumlarını rahatsız eden temel içgüdüsel isteklerini temsil eder.

İkinci tip ilk bakışta tuhaf gelen bir isimle *saplantılı* dediğim tiptir. Bunun ayırdedici özelliği ise büyük bir gerilimin altında egodan ayrılan süperegoun egemenliğidir. Bu tip insanlar sevgiyi kaybetme korkusunun değil, kendi vicdanlarının korkusunun kontrolü altındadır. Değiş yerindeyse dışsal bir bağımlılık yerine içsel bir bağımlılık sergilerler. Yüksek düzeyli bir özgüven geliştirirler; ve sosyal bakış açısından uygarlığın gerçek, başta gelen muhafazakâr vasıtalarıdırlar.

Yerinde bir ifadeyle *narsistik* olarak adlandırılan üçüncü tip temel olarak negatif terimlerle tanımlanır. Ego ile süperego arasında bir gerilim söz konusu değildir (gerçekten de bu tipin gücü temelinde süperego hipotezine kolay kolay varılamayacaktır) ve erotik ihtiyaçların ağırlığı söz konusu değildir. Kişinin temel ilgisi kendini koruma yönündedir; bağımsızdır ve tehlide kapalıdır. Egosu etkinliğe hazır oluşunda kendini belli eden büyük miktarda saldırganlığa sahiptir. Erotik yaşamında sevmeyi sevmeye tercih eder. Bu gruba giren insanlar başkalarını “şahsiyet” olarak etkiler; başkaları için destek olarak hareket etmeye,

1 [Freud bu tiplere *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*’nın (1930a) II. Bölümünün sonlarına doğru tekrar değiniyor.]

lider rolü üstlenmeye, kültürel gelişmeye taze bir güdü gücü kazandırmaya, ya da kurulu düzene zarar vermeye özellikle elverişlidirler.

Bu katışıksız tipler, libido teorisinden çıkarılmış kuşkusunu yaratacaktır. Ama katışıksız tiplerden çok daha sık görülen karma tiplere yöneldiğimiz zaman, kendimizi sağlam bir pratik temelinde buluruz. Aslında bu yeni tipler –*erotik-saplantılı*, *erotik-narsistik* ve *narsistik-saplantılı* tipler– analizde tanıdığımız bireysel ruhsal yapılar için iyi bir sınıflandırma sağlar. Bu karma tipleri incelediğimiz zaman uzun süredir bildiğimiz kişilik tablolarını görürüz. *Erotik-saplantılı* tipte içgüdüsel yaşamın egemenliği süperegounun etkisiyle kısıtlanmış gibi gözükür. Bu tipte çağdaş insan nesnelere ebeveynlerin, eğitimcilerin ve örneklerin diğer kalıntılarına bağımlılık en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bu tipler arasında en yaygını belki de *erotik-narsistik* tiptir. Bu tipte karşıtlar birleşir ve birbirini hafifletir. Diğer iki erotik tipe kıyasla bu tipten, saldırganlığın ve aktifliğin narsizmin egemenliğiyle uyum içinde varolduğunu öğrenebiliriz. Son olarak *narsistik-saplantılı* tip, kültürel açıdan en değerli çeşitlemeyi sağlar; çünkü bu, dış dünyadan bağımsızlığı güçlendirir, vicdanın gereklerine saygı yaratır, enerjik eylem kapasitesi sağlar ve süperegoya karşı egoyu güçlendirir.

Teorik açıdan mümkün olan bir başka tipten –*erotik-saplantılı-narsistik* tipten– neden söz edilmediği sorulunca dalga geçildiği düşünülebilir. Ama bu dalganın cevabı ciddidir. Bu, bir tip olmaktan çıkar, çünkü bu mutlak norm, ideal uyum olurdu. Dolayısıyla tipler olgusunun, ruhsal yapının ekonomisinde libidoyu kullanmanın üç temel yolundan birinin veya ikisinin diğerlerinin pahasına tercih edilmesi gerçeğinden kaynaklandığını görürüz.

Bu libidinal tiplerin patolojiyle ne tür bir ilişkisi olduğu –bunlardan bazılarının nevroza yönelik özel bir eğilimi olup olmadığı ve eğer böyleyse hangi tiplerin ne tür nevrozlara yol aç-

tığı- sorusu sorulabilir. Buna cevabımız, bu libidinal tiplerin belirlenmesinin nevrozların kökenine yeni bir ışık tutmadığıdır. Pratik, bütün bu tiplerin nevroz olmaksızın da pekâlâ varolabileceğini gösterir. Tek bir ruhsal etkenin tartışmasız üstünlüğüyle belirginleşen arı tipler, kendilerini arı kişiliksel tablolarla belli etme konusunda daha iyi bir imkâna sahip gibidir, buna karşılık karma tiplerin nevroza yol açan koşullar açısından daha elverişli bir zemin sağlamasını bekleyebiliriz. Ama dikkatli ve özel yönelimli bir inceleme olmaksızın bu konuda bir sonuca varamayacağımızı düşünüyorum.

Hastalanan erotik tiplerin histeri, saplantılı tiplerin saplantı nevrozu geliştireceği sonucunu çıkarmak kolaydır; ama bu çıkarsamalar da az önce vurguladığım belirsizliği paylaşmaktadır. Başka türlü bağımsız olsa da dış dünyada bir engellemeyle karşılaşan narsistik tipler psikoza özellikle yatkındır; ayrıca suça yönelik temel önkoşula da sahiplerdir.

Nevrozun kökensel önkoşullarının henüz kesin olarak bilinmediği bilinen bir gerçektir. Nevrozu başlatan nedenler engelleme ve iç çatışmalardır: üç temel ruhsal kurum arasındaki çatışmalar, çift cinsiyetli mizacımızın sonucu olarak libidinal ekonomi içinde ortaya çıkan çatışmalar ve erotik ve saldırganca içgüdüsel bileşenler arasındaki çatışmalar. Ruhsal yaşamın normal akışına ait bu süreçlerin patojenik [hastalık yapıcı] olmasına neden olan şeyleri keşfetmek, nevrozlar psikolojisinin görevidir.

KADIN CİNSELLİĞİ
(1931)

EDİTÖRLÜK NOTU

ÜBER DIE WEIBLICHE SEXUALITÄT

(A) ALMANCA BASIMLAR:

- 1931 *Int. Z. Psychoanal.*, 17 (3), 317-32.
1934 *Gesammelte Schriften*, 12, 120-40.
1948 *Gesammelte Werke*, 14, 517-37.

(B) İNGİLİZCE BASIMLAR:

"Concerning the Sexuality of Women"

- 1932 *Psychoan. Quart.*, 1 (1), 191-209. (Çev. E. B. Jackson.)

"Female Sexuality"

- 1932 *Int. J. Psycho-Anal.*, 13 (3), 281-97. (Çev. Joan Riviere.)
1950 *Collected Papers*, 5, 252-72. (Yukarıdakiin gözden geçirilmiş basımı.)
1961 *Standard Edition*, 21, 221-43.

Mevcut basım, bazı editörlük değişiklikleriyle *Standard Edition*'dan alınmıştır.

Bu makalenin ilk taslağı 1931 Şubat'ının sonlarında yazılmış gibi gözüküyor, ama aynı yılın ancak yaz aylarında tamamlanabilmiştir (Jones, 1957, 176).

Mevcut çalışma özünde Freud tarafından altı yıl önce "Cinsler Arasındaki Anatomik Farkın Bazı Ruhsal Sonuçları" (1925j;

bu ciltte) başlıklı makalesinde ortaya koyduğu bulguların bir yeniden değerlendirmesidir. Bu önceki çalışmanın yayımlanması psikanalistler arasında, özellikle de İngiltere'de önemli ölçüde geri tepmeler yaratmıştır; Freud'u konuya tekrar dönmeye teşvik eden şey bu olabilir. Mevcut makalenin son bölümü diğer yazarların bazı makalelerine yönelik eleştiriler içermektedir; ki bu Freud'un yazılarında çok kuraldışı bir şeydir. Ve bu yazıları sanki 1925 tarihli devrim yaratan makalesine –ki burada o makaleye gerçekten de hiçbir gönderme yapılmıyor– karşı bir tepki olarak değil de kendiliğinden ortaya çıkmışlar gibi ele alması ilginçtir.

Yine de bu çalışmanın öncülünü genişleten bir iki yanı vardır. Makale, küçük kızın Odişus öncesi annesine bağıllığının şiddeti ve uzun sürmesini (yeni klinik malzeme temelinde) daha bir vurguluyor. Ama belki de en ilginç küçük kızın annesine yönelik tutumundaki ve genelde kadınlıktaki *aktif* öğeye ilişkin uzun tartışmasıdır.

Bu makalenin yayımlanmasından bir iki yıl sonra Freud kadın cinselliği sorununa *Yeni Giriş Dersleri*'nin (1933a) 33. dersinde tekrar dönüyor. O ders de konuyu mevcut çalışmayla benzer bir çizgide, ancak daha az teknik bir tarzda ele alıyor; ayrıca kadının erişkin yaşamındaki tipik özelliklerini tartışıyor.

KADIN CİNSELLİĞİ

1

NORMAL Oedipus kompleksi evresinde çocuğun karşı cinsten ebeveyn'e sevgiyle bağlandığını, buna karşılık kendi cinsinden olan ebeveyniyle ilişkisinin ağırlıklı olarak düşmanca olduğunu görürüz. Oğlan çocuğunda bunu açıklamak zor değildir. İlk sevgi nesnesi annesidir, öyle de kalır; ve çocuğun güçlenen erotik arzularının ve babasıyla annesi arasındaki ilişki konusundaki derinleşen içgözleminin bir sonucu olarak babası onun için bir rakip olup çıkar. Küçük kızda durum farklıdır. Onun da ilk nesnesi annesidir. Peki babasına yönelmesini sağlayan yolu nasıl bulur? Annesinden nasıl, ne zaman ve neden uzaklaşır? Kız çocuğunun, yeni bir bölge –vajina– uğruna başlangıçta ağırlıklı örgensel bölgesi olan şeyden [klitoristen] vazgeçmek gibi bir olgunun kadın cinselliğinin gelişimini karmaşık hale getirdiğini uzun zaman önce anlamıştık.¹ Ama şimdi bize öyle geliyor ki kadının gelişimi açısından aynı ölçüde tipik ve önemli olan aynı türden ikinci bir değişme daha vardır: başlangıçtaki nesnesini –annesini– babasıyla değişmesi. Bu iki değişmenin birbiriyle ne tür bir ilişki içinde olduğu bizim için henüz netlik kazanmış değil.

Babalarına güçlü bir bağlılık sergileyen birçok kadın olduğu çok iyi bilinmektedir; bunun nevrotik olması da gerekmiyor. Kadın cinselliği konusunda belli bir görüşü benimsememe yol açan burada sunacağım işte bu kadınlar üzerinde yaptığım gözlemlerdir. Her şeyden önce iki olgu dikkatimi çekiyordu. Bunlardan ilki, kadının babaya olan bağlılığının özellikle yoğun olduğu durumlarda analizin bunun öncesinde anneye karşı aynı ölçüde yoğun ve tutkulu bir bağlılık evresinin yaşandığını gös-

1 [*Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* (1905d), bu ciltte.]

termesidir. Sevgi nesnesinin değişmesinin dışında ikinci evre kadının erotik yaşamına yeni bir özellik pek katmıyordu. Annesiyle olan temel ilişkisi çok zengin ve çok yönlü bir temele oturuyordu. İkinci olgu ise bu bağlılığın *süresinin* de büyük ölçüde gözardı edildiğini düşündürüyordu. Birkaç olayda bu, dördüncü –birisinde beşinci– yıla kadar devam etmişti, bu nedenle ilk çocukluktaki cinsel çiçeklenme döneminin en uzun kısmını kaplıyordu. Gerçekten de bazı kadınların annelerine yönelik ilk bağılılıklarına takılı kaldıklarını ve erkeklere karşı hiçbir zaman gerçek bir yöneliş geliştiremedikleri gerçeğini hesaba katmamız gerekti. Böyle olunca kadınlardaki Odişus öncesi evre şu ana dek yüklemediğimiz bir önem kazanmaktadır.

Bu evre nevrozların kökenini bağladığimiz her türden takıntıya ve bastırmaya açık olduğı için, Odişus kompleksinin nevrozların çekirdeğı olduğı tezinin evrenselliğini geri almamız gerekiyormuş gibi gözükebilir. Ama bu düzeltmeyi yapma konusunda gönülsüz olanlar varsa, bunu yapmaları gerekmez. Bir yandan Odişus kompleksinin içeriğini çocuğun her iki ebeveeniyle olan ilişkilerinin tamamını kapsayacak şekilde genişletebilir; ya da öte yandan kız çocuğunun ancak negatif kompleksin kontrolü altında gelişen önceki bir dönemi aşttıktan sonra normal pozitif Odişus durumuna ulaşabildiğini söyleyerek yeni bulgularımızı hesaba katabiliriz.¹ Gerçekten de o evrede babaya duyduğu düşmanlık oğlanlarda tipik olan noktaya hiçbir zaman ulaşmasa da küçük kızın babası baş belası bir rakip olmaktan öteye pek geçmez. Ne olursa olsun, erkeğin ve kadının cinsel gelişimi arasında net bir paralellik beklentisinden uzun zaman önce vazgeçmiştik.

Tıpkı bir başka alanda, Yunan uygarlığının arkasında Girit-Miken uygarlığının keşfedilmesi gibi, kızlardaki bu Odişus öncesi evre üzerindeki içgözlemimiz de bizi şaşırtır.

1 [Freud pozitif ve negatif Odişus komplekslerini *Ego ve İd*'in (1923b) III. Bölümünde tartışıyor.]

Anneye yönelik bu ilk bağıllık alanındaki her şey analizde anlaşılması bana öylesine zor –zaman içinde son derece bulanıklaşmış, canlandırılması neredeyse imkânsız– geliyor ki özellikle amansız bir bastırmaya yenik düşüyormuş gibi gözüküyor. Ama belki de bu izlenimi edinmemin nedeni analiz ettiğim kadınların, söz konusu ilk evreden kaçarak babalarına geliştirdikleri bağıllığa tutunabilmeleridir. Gerçekten de tedavi ettikleri kadınlarda uygun bir anne-ikamesi olmaları nedeniyle kadın analistler –örneğin Jeanne Lampl-de Groot ve Helene Deutsch gibi– bu olguları daha kolay ve net algılayabilmişlerdir. Kendi adıma herhangi bir olayı tamamen çözmeyi başarmış değilim; bu nedenle en genel bulguları sunmakla yetineceğim ve vardığım yeni görüşlere ilişkin sadece birkaç örnek vereceğim. Bunlardan birisi, anneye yönelik bu bağlanma evresinin histerinin kökeniyle özellikle yakından ilgili olduğu kuşkusudur; ki hem evrenin hem de nevrozun tipik anlamda kadınsı olduğunu ve anneye yönelik bu bağımlılıkta kadınlardaki sonraki paranoyanın tohumunu bulduğumuzu düşününce bu şaşırtıcı olmaktan çıkar.¹ Çünkü bu tohum şaşırtıcı olsa da düzenli görülen anne tarafından öldürülme (yenilme?) korkusu gibi gözükmektedir. Bu korkunun, eğitim ve bedensel bakım sürecinde annenin koyduğu çok yönlü kısıtlamaların sonucunda ona karşı çocukta gelişen bir düşmanlığa karşılık geldiği ve çocuğun ruhsal örgütlenmesinin ilk evresinde yansıtma mekanizmasının tercih edildiği varsayılabilir.²

-
- 1 Ruth Mack Brunswick (1928) tarafından rapor edilen ünlü hezeyanlı kıskançlık olayında hastalığın doğrudan kaynağı hastanın Odisus öncesi (kız kardeşine) takıntısıydı. [Ayrıca bkz. Freud'un "Psikanalitik Hastalık Teorisine Ters Düşen bir Paranoya Olayı" (1915) başlıklı makalesi.]
 - 2 [Kız çocuğun anne tarafından öldürülme korkusu aşağıda tekrar ele alınmıştır.]

Yeni şeyler olarak dikkatimi çeken iki etkenle başladım: kadının babaya yönelik güçlü bağımlılığının, annesine duyduğu aynı ölçüde güçlü bir bağıllığın mirasından başka bir şey olmadığı ve bu ön evrenin beklenmedik ölçüde uzun sürdüğü. Şimdi bu yeni bulguları kadın cinselliğinin bilinen gelişim tablosuna eklemek için biraz geri gideceğim. Bunu yaparken belli ölçüde tekrar kaçınılmaz olacaktır. Kadınlardaki durumu erkeklerdekiyle karşılaştırmak sunumuza yardımcı olacaktır.

Her şeyden önce insanın doğuştan mizacında varolduğuna inandığımız çift cinsiyetlilik kadınlarda erkeklerdekinden çok daha net olarak öne çıkar. Şöyle veya böyle erkeğin tek bir temel cinsel bölgesi, bir cinsel organı olmasına karşılık, kadının iki bölgesi vardır: vajina –gerçek dişilik organı– ve erkek organına benzeyen klitoris. Vajinanın öz itibarıyla yıllarca varolmadığını ve muhtemelen ergenliğe kadar duyum yaratmadığını varsaymakta haklı olduğumuza inanıyoruz. Son zamanlarda giderek artan sayıda gözlemcinin, bu ilk yıllarda bile vajinal dürtülerin bulunduğunu bildirdiği doğrudur. Kadınlarda çocukluktaki temel örgensel olaylar klitorisle ilişkili olarak gerçekleşiyor olmalıdır. Kadının cinsel yaşamı düzenli olarak iki evreye ayrılır; bunlardan ilki erkeksi bir yapıya sahipken sadece ikincisi özellikle kadınsıdır. Dolayısıyla kadınlığın gelişiminde bir evreden ötekine erkekte bulunmayan bir geçiş süreci vardır. Erkeksi yapıyla klitorisin işlevini kadının sonraki cinsel yaşamında da çok değişken olan ve elbette henüz yeterince anlaşılmayan bir tarzda sürdürmesi durumu daha da karmaşıktır. Kuşkusuz kadınlardaki bu özgünlüklerin biyolojik temelini bilmiyoruz; bunların teleolojik bir amacı olduğunu da söyleyemiyoruz.

Bu ilk büyük farka paralel olarak, nesne bulunmasıyla ilgili bir başka fark daha vardır. Erkek durumunda onu beslemesinin

ve ona bakmasının sonucu olarak ilk sevgi nesnesi annesi olur ve ona benzeyen veya ondan türetilen bir başkasıyla değiştirilinceye kadar öyle kalır. Kadının ilk nesnesi de annesi olmalı: Nesne seçiminin ilk koşulları elbette bütün çocuklarda aynıdır. Ama gelişiminin sonunda sevgi nesnesi olarak babasını –bir erkeği– seçmesi gerekir. Başka 'bir deyişle kendi cinsindeki değişme, nesnesinin cinsiyetindeki bir değişmeye karşılık gelmelidir. Burada inceleme gerektiren yeni sorunlar, bu değişmenin nasıl ve ne ölçüde gerçekleştiği ve bu gelişmenin seyri içinde ne tür farklı ihtimallerin bulunduğudır.

Cinsler arasında bir başka farkın daha bulunduğunu ve bunun da Odişus kompleksiyle ilgili olduğunu da öğrenmiş bulunuyoruz. Burada Odişus kompleksi konusunda söylediklerimizin sadece erkek çocuk için geçerli olduğu izlenimi ediniriz; buna karşılık iki cinsin tutumu arasındaki benzerliğı vurgulamaya çalışan "Elektra kompleksi"¹ terimini reddetmekte kendimizi haklı görüyoruz. Ebeveynlerden birisine karşı sevgi, aynı anda rakip olarak gördüğü diğeriine karşı ise nefret duyulması gibi bir birleşimi sadece erkek çocukta görürüz. Onu Odişus kompleksini dönüştürmeye zorlayan, süperegonun yaratılmasına yol açan ve böylece bireyin kültürel toplumda kendine bir yer edinmesine yönelik süreçlerin tamamını başlatan şey, kadının cinsel organlarının görülmesiyle ortaya çıkan iğdiş edilme ihtimalinin keşfedilmesidir. Ebeveynlik kurumu içe yansıtılıp süperegoya dönüştükten sonraki adım, bu süperegoyu bunun başlangıçtaki ruhsal temsilcileri olan kişilerden kurtarmaktır. Bu ilginç gelişmenin akışı içinde çocuk cinselliğinin sakatlanmasına yol açan şey ise oğlan çocuğun kendi cinsel organlarına duyduğu narsistik ilgidir, yani penisini koruma isteğidir.

1 [Jung (1913, 370) tarafından kullanılan bir terim.]

Odipus kompleksinin etkisinden erkeklerde geriye kalan bir şey de iğdiş edilmiş yaratıklar olarak değerlendirdikleri kadınlara karşı duydukları küçümsemedir. Bu, aşırı durumlarda nesne seçiminin engellenmesine ve organik etkenlerle beslenmesi halinde dışlayıcı eşcinselliğe yol açar.

Kadında iğdiş kompleksinin sonuçları oldukça farklıdır. İğdiş edildiği gerçeğini ve bununla birlikte erkeğin üstünlüğünü, kendi aşağılığını kabul eder; ama hoş olmayan bu duruma başkaldırır. Bu bölünmüş tutum üç farklı gelişim çizgisi yaratır. Bunlardan ilki cinselliğe karşı genel bir tiksintiye yol açar. Erkeklerle kıyastan ürken küçük kız kendi klitorisinden hoşnut olmaz, kendi kamışçı etkinliğinden ve bununla birlikte diğer alanlardaki erkeksiliğinin önemli bir kısmı kadar genelde kendi cinselliğinden de vazgeçer. İkinci çizgi kız çocuğun inatçı bir tarzda kendini ortaya koymak suretiyle tehdit altındaki erkeksiliğine sıkı sıkı sarılmasına yol açar. İnanılmaz ölçüde uzun bir süre bir gün bir penise sahip olacağı umuduyla yaşar. Bu umut onun yaşam amacı olur; ve sık sık, her şeye rağmen bir erkek olma fantazisi uzun süre boyunca şekillendirici bir etken olarak varlığını korur. Kadınlardaki bu “erkeklik kompleksi” açık eşcinselce bir cinsel nesne seçimiyle de sonuçlanabilir. Gelişimi sadece çok dolambaçlı olan üçüncü yolu izlerse nesne olarak babayı seçmesini ve Odipus kompleksinden kadınlığa giden yolu bulmasını mümkün kılan nihai normal kadınsı tutumu geliştirebilir. Dolayısıyla kadınlarda Odipus kompleksi oldukça uzun bir gelişmenin sonucudur. İğdiş kompleksi bu kompleksi yıkmaz, yaratır; erkek durumunda bu kompleks üzerinde sahip olduğu yıkıcı etkiye kadında sahip değildir; gerçekten de çoğu kez kadın bu kompleksi hiç yenemez. Bu nedenle onda kompleksin çözülüşünün kültürel sonuçları da daha küçük ve daha önemsizdir. Toplumsal varlıklar olarak kadınların kişilik yapısına özgün damgasını vuran şeyin, Odipus ve iğdiş komp-

leksleri arasındaki karşılıklı ilişkide yatan bu fark olduğunu söylememiz belki de yanlış olmayacaktır.¹

Dolayısıyla *Odipus öncesi* evre diyebileceğimiz dışlayıcı bir şekilde anneye bağlanma evresinin kadınlarda erkeklerde olduğundan çok daha büyük bir önem taşıdığını görürüz. Kadının cinsel yaşamında daha önce gereğince anlaşılmayan birçok olgu bu evreyle ilişkilendirilmek suretiyle tam olarak açıklanabilir. Örneğin kocalarını baba modeline dayanarak seçen, ya da onu babanın yerine koyan birçok kadının anneleriyle olan kötü ilişkilerini evlilik yaşamlarında kocalarıyla olan ilişkilerinde de tekrarladığını uzun zaman önce farketmiştik.² Böyle bir kadının kocası, babasıyla ilişkisinin varisi olması gerekirken, gerçekte annesiyle olan ilişkisinin varisi olup çıkar. Bunu açık bir gerileme olayı olarak açıklamak kolaydır. İlk ilişkisi annesiyledir ve babasına bağlılığı bu ilişkinin üstüne kurulur; ve evlilikte [anneyle olan] ilk ilişki bastırmadan kurtularak tekrar ortaya çıkar. Çünkü kadınlığa giden gelişiminin temel içeriği, annesine duyduğu sevgi içerikli nesne bağlılığının babasına aktarılmasında yatar.

1 Feminist düşünceli erkek analistler kadar kadın analistlerin de burada söylediklerime karşı çıkması beklenir. Bu tür kanıların, erkeğin "erkeklik kompleksinden" kaynaklandığını ve kadınları küçümseyip baskı altına almaya yönelik doğuştan eğilimini teorik bir temelde haklı çıkarmayı amaçladığını söyleyeceklerdir. Ama bu tür bir psikanalitik tartışma bize sık sık olduğu gibi burada da Dostoyevski'nin ünlü "çift ağızlı bıçağını" hatırlatır. Bu tartışmanın muhalifleri buna karşılık olarak kadın cinsinin, erkeklerle eşitlik özlemine ters düşüyor gibi gözükene bir görüşü benimsemeyi reddetmesinin oldukça doğal olduğunu düşünecektir. Analizin tartışma silahı olarak kullanılmasının hiçbir sonuç veremeyeceği açıktır. [Dostoyevski'nin ifadesi (psikolojiye uygulanan bir benzetme) *Karamazov Kardeşler*'de Mitya davasında savunma amacıyla yapılan bir konuşmada geçmektedir. Freud buna "Dostoyevski ve Baba Katli" (1928b; *ÖFD.*, 15) adlı makalesinde de değiniyor. Freud'un kullandığı ve Rusça orijinalinde geçen asıl benzetme "iki uçlu kazıktır."]

2 [Bkz. "Bekâret Tabusu" (1918a), bu ciltte.]

Birçok kadında tıpkı gençliklerinin anneleriyle giriştikleri bir mücadeleyle geçmesi gibi, erişkinlik dönemlerinde de kocalarıyla sürekli bir mücadele içinde oldukları izlenimi ediniriz. Önceki tartışmaların ışığı altında annelerine yönelik düşmanca tutumlarının, Odişus kompleksinin çağrıştırdığı rekabetin bir sonucu olmadığı, bir önceki evreden kaynaklandığı ve Odişus evresinde sadece pekiştirilip kullanıldığı sonucuna varırız. Gerçek analitik inceleme de bu görüşü doğrular. İlgimizin, kadının çok yoğun ve dışlayıcı sevgi nesnesi olan anneden uzaklaşmasında etkili olan mekanizmalara yönelmesi gerekir. Burada tek bir etken değil, aynı sonuca yönelik çalışan bir dizi etken bulmayı bekleriz.

Bunlar arasında genelde çocuk cinselliğinin koşullarıyla belirlenen ve bu nedenle erkek çocukların erotik yaşamı için de aynı ölçüde geçerliliğı olan bazı etkenler vardır. Her şeyden önce başkalarına –kardeşlere, aralarında babanın da yer alacağı rakiplere– duyulan kıskançlığı sayabiliriz. Çocukluk sevgisi sınırsızdır; tek sahibi olmak ister, tamamından azına razı olmaz. Ama bunun ikinci bir koşulu daha vardır: Gerçekte amaçsızdır ve tam doyum yetisine sahip değildir; ve temelde bu nedenle hayal kırıklığıyla sonuçlanmaya ve düşmanca bir tutum yaratmaya mahkûmdur. Yaşamda daha sonra nihai doyum yokluğu başka bir sonuç yaratabilir. Bu etken, amacı engellenen sevgi ilişkilerinde olduğu gibi, libidinal yükün kesintisiz devamını sağlayabilir. Ama gelişme sürecinin baskısı altında düzenli olarak görülen şey, libidonun yeni bir konum bulmak için doyum vermeyen konumunu terketmesidir.

Anneden uzaklaşmaya yönelik çok daha özgün bir başka güdü de iğdiş kompleksinin penisi olmayan yaratık üzerindeki etkisinden kaynaklanır. Küçük kız şu veya bu dönemde kendi organik aşağılığını keşfeder; erkek kardeşlerinin veya çevrede başka erkek çocukların bulunması halinde bu keşif elbette daha

erken ve daha kolay olur. Bu noktada birbirinden ayrılan üç farklı gelişim yoluna daha önce değinmiştik: (a) cinsel yaşamının tamamından vazgeçmesine giden yol, (b) erkeksiliğini aşırı bir şekilde ve inatla vurgulamasına giden yol ve (c) nihai kadınlığa yönelik ilk adımların atılmasına giden yol. Burada kesin zamanlamayı veya olayların tipik akışını belirlemek kolay değildir. İğdişin keşfediliş zamanı bile değişir; diğer bazı etkenler ise sabit değildir ve rastlantıya bağlıdır. Kızın kendi kamışçı etkinliği belli bir rol oynar; aynı şey bu etkinliğin keşfedilip keşfedilmediği ve daha sonra ne ölçüde müdahale gördüğü sorusu için de geçerlidir.

Küçük kızlar tipik kamışçı etkinliklerini –klitorisle masturbasyonu– genellikle kendi başlarına keşfeder;¹ başlangıçta bunun fantazi eşliğinde olmadığı açıktır. Bu etkinliğin başlamasında temizliğin oynadığı rol, anneyi veya bakıcıyı baştan çıkarıcıya dönüştüren ve çok yaygın olan bir fantazide ortaya çıkar.² Küçük kızların başlangıçtan itibaren masturbasyonu erkeklerden daha seyrek veya daha az enerjik yapıp yapmadıkları kesin olarak bilinmese de muhtemelen böyledir. Gerçek baştan çıkarma da yeterince yaygındır; bunu yapan da ya yaşça büyük çocuklar, ya da çocuğu yatıştırmak veya onu uyutmak veya kendilerine bağımlı kılmak isteyen erişkinlerdir. Araya baştan çıkarma girdiği zaman gelişim süreçlerinin doğal seyrini mutlaka bozar ve çoğu kez geride kapsamlı ve kalıcı sonuçlar bırakır.

Daha önce de gördüğümüz gibi masturbasyonun yasaklanması terkedilmesine yönelik bir teşvik unsuru olur; ama bu ayrıca yasaklayan kişiye –yani anneye, ya da daha sonra düzenli olarak onunla kaynaşan anne-ikamesine– başkaldırmaya yönelik bir güce de dönüşür. Masturbasyon konusunda inatçı bir ısrar,

1 [Bkz. *Üç Deneme* (1905d), bu ciltte.]

2 [Aşağıda daha ayrıntılı ele alınıyor.]

erkeksiliğe giden yolu açıyor gibidir. Kız çocuğu masturbasyonunu baskı altına almayı başarmamış olsa bile, başarısız gibi gözükken yasağın sonucu onun için engellenen bir doyumdan ne pahasına olursa olsun kurtulmaya yönelik sonraki çabalarında gözlenebilir. Erişkinlik döneminde bile nesne seçimi varlığını koruyan bu amaçtan etkilenebilir. Özgür cinsel etkinlikten alıkonmuş olmasına duyduğu içerleme annesinden kopmasında büyük bir rol oynar. Ergenlikten sonra, annesi kızının iffetini koruma görevini üstlendiği zaman aynı güdü tekrar devreye girer. Annenin aynı şekilde oğlan çocuğun masturbasyonuna da karşı çıktığını ve onun için de güçlü bir başkaldırı güdüsü sağladığını elbette gözardı edemeyiz.

Küçük kız erkeklik organını gördükten sonra kendi eksikliğini farkettiği zaman bu hoş olmayan bilgiyi ancak tereddütle ve istemeye istemeye kabul eder. Daha önce de gördüğümüz gibi bir gün aynı türden bir organa sahip olma beklentisine inatla sarılır ve penise sahip olma arzusu umudu tükendikten sonra bile uzun bir süre devam eder. Çocuk başlangıçta iğdişi değişmez bir şekilde kendi talihsizliği olarak değerlendirir; ancak daha sonra bunun kendisi gibi başka çocuklarda ve en sonunda bazı erişkinlerde de söz konusu olduğunu kavrar. Bu özelliğin genel doğasını anlamaya başlayınca kadınlık –ve bununla birlikte kuşkusuz annesi de– onun gözünde önemli bir değer kaybına uğrar.

Kızların iğdiş düşüncesine ve masturbasyon yasağına nasıl tepki gösterdiklerine ilişkin bu açıklama muhtemelen okura karışık ve çelişkili gelecektir. Bunun tek suçlusu ben değilim. Doğrusu genel geçerliliği olan bir tanım vermek pek mümkün gözüküyor. Farklı bireylerde çok farklı tepkiler olduğunu, aynı bireyde bile karşıt tutumların yan yana bulunduğunu görürüz. İlk yasağın araya girmesiyle çatışma yaratılmış olur ve bu noktadan sonra cinsel işlevin gelişmesine eşlik eder. Bu ilk evredeki ruhsal süreçleri bunların üstüne binen ve bellekte çarpıtılan son-

raki süreçlerden ayırdetmenin çok zor olması, olan biteni anlamayı özellikle zorlaştırır. Örneğin bir kız masturbasyon etkinliğini daha sonra iğdişe karşı bir ceza olarak yorumlayabilir ve bu cezayı uygulayan kişinin babası olduğuna inanabilir; ama bu düşüncelerden hiçbirisi öncelikli [temel] olamaz. Aynı şekilde erkek çocuklar da düzenli olarak babaları tarafından iğdiş edilme korkusu geliştirir, ama onlarda da tehdit çoğu kez anneden gelir.

Ne olursa olsun, anneye olan bu ilk bağıllık evresinin sonunda ona uygun bir penis vermediği –yani onu bir kadın olarak dünyaya getirdiği– gerekçesiyle annesine duyduğu suçlama kızın anneden uzaklaşmasına yönelik en güçlü güdü olarak ortaya çıkar.¹ Çok da uzaklara dayanmayan ikinci bir suçlama oldukça şaşırtıcıdır. Bu, annesinin ona yeterince süt vermediği, onu yeterince emzirmediği suçlamasıdır. Çağdaş uygarlık koşullarında bu birçok durumda doğru olabilir, ama analizde iddia edildiği kadar değil. Öyle gözüküyor ki bu daha çok tekeşli uygarlığımızda ilk altı ila dokuz ayda memeden kesilen –oysa ilkel anne iki üç yıl boyunca kendini tamamen çocuğuna adar– çocukların genel hoşnutsuzluğunu dile getiren bir suçlamadır. Ama ilkel toplumlardaki çocuklar kadar uzun süreli emzirilmiş olan çocukların analizinde de aynı şikâyetle karşılaşılabilir. Çocuk libidosu bu kadar açgözlüdür!

Anneden uzaklaşmaya yol açan ve analizle gün ışığına çıkarılan güdülerin tamamını –küçük kıza istenen cinsel organı [penisi] verememiş olması, onu yeterince beslememesi, onu annesinin sevgisini başkalarıyla paylaşmaya zorlaması, kızının sevgi beklentilerinin tamamını hiçbir zaman yerine getirmemiş olması ve son olarak, ilk önce cinsel etkinliğini uyandırıp daha

1 [Freud “Bazı Kişilik Tipleri” (1916d) başlıklı makalesinin I. Bölümünün son paragrafında buna dikkati çekmiştir.]

sonra da yasaklamış olması gibi– incelediğimiz zaman bütün bu güdülerin, sonunda kızın duyduğu düşmanlığı haklı çıkarmaya yetmediğini görürüz. Bunlardan bazıları kaçınılmaz olarak çocuk cinselliğinin doğasından kaynaklanır; bazıları daha sonra duygularda başgösteren anlaşılmaz değişimleri açıklamak için uydurulan ussallaştırmalar gibi gözükür. Belki de gerçekte söz konusu olan şey, ilk ve bu kadar yoğun olması nedeniyle anneye yönelik bağlılığının mutlaka ortadan kalkacağıdır; tıpkı tutkuyla âşık olan genç kadınların ilk evliliklerinde sık sık görüldüğü gibi. Her iki durumda da sevgi tutumu kaçınılmaz olan hayal kırıklıklarından ve saldırganlığın birikmesinden ötürü bitiş noktasına geliyor olabilir. Kural olarak ikinci evliliğin çok daha iyi olduğu anlaşılır.

Duygusal yüklerdeki ikircikliğin evrensel geçerliliğe sahip bir yasa olduğunu ve bir insana karşı aynı zamanda aynı yoğunlukta büyük bir nefret duymaksızın büyük bir sevgi beslemenin, ya da aynı şekilde sevgi duymaksızın nefret beslemenin kesinlikle mümkün olmadığını iddia edecek kadar ileri gidemeyiz. Kuşkusuz normal erişkinler bu iki tutumu birbirinden ayırabilmekte ve sevgi nesnelerinden nefret etme veya nefret ettikleri düşmanlarını sevme gereği duymazlar. Ama bu sonraki gelişmelerin bir sonucu gibi gözükmektedir. Erotik yaşamın ilk evrelerinde ikircikliğin kural olduğu açıktır. Birçok insan bu arkaik özelliği yaşamı boyunca korur. Nesne ilişkilerinde sevgiyle nefretin birbirini dengelemesi saplantılı nevrotiklerin tipik bir özelliğidir. İlkel ırklarda da ikircikliğin ağır bastığını söyleyebiliriz.¹ Dolayısıyla küçük kızın annesine duyduğu yoğun bağlılığın büyük ölçüde ikircikli olduğu ve işte bu ikircikliğin sonucu –yani çocuk cinselliğinin genel özelliğinin sonucu– olarak (değindiğimiz diğer etkenlerin de yardımıyla) annesinden uzaklaştığı sonucuna varırız.

1 [Bkz. *Totem ve Tabu* (1912-13), özellikle de ikinci makale.]

Vermeye çalıştığım açıklama ilk anda şu soruyla karşılaşır: "Peki erkek çocuklar anneye en az kızlarınkı kadar güçlü olan bağılıklarını nasıl oluyor da aynen koruyabiliyorlar?" Cevap da anında önümüze gelir: "Çünkü erkek çocuklar, düşmanlıklarının tamamını babaya yönelterek anneye yönelik ikircikli duygularıyla başa çıkabilmektedir." Ama her şeyden önce erkek çocuklardaki Odipus öncesi evreyi yakından inceleyinceye kadar bu cevabı vermememiz gerekir; ikinci olarak da genelde yeni yeni tanıdığımız bu süreçleri henüz net olarak anlamadığımızı kabul etmek daha akılcı olabilir.

3

Başka bir soru daha gündeme gelir: "Küçük kız annesinden ne ister? Sadece anneye bağlı olduğu dönemdeki cinsel amaçlarının yapısı nedir?" Analitik malzemeden edindiğimiz cevap tam da beklediğimiz şeydir. Kızın annesiyle ilgili cinsel amaçları hem aktif hem pasiftir ve çocuğun geçtiği libidinal evreler tarafından belirlenir. Burada aktiflikle pasiflik arasındaki ilişki özellikle ilginçtir. Sadece cinsel alanda değil, her ruhsal yaşantı alanında pasif bir izlenim edinen çocuğun aktif bir tepki üretmeye eğilim duyduğunu gözlemek kolaydır. Çocuk kendisine yapılan şeyi kendi başına yapmaya çalışır. Bu, onun dış dünyayla başa çıkma ihtiyacıyla giriştiği çabanın bir parçasıdır ve bunaltıcı içeriğinden ötürü kaçınması gereken bir izlenimi [deneyimi] tekrarlamasına bile yol açabilir. Çocukların oyunları da aktif bir davranışla pasif bir deneyimi tamamlama ve değiş yerindeyse bunu geçersiz kılma amacına hizmet eder. Bir doktor boğazına bakmak için direnmesine rağmen çocuğun ağzını açtığı zaman, doktor gittikten sonra aynı çocuk kendisi doktorculuk oynayacak ve tıpkı kendisinin doktor karşısında çaresiz oluşu gibi onun karşısında ça-

resiz olan küçük kardeşine aynı şeyi yapacaktır. Burada pasifliğe yönelik şaşmaz başkaldırıyı ve aktif rolün tercih edilmesini görürüz. Pasiflikten aktifliğe bu geçiş bütün çocuklarda aynı düzenlilikle veya enerjyle gerçekleşmez; bazılarında bu hiç görülmeyebilir de. Bu açıdan çocuğun davranışı, cinsellikte sergileyeceği erkeksilik ve kadınsılığın nisbi derecesi konusunda bazı sonuçlar çıkarmamızı mümkün kılar.

Çocuğun annesiyle ilişkili olarak yaşadığı ilk cinsel yaşantı veya cinsel tonlu yaşantı doğal olarak pasif bir yapıdadır. Anne çocuğu emzirir, besler, temizler, giydirir ve ona yapması gerekenleri nasıl yapacağını öğretir. Çocuğun libidosunun bir kısmı bu yaşantılarla ilişkilendirilir ve bunlara bağlı olarak doyum bulur; bir başka kısmı ise bu yaşantıları aktifliğe dönüştürmek ister. Diğer yaşantılarda ise çocuk ya özyeterli olarak –yani o güne kadar onun için yapılanları kendi başına ve başarıyla yaparak– ya da pasif yaşantılarını oyun içinde aktif biçimde tekrarlayarak tepki verir; veya annesini fiilen nesneye dönüştürür ve ona karşı aktif özne olarak davranır. Uzun süre boyunca, ta ki gözlemlerim bu konudaki bütün kuşkularımı giderinceye kadar, gerçek eylem alanında başgösteren bu davranışa gereken önemi veremedim.

Küçük bir kızın annesini yıkamayı veya giydirmeyi istediğini veya ona tuvalete gitmesini söylediğini nadiren duyarız. Bazen “Şimdi de ben anne olayım, sen de çocuk” dediği doğrudur; ama bu aktif arzuları bebeğiyle oynarken dolaylı bir yoldan gerçekleştirir; bu oyunda kendisi anne, bebek de çocuk olur. Erkek çocuklara tezatla kızların bebeklerle oynamaya düşkünlüğü genel olarak, erken uyanan kadınlığın bir işareti olarak değerlendirilir. Bu nedensiz de değildir; ama burada dışavurulan şeyin, kadınlığın *aktif* tarafı olduğunu ve küçük kızın bebekleri tercih etmesinin, annesine duyduğu dışlayıcı bağlılığın ve baba nesnesini tamamen gözardı etmesinin bir kanıtı olabileceğini gözden kaçırmamalıyız.

Küçük kızın anneye olan ilişkilerindeki çok şaşırtıcı olan cinsel etkinliği kronolojik olarak ona yönelik oral, sadistik ve hatta kamışçı eğilimlerde kendini gösterir. Çoğu kez çok bulanık olmaları nedeniyle bunlara ilişkin ayrıntılı bir açıklama vermek mümkün değildir; bunlar, ortaya çıktıkları dönemde çocuk tarafından ruhsal açıdan kavranamaz ve ancak daha sonra, analizde özgün [ilk] dışavurumlarından farklı yollardan ortaya çıktığı zaman anlaşılabilir. Bazen bunlara daha sonra, ait olmadıkları baba nesnesine aktarımlar kılığında rastlarız; bu da durumun anlaşılmasını ciddi biçimde engeller. Küçük kızın saldırganca oral ve sadistik arzularının, ilk bastırmayla aldığı biçimlerde anne tarafından öldürülme korkusu olarak ortaya çıktığını görürüz; bu, karşılık olarak bilinç düzeyine ulaşması halinde annesine karşı beslediği ölüm arzusuna gerekçe olan bir korkudur. Kızın annesinde sezindiği bilinçsiz bir düşmanlığın anne korkusunu ne sıklıkla pekiştirdiğini söylemek mümkün değildir. (Bu güne kadar yenilme korkusunu sadece erkeklerde gözlemiştim. Bu korku babayla ilişkilidir, ama muhtemelen anneye yönelik oral saldırganlığın dönüşümünün bir sonucudur. Çocuk besinlerini aldığı annesini yemek ister; baba durumunda bu türden açık bir belirleyen söz konusu değildir.)

Odipus öncesi evreyi inceleme imkânı bulduğum annelerine güçlü bir bağlılık sergileyen kadın hastaların hepsi de bana anneleri klisma [rektuma sıvı verilmesi] yaptığı veya anüs bölgesini yıkadıkları zaman en büyük direnmeyi yaşadıklarını ve korkuyla tepki göstererek öfke nöbetine kapıldıklarını anlatmışlardır. Bu davranış çocuklarda çok sık, hatta düzenli bir şey olabilir. Böylesine özellikle şiddetli bir karşı çıkışın nedeninin, benimle aynı tarihte bu sorunlar üzerinde çalışan Ruth Mack Brunswick'in kız çocuğunun klisma uygulamasından sonraki öfke patlamasını örgensel heyecan sonrası yaşanan orgazmı kıyasladığı yolundaki ifadesi sayesinde anlayabildim. Brunswick'e göre buna eşlik eden

kaygının, yükselen saldırganlık arzusunun bir dönüşümü olarak yorumlanması gerekir. Bunun gerçekten böyle olduğuna ve sadistik-anal düzlemde bağırsak bölgesinin yoğun pasif uyarımına ya doğrudan öfke, ya da bunun bastırılmasının sonucunda kaygı olarak kendini gösteren bir saldırganlık arzusu patlamasıyla tepki verildiğine inanıyorum. Sonraki yıllarda bu tepki zayıflıyor gibidir.

Kamışçı evrenin pasif dürtüleri bağlamında kızların düzenli olarak annelerini kendilerini baştan çıkarmakla suçlaması dikkate değer bir olgudur. Bunun nedeni ilk, veya en güçlü örgensel duyumları anne (veya onun yerini alan bakıcı) onları temizlerken veya tuvaletlerine eşlik ederken yaşamış olmalarıdır. Annelerden, iki üç yaşındaki küçük kızlarının bu duyumlardan zevk aldığını ve tekrarlanan dokunma ve ovma suretiyle annelerinden aynı şeyi tekrar almaya çalıştıklarını sık sık duyardım. Sonraki yıllardaki babanın cinsel bir baştan çıkarıcı olarak fantazilerde bu kadar düzenli yer almasının nedeninin, annenin çocuğu kaçınılmaz olarak bu şekilde kamış evresine sokmasıdır. Kız çocuğu annesinden uzaklaşınca cinsel yaşamla tanıştırılması rolünü de babasına aktarır.¹

Son olarak, anneye yönelik yoğun, *aktif* arzu giderici dürtüler kamış evresinde de ortaya çıkar. Bu dönemin cinsel etkinliği klitoral masturbasyonda doruğuna çıkar. Belki de buna anneye ilişkin duşünceler eşlik etmektedir, ama çocuğun bu düşünceleri cin-

1 [Uzunca bir öykünün son evresi budur. İlk analizlerinde Freud'un histerik hastaları ona çocukluklarında babaları tarafından baştan çıkarıldıklarını anlatınca bu öyküleri doğru kabul etmiş ve hastalığın nedeni olarak bu travmaları görmüştür. Hatasını anlaması ve görünürde sahte olan bu anıların, aslında Odişus kompleksinin varlığını gösteren arzu gerçekleştirici fantaziler olduğunu kavraması uzun sürmemiştir. Ancak Freud bu sahte anılara ilişkin tam bir açıklamayı sadece burada veriyor. Bu olayın tamamını *Yeni Giriş Dersleri*'nin (1933a) 33. Dersinde ayrıntılarıyla tartışıyor.]

sel bir amaçla ilişkilendirip ilişkilendirmediğini, eğer böyleyse bu amacın ne olduğunu gözlemlerimden çıkarabilmiş değilim. Sadece yeni bir bebeğin gelişyle ilgileri yeni bir güdü gücü kazandığı zaman böyle bir amacın varlığını açıkça görebiliriz. Küçük kız, tıpkı oğlanın istemesi gibi, yeni bebeği annesine kendisinin verdiğine inanmak ister; ve bu olaya tepkisiyle bebeğe karşı davranışları oğlan çocuğununkiyle aynıdır. Bunun oldukça saçma geldiğine kuşku yok, ama bunun nedeni belki de bu kadar yabancı gözükmesidir.

Kız çocuğun gelişim seyrinde anneden uzaklaşma son derece önemli bir adımdır. Bu, salt nesne değişiminden çok daha önemlidir. Burada olan şeyleri ve buna yol açan birçok güdüyü daha önce tanımlamıştık; şimdi bununla birlikte aktif cinsel dürtülerde belirgin bir düşmeye karşılık pasif olanlarda bir yükselme olduğunu gözlediğimizi ekleyebiliriz. Aktif eğilimlerin engellemeden daha fazla etkilendiği doğrudur; bunların kesinlikle gerçekleşmeyeceği anlaşılmış ve bu nedenle libido tarafından daha kolay terkedilmiştir. Ama pasif eğilimler de hayal kırıklığından kaçamamıştır. Anneden uzaklaşmayla birlikte klitoral masturbasyon da birçok durumda ortadan kalkar; ve sık sık, küçük kız önceki erkeksiliğini bastırdığı zaman genel cinsel eğilimlerinin önemli bir kısmı da kalıcı bir yara almış olur. Baba nesnesine geçiş, bu felaketten kaçabildikleri ölçüde pasif eğilimler de yardımcı olur. Burada anneye yönelik Odisus öncesi bağlılığın kalıntılarıyla kısıtlanmadığı ölçüde kadınlığa giden yol açılmış olur.

Şimdi kadındaki tanımladığım cinsel gelişme evresini gözden geçirecek olursak, bir bütün olarak kadın cinselliği konusunda kesin bir sonuca varmaktan geri duramayız. Erkek çocuktakiyle aynı libidinal güçlerin iş başında olduğunu gördük ve bu güç-

lerin bir süre için her iki cinsten de aynı seyri izlediği ve aynı sonucu verdiği konusunda ikna olabildik.

Sonuçta biyolojik etkenler [kızlardaki] bu libidinal güçleri ilk amaçlarından saptırarak aktif ve her anlamda erkeksi olan eğilimleri bile kadınsı kanallara yöneltir. Cinsel heyecanın, bazı kimyasal maddelerin etkisinden kaynaklandığı görüşünü bir yana bırakamayacağımız için, ilk bakışta biyokimyanın varlığı erkeksi bir cinsel heyecan yaratan bir maddeyle kadınsı bir heyecan yaratan bir başka maddeyi ortaya çıkarmasını beklemek mantıklı gözükür. Ama bu ümit de histeri, saplantı nevrozu, melankoli vb. rahatsızlıklardaki farklı uyarıcı etkenlerin mikroskop altında birbirinden ayırđedilebileceđi yolundaki diğer –bugün artık çağdışı kalmış– ümit kadar safçadır.

Cinsel kimyada bile şeyler çok daha karmaşık olsa gerek.¹ Ne var ki psikoloji ağıısından vücutta cinsel ağııdan uyarıcı bir veya birden çok maddenin olmasının hiçbir anlamı yoktur. Psikanaliz, hem aktif hem de pasif amaçları (yani doyum tarzları) bulunan tek bir libidoyla ilgilenmemiz gerektiğini söyler. Bu antitez ve her şeyden önemlisi de pasif amaçlı libidinal eğilimlerin varlığı sorunumuzun geri kalanını kendi içinde taşımaktadır.

4

Konuya ilişkin analitik literatürün incelenmesi, burada söylenen her şeyin orada da bulunduğunu gösterir.)² Erişimi bu kadar zor

1 [1920 yılında *Üç Deneme*'ye (1905d) eklenen cinsel süreçlerin kimyasına ilişkin tartışmaya bakın.]

2 [Aşağııda tartışılan diğer yazarların son zamanlardaki çalışmalarının, Freud'un cinsler arası anatomik farka ilişkin önceki makalesinin (1925j) yayımlanmasından sonra ortaya çıktığını söylemek gerek.]

olan bir araştırma alanında birinci elden her açıklama, gözlem veya kişisel görüş bu kadar önem taşımasaydı bu makalenin yayımlanmasına gerek kalmazdı. Ayrıca daha kesin tanımladığım ve daha dikkatli ayırdettiğim bir dizi nokta söz konusudur. Konuya ilişkin diğer makalelerin bazılarında aynı anda süper ego ve suçluluk duygusu sorunlarını ele almaları nedeniyle tanım bulanıklaşmıştır. Buna ek olarak, bu gelişme evresinin çeşitli sonuçlarını tanımlarken, babanın yarattığı hayal kırıklığının sonucu olarak çocuğun terkettiği annesine bağlılığına geri dönmesi, ya da yaşamın akışında sürekli olarak bir konumdan diğerine geçmesi halinde ortaya çıkacak karmaşıklıkları tartışmaktan kaçındım. Ama makalem konuya katkı yapan çalışmalardan sadece birisi olduğu için, literatürde çok kapsamlı bir incelemeye gerek duymaksızın kendimi önemli bulduğum ve o yazılarda katıldığım veya katılmadığım noktalarla sınırlandırabilirim.

Abraham'ın (1921) kadındaki iğdiş kompleksinin dışavurumlarına ilişkin tanımı hâlâ eşsizliğini koruyor; ama kızın anneye yönelik başlangıçtaki dışlayıcı bağlılığı etkenini de içermesi bizi memnun ederdi. A. Jeanne Lampl-de Groot'un önemli makalesindeki (1927) temel noktalara katılıyorum. Bu makalede Odipus öncesi evredeki kızlar ve erkeklerdeki tam özdeşlik [aynılık] kabul ediliyor, kızın anneye yönelik cinsel (kamışçı) etkinliği doğrulanıyor ve gözlemle destekleniyor. Anneden uzaklaşma, kızın onu cinsel nesnesinden ve sık sık da bununla birlikte masturbasyondan vazgeçmeye zorlayan iğdiş inanmasının etkisine bağlanıyor. Gelişmenin tamamı, kız çocuğunun pozitif Odipus kompleksine girmeden önce "negatif" Odipus kompleksi evresinden geçtiği formülüyle özetleniyor. Yazarın açıklamasını yetersiz bulduğum bir nokta, anneden uzaklaşmanın sadece

nesne seçimine karşılık geldiğini söylemesi ve buna çok açık düşmanlık dışavurumlarının eşlik ettiğini tartışmamasıdır. Helene Deutsch'un, kadın mazoşizmi ve cinsel soğuklukla ilişkisi (1930) üzerine yazdığı son makalesinde bu düşmanlık hakettiği şekilde ele alınıyor; yazar makalede ayrıca kızın kamışçı etkinliğini ve anneye olan bağlılığının yoğunluğunu kavlıyor. Helene Deutsch ayrıca kızın babaya yönelmesinin (annesiyle ilişkisinde zaten uyanmış olan) pasif eğilimleri *yoluyla* gerçekleştiğini vurguluyor. Önceki kitabında (1925) Odişus öncesi evreye Odişus yapısını uygulama çabasından henüz kurtulamamıştı ve bu nedenle küçük kızın kamışçı etkinliğini babayla özdeşimi olarak yorumluyordu.

Fenichel (1930) analizde elde edilen malzeme ile nelerin Odişus öncesi evrenin değişmeyen içeriğine, nelerin gerilemeyle (veya başka türlü) çarpıtılan şeylere karşılık geldiğini görmenin zorluğunu haklı olarak vurguluyor. Jeanne Lampl-de Groot'un kız çocuğunun kamış evresindeki aktif tutumu savını kabul etmiyor. Ayrıca Odişus kompleksinin başlangıcını ikinci yılın başlarına kadar gödüren Melanie Klein'in (1928) Odişus kompleksinin "geriye doğru yerdeğiştirmesi" savını da reddediyor. Çocuğun gelişimine ilişkin düşüncemizin tamamında bir değişiklik gerektiren bu zamanlama aslında erişkinlerin analizinden öğrendiklerimize karşılık gelmiyor ve özellikle kızın Odişus öncesindeki annesine bağlılığının süresinin uzunluğuna ilişkin bulgularına da uymuyor. Bu alanda biyolojik yasaların kesin olarak belirlediği şeylerle rastlantıya bağlı yaşantıların etkisi altında harekete ve değişmeye açık olan şeyleri henüz birbirinden ayırmayı başaramadığımızı düşünecek olursak bu çelişki biraz hafifler. Baştan çıkarmanın etkisini uzun zamandır

biliyoruz; ve diğer etkenler kadar –çocuğun kardeşlerinin dünyaya geliş tarihi, ya da cinsler arasındaki farkı keşfettiği tarih, veya cinsel ilişkiye ilişkin dolaysız gözlemleri, ya da ebeveynlerinin bunu özendirici veya yasaklayıcı tutumları gibi– bu da çocuğun cinsel gelişimini hızlandırabilir ve olgunlaştırabilir.

Bazı yazarlar, çocuğun ilk ve en özgün libidinal dürtülerinin önemini küçümseyerek sonraki gelişim süreçlerini öne çıkarma eğilimi duymaktadır, öyle ki bu görüşe göre –en aşırısıyla ortaya koymak gerekirse– ilk dürtülere biçilen tek rol belli gelişim doğrultularını göstermesidir, buna karşılık bu çizgilerde akan [ruhsal] nicelikler sonraki gerilemelerden ve tepki oluşumlarından kaynaklanmaktadır. Örneğin Karen Horney (1926) kızın temel [birincil] penise imrenmesini gözümüzde fazla büyüttüğümüz ve daha sonra geliştirdiği erkeklik eğiliminin gücünün, kadınsı dürtülerden, özellikle de babasına yönelik kadınsı bağlılığından kurtulmak için kullanılan *tali* [ikincil] penise imrenmeye bağlanması gerektiği kanısındadır. Bu benim izlenimlerime uymuyor. Gerileme ve tepki oluşumu yoluyla ortaya çıkan sonraki pekiştirmeler kesin, birlikte varolan libidinal bileşenlerin nisbi gücünü belirlemek zor olsa da, ilk libidinal dürtülerin, daha sonrakilerden daha büyük, gerçekte kıyaslanamayacak kadar büyük bir yoğunluğa sahip olduğuna inanıyorum. Babaya bağlılıkla erkeklik kompleksi arasında bir antitez bulunduğu kuşkusuz doğrudur; bu, aktiflik ile pasiflik, erkeklik ile dişilik arasında bulunan genel bir antitezdır. Ama bu bize bunlardan sadece birisinin temel olduğunu ve diğerinin gücünü sadece savunmaya borçlu olduğunu varsayma hakkı vermez. Ve eğer kadınlığa karşı girişilen savunma bu kadar enerjikse, bu gücünü çocuğun penise imrenmesinde ilk dışavurumunu bulan ve bu

nedenle adını burdan almayı hakeden erkeklik eğiliminden almıyorsa nerden alıyor?

Benzer bir itiraz da Ernest Jones'un (1927) kızlardaki kamış evresinin, temel bir gelişim evresinden çok tali, koruyucu bir tepki olduğu görüşü için geçerlidir. Bu, şeylerin ne dinamik konumuna, ne de kronolojik konumuna uymuyor.

KAYNAKÇA

Kitap ve dergi adları italiktir. Makale isimleri tırnak içine alınmıştır. Kısaltmalar, *World List of Scientific Periodicals* (Londra 1963-5) uyarıncadır. Bu ciltte kullanılan diğer kısaltmalar kaynakça sonunda verilmiştir.

Freud'un çalışmalarının sadece İngilizce adları verilmiştir; metin içinde Türkçesi verilen bu çalışmaların İngilizcesi, tarih göndermesiyle bulunabilir. İlk tarihler orijinal Almanca yayın tarihleridir. (Farklı olması halinde yazım tarihi köşeli parantez içinde belirtilmiştir.) Yayın tarihlerine eklenen harfler (1933a gibi), *Standard Edition*'un 24. Cildinde yer alan Freud'un yazılarına ilişkin komple kaynakçadaki girişlere karşılık gelmektedir. Freud dışındaki yazarların çalışmaları sadece özgün dildeki adıyla verilmiştir.

ABRAHAM, K. (1916) "Untersuchungen über die früheste prägenitale Entwicklungsstufe der Libido," *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4, 71.

-(1921) "Äusserungsformen des weiblichen Kastrationskomplexes," *Int. Z. Psychoanal.*, 7, 422.

-(1924) *Versuch einer Entwicklungsgeschichte der Libido*, Leipzig, Viyana, Zürich.

-(1965) FREUD, S. ile. Bkz. FREUD, S. (1965a).

ADLER, A. (1907) *Studie über Minderwertigkeit von Organen*, Berlin ve Viyana.

-(1910) "Der Psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose," *Fortschr. Med.*, 28, 486.

ANDREAS-SALOMÉ, L. (1916) "'Anal' und 'Sexual'," *Imago*, 4, 249.

-(1966) FREUD, S. ile. Bkz. FREUD, S. (1966a).

ARDUIN (1910) "Die Frauenfrage und die sexuellen Zwischenstufen," *Jb. sex. Zwischenstufen*, 2, 211.

BELL, J. SANFORD (1902) "A Preliminary Study fo the Emotion of Love Between the Sexes," *Am. J. Psychol.*, 13, 325.

- BINET, A. (1888) *Études de psychologie expérimentale: le fétichisme dans l'amour*, Paris.
- BLEULER, E. (1908) "Sexuelle Abnormitäten der Kinder," *Jb. schweiz. Ges. Schulgesundpfl.*, 9, 623.
- BLOCH, I (1902-3) *Beiträge Zur Ätiologie der Psychopathia sexualis* (2 cilt), Dresden.
- BREUER, J. ve FREUD, S. (1893) Bkz. FREUD, S. (1893a)
 --(1895) Bkz. FREUD, S. (1895d)
- BRUNSWICK, R. MACK (1928) "Die Analyse eines Eifersuchtschwahnes," *Int. Z. Psychoanal.*, 14, 458.
- CHEVALIER, J. (1893) *L'inversion sexuelle*, Lyon.
- CRAWLEY, E. (1902) *The Mystic Rose, A Study of Primitive Marriage*, Londra.
- DEKKER, E. D. Bkz. "MULTATULI."
- DESSOIR, M. (1894) "Zur Psychologie der Vita sexualis," *Allg. Z. Psychiat.*, 50, 941.
- DEUTSCH, H. (1925) *Psychoanalyse der weiblichen Sexualfunktionen*, Viyana.
 --(1930) "Der feminine Masochismus und seine Beziehung zur Frigidität," *Int. Z. Psychoanal.*, 16, 172.
- DISKUSSIONEN DER WIENER PSYCHOANALYTISCHEN VEREINIGUNG, 2, *Die Onanie*, Wiesbaden, 1912.
- DULAURE, J. A. (1905) *Des divinités génératrices*, Paris. (1. bas. 1805.)
- ECKSTEIN, E. (1904) *Die Sexualfrage in der Erziehung des Kindes*, Leipzig.
- ELLIS, HAVELOCK (1897) *Studies in the Psychology of Sex, Vol II: Sexual Inversion*, Londra. (3. bas. Philadelphia, 1915).
 --(1898) "Auto-Erotism; a Psychological Study," *Alien. & Neurol.*, 19, 260.
 --(1903) *Studies in the Psychology of sex, Vol III: Analysis of the Sexual Impulse; Love and Pain; the Sexual Impulse in Women*, Philadelphia. (2. bas. Philadelphia, 1913.)

- (1910) *Studies in the Psychology of Sex, Vol VI: Sex in Relation to Society*, Philadelphia. (2. bas. Philadelphia, 1913.)
- (1927) “The Conception of Narcissism,” *Psychoan. Rev.*, 14,129; *Studies in the Psychology of Sex, Vol VII: Eonism and Other Supplementary Studies*, Philadelphia, 1928, Böl. VI.
- FEATHERMAN, A. (1885-91) *Social History of the Races of Mankind* (7 cilt), Londra.
- FENICHEL, O. (1930) “Zur prägenitalen Vorgeschichte des Ödipuskomplexes,” *Int. Z. Psychoanal.*, 16, 139.
- FERENCZI, S. (1908) “Analytische Deutung und Behandlung der Psychosexuellen Impotenz beim Manne,” *Psychiat.-neurol. Wschr.*, 10,298.
- (1909) “Introjektion und Übertragung,” *Jb. psychoanal. psychopath. Forsch.*, I, 422.
- (1914) “Zur Nosologie der männlichen Homosexualität (Homoerotik),” *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 2, 131.
- (1920) Lipschütz’ün, *Die Pubertätsdrüse* adlı çalışmasının incelemesi, *Int. Z. Psychoanal.*, 6, 84.
- (1923) “Zur Sympolik des Medusenhaupets,” *Int. Z. Psychoanal.*, 9, 69.
- (1924) *Versuch einer Genitaltheorie*, Leipzig ve Viyana.
- FLIESS, W. (1906) *Der Ablauf des Lebens*, Vienna.
- FLOERKE, G. (1902) *Zehn Jahre mit Böcklin* (2. bas.), Münih.
- FRAZER, J. G. (1911) *Taboo and the Perils of the Soul (The Golden Bough*, 3. bas. II. Kısım), Londra.
- FREUD, M. (1957) *Glory Reflected*, Londra.
- FREUD, S. (1891b) *On Aphasia*, Londra ve New York, 1953.
- (1893a) BREUER, J. ile “On the Psychological Mechanism of Hysterical Phenomena: Preliminary Communication,” *Studies on Hysteria, Standard Ed.*, 2, 3; ÖFD 3.

- (1895b [1894]) "On the Grounds for Detaching a Particular Syndrome from Neurasthenia under the Description 'Anxiety Neurosis,'" *Standard Ed.*, 3, 87; ÖFD 10.
- (1895d) BREUER, J. ile *Studies on Hysteria*, Londra, 1956; *Standard Ed.*, 2; ÖFD 3.
- (1896c) "The Aetiology of Hysteria," *Standard Ed.*, 3, 189.
- (1898a) "Sexuality in the Aetiology of Neuroses," *Standard Ed.*, 3, 261.
- (1899a) "Screen Memories," *Standard Ed.*, 3, 301.
- (1900a) *The Interpretation of Dreams*, Londra ve New York, 1955; *Standard Ed.*, 4-5; ÖFD 4-5.
- (1901a) *On Dreams*, Londra ve New York, 1951; *Standard Ed.*, 5, 633.
- (1901b) *The Psychopathology of Everyday Life*, *Standard Ed.*, 6; ÖFD 6.
- (1905c) *Jokes and their Relation to the Unconscious*, Londra, 1960; *Standard Ed.*, 8; ÖFD 7.
- (1905d) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Londra, 1962; *Standard Ed.*, 7, 125; ÖFD 8.
- (1905e [1901]) "Fragments of an Analysis of a Case of Hysteria," *Standard Ed.*, 7, 3; ÖFD 9.
- (1906a [1905]) "My Views on the Part played by Sexuality in the Aetiology of the Neuroses," *Standard Ed.*, 7, 271; ÖFD 8.
- (1907a) *Delusions and Dreams in Jensen's 'Gravida'*, *Standard Ed.*, 9; ÖFD., 15.
- (1907c) "The Sexual Enlightenment of Children," *Standard Ed.*, 9, 131; ÖFD 8.
- (1908a) "Hysterical Phantasies and their Relation to Bisexuality," *Standard Ed.*, 9, 157; ÖFD 11.
- (1908b) "Character and Anal Erotism," *Standard Ed.*, 9, 169; ÖFD 8.
- (1908c) "On the Sexual Theories of Children," *Standard Ed.*, 9, 207; ÖFD 8.

- (1908d) "'Civilized' Sexual Morality and Modern Nervous Illness," *Standard Ed.*, 9, 179; ÖFD 13.
- (1908e [1907]) "Creative Writers and Day-Dreaming," *Standard Ed.*, 9, 143; ÖFD 15.
- (1908f) Stekel'in *Nervöse Angstzustände und ihre Behandlung* adlı çalışmasına önsöz, *Standard Ed.*, 9, 250.
- (1909b) "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy," *Standard Ed.*, 10, 3; ÖFD 9.
- (1909c) "Family Romances," *Standard Ed.*, 9; ÖFD., 8.
- (1909d) "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis," *Standard Ed.*, 10, 155; ÖFD 10.
- (1910a [1909]) *Five Lectures on Psycho-Analysis*, *Standard Ed.*, 11, 3; *Two Short Accounts of Psycho-Analysis*'te (Penguin Books, Harmondsworth, 1962).
- (1910c) *Leonardo da Vinci and a Memory of His Childhood*, *Standard Ed.*, 11, 59; ÖFD., 15.
- (1910h) "A Special Type of Choice of Object made by Men," *Standard Ed.*, 11, 165; ÖFD., 8.
- (1910i) "The Psycho-Analytic View of Psychogenic Disturbance of Vision," *Standard Ed.*, 11, 211; ÖFD 11.
- (1911c [1910]) "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides)," *Standard Ed.*, 12, 3; ÖFD 10.
- (1912c) "Types of Onset of Neurosis," *Standard Ed.*, 12, 229; ÖFD 11.
- (1912d) "On the Universal Tendency to Debasement in the Sphere of Love," *Standard Ed.*, 11, 179; ÖFD., 8.
- (1912f) "Contributions to a Discussion on Masturbation," *Standard Ed.*, 12, 243.
- (1912-13) *Totem and Taboo*, Londra, 1950; New York, 1952; *Standard Ed.*, 13, 1; ÖFD 14.

- (1913i) “The Disposition to Obsessional Neurosis,” *Standard Ed.*, 12, 313; ÖFD 11.
- (1914c) “On Narcissism: an Introduction,” *Standard Ed.*, 14, 69; ÖFD 12.
- (1914d) “On the History of Psycho-Analytic Movement,” *Standard Ed.*, 14, 3, ÖFD 16.
- (1915c) “Instincts and their Vicissitudes,” *Standard Ed.*, 14, 111; ÖFD 12.
- (1915d) “Repression,” *Standard Ed.*, 14, 143; ÖFD 12.
- (1915f) “A Case of Paranoia Running Counter to the Psycho-Analytic Theory of the Disease,” *Standard Ed.*, 14, 263; ÖFD 11.
- (1916d) “Some Character-Types Met with in Psycho-Analytic Work,” *Standard Ed.*, 14, 311; ÖFD., 15.
- (1916-17 [1915-17]) *Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, 15-16; ÖFD 1.
- (1917c) “On Transformations of Instinct as Exemplified in Artistic Eroticism,” *Standard Ed.*, 17, 127; ÖFD 8.
- (1918a) “The Taboo of Virginity,” *Standard Ed.*, 11, 193; ÖFD., 8.
- (1918b [1914]) “From the History of an Infantile Neurosis,” *Standard Ed.*, 17, 3; ÖFD 10.
- (1919e) “A Child is Being Beaten,” *Standard Ed.*, 17, 177; ÖFD., 11.
- (1920a) “The Psychogenesis of a Case of Female Homosexuality,” *Standard Ed.*, 18, 147; ÖFD., 10.
- (1920g) *Beyond the Pleasure Principle*, Londra, 1961; *Standard Ed.*, 18, 7; ÖFD 11.
- (1921c) *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Londra ve New York, 1959; *Standard Ed.*, 18, 69; ÖFD 13.
- (1923b) *The Ego and the Id*, Londra ve New York, 1962; *Standard Ed.*, 19, 3; ÖFD 12.
- (1923d [1922]) “A Seventeenth-Century Demonological Neurosis,” *Standard Ed.*, 19, 69; ÖFD., 15.
- (1923e) “The Infantile Genital Organization,” *Standard Ed.*, 19, 141; ÖFD 8.

- (1924b [1923]) “Neurosis and Psychosis,” *Standard Ed.*, 19, 149; ÖFD., 11.
- (1924c) “The Economic Problem of Masochism,” *Standard Ed.*, 19, 157; ÖFD 12.
- (1924d) “The Dissolution of the Oedipus Complex,” *Standard Ed.*, 19, 173; ÖFD 8.
- (1924e) “The Loss of Reality in Neurosis and Psychosis, *Standard Ed.*, 19, 183; ÖFD., 11.
- (1925d [1924]) *An Autobiographical Study*, *Standard Ed.*, 20, 3; ÖFD 16.
- (1925h) “Negation,” *Standard Ed.*, 19, 235; ÖFD., 12.
- (1925j) “Some Psychical Consequences of the Anatomical Distinction Between the Sexes,” *Standard Ed.*, 19, 243; ÖFD 8.
- (1926d [1925]) *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*, Londra, 1960; *Standard Ed.*, 20, 77; ÖFD 11.
- (1926e) *The Question of Lay Analysis*, *Standard Ed.*, 20, 179; ÖFD 16.
- (1927a) “Postscript to The Question of Lay Analysis,” *Standard Ed.*, 20; ÖFD 15.
- (1927c) *The Future of an Illusion*, Londra, 1962; *Standard Ed.*, 21, 3; ÖFD 12.
- (1927e) “Fetishism,” *Standard Ed.*, 21, 140; ÖFD 8.
- (1928b) “Dostoyevsky and Parricide,” *Standard Ed.*, 21, 175; ÖFD., 15.
- (1930a) *Civilization and its Discontents*, New York, 1961; Londra 1963; *Standard Ed.*, 21, 59; ÖFD 13.
- (1931a) “Libidinal Types,” *Standard Ed.*, 21, 215; ÖFD., 8.
- (1931b) “Female Sexuality,” *Standard Ed.*, 21, 223; ÖFD 8.
- (1932a) “The Acquisition and Control of Fire,” *Standard Ed.*, 22, 185; ÖFD 14.
- (1933a [1932]) *New Introductory Lectures on Psychoanalysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Ed.*, 22, 3; ÖFD 2

- (1935a) *An Autobiographical Study*'e Ek (1935), yeni basım, Londra ve New York; *Standard Ed.*, 20, 71; ÖFD 16.
- (1939a [1934-38]) *Moses and Monotheism*, *Standard Ed.*, 23, 3; ÖFD 14.
- (1940a [1938]) *An Outline of Psycho-Analysis*, New York, 1968; Londra, 1969; *Standard Ed.*, 23, 141; ÖFD 16.
- (1940c [1922]) "Medusa's Head," *Standard Ed.*, 18, 273.
- (1940e [1938]) "Splitting of the Ego in the Process of Defence," *Standard Ed.*, 23, 273.
- (1950a [1887-1902]) *The Origins of Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1954. (Kısmen "A Project for a Scientific Psychology"yi de içermektedir, *Standard Ed.*, 1, 175.)
- (1960a) *Letters 1873-1939* (Der. E. L. Freud) (İng. Çev. T. ve J. Stern), New York, 1960; Londra, 1961.
- (1963a [1909-39]) *Psycho-Analysis and Faith. The Letters of Sigmund Freud and Oskar Pfister* (Der. H. Meng ve E. L. Freud) (İng. Çev. E. Mosbacher), Londra ve New York, 1963.
- (1965a [1907-26]) *A Psycho-Analytic Dialogue. The Letters of Sigmund Freud and Karl Abraham* (Der. H. C. Abraham ve E. L. Freud) (İng. Çev. B. Marsh ve H.C. Abraham), Londra ve New York, 1965.
- (1966a [1912-36]) *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters* (Der. E. Pfeiffer) (İng. Çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1972.
- (1968a [1927-39]) *The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig* (Der. E. L. Freud) (İng. Çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970.
- (1970a [1919-35]) *Sigmund Freud as a Consultant. Recollections of a Pioneer in Psychoanalysis* (Freud'tan Edorado Weiss'e mektuplar, M. Grotjahn önsözü ve girişiyle, Weiss'in bir anısını ve yorumunu da içermektedir), New York, 1970.

- (1974a [1906-23]) *The Freud Jung Letters* (Der. W. McGuire) (İng. Çev. R. Manheim ve R. F. C. Hull), Londra ve Princeton, N.J., 1974.
- GALLANT, s. (1919) "Sexualleben im Säuglings- und Kindesalter," *Neurol. Zentbl.*, 38, 652. Tıpkıbasım *Int. Z. Psychoanal.*, 6 (1920), 164.
- GLEYS, E. (1884) "Les aberrations de l'instinct sexuel," *Rev. phil.*, 17, 66.
- GROOS, C. (1899) *Die Spiele der Menschen*, Jena.
- (1904) *Das Seelenleben des Kindes*, Berlin.
- HALBAN, J. (1903) "Die Entstehung der Geschlechtscharaktere," *Arch. Gynaek.*, 70, 205.
- (1904) "Schwangerschaftsreaktionen der fötalen Organe und ihre puerperale Involution," *Z. Geburtsh. Gynäk.*, 53, 191.
- HALL, G. STANLEY (1904) *Adolescence: its Psychology and its relations to Physiology, Anthropology, Sociology, Sex, Crime, Religion and Education*, 2 cilt, New York.
- HELLER, T. (1904) *Grundriss der Heilpädagogik*, Leipzig.
- HERMAN, G. (1903) "Genesis," *das Gesetz der Zeugung*, Bd. 5, *Libido und Mania*, Leipzig.
- HIRSCHFELD, M. (1899) "Die objective Diagnose der Homosexualität," *Jb. sex. Zwischenstufen*, I, 4.
- (1904) "Statistische Untersuchungen über den Prozentsatz der Homosexuellen," *Jb. sex. Zwischenstufen*, 6.
- HORNEY, K. (1923) "Zur Genese des weiblichen Kastrationskomplexes," *Int. Z. Psychoanal.*, 9, 12.
- (1926) "Flucht aus der Weiblichkeit," *Int. Z. Psychoanal.*, 2, 360.
- HUG-HELMUTH, H. VON (1913) *Aus dem Seelenleben des Kindes*, Leipzig ve Viyana.
- JEREMIAS, A. (1940a) *Das alte Testament im Lichte des alten Orients*, Leipzig. (Gözden geçirilmiş 2. bas. Leipzig, 1906.)
- (1904b) *Monotheistische Strömungen innerhalb der babylonischen Religion*, Leipzig.

- (1905) *Babylonisches im Neuen Testament*, Leipzig.
- JONES, E. (1927) "The Early Development of Female Sexuality," *Int. J. Psycho-Analysis*, 8, 459; *Papers on Psychoanalysis*, 4 ve 5. basımlarda, Londra ve New York, 1938; Londra ve Baltimore, 1948.
- (1953) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 1, Londra ve New York.
- (1955) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 2, Londra ve New York.
- (1957) *Sigmund Freud: Life and Work*, Cilt 3, Londra ve New York.
- JUNG, C. G. (1906, 1909) *Diagnostische Assoziationsstudien* (2 cilt), Leipzig.
- (1909) "Die Bedeutung des Vaters für das Schicksal des Einzelnen," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 1, 155.
- (1911-12) *Wandlungen und Symbole der Libido*, Leipzig ve Vienna, 1912.
- (1913) "Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie," *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 5, 307.
- (1974) FREUD, S. ile. Bkz. FREUD, S (1974a).
- KIERNAN, J. G. (1888) "Sexual Perversion and the Whitechapel Murders," *Med. Standard Chicago*, 4, 170.
- KLEIN, M. (1928) "Frühstadien des Ödipuskonfliktes," *Int. Z. Psychoanal.*, 14, 65.
- KRAFT-EBING, R. VON (1892) "Bemerkungen über 'geschlechtliche Hörigkeit' und Masochismus," *Jb. Psychiat. Neurol.*, 10, 199.
- (1895) "Zur Erklärung der conträren Sexualempfindung," *Jb. Psychiat. Neurol.*, 13, 1.
- LAFORGUE, R. (1926) "Verdrängung und Skotomisation," *Int. Z. Psychoanal.*, 12, 54.
- LAMPL-DE GROOM, J. (1927) "Zur Entwicklungsgeschichte des Ödipuskomplexes der Frau," *Int. Z. Psychoanal.*, 13, 269.
- LINDER, S. (1879) "Das Saugen an der Fingern, Lippen, etc., bei den Kindern (Ludeln)," *Jb. Kinderheilk. phys. Erzielt.*, N.F., 14, 68.
- LIPSCHÜTZ, A. (1919) *Die Pubertätsdrüse und ihre Wirkungen*, Berne.

- LYDSTON, G. F. (1889) "A Lecture on Sexual Perversion, Satyriasis and nymphomania," *Med. Surg. Reporter, Philadelphia*, 61, Eylül 7.
- MOEBIUS, P. J. (1900) "Über Entartung," *Grenzfr. Nerv.-u. Seelenleb.* No. 3, 95, Weisbaden.
- MOLL, A. (1898) *Untersuchungen über die Libido sexualis*, Vol 1, Berlin.
- (1909) *Das Sexualleben des Kindes*, Berlin.
- MULTATULI [E. D. DEKKER] (1906) *Multatuli-Briefe* (2 cilt), Frankfurt.
- NACHMANSOHN, M. (1915) "Freuds Libidotheorie verglichen mit der Eroslehre Platos," *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 3, 65.
- OPHUIJSEN, J. H. W. VAN (1917) "Beiträge zum Männlichkeitskomplex der Frau," *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4, 241.
- PÉREZ, B. (1886) *L'enfant de trois à sept ans*, Paris.
- PFISTER, O. ve S. FREUD (1963) bkz. FREUD, S. (1963A).
- PLOSS, H. H. ve BARTELS, M. (1891) *Das Weib in der Natur und Völkerkunde*, Leipzig.
- PREYER, W. (1882) *Die Seele des Kindes*, Leipzig.
- RANK, O. (1909) *Der Mythos von der Geburt des Helden*, Leipzig ve Viyana.
- (1924) *Das Traume der Geburt*, Viyana.
- RIEGER, C. (1900) *Die Castration*, Jena.
- ROHLEDER, H. (1899) *Die Masturbation*, Berlin.
- SACHS, H. (1945) *Freud, Master and Friend*, Cambridge (Mass.) ve Londra.
- SADGER, I. (1912) "Von der Pathographie zur Psychographie," *Imago*, 1, 158.
- SCHRENCK-NOTZING, A. VON (1899) "Literaturzusammenstellung über die Psychologie und Psychopathologie der Vida Sexualis," *Z. Hypnot.*, 9, 98.
- SMITH, R. BROUGH (1878) *The Aborgines of Victoria* (2 cilt), Londra.

- SPENCER, B. ve GILLEN, F. J. (1899) *The Native Tribes of Central Australia*, Londra.
- STEINER, M. (1907) "Die funktionelle Impotenz des Mannes und ihre Behandlung," *Wien. med. Pr.*, 48, 1535.
- STEKEL, W. (1908) *Nervöse Angstzustände und ihre Behandlung*, Berlin ve Viyana.
- STROFER, A. J. (1911) *Zur Sonderstellung des Vaternords*, Leipzig ve Viyana.
- STRÜMPPELL, L. (1899) *Die pädagogische Pathologie*, Leipzig.
- SULLY, J. (1895) *Studies of Childhood*, Londra.
- TARUFFI, C. (1903) *Hermaphroditismus und Zeugungsunfähigkeit*, Berlin.
- THOMSON, J. (1887) *Through Masai Land*, Londra.
- WEININGER, O. (1903) *Geschlecht und Charakter*, Viyana.
- WEISS, E. ve FREUD, S. (1970) Bkz. FREUD, S. (1970a).
- ZWEIG, A. ve FREUD, S. (1968) Bkz. FREUD, S. (1968a).

KISALTMALAR

- Gesammelte Schriften* = Freud, *Gesammelte Schriften* (12 cilt), Viyana, 1924-34.
- Gesammelte Werke* = Freud, *Gesammelte Werke* (18 cilt), 1-17. Ciltler Londra, 1940-52, 18. Cilt Frankfurt am Main, 1968. 1960'tan başlayarak dizinin tamamı S. Fischer Verlag tarafından basılmıştır (Frankfurt am Main.)
- S.K.S.N. = Freud, *Sammlung kleiner Schriften zur Neurosenlehre* (5 cilt), Viyana, 1906-22.
- Almanach 1928* = *Almanach für das Jahr 1928*, Viyana, Internationaler Psychoanalytischer Verlag, 1927.
- Neurosenlehre und Technik* = Freud, *Schriften zur Neurosenlehre und zu psychoanalytischen Technik* (1913-1926), Viyana, 1931.
- Sexualtheorie und Traumlehre* = Freud, *Kleine Schriften zur Sexualtheorie und zur Traumlehre*, Viyana, 1931.
- Basic Writings* = Freud, *The Basic Writings of Sigmund Freud*, New York, 1938.

<i>Collected Papers</i>	= Freud, <i>Collected Papers</i> (5 cilt), Londra, 1924-50.
<i>Standard Edition</i>	= <i>The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud</i> (24 cilt), Hogarth Press ve The Institute of Psychoanalysis, Londra, 1953-74.
ÖFD	= Öteki Freud Dizisi.

Öteki Yayınevi, çağdaş batı dünyasının toplumsal yaşamında köklü dönüşümler yaratan, insana ve topluma bakış açılarını kökünden sarsan **Freud**'un temel eserlerinin tamamını Türkçe okuruna sunmaktadır. Sadece psikoloji değil; sosyoloji, antropoloji, kriminoloji, tıp, estetik ve eğitim gibi birçok konularda okuru ilgilendiren **"ÖTEKİ FREUD DİZİSİ"**, profesyoneller için olduğu kadar amatörler için de eşsiz bir başvuru ve esin kaynağı olacaktır.

ISBN 975-8012-44-4

9 758012 444008

K.D.V. DAHİL
750000